XXI. EODEM tempore Watratto palatij princeps, in Caltino territorio oppidum donauit S. Philiberto, vt in eo virginum monasterium construeret. Villare id appellant: vbi hodieque viget sacra religio. Vir Dei profectus Pictauium, cum multo gaudio ab Ansoaldo Episcopo exceptus est: abiitque ad Quinciacum monasterium, egregio constructum loco: quod monasterium monachis ille impleuit, cùm prius veteres indè eliminâsset errores: atque illic Christus per seruos suos assiduè laudatur. Voluit autem, id aliis consulentibus, Aichadrum, virum sane idoneum & electum discipulum suum, Gemmetici monasterij administrationem suo loco suscipere. Etsi autem fratres dolerent se destitutos patris Philiberti præsentia corporali, tamen eius per gratiam præsentis voluntati obtemperantes, Aichadro obedientiam promiserunt. Quinciacũ monasterium.

XXII. AD eos visitandos vir Dei Philibertus veniens, sedulò hortabatur, vt semper religionem opere seruarent. Deinde commendans eos Domino, cùm eis esset benè precatus, in insulam Herio est reuersus: Quinciaco autem monasterio vnum è suis monachis præposuit. Manente autem eo in insula, quidam frater acerrimo dentium dolore cruciabatur: cui, ex fide eam petenti, oblata est aqua, qua beati viri pedes abluti erant: qua simulatque locum dolentem attigit, repentè dirus ille dolor, Christi virtute profligatus, abscessit. Frater quidam eodem loco febre afflictus, ad sancti patris mensam accessit. Cumque vir Dei paululum olei cum panis fragmine ei porrexisset, adiuncto præcepto nè deinceps eo modo laboraret: vbi ille panis oleatam bucellam comedit, euestigio se sensit diuinitus curatum. Alius quoque frater, dum in culinæ ministerio sedulò versatur, casu cortuit, & brachio è sua iunctura moto, cum dolore surgit: & iam pene deficiens, aduenientem virum Dei orat, vt brachii afflictum locum Cruce consignet. Ille pietate motus, sub casula, qua erat indutus, signum Crucis contra brachium ægri exprimit, & dolore abeunte, brachium restituitur. Vide quid præstet Deus sanctis suis. Quidam frater liberatur à febribus. Crucis signi magna vis.

XXIII AMBVLANTI aliquando in monasterio viro Dei, cellarius monasterij Sidonius, indicauit ei non suppetere ipsis oleum, quo posset foueri lumen, ex more in ecclesia ardens. Interrogatus autem, num vel parum aliquid supersit, respondit non nisi olei libram dimidiam restare, quam in hospitum & ipsius vsum seruasset. Iubet ergò vir sanctus, vt id olei mittat in lampades, fore promittens, vt mox accipiat tantam olei copiam, quæ toto anno sufficiat. Indè in vesperam inclinante die, nuncius venit à portu maris, indicans ab vrbe Burdegalensi adesse nauim, quæ habeat quadraginta olei modios, ab amicis eius viro Dei missos. Atque ità cum prophetiæ spiritu fœcundauit eum Deus oleo lætitiæ præ consortibus eius. Alio quoque tempore cum eiusmodi liquore lucernæ fratrum indigerent beato viro Dominum instanter orante, vt ipsius munere fratrum inopia suppleretur: manè annunciauit ei monachus, mare grandem piscem mortuum eiecisse in litus. Ex illo pisce fratres triginta modios pinguedinis ad lucernas fouendas extraxêre. *Psal. 44.* E piscis pinguedine fouent lucernas.

XXIV ACCIDIT quandoque, vt nautæ Britones eius monasterij iumentum furtim auferrent. Sed cum vellent indè abire, mare intumescens, præsens eis cœpit periculum minitari. Itaque quidam ex illis sanæ mentis, animaduertentes ob suum facinus in discrimen se conijci, cum diligenter inquisiissent, repererunt pellem & carnes bouis. Reuersi ergò vento impellente, ad monasterij insulam, ablata restituerunt, fidem dederunt, nihil se eiusmodi quandoque facturos: & ità impetrata venia pariter & benedictione, ad sua cum pace abiêrunt. Coguntur fures restituere ablata.

XXV. ALIO tempore Pictauense territorium magna annonæ caritate infestante, vir Dei pro fratrum necessitate solicitus, attentè in preces incubuit. Mane inueniunt fratres magnam vim piscium, qui simul erant ducenti triginta & septem, mari recedente, in litore hæsisse. Ij pisces toto anno non solùm fratribus solatio fuêre, sed etiam permultis monasterijs & pauperibus præbuêre alimoniam. Hærebant quandoque ad litus naues Britannicæ, vento eas retardante, & interim nautæ ex fame in discrimen adducebantur. Humanitate permotus vir Dei, iubet eis duo animalia & farinam atque panes dari. simulque cum fratribus orans pro eis Dominum, optatum eis ventum impetrauit, cuius secundo flatu altera luce profecti sunt. Sedebat quodam die cum fratribus, & prophetico repletus spiritu: Plane, inquit, fratres, gratias agamus Domino Iesu Christo. Propediem enim aderunt nobis è partibus transmarinis opportuna solatia. Non multo pòst aduentat quædam Scotorum nauis, diuersis onusta mercibus, fratribus vestes & calceos abunde suppeditans. Multos pisces non sine miraculo fratribus mare præbet. Eius prophetia.

XXVI NOSTRA quidem facultas tanta non est, vt eius facta omnia commemorare possimus. Ille hoc potest, qui numerat multitudinem stellarum. Erat hoc in illo præclarum, vt quicquid aliis faciendum prædicaret, id ipse prius re ipsa præstaret. Erat multa in eo pietas, insignis humanitas & misericordia, prompta concionandi facultas, magna ingenii & intellectus perspicacia, in ieiunando discretio, in colloquiis amabilis affabilitas, multus animi vigor, egregia hospitalitas. Erat redemptor captiuorum mœrentium consolator, ædificator ecclesiarum. Permulti quoq; eius exemplis incitati, eum imitari nitebantur. Mendacium haud secus atque virus exitiale vitabat. Castitatem, sobrietatem, in omni opere bono perfectionem illius quis explicet? Semper in ore eius Christus, semper in eius pectore spiritus sanctus versabatur. Tandem flentibus populis, lætantibus Angelis, anima eximii sacerdotis tertiodecimo Calendas Septembris, è mundi huius ludibrijs migrauit ad Christum, perceptura à Domino palmam gloriæ sempiternæ: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. *Psal. 146.* Catalogus virtutum eius.

VITA S. BERNHARDI ABBATIS SANCTITATE ET DOCTRINA EXIMII, V. LIBRIS COMprehensa. AN. 1120.

LIBER I. AVTHORE WILHELMO ABBATE SANCTI THEODORICI RHEMENSIS.

Prologus. SCRIPTVRVS serui tui vitam ad honorem nominis tui, prout tu dederis, Domine Deus, ipsius, per quẽ Ecclesiam nostri temporis in antiquum Apostolicæ gratiæ & virtutis decus voluisti reflorere, eum inuoco adiutorem, quem iam olim habeo incentorem ad amorem tuum. Quis enim de amore tuo quantulumcunq; spiraculum vitæ habens, & videns testimonium gloriæ & honoris tui tam præclarum, & tam fidele, temporibus nostris mundo insolitum effulsisse, non agat & satagat, non det operam quantamcunque potuerit, ne lumen à te accensum, tuorum quempiam lateat: sed quantùm humano fieri stylo potest, quod melius ipse tamen per virtutem operum facis, manifestatũ & exaltatũ luceat omnibus, qui in domo tua sunt? In quo cùm ego iam olim vellem, prout possem, qualecunque ministerium agere vicis meæ, seu timore, seu verecundia prohibitus sum vsque adhuc: modò quidem supra me iudicans esse dignitatem materiæ, & dignioribus opificibus reseruandam: modò etiam post obitum eius, quasi superuicturus ei, melius hoc & competentius deliberans actitandum: cùm iam homo non grauaretur laudibus, & tutius id fieret, cùm iam securus esset à conturbatione hominum & contradictione linguarum. At ille vigens & valens, quanto infirmior corpore, tanto fortior fit & potens, AVG. 20.

non cessans agere digna memoriæ, & magna maioribus semper accumulans, quæ ipso tacente scriptorem requirãt. Ego verò iam delibor, vrgentibus infirmitatibus & molestiis corporis huius, & membris meis omnibus incipientibus habere responsum vicinæ mortis, sentio instare tempus resolutionis meæ: plurimumque timeo, nè serò me pœniteat tandiu distulisse, quod, priusquàm pereffluam, velim omni modè peregisse. Sed & fratrum quorundam pia beneuolentia plurimum ad hoc me impellit & cohortatur: qui cùm viro Dei iugiter assistunt, omnia eius nouerunt: ingerentes quædam diligenti inquisitione inuestigata, plura etiam, quibus, cùm fierent, interfuerunt, & viderunt & audiêrunt. Qui cùm multa suggerant & præclara, quæ per seruum suum Deus, ipsis præsentibus, operatur, & nota eorum religio & schola magisterij ab omni me liberet suspicione falsi: adhuc etiam ad testimonium sibi assciscunt probabilium authoritatem personarum, Episcoporum, clericorum, monachorum: quibus fidem non adhibere nulli fidelium licet, quanquam id superfluè dixerim, cùm totus ea nouerit mundus, & virtutes eius narret omnis Ecclesia sanctorum. Quapropter attendens diuinæ laudis mirificam materiam omnibus se offerentem, neminem verò suscipientem, dissimulantibus eis, qui melius hoc ac dignius poterant: suscepi in ea agere ipse, quæ potero, non vanitate de se confidentis, sed præsumptione diligentis. Metiens tamen memetipsum in memetipso, & meipsum comparans mihi, nequaquam totam vitam viri Dei suscepi digerendam: sed ex parte, experimenta scilicet aliqua viuentis & loquentis in eo Christi, opera quædam exterioris cum hominibus conuersationis eius, quæ de ipso viderunt, quibus hoc datum est, & nos quoque ex parte vidimus & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt. Cum enim hoc ipsum ex parte magna de seipso sentiendum sit, quod de eo qui dicit: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus, & alibi: An, inquit, experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? non inuisibilem illam vitam viuentis & loquentis in eo Christi enarrate proposui: sed exteriora quædam vitæ ipsius experimenta, de puritate interioris sanctitatis & inuisibilis conscientiæ, per opera exterioris hominis, ad sensus hominis exteriores micantia: quæ sicut omnibus scire, sic etiam quibuslibet vtcunque scribere in promptu est: præsertim cum nec ipsa quasi accuratius digerenda, sed saltem in vnum congerenda & reponenda susceperim, nec edenda viuente ipso, sicut nec scribuntur ipso sciente. Confido autem in Domino, quoniam post nos & post obitum eius exurgent, qui melius ac dignius perficient, quod nos conati sumus: qui etiam exteriora interioribus comparare poterunt, & preciosam in conspectu Domini mortem eius, vitæ similem continuare scribendo, & de vita mortem, & de morte vitam commendare. Iam ergò, iuuante Domino, propositum aggrediamur.

Gal. 2.
2. Cor. 12.

I.

Parentes S. Bernardi.
Luc. 3.

BERNARDVS ergò Burgundiæ oppido oriundus fuit, parentibus claris secundum dignitatem sæculi, sed dignioribus ac nobilioribus secundum Christianæ religionis pietatem. Pater eius Tesselmus, vir antiquæ & legitimæ militiæ fuit, cultor Dei, iustitiæ tenax. Euangelicam nanque secundum instituta præcursoris Domini, militiam agens, neminem concutiebat, nemini faciebat calumniam, contentus stipendiis suis, quibus ad omne opus bonum abundabat. & sic consilio & armis seruiebat dominis suis temporalibus, vt etiam Domino Deo suo negligeret reddere, quod debebat. Mater Aleth, ex castro, cui nomen Mons Barrus, & ipsa in ordine suo Apostolicam regulam tenens, subdita viro, sub eo secundum timorem Dei domum suam regebat, operibus misericordiæ insistens, & filios enutriens in omni disciplina. Septem quippe liberos genuit, non tam viro suo, quàm Deo: sex mares, fœminam vnam: mares omnes monachos futuros, & fœminam sanctimonialem. Deo nanque, vt dictum est, non sæculo generans, singulos mox vt partu ediderat, ipsa manibus propriis Domino offerebat. Propter quod etiam alienis vberibus nutriendos committere illustris fœmina refugiebat, quasi cum lacte materno, materni quodammodò boni infundens eis naturam. Cùm autem creuissent, quandiu sub manu eius erant, eremo magis, quam curiæ, nutriebat, non patiens delicatioribus assuescere cibis, sed grossioribus & communibus assuefaciens, & sic eos præparans & instituens, Domino inspirante, quasi continuò ad eremum transmittendos. Hæc cum in ordine generandorum filiorum, tertium Bernardum haberet in vtero, somnium vidit præsagium futurorum, catellum scilicet candidum totum, in dorso rufum & latrantem, se in vtero habere. Super quo territa vehementer, cùm religiosum quendam virum consulaisset, continuò ille spiritum prophetiæ concipiens, quo Dauid de sanctis prædicatoribus Domino dixit, Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso: trepidanti & anxiæ respondit, Nè timeas: benè res agitur. Optimi catuli mater eris, & qui domus Dei custos futurus, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus est latratus. Erit enim egregius prædicator, & tanquàm bonus canis, gratia linguæ medicinalis, in multis multos morbos curaturus est animarum. Quo responso mulier pia & fidelis quasi à Deo suscepto, læta efficitur, & iam tunc in amorem nondum nati tota transfunditur, cogitans eum sacris literis erudiendum tradere, secundum modum visionis & interpretationis, qua ei de illo tam sublimia deitatis dona promittebantur. Quod & factum est. Mox enim, vt felici partu edidit, non modo obtulit Deo, sicut de aliis agere consueuerat: sed sicut legitur de sancta Anna matre Samuelis, quæ peritum à Domino & acceptum filium, in tabernaculo eius destinauit perpetuò seruiturum: sic & ipsa eum in Ecclesia Dei acceptabile obtulit munus. Vnde & quo citius id potuit fieri, in ecclesia Castellionis, quæ postmodum, ipsius Bernardi ope, à seculari conuersatione in ordinem regularium canonicorum sublimata cognoscitur, magistris literarum tradens erudiendum: egit quicquid potuit, vt in eis proficeret. Puer autem & gratia plenus, & ingenio naturali pollens, citò in hoc, matris desiderium impleuit. Nam in literarum quidem studio supra ætatem & præ coætaneis suis proficiebat: sed in rebus sæcularibus iam mortificationem futuræ perfectionis velut naturaliter inchoabat. Erat quippe simplicissimus in sæcularibus, amans habitare secum, & publicum fugitans, nimirè charitatiuus, parentibus obediens & subditus, omnibus benignus & gratus: & domi simplex & quietus, foris rarus, & vltrà, quam credi possit verecundus, & nusquam multum loqui amans, Deo deuotus, vt puram sibi pueritiam suam conseruaret: literarum etiam studio deditus, per quas in scripturis Deum disceret & cognosceret. In quo quantum in breui profecerit, & quàm perspicacem in discernendo induerit sensum, ex eo, quod subiungimus, aduerti potest.

Epheſ. 5.
Omnes fratres S. Bernardi monachi fiere, & soror, monialis.
Vide, nobilis matrona vt tuas educet proles.
Visio matris eius.
Pſal. 67.
Prophetia de eo.
1. Reg. 1.
Adhibetur literis.
Virtutes eius adhuc pueri.

II.

CVM adhuc puerulus graui capitis dolore vexaretur, decidit in lectum. Adducta autem ad eum est mulierculla, quasi dolorem mitigatura carminibus. Quam cum ille appropinquantem sentiret cum carminalibus instrumentis, quibus hominibus de vulgo illudere consueuerat, cum indignatione magna exclamans, à se repulit & abiecit. Nec defuit misericordia diuina bono zelo sancti pueri: sed continuò sensit virtutem, & in ipso impetu spiritus surgens, ab omni dolore se liberatum esse cognouit. Ex quo cùm non parum in fide proficeret, adiecit ei Dominus apparere, vt olim puero Samueli in Silo, & manifestare illi gloriam suam. Aderat nanque solennis illa nox natiuitatis Dominicæ, & ad solennes vigilias omnes, vt moris est, parabantur. Cumque celebranda nocturni officij hora aliquantisper protelaretur, contigit, sedentem expectantemque Bernardum cum cæteris, inclinato capite paululum soporari. Affuit ilico puero suo se reuelans pueri Iesu sancta natiuitas, teneræ fidei suggerens incrementa, & diuinæ in eo inchoans mysteria contemplationis. Apparuit enim ei velut denuò procedens sponsus de thalamo suo: apparuit ei quasi iterum ante oculos nascens ex vtero matris virginis verbum infans, speciosus forma præ filiis hominũ & pueruli sancti in se rapiens minimè puerilis affectus. Persuasum est autem animo eius, & nobis nunnunquã dicere consueuit, quod eam credat fuisse horam Dominicæ natiuitatis. Sed facile est aduertere his, qui eius auditorium frequen-

Repellit puerulus fœminam carmin. bus sedentem.
1. Reg. 3.
Visio eius.
Pſal. 18.
Pſal. 44.

frequentauerunt, in quanta benedictione ea hora præuenerit eum Dominus, cum vsque hodie in his, quæ ad illud pertinent sacramentum, sicut ipse quoque fatetur, & sensus ei profundior, & sermo copiosior supperere videatur. Vnde & postmodum in laudem eiusdem genitricis & geniti, & sanctæ eius natiuitatis, insigne edidit opusculum, inter initia operum suorum seu tractatuum, quos postmodum plures inuenitur edidisse, sumpta materia ex eo Euangelii loco, vbi legitur: Missus est Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, & cætera, quæ ibi sequuntur. Neque illud tacendum, quod ab ipsis iam pueribus annis, si quos poterat nummos habere, clandestinas eleemosynas faciens, & verecundiæ suæ morem gerebat, & pro ætate, immò supra ætatem, pietatis opera sectabatur. Cum autem post hoc aliquanto tempore deuoluto, proficiens ætate & gratia apud Deum & homines, puer Bernardus de pueritia transiret in adolescentiam, mater eius liberis feliciter & fideliter educatis, & vias sæculi ingredientibus, quasi peractis omnibus, quæ sua erant, feliciter migrauit ad Dominum. De qua nequaquam prætereundum est, quòd cum multo tempore vixisset cum viro suo honestè & iustè secundum iustitias & honestates sæculi huius, & legem fidemque coniugii, & per aliquot ante obitum suum annos, in eo ad quod filios suos nutrire videbatur, prout potuit, & licuit mulieri sub viri potestate constitutæ, nec habenti proprii corporis potestatem. omnes ipsa præuenit. Etenim in domo sua & in professione coniugali, & in medio sæculi, eremiticam seu monasticam vitam non paruo tempore visa est æmulari, in victus parcitate, in vilitate vestitus; delicias & pompas sæculi à se abdicando, ab actibus & curis sæcularibus, inquantum poterat, se subtrahendo, insistendo ieiuniis, vigiliis & orationibus, & quod minus professionis assumptæ habebat, eleemosynis & diuersis operibus misericordiæ redimendo. In quo de die in diem proficiens, ad extrema deuénit, & perficienda in futuro in eo, in quo profecit, de sæculo migrauit. Obdormiuit autem psallentibus clericis, qui conuenerant, & ipsa pariter psallens: vt in extremis quoque, cum iam vox eius audiri non posset, adhuc moueri labia viderentur, & palpitans lingua Dominum confiteri. Demùm inter litaniæ supplicationes cùm diceretur, Per passionem & Crucem tuam libera eam Domine: eleuans manum suam, signauit se, & emisit spiritum, ita vt manum non posset deponere, quam leuauit.

Luc. 1. Benignitas pueri in egenos.

Obitus matris eius.

Mater eius in medio mundo vitã agit monasticam.

III. Ex hoc Bernardus suo iam more, suo iure vicitare incipiens, eleganti corpore, grata facie præeminens suauissimis ornatus moribus, acri ingenio præditus, & acceptabili pollens eloquio, magnæ spei adolescens prædicabatur. Cui tanquam ingredienti sæculum, plures se viæ sæculi ipsius offerre cœperunt, & omnes assurgere prosperitates vitæ huius, & magnæ spes vndique arridere. Obsidebant autem benignum iuuenis animum, sodalium dissimiles mores, & amicitiæ procellosæ, similem sibi facere gestientes: quæ si ei dulcescere perstitissent, necesse erat amarescere illi, quod in hac vita dulcius cordi eius insederat, castitatis amorem. Cui præcipuè inuidens coluber tortuosus, spargebat laqueos tentationum, ac variis occursibus calcaneo eius insidiabatur. Vndè cùm aliquando matrona quædam, pulchritudine, diuitiis, cultu & aliis huiusmodi irritamentis concupiscentiæ & peccati præcellens, in secretiori domus cubiculo eum aggressa, pertraheret ad peccatum, ille eam lenibus verbis demulcens, donec è manibus eius & amplexibus elaberetur, fugit & euasit, & in medio ignis non est æstuatus. Altera autem vice, cum curiosius adspiciendo, defixos in quandam oculos aliquandiù tenuisset, continuò ad se reuersus, & de semetipso erubescens apud semetipsum, in seipsum vltor seuerissimus exarsit. Stagno siquidem gelidarum aquarum, quod in proximo erat, collotenus insiliens, tamdiù inibi permansit, donec penè exanguis effectus, per virtutem gratiæ cooperantis, etiam à calore carnalis concupiscentiæ totus refriguit: induens illum castitatis affectum, quem induerat, qui dicebat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne quidem cogitarem de virgine. Circa idem tempus, instinctu dæmonis, in lectum dormientis iniecta est puella nuda. Quam ille sentiens, cum omni pace & silentio partem ei lecturi, quam occupauerat, cessit, & in latus alterum se conuertit, atque dormiuit. Misera verò illa aliquandiù iacuit, sustinens & expectans, & deinde palpans & stimulans, demùm etiam vnguibus eum lacerans & cruentans. Nouissimè cùm immobilis ille persisteret, illa, licet impudentissima esset, erubuit, & horrore ingenti atque admiratione perfusa, relicto eo, surgens aufugit. Contigit item, vt cum sociis aliquot apud matronam aliquam Bernardus hospitaretur. Considerans autem mulier adolescentem decorum adspectu, capta est laqueo oculorum suorum, & in concupiscentiam eius exarsit. Cumque tanquàm honoratiori omnium seorsum fecisset ei lectulum præparari, surgens ipsa de nocte, impudenter accessit ad eum. Quam Bernardus sentiens, nec consilii inops, clamare cœpit: Latrones, latrones. Ad quam vocem fugit mulier. familia omnis exurgit, lucerna accenditur, latro quæritur, sed minimè inuenitur. Ad lectulos singuli redeunt, & fit silentium, fiunt tenebræ sicut prius: pausant cæteri, sed non illa misera requiescit. Exurgit denuò, & Bernardi lectulum petit: sed denuò ille proclamat: Latrones, latrones. Quæritur iterùm latro, latet iterùm, nec ab eo, qui solus nouerat, publicatur. Vsque tertiò improba mulier sic repulsa, vix tandem, siue metu, siue desperatione victa, cessauit. Cum autem die sequenti iter agerent, arguentes Bernardum socii, cur nam toties vna voce latrones somniauerit, perquirebant. Quibus ille: Veraciter, inquit, latro adeat: quia quod mihi pretiosius est in hac vita, castitatem videlicet, hospita nitebatur mihi auferre, * incomparabilem vtique thesaurum. Inter hæc tamen cogitans & perpendens, quod vulgò dicitur, Non est tutum diù cohabitare serpenti, fugam meditati cœpit. Videbat enim mundum istum & principem eius, exteriùs sibi multa offerentem, multa promittentem, & magnas res, spes maiores, sed fallaces omnes, & vanitates vanitatum: veritatem verò ipsam interiùs iugiter audiebat clamantem, & dicentem: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, & inuenietis requiem animabus vestris. Perfectiùs verò relinquere deliberans, cœpit inquirere & inuestigare, vbi certiùs & puriùs inueniret requiem animæ suæ sub iugo Christi. Inquirenti autem, prima, quæ animo eius insideret, occurrit Cistertii innouatæ monasticæ religionis noua plantatio, messis multa, sed operariis indigens: cum vix adhuc aliquis conuersionis gratia declinaret illuc, ob nimiam vitæ ipsius & paupertatis austeritatem. Quæ tamen cum animum verè Deum quærentem minimè terrerent; posthabita omni hæsitatione ac timore, illuc vertit intentionem: posse se æstimans omninò ibi delitescere, & abscondi in absconditio faciei Dei ab omni conturbatione hominum: maximeque ad effugium vanitatis, seu de sæculari generositate, seu de acrioris ingenii gratia, seu fortè de alicuius nomine sanctitatis. Vbi verò de conuersione tractantem fratres eius & qui carnaliter eum diligebant, persenserunt, id omnibus modis agere cœperunt, vt animum eius ad studium possent diuertere literarum, & amore scientiæ sæcularis, sæculo arctius implicarent. Qua nimirum suggestione, sicut fateri solet, propemodùm retardati fuerant gressus eius: sed matris sanctæ memoria, importunè animo iuuenis instabat, ita vt sæpius sibi occurrentem videre videretur, conquerentem & improperantem, quia non ad huiusmodi nugacitatem tam tenerè educauerat, & non in hac spe erudierat eũ. Demùm cùm aliquandò ad fratres pergeret, in obsidione castri, quod Granceium dicitur, cũ Duce Burgundiæ constitutos, cœpit in huiusmodi cogitatione vehementiùs anxiari: inuentaq; in itinere medio ecclesia quadã, diuertit: & ingressus, orauit cum multo imbre lachrymarum, expandens manus in cælum, & effundens sicut aquã cor suum ante conspectum Domini Dei sui. Ibi ergò firmatum est cor eius. Nec verò surda aure percepit vocem dicentis: Qui audit, dicat: Veni: Siquidẽ ab illa hora sicut ignis, qui combuit syluam, & sicut flamma cõburens montes hinc indè viciniora quæq; corripiens, postmodũ in vlteriora progreditur: sicut

Mundus blanditur S. Bernardo.

Insidiatur pudicitiæ eius.

Seuerissimè punit in seipso incautum fœminæ adspectum.

Iob. 32.

Eius eximia castitas.

Attẽdè eius prudentiam in depellendo à se mulierem inhonestam.

* *irreparabilem.*

Matth. 11.

Cistertiensis cœnobii origo & rigor.

Carnales eius amici, nituntur eũ ad huius sæculi amorẽ pertrahere.

Apoc. 22.

Psal. 82.

sicut ignis, quem Dominus miserat in cor seruí sui, volens vt arderet, primo quinque fratres eius aggreditur, solo minimo ad conuersionem minus habili, seniori patri ad solatium derelicto. Deinde cognatos, & notos, & socios, & amicos, etiam de quibuscunque poterat esse spes conuersionis. Primùm omnium Galdricus aunculus eius absque dilatione aut hæsitatione, pedibus, vt aiunt, iuit in sententiam nepotis, & consensum conuersionis, vir honestus & potens in sæculo, & in sæcularis militiæ gloria nominatus, dominus castri in territorio Heduensi, quod Tuillium dicitur. Continuo etiam Bartholomæus occurrens, iunior cæteris fratribus, & necdum miles, sine difficultate eadem hora salutaribus monitis dedit assensum. Porrò Andreas Bernardo etiam ipse iunior, nouus eo tempore miles, verbum fratris difficilius admittebat, donec subitò exclamauit: Video matrem meam. Visibiliter siquidem ei præsens apparuit, serena facie subridens & congratulans proposito filiorum. Ipse etiam continuò manus dedit, & de tyrone sæculi, factus est miles Christi. Nec solus vidit Andreas tantorum matrem filiorum lætantem, sed confessus est & Bernardus, eandem similiter se vidisse. Guido primogenitus fratrum, coniugio iam alligatus erat, vir magnus, & magnopere in sæculo radicatus. Hic primum paululum hæsitans, sed continuò rem perpendens & recogitans, conuersioni consensit, si tamen coniunx annueret. Verùm id quidem de iuuencula nobili, & paruulas filias nutrienti, penè impossibile videbatur. At Bernardus de misericordia Domini spem concipiens certiorem, incunctanter ei spopondit, aut consensuram fœminam, aut celeriter morituram. Demùm cùm omnimodis illa renueret, & vir eius magnanimus, immò ea iam præuentus virtute fidei, in qua postmodum excellenter emicuit, virile consilium, Domino inspirante, concepit: vt abiiciens quicquid habere videbatur in sæculo, vitam institueret rusticanam, laborare scilicet manibus propriis, vndè suam sustentaret & vxoris vitam, quam inuitam dimittere non licebat. Interim superuenit Bernardus, qui vndique alios atque alios colligebat discurrens. Nec mora: flagellatur prædicta vxor Guidonis infirmitate graui. Et agnoscens, quia graue sibi esset contra stimulum calcitrare, accersito Bernardo, veniam deprecatur, & prior ipsa conuersionis petit assensum. Denique iuxta morem Ecclesiasticum separata à viro, interueniente parili voto castitatis, in cœtum sanctimonialium transit fœminarum, religiose vsque hodiè seruiens Deo. Secundus natu post Guidonem, Gerardus erat, miles in armis strenuus, & magnæ prudentiæ, & benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligebatur. Qui cæteris, vt dictum est, primo auditu & prima die acquiescentibus, vt est mos sapientiæ sæcularis, leuitatem reputans, obstinato animo salubre consilium & fratris monita repellebat. Tum Bernardus, fide iam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirum exasperatus in modum: Scio, inquit, scio: quia sola vexatio dabit intellectum auditui. Digitumque lateri eius apponens, Veniet, inquit, dies, & citò veniet, cum lancea lateri huic infixa, peruium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ, quod aspernaris: & timebis quidem, sed minimè morieris. Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis interpositis diebus, circunuallatus ab inimicis, captus & vulneratus, iuxta verbum fratris, lanceam gestans ipsi lateri, eidemque infixam loco, trahebatur, & mortem quasi iam præsentem metuens, clamabat: Monachus sum, monachus sum Cistertiensis. Nihilominus tamen captus & reclusus in custodia est. Vocatus est Bernardus per celerem nuncium, & acquieuit aliquatenus, vt veniret: Sciebam, inquit, & prædixeram, quòd foret ei durum contra stimulum calcitrare: nec tamen ad mortem ei vulnus hoc, sed ad vitam. Et factum est ita. Siquidem de vulnere præter spem citò conualuit: propositum verò seu votum, quod vouerat, non mutauit. Cumque iam liber ab amore sæculi, hostilibus adhuc vinculis teneretur, & hoc solum esset, quod conuersionis eius propositum retardaret, in hoc etiam citò affuit ei misericordia Dei. Venit frater eius, laborans vt erui posset, sed non profecit. Demum cum nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerem, clamauit: Scito frater Gerarde, quia ituri sumus in proximo, & monasterium intraturi. Tu verò, quandoquidem exire non licet, hic monachus esto: sciens, quod vis & non potes, pro facto reputari. Cumque Gerardus magis ac magis anxiaretur, paucis interpositis diebus, audiuit vocem in somnis, dicentem sibi: Hodiè liberaberis. Percontanti modum, dictum est: Pater tuus & alius quidam te liberabunt. Erat autem sacrum Quadragesimæ tempus. Circa vespertinam itaque diei horam cogitans quod audierat, compedes suas tetigit: & ecce ferrum ex parte crepuit in manu eius, vt minus iam teneretur, & aliquatenùs incedere posset. Sed quid ageret? Erat ostium obseratum, & pro foribus paupertum multitudo. Surrexit tamen, & non tam spe euadendi, quàm tædio iacendi, se curiositate tentandi, accedens ad ostium subterraneæ domus, in qua vinctus & clausus erat, mox vt pessulum tetigit, sera tota inter manus eius collapsa est, & ostium domus apertum. Exiens pedetentim, sicut homo compeditus, ad ecclesiam, vbi adhuc vespertina celebrabantur officia, pertendebat. Porrò mendici, qui pro foribus domus adstabant, videntes quod fiebat, diuinitus exterriti, in fugam conuersi sunt, nihil clamantes. Cumque iam appropinquaret ecclesiæ, egrediens quidam de familia domus captiuitatis suæ, germanus illius, à quo custodiebatur, videnque eum ad ecclesiam properantem: Tardè, inquit, Gerarde venisti. Expauescente illo: Festina, ait: adhuc superest, quod audias. Oculi quippe eius tenebantur, nec prorsus, quid ageretur, agnoscebat. Sed ad altiores gradus ecclesiæ cum data manu Gerardum subleuasset, introeunte illo ecclesiam, tunc demum, quid ageretur, agnouit: & conatus eum retinere, non potuit. Hoc ergò modo Gerardus à captiuitate amoris sæculi huius, captiuitate filiorum sæculi liberatus, votum quod vouit, fideliter persoluit. In quo potissimum notum fecit Dominus, à quanta perfectione sanctæ conuersationis gratiam iste Dei famulus ceperit, qui in eius spiritu, qui fecit quæ ventura sunt, quod erat futurum, videre potuit quasi iam factum. Præsentialiter quippè in latere fratris eius lancea apparebat, quando digitum in loco applicuit vulneris mox futuri, sicut ipse postmodum confessus est nobis. Cum autem cæteri, vt diximus, fratres prima die in eodem essent cum Bernardo spiritu congregati, manè intrantibus eis ecclesiam, Apostolicum illud legebatur capitulum: Fidelis est Deus, quia qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet vsque in diem Iesu Christi. Quod deuotus iuuenis haud secus accepit, quam si de cælo sonuisset. Exultans itaque iam spiritualis pater regeneratorum in Christo fratrum suorum, & manum Domini intelligens secum operantem, cœpit ex hoc palam vbique prædicationi insistere, & quoscunque poterat, aggregare: cœpit nouum induere hominem, & cum quibus de literis sæculi, seu de sæculo ipso agere solebat, de seriis & conuersione tractare: ostendens gaudia mundi fugitiua, vitæ miserias, & celerem mortem, vitam, post mortem temporalem, siue in bonis, siue in malis perpetuam fore. Quid multa? Quotquot ad hoc præordinati erant, operante in eis gratia Dei & verbo virtutis eius, & oratione & instantia seruí eius, primò cunctati, & deindè compuncti, alter post alterum credebant & consentiebant. Adiunctus est etiam ei dominus Hugo Matisconensis, nobilitate & probitate morum, possessionibus & diuitiis sæculi ampliatus. Qui hodie meritò religionis suæ & sanctitatis potius, quàm nobilitatis seu diuitiarum gratia, raptus à Pontiniacensi cœnobio, quod ipse ædificauit, Antisiodorensi ecclesiæ præest merito & honore Pontificis. Hic audiens de conuersione socii & amici charissimi, flebat quasi perditum, quem sæculo mortuum audiebat. Vbi autem primo data est vtrique facultas mutui colloquii, post dissimiles lachrymas & gemitus dissimilium dolorum, verba verbis cœperunt conferri, & res rebus comparari. Cumque inter ipsa verba familiaris amicitiæ Hugoni infunderetur spiritus veritatis, aliam iam faciem habere cœperunt verba mutuæ collocutionis. Datis itaque dextris in sodalitium nouæ vitæ, longè dignius veriusque facti sunt cor vnum & anima vna in Christo, quam in sæculo antè fue-

Galdricum aunculum conuertit.

Item Bartholomæum fratrem suum.

Item Andream.

Item Guidonem primogenitũ fratrem.

Vxor Guidonis Christo se consecrat.

Prædicit S. Bernardus Gerardo euentura.

Castigatur Gerardus, ad vitæ emendationem.

Magno miraculo Gerardus frater eius liberatur è carcere.

Gerardus se monachum fore pollicetur.

Phil. 1.

Multos adhortatur ad mundi contemptum & vitam monasticam.

Hugo Antisiodorensis Episcopus

Hugo vir nobilis & opulentus conuertitur.

fuerant. Post paucos autem dies nunciatur Bernardo, subuersum Hugonem ab aliis sociis, à proposito resilire. Opportunitate ergò inuenta, quod magnus quidam Episcoporum conuentus illis in partibus haberetur, festinat vt reuocet pereuntem, iterumque parturiat. Obseruantes autem prædicti sodales & subuersores Hugonis, viso eo, prædam ambiunt suam, & omnem ei loquendi adimunt facultatem, omnem aditum intercludunt. At ille cum loqui ei non posset, clamabat pro eo ad Dominum. Quo orante cum lachrymis, subita & vehemens inundatio pluuiæ mox erupit. Consederant autem in campo, eo quod aer serenus esset, & nil tale sperarent. Dispersi ergò omnes ad repentinum imbrem, vicum proximum petunt. At Bernardus Hugonem tenens: Mecum, ait, sustinebis huius pluuiæ guttas. Cumque soli remansissent, non fuerunt soli, sed Dominus fuit cum eis, reddens eis continuò & aeris & animi serenitatem. Ibi renouatum est fœdus, & propositum confirmatum, quod non potuit deinceps violari. Videbat ista peccator, & irascebatur: dentibus suis fremebat & tabescebat: iustus autem confidens in Domino, gloriosè de sæculo triumphabat. Iamque eo publicè & priuatim prædicante, matres filios abscondebant, vxores detinebant maritos, amici amicos auertebant: quia voci eius spiritus sanctus tantæ dabat vocem virtutis, vt vix aliquem aliquis teneret affectus. Crescente siquidem eorum numero, qui in hanc conuersionis vnanimitatem consenserant, sicut de primitiuis Ecclesiæ filiis legitur, Multitudinis eorum erat cor vnum & anima vna in Domino, & habitabant vnanimiter simul, nec quisquam aliorum audebat se coniungere eis. Erat enim Castellioni domus vna propria & communis omnium, vbi conueniebant & cohabitabant & colloquebantur: quam vix ingredi aliquis audebat, qui non esset de cœtu eorum. Sed & si quis intrabat, videns & audiens, quæ ibi gerebantur, sicut de Christianis Corinthiis Apostolus dicit, omnibus quodammodò prophetantibus, conuincebatur ab omnibus, diiudicabatur ab omnibus, & adorans Dominum, & confitens quòd verè Deus esset in eis, aut ipse vnanimitati eorum adhærebat, aut recedens flebat semetipsum, illos autem beatificabat. Hoc enim illis temporibus & in illis partibus erat inauditum, vt alicuius adhuc in sæculo commorantis conuersio præsciretur. Ipsi verò quasi mensibus sex post primum propositum in habitu sæculari stabant, vt perindè plures congregarentur, dum quorundam negocia per id temporis expediebantur. Cum autem iam suspecta inciperet esse multitudo, ne quem de numero eorum subriperet is, qui tentat, placuit Deo super hoc, quod futurum esset, reuelare. Adspiciebat enim quidam in visione noctis, & videbat quasi eos omnes consedisse in domo vna, & per ordinem singulos quasi communicare de cibo quodam miri candoris & saporis. Quem cæteris omnibus optimè suscipientibus, & cum gaudio magno, duos ex omni numero illo notabat à cibi illius salutaris participatione vacuos remansisse. Alter namque eorum nec sumebat: alter quidem sumere videbatur, sed tanquam minus cautè sumeret, spargebatur. vtrunque verò posteà probauit euentus. Alter enim, priusquam ventum esset ad rem, conuersus retrorsum, in sæculum rediit: alter cum cæteris cœpit quidem opus bonum, sed non bono fine conclusit. Vidi ego eum in sæculo posteà vagum & profugum à facie Domini, sicut Cain, quantum animaduertere potui, hominem humilimum, & miserabilis confusionis, & nimiæ pusillanimitatis. Qui tamen in vltimis Clarauallem rediit, infirmitate corporis & inopia cogente, cum homo benè natus, ab omnibus cognatis & amicis proiiceretur: ibique proprietati renuncians, sed non omninò propriæ voluntati, obiit non quidem intùs, vt frater & domesticus: sed foris, misericordiam postulans, sicut pauper & mendicus. Iam verò aduenente die reddendi voti, & complendi desiderii, egressus est de domo paterna Bernardus, pater fratrum suorum, cum fratribus suis, filiis suis spiritualibus, quos verbo vitæ Christo regenerauerat. Cumque exirent de mansione Guidonis primogeniti, quæ Fontanæ dicebatur, Guido videns* Niuardum fratrem suum minimum in platea puerum cum pueris aliis: Eia, inquit, frater Niuarde, ad te solum respicit omnis terra possessionis nostræ. Ad quod puer non pueriliter motus: Vobis ergò, inquit, cælum, & mihi terra? Non ex æquo diuisio hæc facta est. Quo dicto, abeuntibus illis, tunc quidem domi cum patre remansit: sed modico post euoluto tempore, fratres secutus, nec à patre, nec à propinquis seu amicis potuit detineri. Supererat de domo illa Deo dicata pater senior, cum filia, de quibus etiam suo loco dicemus. Eo tempore nouellus & pusillus grex Cistertiensis, sub Abbate degens viro venerabili Stephano, cum iam grauiter ei esse tædio inciperet paucitas sua, & omnis spes posteritatis decideret, in quam sanctæ illius paupertatis hæreditas transfunderetur, venerantibus omnibus in eis vitæ sanctitatem, sed refugientibus austeritatem: repente diuina hac visitatione tam læta, tam insperata, tam subita lætificatus est, vt in die illa responsum hoc à spiritu sancto accepisse sibi domus illa videretur: Lætare sterilis, quæ non pariebas: erumpe & clama, quæ non parturiebas: quia multi filii desertæ magis, quam eius quæ habet virum: de quibus postmodum visura es filios filiorum vsque in multas generationes. Nam anno priore vni ex eisdem Cistertiensibus primis fratribus in extremo iam posito, apparuit innumera hominum multitudo, prope basilicam, ad fontem lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicasset Abbati, intellexit protinus vir magnificus diuinam consolationem: & multum quidem iam tunc de promissione, sed plurimum posteà de exhibitione lætatus, egit gratias Deo per Iesum Christum: qui cum eo & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Resilit à proposito.

à B. Bernardo admonitus resipiscit.

Psal. 111.

Act. 4. 6.

1. Cor. 14.

Visio vnius ex sociis S. Bernardi.

Gen. 4.

*Vuinarda

Niuardus sequitur ad monasterium fratres suos.

Esa 54.

Visio fratris Cistertiensis.

IV. ANNO ab incarnatione Domini millesimo centesimo tertiodecimo, à constitutione domus Cistertiensis quintodecimo, seruus Dei Bernardus annos natus circiter vigintitres, Cistertium ingressus cum sociis fermè triginta, sub Abbate Stephano suauiiugo Christi collum submisit. Ab illa autem die dedit Dominus benedictionem, & vinea illa Domini Sabaoth dedit fructum suum, extendens palmites suos vsque ad mare, & vltra mare propagines eius. Quia verò ex prædictis sociis eius, vxorati aliqui fuerant, & vxores quoque cum viris idem votum sacræ conuersationis inierant: per ipsius solicitudinem ædificatum eis cœnobium sanctimonialium fœminarum, quod Villetum dicitur, in Lingonensi parochia, Domino cooperante, magnificè satis excreuit, vsque hodiè religionis opinione celeberrimum, & personis ac possessionibus dilatatum: sed & propagatum iam per loca alia, & non cessans adhuc ampliorem facere fructum. Hæc quidem fuêre viri Dei conuersionis sancta principia. Conuersationis autem eius insignia, quomodo vitam Angelicam gerens in terris vixit, neminem enarrare posse puto, qui non viuat de spiritu, de quo ille vixit. Solius quippè donantis & accipientis est nosse, quantum mox in conuersionis exordio præuenerit eum Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ, & quanta repleuerit gratia electionis, quomodo ab vbertate domus suæ inebriauerit eum. Ingressus est autem domum illam pauperem spiritu, & eò adhuc tempore absconditam & penè nullam, intentione ibidem moriendi à cordibus & memoria hominum; & spe delitescendi & latendi, tanquam vas perditum, Domino aliter disponente, & eum sibi in vas electionis præparante: & non solum ad ordinem monasticum confortandum ac dilatandum, sed ad portandum nomen suum coram gentibus & regibus, & vsque ad extremum terræ. Ipse verò de se nil tale æstimans aut cogitans, potius ad custodiam* oris sui & propositi constantiam, hoc semper in corde, frequenter etiam in ore habebat: Bernarde, Bernarde, ad quid venisti? Et sicut de Domino legitur, quia cœpit Iesus facere & docere, à prima die ingressus sui in cellam nouitiorum, ipse cœpit agere in semetipso, quod erat alios doctures. Postmodum enim, cùm iam Clarauallis Abbas ordinatus esset, aduentantibus nouitiis & festinantibus ingredi, audire eum soliti sumus prædicantem & dicentem: Si ad ea, quæ intus sunt, festinatis: hic foris dimittite corpora, quæ de sæculo attulistis. Soli spiritus ingre-

S. Bernardus cum 30. sociis fit monachus Cistertiensis A. 1113.

Sanctimonialium cœnobium extruitur.

*cordis.

Actor. 1.

ingressuri monasterium

ingrediantur: caro non prodest quicquam. Quod tamen nouitiis, ad nouitatem verbi perterritis, parcens teneri-tuuimi eorum, clementiùs exponendo, dicebat carnalem concupiscentiam foris dimittendam. Ipse autem cum nouitius esset, in nullo sibi parcens, instabat omnimodis mortificare non solum concupiscentias carnis, quæ per sensus corporis fiunt, sed & sensus per quos fiunt. Cùm enim iam interiore sensu illuminati amoris dulciùs ac frequentiùs sentire inciperet desursum spirantem sibi suauitatem, sensui illi interiori timens à sensibus corporis, vix tantum eis permittebat, quantum sufficeret ad exterioris cum hominibus conuersationis societatem. Quod cùm continui vsus instantia in consuetudinem mitteret, consuetudo ei ipsa quodammodò vertebatur in naturam: totusque absorptus in spiritum, sæpè totâ in Deum directa intentione spiritali, totâ occupata memoria, videns non videbat, audiens non audiebat: nil sapiebat gustanti: vix aliquid sensu aliquo corporis sentiebat. Iam quippe annum integrum exegerat in cella nouitiorum, cùm exiens inde, ignoraret, vtrum adhuc desuper celata esset domus ipsa. Multo tempore frequentauerat intrans domum ecclesiæ, cum in eius capite vnam tantum esse fenestram arbitraretur. Curiositatis enim sensu mortificato, nil huiusmodi aduertebat: vel si fortè aliquandò eum contingebat videre, memoria, vt dictum est, alibi occupata, non sentiebat. Sine memoria quippe sensus sentientis nullus est. Natura quoque in eo non dissentiebat à gratia. Naturaliter enim iam ab initio hoc erat homo iste, quod legitur: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cum magis essem bonus, veni ad corpus coinquinatum. Ad contemplanda quippe spiritualia quæq; seu diuina, cum gratia spirituali, naturali quadam virtute pollebat ingenii. sortitusque in hoc etiam erat animam bonam, sensualitatem non curiose lasciuam, nec superbè rebellem: sed congaudentem spiritualibus studiis, & in eis, quæ ad Deum sunt, sponte subditam spiritui & seruientem. Corpus etiam nullius vnquam contaminatum consensu flagitii, etsi neglectum minus curaretur, quam oportebat, ad seruiendum spiritui in seruitio Dei aptissimum instrumentum: Sed cum caro in eo ex dono præuenientis gratiæ, & adiutorio subsequentis naturæ, & vsu bono spiritualis disciplinæ, vix iam aliquid concupisceret aduersus spiritum, hoc est, quod spiritum læderet: spiritus supra vires, supra virtutem carnis ac sanguinis, tanta aduersus carnem concupiscebat, vt infirmum animal cadens sub onere, vsque in hanc diem non adiiciat vt resurgat. Quid enim dicam de somno, qui in cæteris hominibus solet esse refectio laborum, & sensuum aut mentium recreatio? extunc vsque hodie vigilat vltra possibilitatem humanam. Aliquandò dormit, sed somno tenuissimo, & qui nulli hominum, præter ipsum, qualemcunque refectionem conferre posset. Nullum enim tempus magis se perdere conqueri solet, quam quo dormit: idoneam satis reputans comparationem mortis & somni: vt sic dormientes videantur mortui apud homines, quomodò apud Deum mortui dormientes. Vndè etiam si quem forte religiosum in dormiendo seu durius stertentem audierit, seu minus compositè viderit iacentem, patienter vix ferre potest, sed carnaliter eum seu sæcularitèr dormire causatur. In ipso namque tenuem victum tenuis somnus comitatur. In neutro enim vllam indulget corpori suo satietatem, nisi quòd in vtroque sumpsisse aliquid, satei est. Quantum enim ad vigilias, vigiliarum ei modus est, non totam noctem ducere insomnem. Porrò ad comedendum vsque hodie vix aliquando voluptate trahitur appetitus. sed solo timore defectus. Etenim comesturus, priusquàm comedat, sola cibi memoria satur est. Sic accedit ad sumendum cibum, quasi ad tormentum. A primo siquidem conuersionis sæ anno, seu egressionis de cella nouitiorum, natura eius cum teneræ nimis semper & delicatæ complexionis fuisset, ieiuniis multis & vigiliis, frigore & labore, durioribus & continuis exercitiis attrita, corrupto stomacho, crudum continuò per os solet reiicere, quod ingeritur. Quod si quid naturali decoctione digestum transfunditur ad inferiora, ibi nihilominus partibus illis corporis non minoribus infirmitatum incommodis obsessis, non nisi cum gratui tormento egreditur. Si quid autem residuum est, ipsum est alimentum corporis eius qualecunque, non tam ad vitam sustentandam, quam ad differendam mortem. Semper autem post cibum quasi pensare solitus est, quantum comederit. Si aliquando ad modicum mensuram solitam excessisse se deprehenderit, impunè abire non patitur. Sed & vsus parsimoniæ sic ei in naturam versus est, vt etsi aliquando corporalis sibi cuiuslibet refectionis plus aliquid solito velit indulgere, non possit. Sic autem ab initio fuit inter nouitios nouitius, monachus inter monachos, spiritu validus, corpore infirmus, nil indulgentiæ circa corporis quietem seu refectionem, nil remissionis de communi labore vel opere sibi fieri aliquandò acquiescens. Cæteros namque, sanctos esse arbitrabatur & perfectos: se verò, sicut nouitium & incipientem, nequaquam emeritorum perfectorumque indulgentiis & remissionibus indigere, sed feruore nouitio, & ordinis districtione, & rigore disciplinæ. Propter quod communis vitæ seu conuersationis feruentissimus æmulator, cùm opus manuum aliquod fratres actitarent, quod seu minor vsus ei, seu imperitia denegabat: fodiendo, seu ligna cædendo, & propriis humeris deportando, vel quibuslibet laboribus æque laboriosis illud redimebat. Vbi verò vires deficiebant, adviliora quæque opera confugiens, laborem humilitate compensabat, & mirum in modum is, qui tantam in contemplatione rerum spiritualium ac diuinarum acceperat gratiam, circa talia non solum occupari patiebatur, sed & plurimum delectabatur. Sed mortificata, vt dictum est, sensualitate, cuius seu curiositate, seu infirmitate, in huiusmodi laborum corporalium distractionibus, perfectorum etiam quorumque mentes sæpè necesse est, etsi non intentione, certè memoria & cogitatione, ab interiore vnitate spiritus aliquam pati dissolutionem: ipse priuilegio maioris gratiæ, in virtute spiritus simul & totus quodammodò exterius laborabat, & totus interius Deo vacabat: in altero pascens conscientiam, in altero deuotionem. Laboris ergò tempore, & semper intus orabat seu meditabatur, absque intermissione exterioris laboris: & exteriùs laborabat, absque iactura interioris suauitatis. Nam vsque hodie quicquid in scripturis valet, quicquid in eis spiritualiter sentit, maximè in syluis & in agris meditando & orando se confitetur accepisse, & in hoc nullos aliquando se magistros habuisse, nisi quercus & fagos, ioco illo suo gratioso inter amicos dicere solet. Quantum verò in scripturis valeat, palam omnibus est, qui vel loquentem eum audire, vel aliqua, quæ scripsit, legere potuerunt. Messis tempore fratribus ad secandum cum feruore & gaudio sancti spiritus occupatis, cùm ipse quasi impotens & nescius laboris ipsius, sedere sibi & requiescere haberetur: admodùm contristatus, ad orationem confugit, cum magnis lachrymis postulans à Deo donari sibi gratiam metendi. Nec fefellit simplicitas fidei, desiderium religiosi. Continuò namque, quod petiit, impetrauit. Et ex illo die in labore præ cæteris peritum se esse cum quadam iucunditate gratulatur, tantò in hoc opere deuotior, quanto se in hoc ipso facultatem ex solo Dei dono reminiscitur accepisse. Feriatus autem ab huiusmodi labore vel opere, iugiter aut orabat, aut legebat, aut meditabatur. Ad orandum si se solitudo offerret, vtebatur: sin autem, vbicunque seu apud se, seu in turba esset, solitudinem cordis ipse sibi efficiens, vbique solus erat. Canonicas autem scripturas simpliciter ac seriatim libentiùs ac sæpiùs legebat, nec vllis magis, quam ipsarum verbis eas intelligere se dicebat: & quicquid in eis diuinæ sibi elucebat veritatis aut virtutis, in primæ sibi originis suæ fonte magis, quam in decurrentibus expositionum riuis sapere testabatur. Sanctos tamen & orthodoxos earum expositores humiliter legens, nequaquam sensibus eorum suos sensus æquabat, sed subiiciebat formandos: & vestigiis eorum fideliter adhærens, sæpe de fonte, vnde illi hauserant, & ipse bibebat. Inde est, quod plenus spiritu, quo omnis sacra scriptura diuinitus est inspirata, tam confidenter & vtiliter ea vsque hodie, sicut Apostolus dicit, vtitur ad docendum, ad arguendum,

debent foris relinquere sua corpora.

Consuetudo altera est natura.

Adhuc nouitius, mitè est totus Deo intentus.

Celata, pro Testudinesta

Sap. 8.

Naturæ eis bonitas.

Mirus feruor spiritus.

Vigiliæ supra vires humanas.

Cibũ haud aliter atque tormentum accipit.

Spiritu robustus, corpore infirmus.

Eximia eius perfectio.

Quercus & fagos habet magistros.

Monachorum est aliquando vacare corporalibus operibus.

Diuinitus præstatur ei peritia meendi

Legit reuerenter scripturas.

1. Tim. 3.

dum, ad corripiendum, ad erudiendum: & dum prædicat verbum Dei, quicquid de ea affert in medium, sic patens & placens efficit, & circa id, vndè agitur, efficax ad monendum, vt inirentur omnes, tam sæculari, quàm spirituali præditi doctrina, in verbis gratiæ, quæ procedunt de ore eius. Magna dexteritate docet verbum Dei.

V. CVM autem placuit ei, qui eum segregauit à sæculo, & vocauit, vt ampliore gratia reuelaret in eo gloriam suam, & multos filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum: misit in cor abbatis Stephani, ad ædificandum domum Claræuallis mittere fratres eius, & cum eis alios viros religiosos. Quibus abeuntibus, ipsum etiam dominum Bernardum præfecit Abbatem, mirantibus sanè illis, tanquam maturis & strenuis, tam in religione, quam in sæculo viris: & timentibus ei, tum pro tenetioris ætate iuuentutis, tum pro corporis infirmitate, & minore vsu exterioris occupationis. Erat autem Clarauallis locus in territorio Lingonensi, non longè à fluuio Alba, antiqua spelunca latronum: & antiquitùs dicebatur vallis absynthialis, seu propter abundantis ibi absynthii copiam, seu propter amaritudinem doloris, incidentium ibi in manus latronum. Ibi ergò in loco horroris & vastæ solitudinis confederunt viri illi virtutis facturi de spelunca latronum, templum Dei & domum orationis. Vbi simpliciter aliquanto tempore Deo seruierunt in paupertate spiritus, in fame & siti, in frigore & nuditate, in vigiliis & angustiis multis. Pulmentaria sæpius ex foliis fagi conficiebant. Panis instar prophetici illius, ex hordeo & milio & vicia: ita vt aliquando religiosus vir quidam appositum sibi in hospitio, ploratis vbertim, clam absportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quòd inde viuerent homines, & tales homines. At virum Dei minus ista mouebant. Summa ei solicitudo de salute multorum, quæ à prima die conuersionis suæ vsque ad hoc tempus, tam singulariter sacrum illud pectus noscitur possidere, vt erga omnes animas maternum videatur gerere affectum. Erat ergò vehemens in præcordiis eius, sancti desiderii & sanctæ humilitatis conflictus. Modò enim seipsum deiiciens, fatebatur indignum per quem fructus aliquis proueniret: modo oblitus sui, æstuabat flagrantissimo ardore, vt nullam nisi ex multorum salute consolationem posse admittere videretur. Sane fiduciam charitas pariebat: sed eandem castigabat humilitas. Contigit autem inter hæc, vt aliquando temperius solito surgeret ad vigilias. Quibus peractis, cum vsque ad matutinas laudes superesset interuallum, egressus foras, & loca vicina circumiens, orabat Deum, vt acceptum haberet obsequium suum & fratrum suorum: & in eo, quod diximus, spiritualis fructus desiderio constitutus, subitò stans in ipsa oratione, modice intercluſis oculis, vidit vndique ex vicinis montibus tam infinitam diuersi habitus & diuersæ conditionis hominum multitudinem in inferiorem vallem descendere, vt vallis ipsa capere non posset. Quod quid significauerit, iàm manifestum est. Hac ergò vir Domini visione magnificè consolatur. Exhortatus est etiam fratres suos, commonens eos, de misericordia Dei nunquam desperare.

Fit Abbas Claræuallis.

Clarauallis quid loci fuerit.

Summam penuriam patitur cum suis in Clarauallis.

Conflictus in eo charitatis & humilitatis.

Visio eius.

VI. CVM verò ante instantem hyemem Gerardus frater eius, cellerarius domus, apud eum duriùs quereretur, ad necessaria domus & fratrum, multa deesse, nec habere se, vnde ea coemeret, & vrgente necessitate, iam nullam reciperet verborum consolationem: res autem in promptu non esset, quæ daretur: Vir Dei, quantum ad præsentes interim angustias sufficere posset, inquisiuit. Ille verò vndecim libras respondit. Tunc dimittens eum, ad orationem confugit. Post paululum verò rediens Gerardus, mulierem quandam de Castelliione, foris esse, & velle ei loqui nunciauit. Ad quam cum egrederetur, procidens ad pedes eius eadem mulier, duodecim librarum benedictionem ei obtulit, orationum suffragia implorans viro suo periculosè ægrotanti. Quam breuiter allocutus, dimisit à se: Vade, inquiens, sanum inuenies virum tuum. Illa verò abiens in domum suam, sicut audierat, sic inuenit. Abbas verò consolans pusillanimitatem cellerarii sui, ad sustinendum Dominum de cætero reddidit fortiorem. Nec tamen semel ei hoc contigisse, certum est: sed sæpe, cum huiusmodi necessitas instaret, repente vnde non sperabatur, auxilium ei à Domino affuisse. Propter quod viri prudentes, intelligentes manum Domini esse cum eo, teneritudinem mentis eius, à deliciis paradisi nuper egressæ, rerum exteriorum solicitudine grauare cauebant, eas ipsi intra semetipsos, vt poterant, digerentes, & tantummodò de interioribus conscientiis suis, & causa animarum suarum eum consulentes. In quo tamen pene hoc eis contigit, quod filiis Israel legimus olim de Moyse contigisse, cum diu conuersatus cum Domino in monte Sina, & de caligine nubis regrederetur & descenderet ad populum, & ex colloquio Domini facies eius cornuta appareret & terribilis, adeò vt fugeret populus ab eo. Egressus enim vir ille sanctus à facie Domini, qua in solitudine Cistertii, & sublimioris altitudine contemplationis in silentio aliquandiù fruitus erat, quasi de cælo afferens inter homines miraculum quoddam conquisitæ sibi apud Deum plusquam humanæ puritatis, homines quos regere, & inter quos conuersari veniebat, pene omnes à se abstertuit. Siquando namque de spiritalibus & ædificatione animarum sermonem ad eos habebat, loquebatur hominibus lingua Angelorum, & vix intelligebatur. Maxime autem in his, quæ ad mores hominum pertinebant, ex abundantia cordis sui tam sublimia eis proponebat, tam perfecta exigebat ab eis, vt durus videretur sermo: intantum non capiebant, quæ dicebantur. Rursum cum singulatim audiret eos confitentes sibi, & semetipsos accusantes super diuersis illusionibus cogitationum communium humanarum, quas nullus in carne viuens homo penitus vitare potest: hoc potissimum fuit, in quo luci illi ad tenebras illas conuentio esse non potuit, scilicet quòd homines inueniebat, quos in hac parte Angelos æstimabat. Angelicam enim magna ex parte degustans puritatem, & ex conscientia iam olim acceptæ gratiæ à Deo singularis simplicitatis, præiudicans vniuersæ conditioni humanæ fragilitatis, in tentationes seu inquinationes cogitationum harum nullum religiosum virum posse incidere, vel si incideret, verè religiosum esse non æstimabat. Sed viri verè religiosi & pie prudentes, & in prædicatione sermonum eius venerabantur etiam quæ non capiebant, & in confessionibus suis, licet ad nouum stuperent auditum, eò quòd seminarium quoddam desperationis præferre videretur infirmis, tamen iuxta sententiam sancti Iob, nefas putabant contradicere sermonibus sancti: non excusantes, sed accusantes infirmitatem suam in conspectu hominis Dei, in quo nemo viuens iustificari potest in conspectu Dei. Vnde factum est, vt fieret magistra magistrii pia humilitas discipulorum. Cum enim ad nutum arguentis humiliarentur, qui arguebantur: cœpit etiam spirituali magistro aduersus fratres humiles & subiectos zelus suus esse suspectus, intantùm, vt ipse iam potius accusaret ignorantiam suam, & deflere necessitatem, quòd silere non liceret, cum nesciret loqui: quod non tam alta ad homines, quam indigna hominibus loquendo, læderet conscientias auditorum: quod tam scrupulosè perfectionem à fratribus simplicibus exigebat, in quo se nondum inueniret ipse perfectum. Cogitabat namque, eos multo meliora & viciniora saluti suæ in silentio suo meditari, quàm ab ipso audirent: deuotius & efficacius salutem suam operari, quam ex eius exemplo acciperent: ex prædicatione verò eius scandalizari potiùs, quam aliquid concipere ædificationis. Cumque super hoc vehementius conturbaretur & contristaretur, & diuersæ cogitationes ascenderent in cor eius, post multos cogitationum fluctus & cruciatus cordis, decreuit ab exterioribus omnibus ad interiora sua recolligere se, ibique in solitudine cordis & secreto silentii continere, & præstolari Dominum, donec quocunque modo misericordiæ suæ super hoc ei suam reuelaret voluntatem. Nec distulit misericordia Dei auxilium in tempore opportuno. Paucis siquidem diebus euolutis

Sanat egrotum abiens.

Sæpe diuinitus præstatur ei necessaria.

Exod. 34.

Tanta facundia claruit, vt lingua crederetur loqui Angelica.

Eius summa vitæ perfectio, principio fratribus onerosa fuit.

Iob. 6.

Psal. 142.

Humilitas fratrum facit, vt temperet zelum suum.

Thren. 3.

Visio eius.

vidit inuisu noctis puerum, claritate quadam diuina adstantem sibi, & magnâ authoritate præcipientem fiduciali-
ter loqui, quicquid ei suggereretur in apertione oris sui: quoniam non ipse esset, qui loqueretur, sed spiritus san-
ctus, qui loqueretur in eo. Et extunc manifestiùs in eo & per eum loquens spiritus sanctus, & sermonem potentio-
rem ei, & sensum in scripturis abundantiorem suggerens, in apertione oris sui apud auditores quoque gratiam ei
addidit & authoritatem, & intellectum super egenum & pauperem, & peccatorem pœnitentem, & veniam postu-
lantem. Cumque iam aliquatenus didicisset inter homines conuersari, & humana agere ac tolerare, iamque in-
ter fratres suos quasi vnus ex eis & cum eis inciperet frui fructibus conuersionis suæ, pater quoque, qui solus domi
remansit, veniens ad filios suos, appositus est ad eos. Qui cum aliquod tempus ibi fecisset, obiit in senectute bo-
na. Soror quoque eorum, in sæculo nupta, & sæculo dedita, cum in diuitiis & deliciis sæculi periclitaretur, tan-
dem aliquando inspirauit ei Deus, vt fratres suos visitaret. Cumque venisset quasi visura fratrem suum venera-
bilem, & adesset cum comitatu superbo & apparatu, ille detestans & execrans eam, tanquam rete diaboli ad ca-
piendas animas, nullatenus acquiescere voluit exire ad videndum eam. Quod audiens illa, confusa & com-
puncta vehementer cum nullus ei fratrum suorum occurrere dignaretur, cum à fratre suo Andrea, quem ad por-
tam inuenerat monasterii, publicè ob vestium apparatum, stercus inuolutum argueretur, cum in lachrymis re-
soluta: etsi peccatrix sum, inquit, pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcircò consili-
um & colloquium bonorum requiro. Etsi despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus Dei animam me-
am. Veniat, & præcipiat: & quicquid præceperit, facere paratâ sum. Hanc ergò promissionem tenens, exiit ad
eam cum fratribus suis frater eius. Et quia eam à viro separare non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam
in cultu vestium, & in omnibus sæculi pompis & curiositatibus interdixit, & formam vitæ matris suæ, in qua multo
tempore vixit cum viro, ei indixit, & sic eam à se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, rediit ad pro-
pria, mutata repentè secundum omnipotentiam dexteræ excelsi. Stupebant omnes adolescentulam nobilem, de-
licatam, subita mutatione in habitu & victu, in medio sæculi vitam ducere eremiticam, & instare vigiliis, ieiuniis
& orationibus, atque ab omni sæculo prorsus se facere alienam. Biennio postea sic vixit cum viro suo: illo sanè,
secundo maximè anno, dante Deo honorem, nec temerare vlterius præsumente templum spiritus sancti: qui etiam
tandem virtute eius victus perseuerantiæ, liberam à se dimittens iuxta ritum Ecclesiæ, facultatem ei concessit ser-
uiendi Deo, cui se probauit. Illa verò optata libertate potita, monasterium Villeium, cuius supra meminimus, ad-
iens, cum sanctimonialibus inibi Deo seruientibus, reliquum vitæ suæ Deo vouit: vbi tantam ei gratiam Dominus
contulit sanctitatis, vt non minus animo, quam carne, illorum probaretur virorum Dei esse germana.

Pater eius fit monachus.

Eius vt se gerit erga sororem, cum pompa ipsũ inuisentem.

Sororis eius admiranda conuersio & cõuersatio.

Fit Monacha soror eius.

Cvm autem missus nouiter Clarauallem Bernardus, ordinandus esset in ministerium, ad quod assumptus e- VII.
rat, & sedes Lingonensis vacaret, ad quam ordinatio ipsa respiciebat: quærentibus fratribus, quò eum deducerent
ordinandum, citò se obtulit bona fama venerabilis Catalaunensium Episcopi, optimatissimi illius magistri Vuilhel-
mi de Capellis, illucque eum transmittendum esse diffinitum est. Sicque factum est. Abiit autem Catalaunum,
assumpto secum Elbodone, monacho quodam Cistertiensi. Intrauit ergò prædicti Episcopi domum iuuenis exesi
corporis & moribundi, habitu quoque despicabilis, subsequente monacho seniore, & magnitudine & robore cor-
poris eleganti, aliis ridentibus, aliis irridentibus, aliis rem, sicut erat interpretando venerantibus. Cum autem
quæreretur, quis eorum esset Abbas, Episcopus primus oculos in eum apertos habens, agnouit seruum Dei, & su-
scepit eum sicut seruum Dei. Cum enim primo in priuato colloquio omni melius locutione prudentiam iuuenis
magis magisque proderet verecundia loquendi, intellexit vir sapiens diuinam visitationem in aduentu hospitis sui.
Nec defuit hospitalitatis pia instantia, donec vsque ad familiarem fiduciam & libertatem loquendi producto col-
loquio ad alterutrum, iam melius eum commendaret conscientia sua, quàm verba vlla. Quid multa? Ex illa die
& ex illa hora facti sunt cor vnum & anima vna in Domino, intantum, vt sæpè alter alterum hospitem deinceps ha-
beret, & propria esset domus Episcopi, Clarauallis: Clarauallensium verò efficeretur non sola domus Episcopi, sed
& per ipsum tota ciuitas Catalaunensis: quinetiam & Rhemensis prouincia, & Gallia tota per eum in deuotionem
excitata est & reuerentiam viri Dei, ita vt huius temporis præsensisse in eo gratiam videatur homo tantæ authoritatis,
sic affectus erga ignotum monachum, & monachum tantæ humilitatis. Modico verò post tempore transacto,
cum eousque infirmitas Abbatis ingrauesceret, vt iam non nisi mors eius, aut omni morte grauior vita speraretur,
ab Episcopo visitatus est. Cumque viso eo Episcopus se non solum vitæ eius, sed & sanitatis spem habere diceret,
si consilio eius acquiescens, secundum infirmitatis suæ modum aliquam corpori suo curam pateretur impendi: ille
verò à rigore vel vsu consuetudinis suæ minus facilè flecti posset, profectus Episcopus ad Capitulum Cistertiense,
ibi coram pauculis Abbatibus, qui conuenerant, pontificali humilitate & sacerdotali charitate toto corpore
in terram prostratus, petiit & obtinuit, vt toto anno vno in obedientiam sibi traderetur. Quid enim tantæ hu-
militati in tanta posset authoritate negari? Reuersus itaque Clarauallem, extra claustrum & terminos mo-
nasterii domunculam vnam ei fieri præcepit, ordinans & mandans in cibo vel potu, siue aliquo huiusmodi,
circa eum nullam ei ibi teneri ordinis districtionem, nullam de tota curâ domus ad eum referri solicitudinem:
sed sibi eum ibi viuere secundùm modum ab eo præstitutum. Eodem tempore & ego Clarauallem, ipsumque
frequentare cœpi. Quem cum ibi cum quodam Abbate altero visitarem, inueni eum in suo illo tugu-
rio, quale leprosis in compitis publicis fieri solet. Inuéni autem ex præcepto, vt dictum est, Episcopi & Ab-
batum, feriatum ab omni solicitudine domus, tam interiori quam exteriori, vacantem & Deo & sibi, & quasi in
deliciis paradisi exultantem. Ingressusque regium illud cubiculum, cum considerarem habitationem & habita-
torem, tanta mihi (Deum testor) domus ipsa incutiebat reuerentiam sui, acsi ingredeter ad altare Dei: tantaque
sum affectus suauitate circa hominem illum, tantoque desiderio in paupertate illa & simplicitate cohabitandi ei, vt
si optio illa die mihi data fuisset, nil tam optassem, quam ibi cum eo semper manere ad seruiendum ei. Cumque &
ipse vicissim nos cum gaudio suscepisset, & quæreremus quid ageret, quomodò ibi viueret, modo illo suo gratio-
so arridens nobis: Optimè, ait. Ego, cui hactenus homines rationales obediebant, iusto Dei iudicio, irrationabili
cuidam bestiæ datus sum ad obediendum. Dicebat enim de quodam homine rusticano & vano, nil prorsus sci-
ente, ipsumque ab infirmitate, qua laborat, curaturum se iactante: cui ad obediendum ab Episcopo & Ab-
batibus & fratribus suis traditus erat. Ibique cum eo manducantes, cum arbitraremur hominem tam infir-
mum, tantæque prouidentiæ commissum, sicut oportebat, procurandum, & videremus ei, agente medico suo
illo, offerri cibos, quos sanus quis vix præ angustia famis attingeret: videbamus & tabescebamus, vix regulari
silentio nos cohibente, quin in illum, quasi in sacrilegum & homicidam, ira & contumeliis insurgeremus. Ipse
autem, in quem hæc fiebant, indifferenter cuncta sumens, æquè omnia approbabat: sicut qui sensu ipso corrupto
& penè emortuo, sapore nil discernebat. Nam & sagimen crudum, per errorem sibi oblatum, pro butyro multis
diebus noscitur comedisse: oleum bibisse, tanquam aquam: & multa talia contingebant ei. Solam quippè aquam
sibi sapere dicebat, eo quod cum eam sumeret, fauces & guttur ei refrigerabat. Sic ergo tunc eum inuenimus, & sic habi-
tabat in illa solitudine sua vir ille Dei. Sed non erat solus, cum quo erat Deus, & custodia & consolatio sanctorum

Vuilhelmus insignis episcopus Catalaunensis

Humanitas eius & hospitalitas quanta fuerit.

Vide insignem episcopi humilitatem & charitatem.

Affectus scriptoris vitæ eius erga sanctam religionem.

Discant huius exemplo superbi monachi sub esse simpliciorbus prælatis.

Summa eius patientia & mortificatio.

Ange-

Angelorum. Quod etiam manifestis indiciis monstratum est. Nocte enim quadam solito attentius orando, effuderat super se animam suam: cum tenuiter soporatus, voces audiuit tanquam transeuntis multitudinis copiosæ. Euigilans autem, & voces easdem plenius audiens, cellam quoque, in qua iacebat, egreditur, & persequitur abeuntes. Haud procul aberat locus densis adhuc spinarum vepriumque frutetis abundans: sed nunc longe mutatus ab illo. Super hunc aliquandiu stabant velut alternantes chori, hincinde dispositi, & vir sanctus audiebat & delectabatur. Cuius tamen mysterium visionis non prius agnouit, quam translatis post aliquot annos ædificiis monasterij, eodem in loco positum oratorium cerneret, vbi voces illas audiisset. Mansi autem ego indignus paucis diebus cum eo, & quocunque oculos vertebam, mirans videbat quasi cælos mihi videre nouos, & terram nouam, & antiquorum Ægyptiorum monachorum, patrum nostrorum, antiquas semitas, & in eis nostri temporis hominum recentia vestigia. Erat enim tunc temporis videre Claræuallis aurea sæcula, cum viri virtutis, olim diuites in sæculo & honorati, tunc in paupertate Christi gloriantes Ecclesiam Dei plantarent in sanguine suo, in labore & ærumnis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in persecutionibus & contumeliis & angustiis multis, præparantes Claræuallis eam, quam habet hodie sufficientiam & pacem. Neque enim se tam sibi, quam Christo & fratribus, ibidem Deo seruituris, viuere æstimantes, pro nihilo habebant, quicquid sibi deesset: dum relinquerent post se, quod illis sufficeret, & ad subsidium necessitatis, & ad aliquam conscientiã voluntariæ pro Christo paupertatis: primaq; facie ab introeuntibus Claraualle, per descensum mõtis Deus in domibus eius cognosceretur, cum in simplicitate & humilitate ædificiorum, humilitatem & simplicitatẽ habitantium pauperum Christi vallis muta loqueretur. Denique in valle illa plena hominibus, in qua nemini licebat esse ociosum, omnibus laborantibus, & singulis circa iniuncta occupatis, media die mediæ noctis silentium à superuenientibus inueniebatur, præter laborum sonitus, vel si fratres in laude Dei occuparentur. Porro silentij ipsius ordo & fama tantam etiam apud sæculares homines superuenientes sui faciebat reuerentiam, vt & ipsi non dicam praua vel ociosa, sed & aliquid etiam, quod ad rem attineret, ibi loqui vererentur. Loci vero illius solitudo inter opaca syluarum, & vicinorum hincinde montium angustias, in quo serui Dei latebant, speluncam illam sancti Benedicti patris nostri quodammodo repræsentabat, in qua aliquando à pastoribus inuentus est: vt cuius imitabantur vitam, habitationis eius ac solitudinis formam aliquam habere viderentur. Omnes quippe etiam in multitudine, solitarij ibi erant. Vallem nanque illam plenam hominibus, vt dictum est, ratione ordinis charitas ordinata singulis solitariam faciebat: quia sicut homo inordinatus, etiam cum solus est, ipse sibi turba est: sic ibi vnitate spiritûs & regularis lege silentij in multitudine hominum ordinata, solitudinem cordis sui singulis ordo ipse defendebat. Domibus & habitaculis simplicibus, victus inhabitantium persimilis erat. Panis non tam furfureus, quam terreus videbatur, duris fratrum laboribus vix de terra deserti illius sterili productus: cætera quoque cibaria vix erant aliquid saporis habentia, præterquam fames seu amor Dei faciebat. Sed & ipsum nouitij feruoris simplicitas sibi tollebat, cum quasi venenum arbitrantes, quicquid comedentem vtcunque delectabat, recusarent dona Dei propter gratiam, quam in eis sentiebant. Cum enim circa omne genus carnalis tolerantiæ cum adiutorio gratiæ Dei, studium spiritualis patris in eis hoc effecisset, vt plurima, quæ homini in carne constituto impossibilia prius videbantur, iam non solum constanter perpetrarent & sine murmuratione, sed etiam cum ingenti delectatione: ipsa delectatio aliam in eis pepererat murmurationem, & eo periculosiorem, quo eam æstimabant quasi remotiorem à carne, spiritui propinquiorem, persuasum quippe habentes, & quasi cum testimonio conscientiæ suæ memoriæ fideliter commendatum, inimicam esse animæ omnem delectationem carnis: quicquid carnem cum qualibet delectatione nutrire videretur, fugiendum arbitrabantur. Quasi enim per aliam viam reduci se putabant in regionem suam, cum præ dulcedine amoris interioris, amara æquè ac dulcia delectabiliter edendo, delectabilius viuere in eremo sibi viderentur, quam prius vixissent in sæculo. Cumque in hoc suspectam aliquatenus haberent spiritualis patris quotidianam correptionem, quasi carni eorum plus quam spiritui deferentem, aliquando ad iudicium Episcopi, qui tunc forte aderat, res delata est. Super quo vir ille potens in verbo, sermonem ad eos aggressus, ad eum finem perduxit, vt omnem hominem, qui quæcunque dona Dei recusaret propter gratiam Dei, inimicum esse gratiæ Dei, & spiritui sancto resistere pronunciaret. Adducta siquidem historia de Elisæo propheta, & filiis prophetarum, cum eo in desertis locis vitam eremiticam ducentibus, quomodo aliquando cum ad horam refectionis ventum esset, amaritudo quædam mortis in olla decoctionis eorum inuenta, per virtutem Dei & ministerium prophetæ per infusionem farinulæ dulcorata est: Olla, inquit, olla illa prophetica, olla vestra est, nil in se, nisi amaritudinem habens: farinula vero, amaritudinem in dulcedinem conuertens, gratia Dei operans est in vobis. Sumite ergo securi & cum gratiarum actione id, quod cum naturaliter minus aptum fuerit vsibus humanis, ad hoc per gratiam Dei vestris est vsibus aptatum, vt vtamini & comedatis. In quo si inobedientes & increduli permanetis, resistitis Spiritui sancto & gratiæ eius ingrati estis.

Visio eius.

Præclara initia Claraualensis monasterij.

Magnum silentium fratrum.

Victus pauper tenuis & horridus fratrum.

Ecce quid facit amor Dei: sed tamen nudi-ferens hic fuit fratrũ zelus.

4. Reg. 4.

4. Reg. 4.

IIX. Hæc ergo fuit in tempore illo sub Abbate Bernardo & magisterio eius in clarissima & charissima valle illa spiritualium schola studiorum: hic feruor regularis disciplinæ, omnia eo faciente & ordinante, & tabernaculum Deo in terris ædificante secundum exemplar, quod ei in monte ostensum est, cum in solitudine Cistertiensi cum Deo in nube habitaret. Et vtinam post rudimenta primæ eius conuersationis cum hominibus, postquam didicit aliquatenus & consueuit homo cum hominibus esse, & intelligere super egenum & pauperem, compatiendo infirmitatibus hominum: vtinam se circa semetipsum talem exhibuisset, qualem circa cæteros, tam benignum, tam discretum, tam solicitum. Sed continuo, cum ab annuæ illius obedientiæ vinculo solutus, & sui iuris effectus est, velut arcus distentus, ad pristinum rigorem, & sicut torrens detentus & dimissus, ad prioris cursus consuetudinem reuersus est: quasi repetens à semetipso pœnas diutinæ illius quietis, & damna laboris intermissi. Videres hominem imbecillem & adhuc languidum, conari & aggredi quæcunque vellet, minus considerare quid posset, & solicitum pro omnibus, circa se negligentem, omnino in omnibus aliis obedientissimum, sed de seipso vix aliquando seu charitati, seu potestati obedientem. Semper enim priora sua nulla reputans, maiora moliebatur, & ad non parcendum corpori, ad studiis spiritalibus robur addendum: corpus suum, variis infirmitatibus per se attenuatum, ieiuniis insuper & vigiliis sine intermissione atterendo. Orabat stans die noctuque, donec deficeret, donec genua eius infirmata à ieiunio, & pedes eius à labore inflati, corpus sustinere non possent. Multo tempore & quam diu occultum esse potuit, cilicio ad carnem vsus est: vbi vero sciri aduertit, continuo illud abijciens, ad communia se conuertit. Cibus eius, cum pane lac, vel aqua decoctionis leguminum, vel pultes erant, quales infantibus fieri solent. Cætera vel infirmitas eius non recipiebat, vel parsimoniæ studio ipse recusabat. Vino si quando vtebatur, raro & minus modico, cum magis aquam & infirmitati suæ, & appetitui competere testaretur. Sic autem affectus & confectus, à communi fratrum labore, seu diurno, seu nocturno, vix se aliquando patiebatur esse excusatum, seu ab occupationibus & laboribus ministerij sui. Videbant eum & conuersationem eius homines medici, & mirabantur, tantamque vim eum in seipso causabantur inferre naturæ, acsi agnus ad aratrum alligatus, arare cogeretur. Nam cum crebra illa ex corruptione stomachi per os eius indigestæ cruditatis eruptio alijs inciperet esse molestior, maxime autem in choro psallentium, non tamen ilico collectas fratrum deseruit: sed iuxta locum stationis suæ procurato ac defosso in terra receptaculo doloris illius, sic aliquandiu, prout potuit, necessitatem illam transegit. At vbi nec hoc permisit intolerantia rei, tunc demum collectas deserere, & seorsum

Magna viræ seueritas in B. Bernardo

Eius preces perpetuæ.

Cibus eius.

Multam naturæ suæ vim infert.

Propter stomachi cru-

habitare compulsus est, nisi quantum collocutionis siue consolationis gratia, siue disciplinæ claustralis necessitate, conuentui eum fratrum aliquando interesse oportebat. Et hæc fuit tristis illa necessitas, qua primo sancta illa fraternitas, sanctæ illius paternitatis iugi consortio carere coacta est. In quo dolemus quidem & plangimus infirmitatis eius tristem effectum, sed sancti desiderij & spiritualis feruoris affectum veneramur: quanquam nec infirmitatis eius effectus vsquequaque plangendus sit & dolendus. Quid enim, si voluit sapientia Dei per infirma potius illius hominis tot tantaque confundere fortia mundi huius? Quid vero aliquando pro qualibet infirmitate eius remansit infectum, quod per eum secundum datam gratiam fieri oporteret? Quis enim nostra ætate, quantunuis robusti corporis & accuratæ valetudinis, tanta aliquando fecit, quanta iste moribundus & languidus, ad honorem Dei & sanctæ Ecclesiæ vtilitatem? Quantum postea numerum hominum verbo & exemplo traxit de sæculo, non solum ad conuersionem, sed & ad perfectionem? Quantas per totum Christianum orbem constituit domos seu ciuitates refugij: vt quicunque peccauerint ad mortem, & æternæ mortis rei iudicati fuerint, reminiscantur & conuertantur ad Dominum, & confugiant ad eas, & saluentur in eis? Quæ schismata Ecclesiæ non sedauit? quas non confudit hæreses? & quam pacem inter dissidentes ecclesias & populos non restituit? Et hæc quidem communia sunt. Cæterum quæ bona innumeris hominibus singulatim præstitit, pro causa, pro persona, pro tempore, pro loco, quis enumeret? Porro si nimietas in eo reprehenditur sancti feruoris, habet certe apud pias mentes excessus iste reuerentiam suam: quia quicunque spiritu Dei aguntur, multum verentur reprehendere in seruo Dei nimiam istam nimietatem. Habet & facilem apud homines excusationem, cum vix audeat eum quisquam condemnare, quem Deus iustificat, tam multa, tam sublimia cum eo & per eum operando. Felix cui soli reputatur ad culpam, quod cæteri sibi præsumere solent ad gloriam. Fuerat autem bono iuueni suspecta iuuentus sua, (beatus quippe, qui semper est pauidus) vnde fuerat ei studium, tantam virtutum plenitudinem, quam habebat ex gratia, aliqua etiam laboris sui conscientia cumulare. Sed & vita eius, quæ omnibus proponebatur imitanda, frugalis continentiæ exemplo carere non debuit. In quo seruus Dei etsi nimietate excessit, piis certe mentibus non de nimietate, sed de feruore exemplum reliquit. Quid autem in hoc eum nitimur excusare, in quo ipse, qui veretur omnia opera sua, non confunditur vsque hodie se accusare, sacrilegum arguens semetipsum, quod seruituti Dei & fratrum abstulerit corpus suum, dum indiscreto fernore imbecille illud reddiderit ac penè inutile? Sed conualuit de infirmitate, & infirmus, fortior & potens factus est. Virtus nanque Dei, vehementius in infirmitate eius refulgens, extunc vsque hodie digniorem quandam apud homines ei effecit reuerentiam, & in reuerentia authoritatem, & in authoritate obedientiam. Iam enim tunc ad opus & virtutem prædicationis diuinitus aptabatur, ad quod, sicut supra dictum est, ex vtero matris suæ, cum testimonio diuinæ reuelationis, olim fuerat præsignatus. Nec tunc tantummodo, sed & omni tempore conuersionis, & subiectionis, & prælationis suæ, ipso ordinante, quo & agente, congruo ordine ad hoc instituebatur, ignorans quid de se fieret: cum non solum monastico, sed & omni Ecclesiastico ordini in hoc præparabatur. Et primum quidem circa resuscitandum in monastico ordine antiquæ religionis feruorem, primitias iuuentutis suæ dedicauit, exemplo & verbo conuentui fratrum intra septa monasterij ad hoc omni studio vacans. Postmodum autem, cum ad alium vitæ & conuersationis ordinem infirmitate corporis cogeretur, & sicut dictum est, necessitas infirmitatis & ordo necessitatis, à communi eum conuersatione conuentus plus solito sequestraret, hæc prima cœpit esse occasio, vt quasi hominibus de sæculo expositus, quorum iam ad eum multitudo magna confluebat, ipse etiam præsentiam suam liberius eis ac liberalius accommodans, verbum prædicaret. Cumque & longius aliquando à monasterio pro causis Ecclesiæ communibus obedientia traheretur, & quocunque veniret, vnde cunque locuturus, de Deo silere non posset, & agere quæ Dei sunt, non cessaret: sic in breui innotuit apud homines, vt Ecclesia Dei tam vtili membro in corpore suo reperto vti, ad quodcunque oportebat, non dissimularet. Sed & licet à primo flore ineuntis ætatis fructibus spiritus semper abundauerit, ab hoc tamen tempore copiosius ei addita est, sicut Apostolus dicit, manifestatio spiritus ad vtilitatem: sermo scilicet fœcundior sapientiæ & scientiæ cum gratia prophetiæ, & operationes virtutum, & diuersarum opitulationes sanitatum. Quorum quædam, quæ certa narratione didici, qua fide à fidelibus mihi viris assignata sunt, eadem & ipse legentibus resigno.

Primvm ergo signum hoc fuit, quod in manu serui sui mundo celebre Christus effecit. Cum aliquantos iam in Claraualle explêsset annos, contigit Iosbertum quendam nobilem virum de castello proximo, cui Firmitas nomen est, ægrotare. Cumque ingrauescente subito ægritudine obmutesceret, & iam mori incipiens, sine viatico hinc abiret: cœperunt omnes eo magis dolore affligi, tam ipsius ægri filius alter Iosbertus, quam propinqui cæteri & amici, omnisque familia, quod sine confessione peccatorum & communionis sacræ perceptione moreretur, vir honestus secundum sæculum & magnifice honoratus. Erat autem cognatus viri Dei secundum carnem. Cumque ad eum cucurrisset nuncius, rediens à monasterio trium Fontium, quod in parochia Catalaunensi primum omnium ipse fundauit, diuertit ad ecclesiam quandam, & pro eodem infirmo obtulit hostiam salutarem. Eadem autem hora in se rediens homo, locutus est, & peccata sua cum lachrymis fatebatur. Sed vt diligenter probatum est, vbi sanctus vir sacrificium consummauit, ille quoque obmutuit, vt prius. Cum autem desideratus Christi seruus adesset cum Gerardo fratre suo & auunculo Galdrico, ab amicis ipsius obnixius rogabatur, vt pro eo oraret. Compassus autem tanto dolori, & confortatus in Domino, & bonitate & potentia virtutis eius, sancto sibi spiritu reuelante, cur hoc sibi accidisset, cum omni fiducia eis respondit: Scitis quanta mala fecerit homo iste, & quanta abstulerit. Reddat ablata, & consuetudines prauas super pauperes vsurpatas, abneget tam ipse, quam filius & familia sua, & Christiano more morietur. Obstupuêre omnes ad tantæ fiduciæ promissionem, eo quod ignota adhuc hominibus gratia erat diuinitus collata viro Dei. Maxime vero turbati & territi sunt qui venerant cum eo, frater & auunculus. Quid plura? Factum est quod præcepit, & continuo secutum est etiam quod promisit. Solutum est vinculum linguæ eius, confessus est cum gemitu & lachrymis peccata sua, cum magna deuotione deosculans manus eius: & accepto viatico communionis sacræ, rursus peractis omnibus, quæ facere eum oportebat, sequenti nocte in spe misericordiæ Dei expirauit. Reuertebatur etiam aliquando à pratis, & obuiam habuit mulierem, paruulum filium in brachiis deportantem, quem de longe attulerat ad eum, ab vtero matris habentem manum aridam, & brachium tortum. Motus autem lachrymis matris & precibus, iussit puerum deponi: factaque oratione, continuo signans puerum, & brachium, & manum eius, dixit mulieri, vt vocaret filium suum. Vocauit illa infantem, & occurrit, & vtroque brachio amplexatus matrem suam, sanus factus est ex ea hora: Erant autem huius beati fratres & filiæ spirituales mirantes super his, quæ audiebant & videbant de eo. Nec tamen more carnalium, in gloriam eleuabantur humanam: sed iuuenili eius ætati & nouæ adhuc conuersationi, spirituali solicitudine metuebant. In quo nimirum zelo Galdricus auunculus eius & Guido primogenitus fratrum, cæteros anteibant, vt ipsos geminos tanquam stimulos carnis suæ, ne gratiarum magnitudo eum extolleret, accepisse diuinitus videretur. Neque enim parcebant, verbis durioribus exagitantes teneram verecundiam eius, calumniantes etiam bene gesta, signa omnia annihilantes, & hominem mansuetissimum nihilque contradicentem, frequenter vsque ad lachrymas improperiis & opprobriis affligentes. Narrate solet venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, sancti

ditatem nimiam, cogitur abesse à fratrum cõuentu.

Multi eius labores pro Ecclesia & fructus ingentes.

Non debet in sanctis viris reprehendi temerè feruor nimius.

Prouer. 28.

Iob 9.

Heb. 11.

Ad prædicationem diuinitus ordinatur vt patet cap. 1. huius vitæ. Est reformator ordinis.

Multi ad eũ sæculares confluunt

1. Cor. 12.

Miracula eius.

Mutus restituitur, dum pro eo sacrificium offert vir sanctus.

Pueri cuiusdam sanat manum aridam.

Increpatur à suis auunculo & fratre, nè sese extollat & superbiat.

ſancti viri & propinquus ſanguine, & in conuerſione ſocius, & extunc per omnia indiuiduus comes, primo miraculo, quod per manus eius fieri vidit, prædictum germanum eius affuiſſe Guidonem. Erat enim eis tranſitus per caſtrum Nantonis in territorio Senonum & iuuenis quidam, cuius pedem fiſtula occupauerat, prædicti patris tactum & benedictionem cum multa ſupplicatione petebat. Signatus autem, ſtatim conualuit: & poſt pauciſſimos dies regreſſi per eundem locum, ſanum atque incolumem inuenerunt: Cæterum ſæpe dictus beati viri frater, ne ipſo quidem poterat compeſci miraculo, quo minus increparet eum, & præſumptionis argueret, quod acquieuerit tangere hominem: tanta ſiquidem charitate pro eo ſolicitus fuit.

Circa idem tempus accidit, vt auunculus eius Galdricus, qui & ipſe zelo ſimili eius manſuetudinem, ſicut prædiximus, duris increpationibus obruebat, grauiſſimis febribus laboraret. Demum ingraueſcente morbo, ipſa doloris magnitudine ſuperatus, Abbatem humili ſupplicatione compellit, vt ſui miſereatur, & opem ſibi ferat, quam cæteris conſueuit. At ille, cuius ſpiritus ſuper mel dulcis, primum leniter breuiterque commemorans crebras ſuper huiuſmodi obiurgationes ipſius, & imponens ei, ne forte hæc diceret tentans eum: perſiſtenti tamen manum imponit, & febrem abſcedere iubet. Nec mora: ad imperium eius reliquit eum febris, expertum in ſemetipſo, quod in cæteris arguebat. Et is quidem Galdricus, cum in Clarauallе aliquot iam perageret annos feruens ſpiritu, & totius boni æmulator, ex luce migrauit. Qui ante fere vnam horam mortis, turbatus ad momentum, & toto corpore terribiliter motus infremuit: ſed ad priſtinam ſtatim ſerenitatem reuerſus, deinceps vultu placidiſſimo exſpirauit. Noluit autem Dominus ſolicitum Abbatis animum huius rei cognitione fraudari. Siquidem poſt aliquot dies idem Galdricus apparens ei in viſu noctis, cum omnia erga ſe proſperà eſſe ſciſcitanti reſponderet, & in magna ſe gratularetur felicitate locatum, demum interrogatus eſt, quid ſibi voluerit tam acerba illa in morte, tamque repentina commotio. Dicebat autem, quod duo ſpiritus nequam velut in puteum horrendæ profunditatis eum præcipitare paraſſent: vnde territus, ita contremuit: ſed beato Petro accelerante ereptus, nihil ſenſit deinceps læſionis. Longum eſt cuncta enarrare, quæ ſuper his, qui dehac vita diſceſſerant, & eorum felicitate, ſeu etiam neceſſitate, diuina ei gratia reuelare ab ipſis initiis conſueuit. Vnum tamen dicam, quod ob fratrum commonitionem aliquoties etiam ipſe commemorare ſolebat. Frater quidam bonæ intentionis, ſed durioris erga cæteros fratres conuerſationis, & minus compatiens, quam deberet, in monaſterio defunctus eſt. Poſt paucos autem dies viro Dei apparuit vultu lugubri & habitu miſerabili, ſignificans non ad votum cuncta ſibi ſuccedere. Interrogatus quid ſibi eſſet, quatuor lacertis ſeſe traditum querebatur. Ad quod verbum continuo impulſus eſt, & quaſi præcipitanter expulſus à facie viri Dei. Qui grauius ingemiſcens, poſt tergum eius clamauit: Præcipio tibi in nomine Domini, vt qualiter tecum agatur, poſt paucos dies mihi iterum innoteſcas. Et conuerſus ad orationem pro eo, & oblationem hoſtiæ ſalutaris, aliquos fratres etiam, quorum ampliorem nouerat ſanctitatem, eidem ſimiliter ſubuenire monebat. Nec vero deſtitit, donec poſt aliquot dies, ſicut præceperat, per aliam reuelationem cognita eius liberatione, meruit conſolari. Vir reuerentiſſimus Hunbertus, Igniacenſis poſtea cœnobij ædificator, & primus pater, in Charaualle tam acriter morbo epilepſiæ laborabat, vt ſepties corruens vna die, demum etiam cerebro turbato, vix multorum manibus fratrum colligatus, in lectulo teneretur. Adueniens autem venerabilis Abbas, & ſic inueniens virum, quem pro ſua ſanctitate ſpeciali venerabatur affectu repletus eſt zelo, & ait: Quid facimus? Eamus, oremus. Vt autem ingreſſus oratorium genua flexit, prædictus vir inter manus tenentium obdormiuit. Qui ſequenti die Dominica de manu eius ſacramenta ſuſcipiens, perfectam adeptus eſt ſoſpitatem, vt nihil tale vnquam deinceps pateretur. Circa hoc tempus in regno Galliæ & finitimis regionibus fames inualuit: ſeruorum ſuorum horrea, Domini benedictio cumulauit. Siquidem vſque ad annum illum nunquam eis laboris ſui annona ſufficerat: ſed tunc poſt meſſem collectam, diligenter omnibus ſupputatis, vix vſque ad Paſcha ſibi ſufficere æſtimabant. Cum autem emere vellent, ſumptus non inuenerunt, quod longe carius ſolito venderetur. Itaque à tempore Quadrageſimali pauperum ad eos maxima multitudo confluxit: Quibus erogantes fideliter, quod habebant, Domino benedicente, ex modica illa annona vſque ad meſſem, ipſi pariter, & qui ſuperueniebant, pauperes ſuſtentabantur. Virum pauperem, non longe à monaſterio habitantem, vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim in ira & furore fuerat comminata, ita egerat per malignas incantationes, vt miſer homo conſumptis carnibus nec poſſet mori, nec viuere permitteretur. Sæpius denique & vocis vſum, & ſenſum omnem corporis amittebat, iterumque redibat, non ad vitam, ſed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandem homo ad virum Dei in monaſterio demorantem, & ei tragœdia miſerabilis explicatur. Qui vehementer indignans, antiqui hoſtis malitiam tantum ſibi in Chriſtianum vſurpaſſe, vocans duos è fratribus ante ſanctum altare hominem deportari, ibique ſuperpoſito capſti eius vaſculo Eucharistiam continente, in ipſius ſacramenti virtute à læſione Chriſtiani iubet dæmonem prohiberi: Factum eſt, vt præcepit, & miſerum hominem poſt tantos cruciatus fides perfecta perfectæ reddidit ſanitati.

Liberat auunculum à febre.

Galdrici auunculi & Bernardi obitus.

Nota pœnã fratris defuncti, erga alios, dum viueret, ſeuerioris.

Precibus liberat fratrẽ à pœna ſui purgatorij.

Epilepticus ſanatur.

Frumẽtum fratrũ diuinitus augetur.

Eucharistia aſſeruata, pellit dæmonem.

Erat Robertus, eius ſancti viri monachus, & ſecundum carnem propinquus: qui in adoleſcentia ſua quorundam perſuaſione deceptus, Cluniacum ſeſe contulerat. Venerabilis autem Pater, poſtquam aliquandiu diſſimulauit, eundem fratrem ſtatuit per epiſtolam reuocare. Quo dictante, venerabilis Gulielmus, Rieuallis poſtea monaſterij primus Abbas, in membrana ſcribens, eandem excipiebat epiſtolam. Erant enim ambo pariter ſub dio ſedentes, ad dictandum quippe ſecretius, ſepta monaſterij egreſſi fuerant. Subito autem inopinatus imber erupit, & is, qui ſcribebat, ſicut ipſo referente didicimus, chartam reponere voluit. Ad quem pater ſanctus: Opus, inquit, Dei eſt: ſcribere ne timeas. Scripſit ergo epiſtolam in medio imbre ſine imbre. Cumque vndique plueret, chartam expoſitam virtus charitatis operuit: & quæ dictabat epiſtolam, ſchedulam quoque pariter conſeruabat. Et hæc quidem epiſtola, ob tam grande miraculum, in codice epiſtolarum eius à fratribus non immerito prima eſt ordinata. Agebatur ſolennitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro ſecreta culpa ab altaris ſacra communione ſuſpenderat, notari timens, & ruborem non ſuſtinens ad manum eius cum cæteris, nimium præſumptuoſus, acceſſit. Intuitus autem eum, quia cauſa latens erat, repellere hominem nolebat: ſed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præſumptione melius aliquid ordinaret. Itaque ſumens homo Eucharistiam, non poterat ad interiora traijcere: & diu multumque conatus, cum nullo modo prævaleret, anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat. Expleta denique hora orationis Sexta, patrem ſanctum traxit ad partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis lachrymis ei, quod patiebatur, aperuit, & aperto ore, ipſam quoque Eucharistiam oſtendebat. Increpans autem eum confitentem abſoluit, & extunc ſine difficultate recepit Dominica ſacramenta. In minimis etiam rebus magna per eum nouimus contigiſſe. Venerat aliquando * Fuſniacum, quæ eſt Abbatia vna de primis, quam ipſe ædificauit, in Laudunenſi territorio ſita. Cumque ibidem oratorij dedicatio pararetur, ita illud occupauerat muſcarum incredibilis multitudo, vt earum ſonitus improbuſque diſcurſus grauem nimis introeuntibus moleſtiam generaret. Nullo ergo ſuccurrente remedio, dixit ſanctus: Excommunico eas: & mane omnes mortuas inuenerunt. Cumque pauimentum omne operuiſſent, palis eiicientes eas, ita demum baſilicam mundauerunt. Hoc autem tam notum & tam celebre fuit, vt inter vicinos quoque, quorum ad dedicationem magna multitudo conuenit, muſcarum Fuſcinacenſium maledictio in parabolam

Scribitur Epiſtola eius in imbre ſine imbre.

Eucharistiã temere percipiens, gluttire eam nõ poteſt.

* Fuſcinacũ

Muſcas excõmunicat, & omnes moriuntur.

*for. vlulabat.

Osculo sanat miserabilē puerū

Curat claudū puerum.

Aliquot nobiles repente conuersi, fiunt eius monachi.

Sancta consuetudo eiꝰ.

Infantulus admodum reuerenter osculatur manū eius.

Infirmatur vsque ad mortem S. Bernardus.

In spiritu rapitur, accusantem ipsum diabolum mirè pudefacit

Apparet ei beata Virgo cū SS. Laurentio & Benedicto & sanat eū.

Author huius historiæ curatur ab eo.

Idem ab eo instruitur in rebus diuinis.

vertereturr. In eo quoque monasterio, cui Charus locus est nomen, puerum quendam, qui incessabiliter flebat & * vigilabat, vir sanctus osculo sanauit. Cum enim per multos dies sine intermissione plorans, nullam reciperet consolationem, quod genus morbi medici non ignorant, miserabiliter deficiens tabescebat. Quem seorsum alloquens Pater sanctus, monebat vt suorum confessionem faceret delictorum. Facta autem confessione, subito vultum serenans, petiit à beato Patre osculum sibi dari. Acceptoque ex ore sancti osculo, in omni pace protinus quieuit, & lachrymarum fonte siccato, lætus & incolumis regressus est in patriam suam. Exeunte aliquando Abbate post fratres reliquos ad laborem, filium claudum ei quidam pater obtulit, supplicans, vt ei manum imponere dignaretur. Intumuerant enim mirum in modum genua eius. Excusabat autem se vir Dei, dicens se non esse illius meriti, à quo talia beneficia deberent postulari. Claudis reddere gressum, Apostolicæ esse, non suæ, virtutis. Victus tandem patris instantia, signauit puerū ac dimisit. Qui ex ea hora conualuit, & infra paucos dies, omni tumore deposito, ab eodem iterū patre multa gratiarum actione reductus, incolumis oblatus est viro Dei. Diuertit aliquando nobilium cohors militum Clarauallem, vt sanctum viderent Abbatem. Prope autem erat sacrum Quadragesimæ tempus: Et illi omnes fere iuuenes, dediti militiæ sæculari, circumibant quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgo torneas vocant. Cœpit itaque ab eis petere paucos illos, qui ante Quadragesimam supererant dies, ne armis interim vterentur. Quibus obstinato animo eius acquiescere monitis renuentibus: Confido, ait, in Domino, quoniam ipse mihi dabit inducias, quas negatis. Et accersito fratre, iubet eis ceruisiam propinari, benedicens eam, & dicens, vt potionem biberent animarum. Biberunt ergo pariter, quidam tamen inuiti præ amore sæculi, metuentes eum, quem postea experti sunt, diuinæ virtutis effectum. Vt enim egressi sunt fores monasterij, mutuis sese cœperunt inflammare sermonibus, quia cor eorum erat ardens in eis. Inspirante ergo Deo, & currente velociter verbo eius, eadem hora reuersi, & conuersi à vitiis suis spirituali militiæ dextras dederant. Quorum quidam adhuc militant Deo: quidam vero regnant cum eo, vinculis carnis absoluti. Quid autem mirum, quod deuotis hunc hominem colit obsequiis maior ætas, in cuius deuotione diuina virtus ipsam quoque infantilem excitat, expertem adhuc rationis & deuotionis ignaram? Norunt multi illustrem iuuenem Vualtherum de monte mirabili, cuius patruus frater Vualtherus inter eos, quos prædiximus, milites sacram in Clarauallem militiam est professus. Hunc ergo Vualtherum minorem, cum adhuc infantulus esset, & necdum ab ortu suo mensem tertium expleuisset, mater sua benedicendum obtulit viro Dei, gratulabunda & exultans, quod in domo sua meteretur habere tam sanctum virum. Cumque vir Dei, sicut semper in omni loco facere consueuerat, de salute & ædificatione animarum ad circumpositos loqueretur: prædicti mater infantis, tenens eum in gremio, sedebat secus pedes eius. Accidit autem, vt inter loquendum manum aliquando protenderet, & apprehendere eam conaretur infantulus. Aduertitur autem conatus paruuli, cum sæpius id fecisset, & mirantibus vniuersis, datur ei facultas, vt manum possit apprehendere, quam optauit. Tum vero mirum in modum cum reuerentia alteram manum suam supponens, altera tenens eam detulit ad os suum, & osculatus est eam. Neque id semel tantum, sed toties faciebat, quoties beatam manum tenere permissus est.

INFIRMABATVR aliquando homo Dei, & velut riuulus quidam phlegmatis incessanter ab eius ore fluebat, vnde exhausto corpore vsque quaque deficiens, paulo minus ad extrema deuenit. Conuenerunt itaque filij & amici eius, velut ad exequias tanti patris, & ego ipse inter cæteros adfui, quod me quoque eius dignatio in amicorum numero reputaret. Cumque extremum spiritum iam trahere videretur, in excessu mentis suæ ante tribunal Domini sibi visus est præsentari. Adfuit autem & satan ex aduerso, improbis eum accusationibus pulsans. Vbi vero ille omnia fuit prosecutus, & viro Dei esset pro sua parte dicendum, nihil territus aut turbatus, ait: Fateor, non sum dignus ego, nec propriis possum meritis regnum obtinere cælorum. Cæterum duplici iure illud obtinens Dominus meus, hæreditate scilicet patris, & merito passionis: altero ipse contentus, alterum mihi donat: ex cuius dono iure illud mihi vendicans, non confundor. In hoc verbo confusus inimicus, conuentus ille solutus, & homo Dei in se reuersus est. Rursus autem velut in litore quodam positus, videbatur sibi nauem, quæ se transueheret, expectare. Cumque applicuisset nauis ad litus, festinabat ingredi: & illa cedens, impingebat in aquam. Vsque tertio ita faciens, tandem relicto eo, nauis ibat, & non reuertebatur. Intellexit autem protinus, necdum tempus suæ nauigationis adesse: adhuc tamen crescebat dolor, eò vtique magis molestus, quò minus eum spes imminentis exitus solabatur. Contigit autem aduesperascente iam die, vt cæteris fratribus iuxta consuetudinem accedentibus ad lectionem collationum, solus Abbas cum duobus fratribus sibi assistentibus remaneret in diuersorio, in quo iacebat. Cumque vehementius affligeretur, vt supra vires dolor accresceret, aduocans alterum è duobus, iubet citius oratum ire. Excusantem denique, & dicentem, Non sum ego talis orator: obedientiæ authoritate compellit. Itum est & oratum ad altaria, quæ in eadem basilica erant tria: primum in honore beatæ Dei genitricis, duo circunposita in honore beati Laurētij martyris, & beati Benedicti Abbatis. Eadem hora adfuit viro Dei prædicta beata virgo, duobus istis stipata ministris, beato scilicet Laurentio, & beato Benedicto. Aderant autem in ea suauitate & serenitate, quæ eos decebant: & tam manifeste, vt ex ipso introitu cellulæ, personas discerneret singulorum. Imponentesque ei manus, & loca doloris attactu piissimo lenientes, omnem protinus ægritudinem depulerunt. Siccatus est enim ilico phlegmatis riuus, & dolor omnis abscessit. Cum autem & ego ægrotarem aliquando in domo nostra, & me iam nimium fatigasset & attriuisset in longum nimium se protendens ægritudo, audiens hoc, misit ad me fratrem suum, virum bonæ memoriæ Gerardum, mandans me venire ad Clarauallem, spondens me ibi cito aut curandum, aut moriturum. Ego vero quasi diuinitus accepta vel oblata facultate, seu apud eum moriendi, seu aliquandiu cum eo viuendi: quorum quid tunc maluerim, ignoro: profectus sum statim illuc, quantuis cum labore nimio & dolore. Vbi factum est mihi, quod promissum fuerat: & fateor, sicut volui. Reddita mihi quippe sanitas est à magna & periculosa infirmitate: sed sensim & paulatim vires corporis redierunt. Deus enim bone, quid mihi boni contulit infirmitas illa, feriæ illæ, vocatio illa? Nam cooperabatur necessitati meæ toto illo tempore infirmitatis meæ apud eum infirmitas eius, qua & ipse tunc temporis detinebatur. Infirmi ergo ambo, tota die de spirituali physica animæ conferebamus, de medicamentis virtutum, contra languores vitiorum. Itaque tunc mihi disseruit de Cantico Canticorum, quantum tempus infirmitatis meæ permisit, moraliter tantum, intermissis altioribus mysteriis scripturæ illius: quia sic volebam, & sic petieram ab eo. Singulisque diebus, quæcunque super hoc audiebam, ne mihi effugerent, scripto alligabam, inquantum mihi Deus donabat, & memoria me iuuabat. In quo cum benigne & sine inuidia exponeret mihi & communicaret sententias intelligentiæ, & sensus experientiæ suæ, & multa docere niteretur inexpertum, quæ non nisi experiendo discuntur: etsi intelligere non poteram adhuc, quæ apponebantur mihi, plus tamen solito intelligere me faciebat, quicquid ad ea intelligenda deesset mihi. Sed de his hucusque dixisse sufficiat. Cum autem instante Dominica, quæ Septuagesima nominatur, vespera ipsa sabbathi, Dominicam ipsam præcedentis, iam tantum conualuissem vt valuissem de lecto surgere per me, & intrare possem & exire, cœpi disponere de reditu nostro ad fratres. Quod ipse auditum omnino prohibuit, & vsque ad Dominicam Quinquagesimæ omnem mihi spem reditus & conatum interdixit. Acquieui facile, cum quod præcipiebatur, voluntas non abnueret, & infirmitas requirere videretur. Cum autem vltra Dominicam illam Septuagesimæ à carnibus, quibus

XII.

quibus vsque ad diem illam ipso præcipiente, & necessitate infirmitatis cogente, vescebar, vellem abstinere, & hoc ipsum prohibuit. Super quo cum nec prohibenti acquiescerem, nec rogantem audirem, nec obedirempræcipienti, sic vespere illo sabbati ab inuicem discessimus: ille tacitus ad completorium, ego ad lectum. Et ecce infirmitatis meæ rabies rediuiua, quasi resumptis viribus omnibus, cum tanta me vehementia & ferocitate inuadens corripuit, tantaque me malignitate tota nocte illa deuastando cruciauit supra vires, supra virtutem, vt de vita desperans, vix saltem vsque ad diem, vt vel semel adhuc loquerer viro Dei, crederem me victurum. Cumque in dolore illo totam noctem duxissem, summo mane accersitus ille aduenit: non tamen afferens, quem solebat, vultum compatientis, sed quasi arguentis. Subridens tamen: Quid, inquit, hodie comedetis? Ego vero, qui, hoc ipso tacente, hesternam inobedientiam certissime interpretabar causam esse nocturnæ illius afflictionis meæ: Quicquid, inquam, præcipietis: Quiescite ergo, ait. non moriemini modo: & abiit. Et quid dicam? Confestim & omnis dolor abiit: nisi quod fatigatus nocturno dolore illo meo, tota ipsa die vix de lecto surgere valui. Quis enim, aut qualis fuit ille dolor? non recolo similem me aliquando fuisse perpessum. In crastino autem sanus factus sum, & vires recepi, & paucis interpositis diebus, cum benedictione & gratia bona boni hospitis mei, ad propria reuersus sum.

Abbas Vuilbelmus, dũ sancti viri nõ obtemperat voluẽti in morbum recidit.

XIII. CVMQVE dilectus Deo & hominibus Bernardus, in illa valle sua, & vicinis ciuitatibus & regionibus, quas aliquoties eum inuisere domesticæ curæ ratio cogebat, tantis floreret virtutibus & miraculis, cœpit etiam seu communibus ecclesiæ necessitatibus, seu charitate fratrum, seu obedientia maiorum, ad remotas pertrahi regiones, paces desperatas inter dissidentes Ecclesias & principes sæculi reformare, causas humano sensui & consilio interminabiles, auxilio Dei pacifice terminare, & virtute potius fidei, quam spiritu huius mundi de multis huiusmodi impossibilibus possibilia faciendo, quasi montes transferendo, in oculis omnium mirabilis & venerabilis magis ac magis apparere. Maxime vero intantum in eo enitescere cœpit virtus prædicationis, vt dura etiam corda auditorum sæpe ad conuersionem emolliret, & vix aliquando vacuus domum rediret. Postmodum vero feliciter proficiente, & vsu sermonis, & exẽplo conuersationis, rete verbi Dei in manu piscatoris Dei, tam copiosas piscium rationabilium multitudines cœpit concludere, vt de singulis eius capturis nauicula domus illius impleri posse videretur. Vnde factum est, vt in breui maiori miraculo, præ omnibus, quæ in hac vita gessit, miraculis, per vnum hominem languidum & seminecem, tantummodo loqui valentem, obscura vsque ad illud tempus illa vallis, & re & nomine Clarauallis efficeretur, diuinæ cuiusdam claritatis lumen, quasi de summo quodam apice virtutum, diffundens in deuexa terrarum. & extunc apud vallem illam, quæ prius dicebatur Vallis Absynthialis & amara, cœperunt montes stillare dulcedinem. Quæ vacua fuit & sterilis ab omni bono, cœpit abundare frumento, & de rore cæli & benedictione Dei, intantum pinguescere omnia deserta eius, & multiplicata gente magnificare lætitiam, vt impletum in ea videatur, quod olim per prophetam dictum est ad ciuitatem Hierusalem: Adhuc, inquit, dicent in auribus tuis filij sterilitatis tuæ: Angustus est locus: fac locum, vt habitemus. Et dices in corde tuo: Quis genuit mihi istos? Ego sterilis, & non parturiens: & istos quis enutriuit? Iam enim de locis angustioribus vallis illius, domus claustralis habitationis, non sine diuinis quibusdam reuelationibus, translatæ in locum planiorem & spatiosum magnificatæ & amplificatæ sunt, & adhuc multitudini inhabitantium angustus est. Iam domus Ordinis illius, filiæ domus ipsius, citra & vltra Alpes & maria, deserta plurima impleuerunt, & adhuc sunt, & quotidie confluunt, quibus locus quærendus est. Et petuntur vndique fratres, & mittuntur, cum beatos se æstimant reges gentium, & præsules ecclesiarum, ciuitates & regiones quæcunque de domo illa & disciplina viri Dei contubernium aliquod se gaudent adipisci. Quid dico? Vltra homines vsque ad barbaras nationes, in quibus naturalis feritas naturam quodammodo exuit humanam, religio hæc profecta est, vbi per eam bestiæ syluæ, homines fiunt: & cum hominibus assuetæ conuersari, discunt cantare Domino canticum nouum. Quapropter piscator Dei, præcipiente Domino, non cessat laxare retia in capturam, & aliis abeuntibus, aliis succedentibus in locum eorum, nunquam minuitur sanctæ illius congregationis plenitudo. Hoc vsque nunc egerunt, & quotidie agunt mirę eius capturæ, Catalaunensis, Rhemensis, Parisiensis, Moguntinensis, Leodiensis, & aliarum nonnullarum ciuitatum: Flandriæ quoque, Germaniæ, Italiæ, Aquitaniæ, & aliarum regionum, quascunque quacunque necessitate contigit aliquando, seu adhuc vsque hodie contingit virum Dei visitare. Cooperante siquidem gratia spiritussancti, quocunque vadit, plenius redit, & sua eum plenitudo vbique comitatur. Nec dimittit suos, quos à se transmittit, sed vbicunque sunt, & ipse semper paterna solicitudine cum eis est. Et sicut ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur: sic ad ipsum quotidie seu læta, seu tristia filiorum suorum. Sæpe etiam sine omni relatione carnis & sanguinis, paternæ eius solicitudini diuinitus innotescit, quid circa aliquos eorum longe à se distantes agatur: si quid eis prouidendum, si quid in eis emendandum sit: tentationes & excessus eorum, infirmitates & obitus, & quarumlibet sæcularium tribulationum incursus. Nam & pro absentium fratrum certis necessitatibus, præsentibus circa se fratribus sæpe orationem indicit: nonnunquam etiam morientes in aliis locis, ad ipsum per visionem accessisse noscuntur, benedictionem eius & licentiam postulantes: nimirum agente hoc obedientia missorum, & charitate mittentis. Veneram aliquando ad eum, & dum loquerer ei, vidi & audiui, quod silere non debeo: Aderat monachus quidam Fusniacensis, continuo ad suos rediturus. Cumque responso accepto super his, pro quibus venerat, iam ab eo egrederetur, in spiritu & virtute Eliæ reuocans eum propheta Dei, & nomine fratris cuiusdam de domo illa præmisso, de occultis quibusdam, me audiente, mandauit ei, vt corrigenda corrigeret: sin autem, iudicium Dei super se in proximo expectaret. Stupefactus ille, quis ei hæc dixerit, requisiuit. Quisquis, inquit, dixerit mihi: tu vade, & dic, quæ ego dico tibi, ne, si dissimulaueris, te quoque inuoluat par pœna peccari. Mirabar super hoc sed miranti mihi, in simili causa mirabiliora de eo narrata sunt. Guido nanque frater eius, maior natu inter fratres suos, cuius grauitatis & veritatis fuerit vir, omnes sciunt, qui scire eum potuerunt. Hic, cum simul alicubi essemus, & de huiusmodi loqueremur, & quærerem ego ab eo, sicut iucundæ ad amicos collocutionis esse solebat: Fabulæ, inquit, sunt, quæ audiris. Cumque suo more & solito studio fraternas virtutes deprimeret, mihi tamen nollet esse molestus: Quæ, inquit, nescio, non dico vobis: sed vnum narrabo, quod scio & expertus sum, multa ei in oratione reuelari. Deinde narrauit mihi, quomodo, cum primo melliflua illa spiritualium apum aluearia, noua de se examina circunquaque proferre, nouasque ex eis domos ordinis sui ædificare cœpissent; petente & agente domino Gulielmo Episcopo in Episcopatu Catalaunensi eam, quæ trium Fontium dicitur, construxerunt. Ad quam cum Abbatem cum monachis emisisset dominum Rogerium, virum nobilem secundum seculum, sed nobiliorem sanctitate, & viros quosdam similis formæ cum eo: spiritualis pater filios, quos emisit, non dimisit, sed paterna solicitudine & pia affectione cum eis erat. Vnde cum die quadam simul soli essent Abbas & ipse frater eius, cuius hoc relatione didici, & de fratribus ipsis ad alterutrum loquerentur: subito altius solito suspirans, durius aliquid solito de eis corde suo sibi respondente: Vade, inquit fratri suo, ora pro eis: & quicquid ostenderit tibi Deus, refer ad me. Ipse enim grauissima valetudine ea hora laborans, in lectulo tenebatur. Ad quod ille vehementer expauescens: Absit, inquit. non sum, qui hoc modo nouerim orare, qui hoc merear impetrare. Perseuerante tamen eo in sententia, itum est & oratum. Ille igitur per singulos, in quantum prævaluit, pro singulis fudit ad Deum animam suam: tantaque per singulos in orando perfusus est suauitate conscientiæ, tantaque impetrandi fiducia, & omni gratia spiritualis

Multum creuerit opinio sanctitatis eius.

Vis conciõnum eius.

Amos 9.

Esaiæ 48.

Mirum in modum sub illo auge-scit numerus monachorum & cœnobiorũ

Eccle. 1.

Si homo in corpore degens, ita nouit res absentium: quanto magis sancti in cælis?

Nouit occulta peccata absentiũ.

Guidonis, de fratre suo Bernardo narratio

Abbas Rogerius qualis fuerit.

consolationis, vt in omnibus certa fide exauditum se exultaret spiritus eius, exceptis duobus, in quibus oratio titubauit, hæsitauit deuotio, fiducia defecit. Quod cum retulisset ad eum, à quo missus erat, ille statim pronunciauit de illis duobus, quod postea probauit euentus. Abbas autem Rogerius & aliqui, qui cum eo erant, ipsi fuerunt, quos vir Dei aliquando de Catalaunensi traxit ciuitate, de quibus vel in quibus etiam tunc simile quid factum fuerat. Cum enim gratia Episcopi Catalaunum frequentaret, rediens aliquando traxit secum multitudinem copiosam nobilium & literatorum, clericorum & laicorum. Quibus adhuc in domo hospitum demorantibus, dum nouellas plantationes cælestibus irrigaret eloquiis, superuenit portarius monachus, nuncians Stephanum de Vitreio magistrum eorum, adesse ad renunciandum sæculo, & cum eis commorandum. Quis alius de talis viri aduentu non exultasset vehementer, cum vallis illa huiusmodi frumento non multum adhuc abundaret? Ipse vero, reuelante sibi Spiritu sancto insidias spiritualis nequitiæ, tacitus aliquantulum ingemiscens, erupit in vocem audientibus vniuersis: Malignus, ait, spiritus huc eum adduxit. Solus venit, solus reuertetur. Obstupuêre omnes, qui prius, audito eius aduentu, non se poterant capere præ lætitia. Veruntamen ne pusillos adhuc scandalizaret filios suos, suscepit hominem, & de perseuerantia aliisque virtutum studiis studiose commonuit, & sciens & præuidens omnia promittentem, nihil acturum, cum vere Deum quærentibus & perseueraturis, in cellam nouitiorum probandum intromisit. Sed de omnibus, quæ prædixerat, nihil cecidit in terram. Vidit idem Stephanus, sicut confessus est, cum in cella nouitiorum adhuc demoraretur, Maurulum quendam puerum ab oratorio se extrahentem. Vbi sex ferme mensibus degens, nouissime tamen defecit, & vt de eo dictum fuerat, sicut solus venerat, sic solus recessit. Frustrata est autem versutia inimici, & quem nouitiorum parauerat in ruinam, de ipsius ruina ipsi confirmati sunt. Priusquam à Catalauno recedamus, cum aliquando pater sanctus inde rediret, frigore & vento tam ipse, quam qui cum ipso erant, grauiter laborabant. Cumque præcedentibus multis, qui tunc forte in comitatu eius erant, nec præ angustia frigoris ad eum attendentibus, pene solus ipse sequeretur: contigit equum vnius è duobus, qui cum eo erant, incaute dimissum euadere, & excurrere per planitiem late patentem. Quem cum apprehendere non possent, & intemperies aëris ad hoc non permitteret, vacare diutius: Oremus, inquit, Flexisque genibus in oratione cum fratre, qui cum eo erat, vix adhuc Dominicam poterant orationem expleuisse, cum ecce equus ille cum omni mansuetudine rediens, substitit ante pedes ipsius, & redditus est sessori suo. Et vt à Catalauno ad Rhemensem ciuitatem pertranseamus, contigit tali tuando, dissentientibus Archiepiscopo & populo Rhemensi, ad conciliandos eos adesse virum Dei. Cumque in palatio eiusdem ciuitatis cum Iosleuo Suessionensi Episcopo consedisset, & magna Cleri plebisque frequentia repleta domo, de pace tractaretur: Ecce misera mulier coram omnibus filium suum plenum, vt putabatur, dæmone ei offerens, misericordiam precabatur. Siquidem iam ipso die insurgens in matrem suam, pene eam occiderat, & mutus effectus, & surdus, & cæcus, apertis oculis non videbat, & stupentibus in eo sensibus omnibus, etiam sine intellectu permanebat. Compassus vero miseræ matri, quam maxime sensus doloris illius excruciabat, misero adolescenti blandiens, & piis manibus caput eius & faciem demulcens, alloqui eum cœpit. & quomodo in matrem suam manus mittere præsumpsisset, sciscitari. Ille vero ad se reuersus, peccatum suum continuo recognouit, & deinceps emendationem promittens, incolumis restitutus est matri suæ. In monasterio quoque, quod Alpense dicitur, inter cæteros, qui curam requirebant, infirmos, venit ad eum mulier, quæ caduco morbo laborabat. Hæc in ipsa hora cum staret coram eo, à repentino impetu mali illius corruit. Sed apprehensa manu eius, continuo erexit eam: nec tantum in hora illa, sed perfectè omnino curata est ab infirmitate sua.

Prædicit futura de duobus fratribus.

Nota prophetica gratiam.

Ecce tibi insidias Satanæ.

Ingens vis precũ eius.

Discordiarum conciliator. S. Bernardus

Enquam facile curat tam miserũ hominem.

Epileptica celerrime sanat.

XIV.

Dvcissa Lotaringiæ fœmina quidem secundum sæculum nobilis, sed ignobiliter nimis victitans, cum vidisset aliquando in somnis illum hominem Dei, serpentes septem horribiles de vtero eius, manibus propriis extrahentem, postmodum ad religiose viuendum commonitione & doctrina eius conuersa vsque hodie se esse, de qua septem dæmonia eiecerit gloriatur. Noui clericum quendam, Nicolaum nomine, sæculo pene desperabiliter deditum, sed per eum de sæculo liberatum: qui cum in Claraualle monasticæ conuersationis habitum & ordinem suscepit, videns eos, qui de sæculi illuc naufragio confugerant, naufragij sui damna continuis lachrymis redimere, idemque ipse facere volens, nec valens præ duritia cordis sui: rogabat eum cum magno cordis dolore, vt sibi impetraret à Domino gratiam lachrymarum. Orauit, tantamque ei & tam continuam impetrauit compunctionem cordis cum gratia lachrymarum, vt vix aliquando inuenietur vultus eius in diuersa mutari, vel oculi sine lachrymis, cum iret per viam, vel cum quolibet loqueretur. Tot sunt & tantæ, quas in hunc modum de eo audiuimus & vidimus, virtutes & sanitates, & circa diuersas hominum necessitates diuersæ opitulationes, vt si omnes velim vel verbo vel scripto pronunciare, timeam ne fastidiosis incredulitatem, vel incredulis fastidium inueniantur generare. Aliquanta siquidem adhuc narrare volenti, plura se offerunt, non solum de præterito, sed & de præsenti, quæ vsque hodie non desinit operari. In omnibus autem operibus suis quam purus sit ei oculus intentionis manifeste denunciat corpus lucidæ operationis. Summos quippe honores Ecclesiasticos, & sæcularium principum fauores, quasi dignum eum prosequentes, non iactanter respuendo, sed religiose & rationabiliter declinando, quid in omni operatione sua semper quæsierit, quid ambierit, manifeste declarat. Mediolani, Rhemis, Clero eligente, populo acclamante, in Archiepiscopum nominatus est: Catalauni, Lingonis in Episcopum: & idipsum in multis iam aliis ciuitatibus actum fuisset, si consensus eius aliqua spes esse potuisset. Cumque dignus esset vt cogeretur, nescio quo iudicio Dei & singularis reuerentia sanctitatis, iam olim apud omnes obtinuit, ne aliquando ad aliquid contra voluntatem suam cogatur. Sed cum hoc modo huius mundi modò fugit honorem, omnium honorum non effugit authoritatem. Dignus in conscientiis omnium est, qui in timore & amore Dei timeatur & ametur: quo præsente, vbicunque fuerit, nil contra iustitiam audeatur: cui, vbicunque aliquid loquitur vel agit pro iustitia, ab omnibus obediatur. Et hac fultus authoritate, vbicunque necessarium est in Ecclesia Dei, cum obedientiæ vel charitatis vrget necessitas, nullam refugit incommoditatem laboris sui. Cuius enim voluntati tantum detulit, cuius consilio sic se humiliauit omnis tam secularis quam Ecclesiasticæ dignitatis altitudo: Reges superbi, principes & tyranni, milites sæculi huius & raptores, sic eum timent & reuerentur, vt videatur in eis impletum, quod in Euangelio Dominus legitur dixisse discipulis suis: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Porro inter spirituales, & vbi spiritualia spiritualiter examinantur, longe rei alia authoritas est. Sicut enim dicitur per prophetam de sanctis animalibus, quia cum fieret vox super firmamentum, quod imminebat capiti eorum, stabant & submittebant alas suas: sic hodie vbique terrarum spirituales quique, loquente eo seu tractante, stant, cedendo præcedenti, & sensibus eius seu intelligentiis submittunt sensus suos omnes & intelligentias suas. Testantur hoc scripta eius, quæ vel ipse scripsit, vel alij scripserũt, sicut ex ore eius exceperunt. Tanta ergo virum illum sanctum vsque hodie & apud Deum & homines commendant factarum insignia virtutum, testimonia circunuallant sanctitatis, charismata sancti Spiritus illustrant, quodque maius his omnibus & difficillimum est in humanis rebus, hæc ei omnia sine inuidia adesse videntur. Compescit autem ab eo inuidiam, quod omni inuidia maior est, inquantum nequitia cordis humani hoc sæpe cessat homini inuidere, quo non potest adspirare. Sed & ipse omnem inuidiam, aut mortificat exemplo humilitatis, aut mutat in melius pronoca-

Præclara conuersio Ducissæ Lotaringiæ.

Gratiam lachrymarũ impetrat cuidã fratri

Multos episcopus recusat.

Magna eius apud omnes authoritas

Luc. 10.

Ezech. 1.

pronocatione charitatis, aut si nequior aut durior est: obruit pondere authoritatis. Quis enim tam affectuosæ peritiæ hodie inuenitur ad fouendam charitatem, vbi est: ad prouocandam, vbi non est? tam, ad quoscunque potest, beneficus, ad omnes beneuolus, tantam habens gratiam ad amicos, patientiam ad inimicos? Si tamen vllum aliquando habere potuit inimicum, qui nulli aliquandò voluit inimicari. Sicut enim amicitia non nisi duorum est, nec nisi inter duos amicos haberi potest: sic nec inimicitia, nisi duorum inimicorum est. Qui enim odit dil gentem se, non tã inimicus, quam iniquus est. Sed qui omnem hominem diligens, nullum aliquando inimicum habet virtute sua: nonnunquam est tamen quod patiatur, inimicante sibi gratis iniquitate aliena. Charitas autem, quæ totum eum possidet, patiens est; benigna est, sapientia vincens malitiam, patientia impatientiam, superbiam humilitate.

Qui diligẽtem se odit, non inimicus sed inimicus est. 1. Cor. 13.

Ea, quæ sequuntur, ad calcem primi Libri, eius authore defuncto, adscripsit Burchardus Abbas Balernensis.

PRÆSCRIPTVM opus, quod de vita sanctissimi viri Bernardi Clarævallis Abbatis, à venerabili Vuilhelmo, prideni sancti Theodotici Abbate, sed tunc iam monacho Signiacensis cœnobij, ad quod desiderio solitudinis & quietis sese contulerat, conscriptum est, vsque ad tempus schismatis, aduersus Innocentium Papam à Petro Leonis conflati, digestum esse cognoscitur. Fuit autem præfato fideli viro specialis causa scribendi, amicitia & familiaritas, quibus viro Dei multo tempore coniunctus erat. Vnde & tantam apud illum inuenerat gratiam, vt vix alter magis inueniretur intimus ad secreta communicanda mutuæ dilectionis, ad spiritualium mysteriorum conferenda sacrosancta colloquia. Cuius familiaritatis gratia ex eo præcipue vsque modo prodit ad manifestationem: quia plures epistolas idem sanctus scripsit ad illum, in quibus, quantum sentiat de illo, liquet manifeste legentibus illas. Scripsit etiam ad ipsum librum Apologeticum, & alterum De gratia & libero arbitrio. Fuit tamen eidem Vuilhelmo, speciali valentior, generalis causa scribendi, videlicet vtilitas totius Ecclesiæ Dei, nè cum absconditur vas plenum thesauro desiderabili, ipse quoque thesaurus pariter abscondatur. Vnde non immerito conqueritur, qui exponi desiderat, dicens: Thesaurus inuisus, & sapientia abscondita, quæ vtilitas in vtrisque? Exponit iste diuitias salutis, thesaurum desiderabilem, nè lateat cum gleba, quod gleba non est, sed preciosissima margarita. Accidit tamen ei contra desiderium suum: quia, sicut ipse in præfatione sua veteri se denunciauit, præoccupatus morte, non expleuit, quantum animo concepérat stylo mandandum. Itaque qui accedit ad lectionem operis huius, facile satis intelliget, à quo perfectione pius puer & religiosus Bernardus, velut alter Benedictus, primordia conuersionis fuerit aggressus: qui & in vtero matris sanctificationem visus est accepisse, de qua concepta sunt præsagia futuræ sanctitatis illius, vitæ pariter & doctrinæ. Sicut refertur de illo, nunquam suxit vbera nutricis, nisi matris: vt cum lacte piæ matris pietatem sugeret, non errorem. Sunt infantes, qui pendentes ad vbera matrum vultu turbulento & totuis oculis præfigurant, quales sint futuri. Sunt & alij, qui lactentes, lactantium mammas pugnis & capitibus quasi furiosi contundunt. At infans Bernardus bonæ indolis, exhibuit semper signa pietatis. De matris vtero exierunt cum illo indicia bonitatis, facies gratiosa, vultus placabilis, oculi columbini. Quicquid fuit illi ad indicium bonitatis ex dono naturæ, per donum gratiæ transiit in virtutem. Infans, nondum fans lingua fari videbatur gratia iam accepta. Auulsus à lacte, & transiens iam in puerum, iam aliquid maturum prætendebat, puerilia iura transcendens. Quid agere cœperit etiam adolescens, in præscripto narratur opere, ac deinceps vsq, ad vitum perfectionis depingitur diligenter, quantum, sicut iam dictum est, licuit optimo pictori, sed præoccupato.

Eccles. 20.

Dominus Vuilhelmus primi libri author vitæ defungitur, quæ restant à posteris conscribenda relinquens.

Liber II. Authore Bernardo Bonæuallis Abbate.

PRÆFAT. VIRORVM illustrium gesta nonnulli Scriptorum laudibus attollentes, verbis ea solennibus celebrarunt, quantum excellentis ingenij & disertæ linguæ potuêre conamina. Cumq; tractator & opus, iunctis complexibus pari sunt fœdere coniugati, & ad propositum thema, vt dictum est, ordinandum, ingenium & eloquentia conuenerunt, prospere actum est, & ad quietum tranquillumque portum directo cursu materia dignè ordinateque disposita appulit. Vbi verò sublimitas negocij sub imperito artifice naufraga eliditur scopulis, & succumbente sensus habetudine, tractatoris lassatur præsumptio, serò de correctione initur consilium: quia quæ in multos effusa sunt, nec reuocari possunt, nec corrigi, & dissonantiam scripti & operum venustius esset abradi, quàm emendari. Hæc ego mecum reputans & reuoluens, omnino timeo nè sicut ipse multorum imprudentiæ soleo indignari, qui cum scientia & facundia careant, ad scribendum præcipites, cùm se vehementer emunxerint, eliciunt sanguinem: ita & ego, si, quod supra me est, aggrediar, meipsum derisioni exponam. Quis enim ego sum, qui ad scribenda gesta sanctissimi viri Bernardi Clarævallis Abbatis adspirem, qui nostris temporibus singulari religione floruit & doctrina, cuius odor exinanitus vniuersam repleuit Ecclesiam, cuius gratia, cooperante Domino, signis & miraculis declaratur? Quot in monasterium eius literatos viros, quot rhetores, quot philosophos sæculi huius scholæ miserunt ad conuersationem theoricam & mores diuinos? Quæ non ibi floruit disciplina, vbi erant examina magistrorum, & egregij viri, exercitato intellectu insignes: qui adinuicem diuinis studiis inhærentes, multis gratiarum authoramentis inuicem seipsos edocent & accendunt? Quorum vnanimis vniuersitas cantat canticum graduum, & ascendens cum Iacob, in summitate scalæ in decore suo Deum videt, radiante corona perspicuum. Debuerant vtique viri illi, quibus nihil in aliqua gratia deest, hunc laborem assumere, & eorum esset, venerabili patri inscalpere monimenta, vt esset eorum studio delectabilis pagina, quam quasi viuentem traderent legendam discipulis, & perpes foret consolatio, secus positis reliquiis sacri corporis & sermonis. Sed extrema æmulari, & quæ homines lateant, Clarævallis consueuit humilitas: & proferre in publicum aliqua sui indicia, viri illi nobiles erubescunt, & quietiores eos facit contemptus & abiectio, quàm quælibet oblatio dignitatis, in qua sibi professio humilitatis periclitari videtur. Ob huiusmodi causas sese intra silentij cardines retinentes, magis in sacco eremi, quam in serico palatij delectantur: nec iam in stylo, sed in cruce gloriam quærunt. In hoc ergò, sicut & in cæteris eiusmodi, negociorum suorum sarcinas aliis libenter imponunt. Et nunc sublato venerabilis memoriæ domino Vuilhelmo, qui eiusdem viri sancti & gloriosa primordia feliciter & deuote conscripsit, ad meam exiguitatem huius operis deuenit petitio, & imposuit mihi dilectæ Ecclesiæ charitas, vt coquam pulmentum filiis prophetarum. In quo si colocyntidas miscuero negligens, superiecta, vt confido, farinula amaritudinem condiet Eliseus: & excessus insipientiæ, obedientiæ bonitas condonabit.

Multi literati, rhetores, philosophi, facti monachi in Clarauallé. Gen. 28.

Nota humilitatem primorum monachorum Clarauallensis.

4. Reg. 4.

Lib. II. I. EA tẽpestate Honorius Papa, cuius adhuc instituta nitent & redolent, viâ vniuersæ carnis ingressus est. Nec mora, in electione dissidẽtibus Cardinal. & diuisa Ecclesia, plures numero, & seniores cõsilio, vita probabiles, viri virtutũ, presbyteri, diaçones, Episcopi, Innocentiũ elegerunt; cuius vita & fama & ætas & sciẽtia digna sũmo sacerdotio habe-

Obitus Honorij Papæ II.

Innocentij substituitur An. 1130. Petrus Leonis Antipapa.

batur. At verò pars altera, infames ausus violentia, non ratione, corroborans, Petrum Leonis, ad hunc apicem adspirantem, fraudulentis machinationibus seorsum & præcipitanter nominauit Anacletum, & cæteris renitentibus ordinauit. Qui verò in parte catholica erant, electum suum solenniter ordinatum collocarunt in cathedra, & per loca illa, in quibus sessiones habent ex antiqua consuetudine Romani Pontifices, circumduxere, & pro tempore honor debitus Apostolicæ affuit dignitati. Ex tunc sanè circa Lateranense Palatium morabantur, nec erat eis iam tuta in domibus propriis mansio, cum eos acerrime Petri satellites infestarent. Ibi etiam diu resistere non valentes, per confœderatos sibi quosdam ex nobilibus Romanis, ad tempus in turribus eorum receptacula habuerunt. Sed nec in eis perseuerauit fidelitas: nam in breui aut fortitudine temerariæ multitudinis, aut precio corrupti sunt. Nam Petro tam proprtia generis virtute, quam adhærentium sibi affinitate, multitudo tanta erat, vt fere eum tota ciuitas sequeretur, vel pecuniis, vel commodis obligata. Congregauerat sane opes innumeras in exactionibus curiæ, & in legationum negociationibus, quas ad expectandas nundinas reseruârat. Insuper ex *paterna census ampla congerie, eatenus sigillata, modo distributa in populum, ad fas, ad nefas venalem plebem armauerat. Quibus erogatis, donaria regum in ornamentis ecclesiæ ab ipsis euulsit altaribus: & cum calices frangere, & Crucifixos aureos membratim diuidere ipsi prophani Christiani vel timerent, vel erubescerent, quæsiti sunt Iudæi, qui ad derisionem religionis nostræ, sacra vasa & imagines Deo dicatas, audacter comminuerent. Igitur quisque pro modo suo secundum maius & minus conducti ad scelus, sacramentis generalibus publicè Petro vendiderunt assensum, & in omnem sanguinem manus exposuerunt & arma, & quotidianis congressibus partem, quæ cum Innocentio erat, maledictis insectabantur & gladiis. Habuere igitur serui Dei consilium, & qui vi humana tueri se *poterant, cedere elegerunt. Et prouocatis clam nauigiis, de ore Leonis & de manu bestiæ per Tyberim in mare Tyrrhenum elapsi, prosperis ventis carbasa impellentibus, citò in portu Pisano feliciter appulerunt. Audito tantorum virorum aduentu, & cognita causa, propter quam de vrbe exierant, gratulata est Pisa, quod ad se Romani nominis gloria transferretur, & illis perpetuæ sibi infamiæ insculpentibus notam, sibi nominis æterni & perennis famæ inscriptio pararetur. Occurrunt ergò honorati & consules, & domini Papæ pedibus aduoluti, gratias agunt, quod eos tanto dignos iudicasset honore, vt eorum eligeret vrbem, quam propria dignaretur illustrare præsentia. Tua est, inquiunt, ciuitas, nos populus tuus: nostris stipendiis famulamur tibi: immo in vsus tuos respublica, quicquid apud se repositum habet, exponet. Nihil duplicitatis inuenies in Pisanis: non modo adhærebunt, modo resilient: modo iurabunt, modo iuramenta dissoluent. Non inhiat populus iste rapinis domesticis & cædibus intestinis. Non est gens nostra domi audax, nec extra meticulosa. Nos nec serui sumus, nec domini: sed conciues & fratres, honore inuicem præuenientes, non seditiosis auribus alterutrum prouocantes. Domi mansuetudine vtimur: fortitudinem nostram sæpè extranei experiuntur. Nos, Pœnis subactis, & Baleatibus insulis subiugatis, terra marique de piratis & dyscolis triumphantes, Reges eorum captiuos in vinculis Pisam induximus: de quorum spoliis & varia supellectili hodiè in aduentu tuo ornantur compita & plateæ, & lætabunda ciuitas coronatur. Post huiusmodi verba populo obuiam procedente, præ innumerabili multitudine vix patebat aduenientibus via: sed pedetentim procedentes, desideratam sui copiam prospicientibus per fenestras matronis & virginibus & paruulis Cardinales præbebant, & porrectis hinc inde benedictionibus, vsque ad beatæ Mariæ canonicam, dominus Papa cum comitatu suo gloriose deductus, & honorificè susceptus est. Præmissi, antequam de vrbe egrederetur, à domino Papa in Gallias fuerant nuncij, qui dissensionis & schismatis à Petro facti ordinem Gallicanæ intimarent ecclesiæ, & hortarentur Episcopos, vt in vltionem præsumptionis huius accingerentur, & damnata parte schismatica, subscriberent vnitati. Necdum vero ad plenum tenor operis innotuerat Episcopis, nec priuatim quisquam commodare præsumpsit consensum, donec collecto Stampis generali conuentu, in commune decernerent, quid recipierent, quid damnarent. Neque enim Francia, cæteris regionibus procliuibus ad schismata, aliquando Guiberti vel Burdini susceptione fœdata est, nec malignorum acquieuit erroribus, nec fabricata est idolum in Ecclesia, nec venerata in Petri cathedra monstrum. Nec enim talibus in causis principalia aliquando terruerunt edicta, aut generalibus vtilitatibus priuata commoda prætulerunt. nec declinantes in partem, personis detulere, sed causis. Sed si quid oportuit, fortiter persecutionibus obuiarunt, nec damna, nec exilia formidarunt. Conuocato igitur ad Stampas concilio, Abbas sanctus Clarauallensis Bernardus, specialiter ab ipso Rege & præcipuis quibusque Pontificibus accersitus, sicut postea fatebatur, non mediocriter pauidus & tremebundus aduenit, periculum quippe & pondus negocij non ignorans. In itinere tamen consolatus est eum Deus, ostendens ei in visu noctis, Ecclesiam magnam concorditer in Dei laudibus concinentem, vnde sperauit pacem sine dubio prouenturam. Vbi verò ad locum ventum est, celebrato prius ieiunio, & precibus ad Deum fusis, cum de eodem verbo tractaturi Rex & Episcopi principesque consedissent, omnium vnum consilium fuit, vna sententia, vt negocium Dei famulo imponeretur, & ex ore eius causa tota penderet. Quod ille, timens licet & tremens, monitis tamen fidelium virorum acquiescens, suscepit: & diligenter prosecutus electionis ordinem, electorum merita, vitam & famam prioris electi, aperuit os suum, & spiritus sanctus impleuit illud. Vnus ergò omnium ore locutus, suscipiendum ab omnibus summum Pontificem Innocentium nominauit, & ratum esse omnes pariter acclamauerunt. Et decantatis ex more laudibus Deo, obedientiam deinceps polliciti, electioni Innocentij omnes pariter subscripserunt. Intereà dominus Papa, multis in Pisis & in Tuscia, & in aliis prouinciis potestatiuè dispositis, vale faciens Pisanis & gratias agens, in Prouinciam nauigio delatus est: & Burgundiam transiens, Aurelianum peruenit. Vbi occurrentibus Episcopis, à Rege pissimo Francorum Ludouico alacriter & honorifice susceptus est. Inde à Gaufredo Carnotensi Episcopo magnarum virtutum viro, Carnotum deducitur: vbi etiam Anglorum gloriosus Rex Henricus cum maximo ei Episcoporum & procerum comitatu occurrit. Hunc quoque Regem venerabilis Abbas ad eum præmissis adduxit: quem vix persuasit Innocentium recipere, ab Episcopis Angliæ penitus dissuasum. Cum enim omnimodis recalcitraret & detrectaret, ait: Quid times? Times peccatum incurrere, si obedias Innocentio? Cogita, inquit, quomodo de aliis peccatis respondeas Deo: istud mihi relinque: in me sit hoc peccatum. Ad hoc verbum persuasus Rex ille tam potens, etiam extra regnum suum domino Papæ occurrit vsque e Carnotum. Multa ibi dicta & facta sunt, multaque ibi sæcularia & ecclesiastica negocia definita, Reuersi de Germania legati domini Papæ tam Episcoporum quam Regis consensum & literas detulerunt, & deprecationem publicam, vt ad eos transiens, suam eis desideratam exhiberet præsentiam. Facile enim persuasi sunt recipere eum, quem iam cæteri recepissent. Sed detinuit eum dilectio & deuotio ecclesiæ Gallicanæ, & singuli & omnes visitationem Apostolicam expetebant. Perlustrata igitur Francia, Rhemis conuocauit concilium: in quo multis ad honorem Dei dispositis, Regem Ludouicum, viuente patre, pro Philippo fratre coronauit in Regem, & vnxit. In omnibus dominus Papa Abbatem à se separari non patiebatur: sed cum Cardinalibus rebus publicis assidebat. Sed & priuatim, quotquot habebant negocia, vnum Dei secretius consulebant. Ipse verò audita referebat ad curiam, & oppressis patrocinia exhibebat. Igitur soluto concilio, Leodium dominus Papa Romanorum Regi occurrit, & honorifice quidem susceptus est, sed velociter obnubilata est illa serenitas. Siquidem importune idem Rex institit, tempus se habere reputans opportunum, Episcopo-

*paterni.

*fort.non

Petri Leonis sacrilegabarbaries in sacros calices & imagines Crucifixi.

Pisani Pœnos & Baleares insulas subigunt.

Francia omnium olim regionum Christianissima.

Synodus Stampensis in Galliis.

Visio S. Bernardi.

Vide quãti fit vir sanctissimus.

Innocẽtius Papa honorificè suscipitur in Galliis

Item à Rege Angliæ mandatus S. Bernardi.

Item à Germanis Concilium Rhemense, præsente Papa.

An.1131.

piscoporum sibi restitui inuestituras, quas ab eius prædecessore Imperatore Henrico per maximos quidem labores & pericula multa, Romana Ecclesia vendicârat. Ad quod verbum expauere, & expalluere Romani, grauius se apud Leodium arbitrati periculum offendisse, quam declinauerant Romæ. Nec consilium suppetebat, donec murum se opposuit Abbas sanctus. Audacter enim resistens Regi, verbum malignum mira libertate redarguit, mira authoritate compescuit. Redeens autem à Leodio, Clarauallem dominus Papa per semetipsum voluit visitare. Vbi à pauperibus Christi, non purpura & bysso ornatis, nec cum deauratis Euangelijs occurrentibus, sed pannosis agminibus scopulosam baiulantibus Crucem, non tumultuantium classicorum tonitruo, non clamosa iubilatione, sed suppressa modulatione affectuosissimè susceptus est. Flebant Episcopi, flebat ipse summus Pontifex, & omnes mirabantur congregationis illius grauitatem, quod in tam solenni gaudio omnium oculi humi defixi, nusquam vagabunda curiositate circunferrentur: complosis palpebris ipsi neminem viderent, & ab omnibus viderentur. Nihil in ecclesia illa vidit Romanus, quod cuperet: nulla ibi suppellex eorum solicitauit adspectum: nihil in oratorio nisi nudos viderunt parietes. Solis moribus poterat inhiare ambitio: nec damnosa poterat esse fratribus huiusmodi præda, cum minui non posset absportata religio. Gaudebant omnes in Domino, & solennitas non cibis, sed virtutibus agebatur. Panis ibi opicus, pro simila: pro careno, sapa: pro rhombis, olera: pro quibuslibet deliciis, legumina ponebantur. Si fortè piscis inuentus est, domino Papæ appositus est, & adspectu, non vsu, in commune profecit. Inuidit diabolus, & seruorum Dei gloriam, quos tanti hospitis nobilitauit præsentia, ferre non valens, dum in choro alacriter psallerent & deuote, præsentibus etiam nonnullis ex Cardinalibus, qui in auditu & adspectu eorum delectabantur, aliquantos fratrum horribili pauore turbauit. Nam & vnus præ cæteris occupatus, blasphema quædam verba locutus: Discite, inquiens, ego sum Christus: & alij plures territi & tremebundi, ad beati patris vestigia confugerunt. At ille conuersus ad cæteros: Orate, inquit: ac deinceps sub silentio ipsos, qui turbati videbantur, eduxit atq; compescuit: vt nequissimus ille, qui conuentum pietatis transferre conabatur in theatrum, & scholam innocentiæ in derisum, non, vt putabat, æstimationem religiosorum hominum corrumpere posset, sed se proderet, & conatus suos experiretur infirmos. Tanta siquidem celeritate omnia sunt sedata, vt personas illas, quæ prope adstabant, omnino latuerit quod acciderat, & malignus hostis velociter increpatus, non modo scandalum eis, quod parabat, inferre nequiuerit, sed nec ad illorum notitiam rem perferre: factumq; est ex eo, vt diligenti solicitudine & ampliori custodia se fratres munirent, & merito, & numero, & possessionibus deinceps crescceret Clarauallis: & multiplicatis conuentibus, ferè per omnem latitudinem loci illius dilataretur religio, ipse etiam Abbas sanctus amplius solito miraculis clareret & signis.

Imperatorem cõpescit S. Bernardus.

Papa venit in Clarauallem.

Attende inuidiam diaboli, qui vt leo rugiens semper quærit perturbare gregem Domini.

II. Longas in Galliis facere moras dominus Papa non potuit: sed sicut inter se & Regem Lotarium condixerant, Romam eo occurrit, & vi exercitus in Lateranense palatium deductus est. Multi etiam ex nobilibus Romanis, fideles Ecclesiæ, eum honorifice suscepterunt. Verum Petrus Leonis, non ponens Deum adiutorem suum, sed confœderatorum stipatus * militia, in editioribus turribus manens, Lotarij iudificauit virtutem: & interdicens suis congressus publicos, nec sibi securitatis suæ fecit periculum, nec causas conflictus hostibus dedit: sed tamen liberum eorum discursum machinis superioribus & obstaculis variis impediuit. Vitauit etiam obstinatissimè Imperatoris colloquium, nec minis, nec blandimentis flexus est, nec de statu suo consilium cuiuslibet personæ admisit. Relicto igitur Romæ Innocentio, alias Imperator digteditur. Petrus verò post eius discessum crebros mouens per vrbem discursus, fidelium cædibus inhiabat. Intelligens igitur Innocentius Romam sibi infructuosam eo tempore, ad horam cessit, nè præsentia sua illius bestiæ rabiem efferaret: Et rursus Pisas reuertitur, ibique aggregatis totius Occidentis Episcopis, aliisque religiosis viris, magnæ gloriæ synodus celebratur. Affuit per omnia & consiliis & iudiciis, & diffinitionibus omnibus sanctus Abbas, impendebaturque ei reuerentia ab omnibus, & exubabant ante limina eius sacerdotes: non quod fastus, sed quod multitudo communem prohiberet accessum: & aliis egredientibus, alij introibant, ità vt videretur vir humilis, & nihil sibi de his honoribus arrogans, non esse in parte solicitudinis, sed in plenitudine potestatis. Actiones concilij longum est prosequi: summa tamen in excõmunicatione Petri, & irregressibili * factorum eius deiectione constitit, & vsque hodie hæc sententia perseuerat. Soluto concilio, ad Mediolanenses reconciliandos dominus Papa Abbatem Claræuallis, quem multis supplicationibus expetiêrant, & Guidonem Pisanum, & Matthæum Albanensem Episcopum à latere suo direxit, qui schisma per Anselmum in eadem vrbe factum abluerent. Abbas ergò cum prædictis viris, quos à domino Papa collegas acceperat, addidit consortio & communi consilio virum venerabilem Gaufredum Carnotensem Episcopum, cuius innocentiam & syncritatem in multis probauerat. Et visum est Cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negocium tanti ponderis fulciretur. Transcenso itaque Appennino, vbi audierunt Mediolanenses, Abbatem desideratum suis finibus propinquare, longe à ciuitate milliaribus septem omnis ei populus obuiam: nobiles, ignobiles, equites, pedites, mediocres, pauperes, quasi de ciuitate migrarent, proprios lares deserunt, & distinctis agminibus, incredibili reuerentia suscipiunt. Omnes pariter delectantur adspectu: felices se iudicant, qui eius possent frui auditu. Deosculabantur pedes eius vniuersi: & licet hæc ille molestè acciperet, nulla poterat pronos & deuotos ratione compescere, nulla interdictione repellere. Vellicabant etiam pilos, quos poterant, de indumentis eius, & ad morborum remedia de pannorum laciniis aliquid detrahebant: omnia sancta, quæ ille tetigisset, iudicantes, & se eorum tactu vel vsu sanctificari. Præcedentes itaque & subsequentes, lætabundis acclamationibus applaudebant Abbati, & diu inter agminum spissamẽta detentum, tandem solenni reddidere hospitio. Et cum tractatum esset in publico de negocio, propter quod tam vir Dei, quam Cardinales aduenerant, oblita fortitudinis suæ ciuitas, omni feritate deposita, se ità Abbati substrauit, vt obedientiæ eorum non incongruè ille posset aptari poëtæ versiculus: Iussa sequi, tam velle mihi, quam posse, necesse est. Pacatis omnibus reconciliata ecclesia, * formatis inter plebes concordiæ pactionibus, alia cœperunt nasci negocia, & insanienti diabolo, & in quibusdam obsessis corporibus debacchanti oppositum est vexillum Christi, & increpante viro Dei de possessis atris, superueniente eminentiori virtute, territa & tremebunda diffugêre dæmonia. Eccè noua legatio, non Romanum pragma circunferens, sed diuinis legibus fidei pragma allegans, prolatis in medium literis, sanguine Christi, conscriptis, & bulla Crucis impressis: quæ figura authoritate sua terrestria & inferna sibi subdit & curuat. Inaudita est nostris temporibus tanta populi fides, tanta in homine virtus: inter quos religiosa erat contentio, cum signorum gloriam Abbas credulitati eorum, illi vero sanctitati Abbatis ascriberent, & hoc de eo indubitanter sentirent, vt quicquid à Domino peteret, impetraret. Adducunt ergò ad eum nihil hæsitantes mulierem omnibus notam, quam septem annis immundus vexauerat spiritus: & postulant supplices, vt in nomine Domini dæmoni imperet fugam, & mulieri restituat sospitatem. Quæ populi fides non minimam verecundiam viro Dei ingerebat, & humilitate magistra conscius sibi, inconsueta experiri non præsumebat: & instante petitione populi, erubescebat, si charitati postulantium obstinatius resisteret: & videbatur ei, quod offenderet Deum, & omnipotentiam eius diffidentia obnubilare videretur, si à fide populi fides propria dissentiret. Æstuabat igitur secum, & licet signa non fidelibus fieri oportere assereret, ausus tamen suos Spiritui sancto committit: & orationi incumbens, cælitus à lapsa virtute, satanam in spiritu fortitudinis increpat & fugat, mulierem

Innocentium Papã Imperator reducit in vrbem. Ann. 1133.

* militia.

Petri Leonis pertinacia.

Crudelitas eius.

Concilium Pisanum præsente Pontifice. Ann. 1134.

* factorum

Mediolanẽsium erga S. Bernardũ mirum studium & reuerentia.

* formatis

Mediolanẽses conciliãtur per eum

Fugat dæmones ab obsessis Mediolani.

Attẽde ignitam eius charitatem 1. Cor. 14.

reddit

Sanat dæmoniacam, admiranda populi gratulatione & applausu.

reddit incolumem & quietam. Lætabântur qui aderant, & leuantes manus ad sidera, Deo, qui de excelso eos visitauit, gratias agunt. Auditum est verbum, & percrebuit fama, & repente totam perculit vrbem, per ecclesias, per prætoria, per compita omnia. Conueniunt vndique, de viro Dei sermo habetur vbique: dicitur publicè, nihil ei impossibile esse, quod à Domino postulet, & preces eius apertas Dei aures credunt, & dicunt, & prædicant, & affirmant. Nec possunt adspectu eius vel auditu vllo modo satiari: irruunt alij in præsentiam eius: alij, donec exeat, præ foribus præstolantur. Cessatum est ab officiis & artibus: tota ciuitas in hoc spectaculum suspensa est. Concurrunt, postulant benedici: & tetigisse eum, singulis salutare videtur. Tertia die ad ecclesiam sancti Ambrosij, diuina celebraturus mysteria seruus Dei procedit. Vbi expectante innumera populi multitudine, inter ipsarum Missarum solennia, dum clericis cernentibus ipse secus altare sederet, paruulam ei puellam offerentes, quam vehementi impetu vexabat diabolus, orant vt miseræ subueniat, & diabolum in ea debacchantem elidat. Audita supplicatione adstantium, intuitus personam dentibus frendentem & stridentem, vt etiam intuentibus esset horrori: compassus est ætati, & vehementiæ anxietatis illius condoluit. Patenam igitur calicis, in quo diuina celebraturus erat mysteria, postulat: in qua digitis superfuso latice, intra se orans & de Domini virtute confidens, ori puellæ salubrem potum applicat, & corpori eius stillam medicinalem infundit. Nec mora: quasi vreretur satanas, infusionis illius virtutem ferre non potuit: sed vrgente intrinsecus Crucis antidoto, festinanter egrediens, vomitu sordidissimo tremebundus erupit. Sic persona purgata, diabolo profugo & confuso, laudes debitas canit ecclesia, & post acclamationes lætabundas alacer populus ibidem, donec diuina compleantur mysteria, immobilis perseuerat. Sub adspectu itaque omnium incolumis puella à suis domum reducitur, & vix tandem à populo dimissus, ad hospitium vir Dei reuertitur. Nescio quo Dei iudicio, ea tempestate in Mediolano, iuxta illud Esaiæ verbum, pilosi clamabant, alter ad alterum, & occurrebãt onocentauris dæmonia, & effrenatis discursibus plurimos infestabant, nec erat, qui insolentiæ eorum resisteret, cum diu sub Anselmi schismate, iram Dei in populum prouocassent. At verò in viri Dei aduentu, abdicatis indè Anselmi præstigiis, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam sub Innocentio reuocata ecclesia, impedita illa dæmonum licentia, quotidie ad preces viri Dei diffugiebat diabolus, & si quando resistere conabatur, in ipso conflictu succumbens, gloriosius pellebatur.

Aqua digitis suis infusa curat puellam dæmoniacam.

Esaiæ 34.

Nota in scilicet licentiam dæmonum & sæuitiam apud Mediolanenses.

III.

INTER eos ergo, qui vexabantur, mulier grandæua, ciuis Mediolanensis, & honorata quondam matrona, vsque ad ecclesiam beati Ambrosij, post beatum virum à multis tracta est. In cuius pectore pluribus annis diabolus sederat, & iam ità suffocauerat eam, vt visu & auditu & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in modum promoscidis elephantinæ protendens, monstrum, non fæmina, videretur. Sordida ei facies, vultus terribilis, flatus fœtidus, inhabitatoris satanæ colluuia testabantur. Hanc cum adspexisset vir Dei, nouit inhærentem ei & inuisceratum diabolum, nec facile egressurum de domo, quam tanto possederat tempore. Conuersus igitur ad populum, cuius innumera aderat multitudo, orare iubet attentius, & Clericis ac monachis, secum iuxta altare consistentibus, mulierem ibidem iubet constitui & teneri. Illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali virtute, recalcitrans, non sine aliorum iniuria ipsum Abbatem pede percussit. Quem diaboli ausum mansuetè ille contempsit, & in eius expulsionem, non indignatione iræ, sed pacifica & humili supplicatione, Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hostiæ salutaris accedit. Quoties tamen eandem hostiam signat, toties ad mulierem conuersus, eodem signo Crucis edito, spiritum nequam fortis athleta impugnat. Nam & ille malignus, quoties aduersus eum signum Crucis intenditur, percussum se indicans, acrius sæuit: & recalcitrans contra stimulum, quidnam toleret, prodit inuitus. Expleta autem oratione Dominica, efficacius hostem aggreditur vir beatus. Patenæ siquidem calicis sacrum Domini corpus imponens, & mulieris capiti superponens, talia loquebatur: Adest, inique spiritus, iudex tuus, adest summa potestas: iam resiste, si potes. Adest ille, qui pro nostra salute passurus: Nunc, inquit, princeps huius mundi eijcietur foras. Hic illud corpus, quod de corpore Virginis sumptum est, quod in stipite Crucis extensum est, quod in tumulo iacuit, quod videntibus discipulis ascendit in cœlum. In huius ergo maiestatis terribili potestate tibi spiritus malignè præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens, contingere eam deinceps non præsumas. Cumque eam inuitus deserens, & vltra manere non valens, atrocius afflictaret, tam magnam iram, quam modicum tempus, habens: rediens sanctus pater ad altare, fractionem hostiæ salutaris ritè compleuit, diffundendamque in populo pacem ministro dedit: & confestim pax & salus integra reddita est mulieri, & Iniquus ille viuifica mysteria quantæ sint efficaciæ & virtutis, non confessione, sed fuga coactus, ostendit. Fugato diabolo, mulier, quam in tantorum sartagine tormentorum carnifex pestilens tanto tempore frixerat, mentis suæ compos effecta, redditis cum ratione sensibus, reuoluta intra fauces lingua, confessa Deum, gratias egit, & intuita curatorem suum, pedibus eius aduoluta est. Ingens per ecclesiam attollitur clamor: omnis ætas iubilat Deo: personant æramenta: benedicitur ab omnibus Deus: excedit veneratio modum, & seruum Dei supra hominem, si dici fas est, liquefacta charitate ciuitas veneratur. Audiebantur hæc, quæ Mediolani fiebant, & per totam Italiam viri Dei discurrebat opinio, & diuulgabatur vbique, quod surrexisset propheta magnus, potens in opere, & sermone: qui inuocato nomine Christi, & infirmes curaret, & obsessos à dæmonibus liberaret. Maxima quidem ei erat in curationibus ægritudinum gratia, sed in dæmonibus eliminandis frequentior operatio erat: quia copiosior vexatorum numerus ad experta subsidia currebat, & maiorum operatio virtutum, minores obscurabat effectus. Iam verò præ frequentia populi, qui à manè vsque ad vesperam foribus assidebat, oppressiones vulgi propter corporis imbecillitatem non ferens, ad fenestras domus procedens, se eis conspiciendum præbebat, & eleuata manu benedicebat eis: panes quoque & aquam deuehebant secum, quibus benedictioni eius suppositis, domum, ea pro beneficiis sacramentalibus referebant. Ex vicinis sanè castellis, & vicis, & vrbibus multi ad virum Dei confluxerant, & communia tam aduenarum quàm ciuium in Mediolano studia erant, prosequi sanctum, expetere beneficium, audire verbum, videre signum: & doctrina ac miraculis vltra, quam credibile est, delectabantur. Aderat inter eos quidam ex suburbanis, qui puerum dæmoniacum illuc adduxerat. Qui repente coram omnibus, ad signum Crucis quod vir Dei edidit, de baiuli sui brachiis ruit, & elisus humi, quasi mortuus sine vllo sensu immobilis visus est: neque vox, neque halitus erat in eo: tantum circa præcordia exiguus ei supererat vapor. Dant ei cæteri locum, vt posset procedere & admitti ad virum Dei seminecis pueri baiulus, & attonita multitudo, tam miserabilis casus præstolabatur euentum. Ingressus igitur ad virum Dei homo est, & puerum stupidum, nec aliquid sentientem ante pedes Abbatis exposuit, & ait: Puer iste, domine pater, quem ante pedes tuos posui, iam triennio est vexatus à dæmone acerrimè, & quoties vel ecclesiam ingreditur, vel salibus exorcizatis adspergitur, vel signum ei Crucis imponitur, vel Euangelium audire compellitur, vel diuinis interest sacramentis, offenditur habitator eius diabolus, & torquetur atrocius. Dumque modò cum cæteris ego pro foribus expectarem, signum sanctæ Crucis figurante te, & extendente in populos manum, sacramentalium signorum virtute exacerbatus diabolus, vehementius solito totus ad pueri vexationem se contulit, & sicut vides, totum corpus eius occupans, fetè etiam ei vitalem spiritum interclusit. Sed & ipso puer, cum audita esset apud nos gratiæ, quam

Non ferit signum Crucis improbus dæmon.

De corporali Christi præsentia in Eucharistia, habes hic exemplum memorabile.

Dæmoniaca restituitur sanitati.

In quanti facit religio si plebs Mediolanens. panem & aquam à viro Dei benedicta.

Nota quibus cruciatur diabolus, & eius administri hæretici.

tiæ, quam à Deo accepisti, opinio: ex aliorum curationibus suam sperans salutem, rogauit me, vt ad te eum adducerem. Obsecro igitur per misericordiam Dei, vt & laboribus meis, qui in eius custodia operam damnosam & periculosam impendo, & illius miseriæ, quæ tanta est, quantam ipse oculis probas, pio & consueto affectu subuenias, & rabiem dæmonis non vsquequaque procedere patiaris. Flebat igitur, & lachrymis ora perfusus, præsentes quoque commouit, vt omnes pariter supplicarent. Tunc vir Dei, confidere eos in Dei misericordia iubens, baculo arundineo, cui innitebatur, collum pueri leniter tangit. Sed & frater eius Gerardus, volens experiri, quæ à rustico dicta fuerant, latenter dorso eius signum Crucis impressit. Cum que prius sine motu & sensu, nec videns, nec audiens, ante pedes Abbatis diu extensus pauimento hæsisset, ad tactum baculi & ad signum Crucis infremuit, & turbatus ingemuit. Iubet igitur Abbas super proprium lectum eum poni. At ille, quasi ex iniuria offensus, reiecit se in pauimentum, & stridebat dentibus, & mordebat procuratorem suum: & capillis eorum, qui aderant, manus iniiciens, quo poterat conatu, se ab eorum manibus abstrahebat, & ab eis vix teneri poterat. Eia [inquit Abbas] ad lectum nostrum eum reducite. Orante itaque Abbate, & fratribus in oratione prostratis, quasi ardentibus paleis, quæ in lecto continebantur, diabolus vreretur, tormento æstuantis vi diuina propinquante, passionem clamoribus testabatur. Iubet ergo vir sanctus in os patientis aquam benedictam infundi. Quam ille pressis labiis & dentibus non admittens, vix tandem cuneo infixo dissoluente pressuram, vellet nollet, in ima fauces & guttur recepit. Confestimque vt penetrans sanctificatio ad interiora descendit, quasi infuso antidoto, vis malignа erupit, & vomitu sordidissimo, quasi torrentis impulsu, festina præcipitatione rotatus, cum ingenti contumelia dæmon exiuit. Repentè, qui videbatur mortuus, viuit: & de lecto Abbatis quietus & incolumis surgens, patruumque amplexatus: Deo gratias, sanus sum, inquit. Gratias agunt omnes communiter Deo, & qui modò flebant, lætabantur: foris clamor effunditur: res intus gesta, supra tecta solenniter prædicatur: tota ad spectaculum conuenit ciuitas: benedictus Deus in Abbate, tanti operis patratore, totius plebis requiescit affectus. Febricitantibus multis idem sanctus manus imponens, & aquam benedictam porrigens ad bibendum, sanitatem obtinuit: aridas manus & membra paralysi dissoluta tangens, incolumitati restituit: cæcis etiam sub multorum testimonio in eadem ciuitate, vt viderent, imposito signo Crucis, à patre luminum potenter obtinuit. Per idem tempus Albanensis Episcopi, quem Dominus Papa in eadem legatione sibi collegam dederat, gratia tractandorum negociorum hospitium intrauerat, & de his, quæ iniuncta fuerant, agebant ad inuicem: cum repente irruit super eos adolescens, cuius arida erat manus & retorta ad brachium: & aduolutus pedibus eius, suppliciter postulat sanitatem. Ille alias occupatus, benedixit quidem & abire præcepit, & nè amplius sibi molestiam faceret, verbis solito seuerioribus interdixit. Recedebat ille, non consecutus quod quæsiẽ at, cum venerabilis Episcopus sub omni celeritate eum regredi iubet, & manu arreptum tradit Abbati: Huc, inquit, qui minimè beneficium consecutus, tibi vt recederet, obediuit, tu nè claudas viscera misericordiæ: quinpotius tu obedi, & virtute obedientiæ, me iubente, adstrictus, fac quod postulat, largire quod petit: & confidens in eius virtute, per quem expetit sanitatem, postula, & impetrabis: vt & tu de Dei munere, & ille de optata gloriatur salute. Ad præceptum Episcopi Abbas apprehensa manu pueri, inuocauit Dominum, & exaudiuit eum: & signo Crucis edito, nerui, qui obrigauerant, extensi sunt, & caro, quam assidens congelauerat morbus, redeunte sospitate ità mobilis facta est & flexibilis, vt dicto citius languidum diu membrum conualuerit. Obstupuit Episcopus, tam repentinæ virtutis admirans effectum, & mira ex tunc veneratione virum Dei coluit, & miraculorum eius ipse testis extitit & relator. Coëgit igitur Abbatem, vt secum ea nocte cœnaret: Cuius rei assensum vix & cum magna difficultate obtinuit, eadem taxat ratione suasum, quod intolerabilis populus vndique expectaret, nec sine periculo egredi posse videretur. Inter cœnandum verò, paropsidem, in qua Abbas comederat, Episcopus ministro familiari seruandum tradidit, & præcepit, vt seorsum reconditam, cum omni diligentia custodiret. Elapsis exinde aliquot diebus, idem Episcopus febrium vehementi ardore corripitur: & recordatus hominis Dei, familiarem iubet accersiri ministrum: Discum, inquit, Abbatis, quem nuper tradidi conseruandum, huc aduehere nè cunctetis. Cumque ille obtulisset allatum: Infunde, inquit, aquam in eo, & panis exiguas buccellas conscinde. Quod cum factum esset, confidens in Domino, & Abbatis precibus se commendans, comedit & bibit, & absque dilatione conualuit. Augebatur aduentantium numerus, & mirifica opera populos ad se inuitabant, nec vsquam viro Dei dabatur requies, dum ex lassitudine eius alibi sibi requiem procurarent. Abeuntibus occurrebant aduenientes, & succedebant sibi beneficia mendicantes. Inter quos miles quidam in vlnis suis puellam ad virum Dei attulit, quæ ità exosam habebat lucem, vt semper clausis palpebris, etiam brachium opponeret oculis, nè aliquo modo aliqua lucis particula se ei ingereret. Auellebantur aliquando opposita brachia violenter, & cum ei lumen se infunderet, clamabat & flebat: & erat ei claritas pro cruciatu, & lux visa quasi aculeos eius cerebro infigebat. Benedicit infantulæ vir Dei, & signaculum Crucis faciens super eam, tranquillorem dimittit: & dum domum referretur, vltrò aperit oculos, & pedes sine vectore ipsa reuertitur. Et ipso in loco mulieri à dæmonio vexatæ, multis adstantibus, à patre misericordiarum idem sanctus obtinuit sanitatem.

Attende virtutem signi § Crucis.

Vide quam torqueatur diabolus aqua benedicta.

Multos eua rat morbidos aqua benedicta & Crucis signo.

Mouetur adam celeritimè sanat.

Nota lector de paropside, vnde vir Dei comederat.

Signo Crucis sanat oculos puellæ item dæmoniacum.

V. IAM Papiam aduenerat, & fama virtutum aduentum eius præcesserat, & cum debito gaudio & apparatu tantæ gloriæ virum ciuitas lætabunda suscepit. Et nè diu populi desiderium dilatio suspenderet, qui, sicut Mediolani miracula facta audierat, signum ab eo oprabat videre: aduenit post eum repentè rusticus quidam, qui de Mediolano secutus eum fuerat, vxorem dæmoniacam secum adducens, quam ante pedes eius, lachrymabili voce intrinsecas protestans anxietates, deposuit. Nec mora: in contumeliam Abbatis per os miseræ mulieris diabolus locutus est, & irridens seruum Dei: Non me, inquit, de anicula mea hic, porrulos edens & brassicas deuorans, expellet. Multa in hunc modum in virum Dei iactabat conuicia, vt blasphemiis prouocatus, impatienter ferret opprobria, & confunderetur in præsentia populi, cum lacessiri se indignis audiret sermonibus. Sed vir Dei astutias eius intelligens, irrisorem irrisit, & vltionem ipse non expetens, sed ad Deum remittens, ad ecclesiam sancti Syri dæmoniacam duci præcepit. Voluit quippe curationis illius gloriam dare martyri, & primitias operationum virtuti eius ascribi. At verò Sanctus Syrus ad hospitem suum remisit negocium, nec in ecclesia sua quippiam sibi deferens, intactum opus reduci ad Abbatem voluit. Reducitur igitur mulier ad Abbatis hospitium, garriente per os eius diabolo, & dicente: Non me Syrulus eiiciet: non me expellet Bernardulus. Ad hæc seruus Dei respondit: Non te Syrus, nec te Bernardus eiiciet: sed Dominus Iesus Christus. Et conuersus ad orationem, pro salute mulieris Domino supplicabat. Tunc verò spiritus nequã, velut priori improbitate mutata: Quam libens, inquit, egrederer ab hac anicula mea, nihil in ea sentiens, nisi molestiam magnam: quàm libens egrederer, sed non possum. Interrogatus causam: Quia necdum vult magnus Dominus, inquit. Cui sanctus: Et quis est magnus Dominus? Et ille: Iesus Nazarenus. Ad quem rursum vir Dei: Vndè enim Iesum nosti, aut si vnquam eum vidisti? Vidi, inquit. Vbinam eum vidisti? In gloria. Et tu in gloria fuisti? Fui quidem. Et quomodò inde existi? Cum Lucifero, inquit, multi cecidimus. Hæc autem omnia voce lugubri per os vetulæ, audientibus omnibus, loquebatur. Respondente autem sancto Abbate: Nunquid in illam gloriam redire velles, & restitui in gradum pristinum? Rursum voce mutata, & miro modo cachinnans: Hoc, inquit, tardum est. Et nihil vltra loquens, orante attentius viro Dei, nequissimus ille victus, abscessit, & mulier

Venit Papiam & Bernardus.

Procacitas dæmonis.

Attendant ista nouiores Saducæi

Eiicit nequissimum dæmonem.

Eiicit nequissimum, dæmonem.

& mulier sibi reddita sanitate, quantas potuit gratias egit. Reuertitur ergò vir cùm muliere, per totam viam incolumitati eius congaudens: expectantibus amicis, domui suæ redditur. Lætabantur omnes, qui ordinem rei gestæ audiérant: sed repente gaudium vertitur in mœrorem: quia vbi domus suæ limina attigit, rursus intrat diabolus in eam, & infestior solito, miseram discerpit atrocius. Quid faceret miser maritus, quo se verteret, nesciebat. Cohabitare cum dæmoniaca, molestissimum: relinquere, impium videbatur. Surgit igitur, & assumpta secum muliere, rursum Papiam reuertitur. Vbi cum virum Dei non inuenisset, vsque Cremonam prosequitur abeuntem. Indicat, quid factum sit, & vt gratiam inueniat, lachrymabiliter deprecatur. Nec defuit piæ petitioni Abbatis clementia: sed præcipit, vt Ecclesiam ciuitatis illius ingrediatur, & ante confessorum corpora orans expectet donec ipse sequatur. Itaque memor promissi, circa noctis crepusculum, cæteris dormitum euntibus, ipse, vno tantum prosequente, Ecclesiam ingreditur, & tota nocte illa orationi vacans, obtinuit à Domino, quod petebat: & impetrata mulieri sanitate, iubet eam securè reuerti ad propria. Sed cũ reditum ad se diaboli, sicut iam experta fuerat, formidaret, collo eius alligari chartulam hæc verba continentem, præcepit: In nomine Domini nostri Iesu Christi præcipio tibi dæmon, nè hanc amodò præsumas mulierem contingere. Quod mandatum cum tanto timore suscepit diabolus, vt mulieri regressæ ad propria, nunquàm deinceps appropinquare præsumpserit. Erat etiam in eadem ciuitate quidam dæmoniacus, cuius passio multos ad risum commouebat, cum alij, qui seuerioris animi erant, clementissimo ei compatérentur affectu. Hic iá latrabat, vt, si audites, nec personam videres, canem crederes. Hunc ad se adductum, vir Dei cum latrantem audisset, ingemuit: qui eo modo latrabat, quo solent percussi & obruti canes irasci & fremere in percussores: sed in præsentia viri Dei anhelans & latrans, acrius solito turbabatur. Increpato ita que diabolo, & in virtute Christi expulso, hominii imperat vt loquatur. Purgatus homo intrat ecclesiam, interest sacramentis, Crucis signo se munit, audit Euangelia, confitetur & orat, & cætera sanæ mentis officia Deo reddit, & consecrat. Cum secundo per Mediolanum eodem anno pater sanctus transiret, oblata est ei dæmoniaca mulier. Nam eo tempore aberat, quo primum vir Dei ciuitatem prædictam sua illustrauit præsentia. Hanc possidebat dæmonium, quod modo Italica, modo Ibera lingua loquebatur: nec satis certum erat, vtrum vnus esset bilinguis, vtriusq; sermonis idiomate vtens, an duo: sed tam proprie modo hæc, modo illa sonabat, vt diceres: Hic qui loquitur, Ligur est, hic Hispanus. Hæc etiam genuum passione & poplitis tremore turbabatur. Hæc cum ad virum Dei adducta fuisset, saltu concito scamnum, in quo sedebat, inopinata celeritate transiliit. Reducta & interrogata, quid sibi vellet saltus & fuga, & vnde ægrotanti & vetulæ tanta virtus & velocitas venisset, respondit hanc sibi agilitatem ex præsentia inesse diaboli, vt currentes comprehenderet equos, & eorum dorsa sine adminiculo transiliret. Hæc sequenti die dum in ecclesia diuinis, quæ ille celebrabat, officiis interesset, crudelissimè & diutissimè coram omnibus vexata est. Compassus Abbas mulieri, iam sæpè in talibus expertus Dei clementiam, imperat diabolo, vt recedat. Ille ad imperium serui Dei tremebundus, euanuit: mulier verò non solum ex vexatione, sed etiam à neruorum contractione, in momento conualuit. Hæc & alia multa intra Alpes constitutus, operatus est vir Dei, & diuersa loca perlustrans, benefaciebat his, qui infirmabantur, illuminando cæcos, erigendo debiles, curando febricitantes, maxime oppressos à diabolo diligentiori studio purgans: & quæ malignus fœdauerat spiritus pectora, templa Deo acceptabilia consecrabat. Multa in hunc virum probabilia & laude digna concurrunt: & alij quidem doctrinam, alij mores, & alij mirantur miracula. Ego quidem congruum his omnibus honorem defero, sed præ omnibus, quantum in me est, hoc sublimius duco, hoc propensius prædico, quod cum esset vas electionis, & nomen Christi coram gentibus & Regibus ferret intrepidus, cum obedirent ei principes mundi, & ad nutum eius in omni natione starent Episcopi, cum ipsa Romana Ecclesia singulari priuilegio veneraretur eius consilia, & quasi legatione generali concessa, subiecisset eigentes & regna, cum etiam, quod gloriosius iudicatur, dicta eius & verba confirmarentur miraculis, nunquam excessit, nunquam supra se in mirabilibus ambulauit: sed semper de se humiliter sentiens, venerabilium operum non se authorem credidit, sed ministrum: & cum esset omnium iudicio summus, suo sibi iudicio constitit infimus. Soli Deo, quicquid fecit, ascripsit: immò nihil boni aut velle aut posse se, nisi inspirante Deo, & sensit, & dixit. Sed aderat vis diuina in tempore accepto, & in die salutis, segregans in Euangelium suum seruum suum, cuius humilitatem respexit, cuius animam Spiritus sanctus ornauerat: & quia syncetitatem eius nulla maculabat duplicitas, nec interrũpebat bonum eius quælibet conspersio falsitatis, in loco suo idem spiritus manebat immobilis. Qui vt semper splendidior esset & purior, quotidiè in fornace probabatur: & nè quid ei rubiginis obreperet, crebris malleorum ictibus incudè tundebatur, flagellabatur & arguebatur, non ad pœnam pro crimine, sed ad gloriam pro virtute. Nunquam ei defuit stimulus ægritudinis: & cum sciret virtutem in infirmitate perfici, sufficientem sibi in hoc experiebatur gratiã, quod videret suos omnes, quantulumcunque extraordinarios, motus, lima illius quotidianæ afflictionis abradi. Erat quippe caro infirma, sed spiritus promptus: & quia in corpore delectari non poterat, totus delectabatur in Domino: nec aliqua sæculi huius ambitione pulsabatur, qui solis cælestibus inhiabat. Quot ecclesiæ pastoribus destitutæ, sibi eum in Episcopum elegerunt? Elegit eum domestica Lingonensis ecclesia, elegit Catalaunensis: Intra Italiam ciuitas Ianuensis & Mediolanum, metropolis Ligurum, hunc optauerunt & pastorem & magistrum. Rhemis nobilissima ciuitas Franciæ, secundæ Belgicæ prouinciæ caput, eius dominationem ambiuit. Omnibus his vocationibus postpositis, non solicitauit animam eius honor oblatus, nec motus est pes eius, vt inclinaret se ad gloriam: nec magis eum delectabat tiara & annulus, quàm rastrum & sarculus. Petentibus se non aliquando negabat, quod petebant, nec concessit: sed dicebat eis, se non esse suum, & quod obedientia inberet, facturum vt seruum. Aiebat autem se venisse non ministrari, sed ministrare, & à ministerij seruitute, cui obligatus esset, nisi fratrum voluntate, non posse absolui. Quæres cum referretur ad fratres, respondebant: Nos omnibus, quæ possidebamus, venditis, inuentã preciosam margaritam comparauimus. Ad patrimonia distracta redire non possumus. Quod si precium & appreciatum nobis perierit, & substantiis ac margarita priuati fuerimus, expectationi nostræ malè prouisum est: si oleo nostro effuso, clausis ianuis, sicut fatui, mendicemus. Prouiderant enim sibi ex consilio sanctissimi fratres, & domini Papæ authoritate muniti erant, ne quis gaudium eorum tollere posset ab eis, & aliorum consolatio, eis fieret tribulatio, & eorum inopia, aliorum plenitudinem cumularet. His aliisque rationibus serui Dei expugnauerant petitores, & iam diuulgatum erat vbique, Abbatem sic statutum esse in Ecclesia à Deo, sicut in Hebræorum populo Moses fuit: qui, cum non esset pontifex, Aaron tamen vnxit & sacrauit pontificem, & dispositionibus eius tota Leuitica successio omni tempore paruit.

Rursus in fœminam dæmon reuertitur.

Iterum à S. patre expellitur, & virtute chartulæ, nomẽ Iesu continentis, amplius nõ est reuersus.

Dæmoniacus purgatur.

Dæmoniaca anus sanatur.

In S. Bernardo quid præcipuè suspiciendum.

Viri sancti perpetuæ ægritudines. 2. Cor. 22.

Multæ ecclesiæ eum eligunt sibi episcopum, sed renuit.

Amor fratrũ Clarauallensi erga S. Bernardum.

Matt. 25.

Leuit. 1.

IAM Alpes transcenderat, & descendebant in occursum eius de summis rupibus pastores & armentarij, & agreste hominum genus, & conclamabant à longè: benedictionem petentes, & reptabant per fauces montium, regredientes ad caulas suas, colloquentes ad inuicem & gaudentes, quod sanctum Dei vidissent, & manu sua super se extensa, optatæ benedictionis gratiam accepissent. Tandem Chrysopolim veniens, vsque Lingonas solenniter deducitur: circa quos fines fratres ei Clarauallenses occurrunt. Prouoluti pedibus, surgunt ad oscula, & vicissim colloquentes, Claramuallem eum deducunt alacriter. Assunt fratres in vnum congregati, & mira deuotione dilectum patrem suscipiunt: Agitur sine tumultu cum omni grauitate lætitia: facies quidem purior, hilaritatem dissimulare non

V.

Fratres reuersum mirabilissimè excipiunt.

lare non poterat, sed castigatus actionum & locutionum modus, metas proprias non transgrediebatur, & cohibebant se affectiones ipsæ, nè quid agerent, in quo dissolutionis nota, religionis maturitatem offenderet. In tanta Abbatis mora, nihil in Claraualle potuit diabolus texere, nihil interim rubiginis synceris afficiit mentibus. nec aliqua parte domus Dei supra petram fundata, mota est. Ita opus suum seruus Dei absens corpore, præsens spiritu, orationum instantia muniërat & solidârat, vt nec ruina aliqua in tantis constructionibus dehiscere videretur. Nullæ in aduentu eius lites seruatæ sunt, non odia nutrita, in præsentia iudicis eruperunt. Nihil iuniores aduersus priores de austeritate aut duritia: nihil priores aduersus iuniores de dissolutione aliqua vel remissione causati sunt. Integer vniuersorum status, consors societas, mira vnitas: omnes vnius moris in domo Dei, in pace & sanctimonia inuenti sunt, ascendentes scalam Iacob, & festinantes ad intuitum Dei, cuius delectabilis adspectus in superioribus eminebat. Abbas autem videns satanam sicut fulgor cadentem de cœlo, eo humilior & subiectior Deo erat, quo intelligebat desideriis suis Deum adesse propitium. Nec de hoc in se gloriabatur, quod subijciebantur ei dæmonia: quin potius in Deo gaudebat, quod nomina fratrum suorum scripta videbat in cœlo, quorum vnanimitas immaculatam se custoditet ab hoc sæculo. Aderant ei in consiliis suis venerabiles fratres sui, aderat Godefridus Prior eiusdem loci, propinquus eius & carne & spiritu, vir sapiens & constans, qui etiam religionis & prudentiæ merito, posteà in ecclesia Lingonensi factus Episcopus, & sanctitatis formam retinens, & dignitatis, in qua est, honorem non minuens, vsque hodie egrediens & ingrediens, laudabiliter perseuerat. Hi ergò atque alij plures viri prouidi, & de communi vtilitate soliciti, virum Dei, cuius conuersatio in cœlis erat, aliquando descendere compellebant, & indicabant ei, quæ domûs necessitas exigebat. Insinuant itaque ei locum angustum & incommodum, in quo confederant, nec capacem tantæ multitudinis: & cum quotidie cateruatim aduentantium numerus augeretur, non posse eos intra constructas recipi officinas, & vix oratorium solis sufficere monachis. Addunt etiam, se considerare inferius aptam planitiem, & opportunitatem fluminis, quod infra illabitur: ibique locum esse spatiosum ad omnia, quæ ad monasterij necessitates conueniunt, ad prata, ad colonias, ad virgulta, ad vineas: etsi ex vna parte syluæ videatur deesse clausura, facilè hoc parietibus lapideis, quorum ingens ibi est copia, posse suppleri. In primis vir Dei non acquieuit consilio: Videtis, inquit, quia multis expensis & sudoribus domus ista parata est, sublimis est ecclesia, domus lapideæ consummatæ sunt, aquæ ductus cum maximis sumptibus per singulas officinas traducti. Si hæc omnia confregerimus, poterunt homines sæculi de nobis malè sentire, quod aut leues sumus & mutabiles, aut nimiæ, quas tamen non habemus, diutiæ faciant nos insanire. Cumq; certissimum vobis sit, penes nos non esse pecunias, verbo Euangelico vobis dico, quia ædificaturo turrim, futuri operis necesse est supputare expensas. Alioquin cum cœperit & defecerit, dicetur ei: Hic homo fatuus cœpit ædificare, & non potuit consummare. Ad hæc fratres respondent: Si consummatis his, quæ ad monasterium pertinent, habitatores cessaret mittere Deus, stare posset sententia, & cessandum ab operibus rationabilis foret censura. Nunc verò cum quotidiè gregem suum Deus multiplicet, aut repellendi sunt, quos mittit, aut prouidenda mansio, in qua suscipiantur. Nec dubium est, qui parauit mansores, quin præparet mansiones. Abstit autem, vt pro diffidentia sumptuum, confusionis huius incurramus discrimina. Audiens hæc Abbas, fide & charitate eorum delectatus est, & aliquando tandem consiliis eorum acquieuit, plurimis tamen super hoc ad Deum precibus suis fusis, nonnullis quoque reuelationibus præostensis. Gauisi sunt fratres, vbi verbum effusum est in publicum. Audiuit hoc sanctæ memoriæ nobilissimus princeps Theobaldus, & multa in sumptus dedit, & ampliora spopondit subsidia. Audierunt Episcopi regionum, & viri inclyti, & negociatores terræ, & hilari animo sine exactore, vltrò ad opus Dei copiosa contulêre suffragia. Abundantibus sumptibus, conductis festinanter operariis, ipsi fratres per omnia incumbebant operibus. Alij cædebant ligna, alij lapides conquadrabant, alij muros struebant, alij fundabant Ecclesiam, alij diffusis limitibus partiebantur fluuium, & extollebant saltus aquarum ad molas. Fullones, & piscatores, & coriarij, & fabri, aliique artifices, congruas aptabant suis operibus machinas, vt scaturiret & prodiret, vbicunque opus esset, in omni domo subterraneis canalibus deductus riuus vltrò ebulliens, & demum congruis ministeriis per omnes officinas expletis, purgata domo, ad locum cardinalem aluei reuerterentur, qui diffusi fuerant, & fluuij propriam redderent quantitatem. Inopinata celeritate consummati sunt muri, totum monasterij ambitum spatiosissimè amplectentes. Surrexit domus, & quasi animam viuentem atque motabilem haberet, nuper nata ecclesia, in breui profecit & creuit.

Gen.28. Luc.10.

Godefridus Prior Clarauallensis, posteà Episcopus Lingonensis.

Luc.14.

Ecce tibi veterem piorum hominum erga monasteria construēda liberalitatem.

VI. LABORABAT ea tempestate sub schismaticorum oppressione, tota Burdegalensis ecclesia, & non erat in Aquitania, qui posset resistere principi, cuius animam indurauerat Deus: qui, annuente Gerardo Engolismensi Episcopo, & instillante in cor eius dissensionis semina, factus est schismatis defensor & auctor. Quicunque susceptioni Petri Leonis non subscribebant, persecutionibus expositi, alij damnis, alij proscriptionibus mulctabantur: alij à sedibus propriis pulsi, exulare compellebantur. Sibilabat in auribus Comitis illius crebris persuasionibus, quasi serpens, antiquus veterator ille, qui diu in partibus illis Sedis Apostolicæ fuerat legatus, & nunc à magistratu tanto dejectus, non poterat se pati suæ solius ecclesiæ Episcopũ, qui se viderat totius Aquitaniæ principem & magistrum. Erubescebat enim ad primam domum redire, cuius potentatui & Turonica, & Burdegalensis, & Anxiensis prouinciæ subditæ fuerant, & quicquid à collibus Iberorum vsque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruërat eius imperio. Consuetus igitur prædati prouincias, & sub titulo iustitiæ de causis emergentibus facere quæstum, infinitas aggregauit pecunias, quæ sibi erant in idolum, & in apostasiæ simulacrum. Videns igitur periisse sibi exactionum authoritatem, & solam domum, quæ nuper multis stipata clamoribus, iam carebat ærariis, impatienter ferens, quod manus eius non implerentur muneribus, homo serpentinæ astutiæ festinatò ad Petrum Leonis misit, vt ei legationem concederet, & ipse ei fidelitate iurata obediret: insuper & principem terræ, & quoscunque posset, ad eius imperium inclinaret. Gauisus homo perditionis, quia locum, in quo dilataret malitiam suam, se inuenisse putauit, citò annuit, & libenter ei in adstipulationem erroris Gilonem Tusculanum Cardinalem Episcopum, qui solus de Romanis cum Petro Portuensi Episcopo ei adhæserat, celeriter delegauit. Porrò Gerardus, qui prius se mutilatum dolebat, resumpsit cornua, & deinceps cœpit securior & audacior apparere. Nam & quod antè non fecerat, publicè procedebat mitratus, vt ipsa sacri officij insignia ampliorem ei reuerentiam in populos vendicarent. Aggreditur ergò Comitem multis pecuniis, inuadit animam eius rationibus venenatis, & hominem promptum facilè seducit & corrumpit. In primis ab vrbe Pictauensi Wilhelmus Episcopus, vir honestus, homo catholicus: in sociatate & defensione vniuersalis Ecclesiæ stabilis, violenter expellitur, & à Gerardo & Cardinale adiutore suo, quia Petrum abdicabat, damnatur. Erant & aliæ familiares causæ, pro quibus ei à multo tempore Comes infensus, data occasione, libentissimè eum persequitur & abiurat. Visum est autem tam Gerardo, quàm Comiti, vt ad confirmationem partis suæ, sine mora Pictaui crearent Episcopum: & inuenerunt hominem ambitiosum, nobilem quidem genere, sed degenerem fide: quē, vt genus suum cum eo in causa ponerent, quibusdam ex clericis consentiētibus elegerunt: & prophanas ei imponentes manus, execrabile caput eius non tam vnxerunt, quàm contaminauerunt. Simile huic monstrum in Lemouicensi ecclesia instruxerunt, Ramnolphum quendam Dorotensem Abbatem, quem

Aquitaniæ princeps persequitur Pontificis fautores.

Iste Guilhelmus comes, postea sanctissimè vixit.

Gerardus Engolismensis Episcopus fouet partes Antipapę admodũ flagitiose.

Legitimis extirpatis Episcopis, substituuntur Pseudoepiscopi.

Vltio diuina.

non multò post vltio diuina secuta est: & cadens resupinus de equo in via plana, vno tantũ lapide vlrore, qui ad hoc ibi erat relictus, infixo capiti eius, quassato cerebro, expirauit. Audiens hæc & huiusmodi vir venerabilis Gaufredus Carnotensis Episcopus, cui à Papa Innocentio Aquitaniæ legatio fuit commendata, vehementer indoluit, & succurrendum periclitanti Ecclesiæ, postpositis aliis negociis, sine dilatione vlla decreuit. Abbatem ergò Clarauallensem petit & obsecrat, vt sibi ad tanta mala eliminanda succurrat. Assensit vir Dei, & se in proximo congregationem monachorum in Britanniam, in locum, quem iuxta Nannetum Comitissa Ermengardis parauerat, ducturum intimat, & promittit, disposita illa domo secundum genus & species suas, se cum eo in Aquitaniam profecturum. Ibant igitur simul, & nè multis ambagibus vtar, simul Nannetum venerunt. Erat autem in regione illa misera mulier, quæ à quodam petulante diabolo vexabatur. Apparuit autem ei lasciuus ille diabolus in specie militis, valdè pulchri adspectu, & in amorem suum intus suggestione latenti, extrà locutione blandienti, animum eius fallaciter inclinauit. Cumque assensum mulieris obtinuisset, expansis brachiis, pedes eius super vnam manuum suarum posuit, altera verò manu caput eius operuit, sibique eam huius fœderis signo dotauit. Illa quidem virum habebat strenuum militem, sed huius execrabilis commercij penitus ignarum. Abutebatur ergò ea, etiam in eodem loco cubante marito, inuisibiliter impurissimus ille adulter, & incredibili vexabat libidine. Sex annis tantum latuit malum, nec detexit mulier perdita tanti criminis probrum. Septimo verò anno confusa est in seipsa, & expauit, tum propter colluuionem tã continuæ turpitudinis, tum propter timorẽ Dei, cuius iudicio singulis momentis timebat intercipi & damnari. Confugit ad sacerdotes, & piaculum confitetur. Peragrat loca sancta, & sanctorũ implorat suffragia: sed nulla ei confessio, nulla oratio, nulla eleemosynarum largitio suffragatur. Quotidiè, vt prius, & importunius, à dæmone infestatur. Denique in publicum tantum scelus effusum est. Quo audito & cognito, maritus eius contubernia execratur. Intereà ad locum prædictum vir Dei cum comitatu suo aduenerat: cuius vt audiuit aduentum infelix mulier, se ad pedes eius tremebunda proiecit. Aperit ei lachrymis perfusa passionem horribilem, & ludificationem inueteratam, & quod ei nihil profecisset, quæcunq; fecisset sibi à presbyteris imperata. Addit sibi ab oppressore suo aduentũ eius prædictum, & minaciter* ei interdicit, nè ante eius veniret præsentiam: quia nihil ei prodesset, & ipse, recedente Abbate, qui fuerat amator, crudelissimus ei fieret persecutor. Audiens hæc vir Dei, blandis verbis consolatur mulierem, & de cœlo promittit auxilium: præcepitque, vt die altera [iam enim nox instabat] confidens in Domino reuertatur. Reuersa manè, cum viro Dei blasphemias & minas, quas eadem nocte ab incubo suo audiebat, retulisset: Ne cures, inquit vir Dei, minas eius: sed tolle baculum hunc nostrum, & pone in lecto tuo, & si quid potest, agat. Egit mulier quod iussum fuerat, & recubans in lecto, signo Crucis munita, iuxta se baculum posuit. Adest ille continuò, sed nec ad consuetum opus, nec ad ipsum cubile præsumpsit accedere: tamen minatur acerrimè, quod discedente viro Dei, ipse in eius supplicia reuerteretur. Instabat dies Dominica, & voluit vir Dei per edictum Episcopi populum in ecclesiam accersiri. Cumque ipsa die maximus populus ad ecclesiam conuenisset, inter Missarum solemnia, comitantibus Episcopis Gaufredo Carnotensi, & Brictio Nannetensi, ipse ad ambonem conscendit, & vt omnes, qui in ecclesia erant, accensas candelas in manibus teneant, locuturus edicit. Quod & ipse cum Episcopis & clericis faciens, inauditos diaboli ausus publicè aperit, & fornicatorem spiritum, qui in tam horrenda inquinamenta etiam contra naturam suam exarserat, cum omnium fidelium, qui aderant, subscriptione anathematizat, & authoritate Christi tam ad illam, quam ad omnes mulieres deinceps interdicit accessum. Extinctis itaque sacramentalibus illis luminibus, extincta est deinceps tota virtus diaboli, & mulieri post confessionem communicanti, nunquam posteà apparuit inimicus, sed irregressibiliter eliminatus aufugit. His itaque patratis, simul Abbas & legatus ingrediuntur Aquitaniam. Interim Gerardus assensu Comitis, Burdegalensem Archiepiscopatum occupauerat, & simul Burdegalensem & Engolismensem detinebat ecclesiam. Sed affluentibus pecuniis, quas in assentatorum manus iniecerat, magis ac magis cognita veritate: iam defluebant ab eo subsidia principum, & perfidiæ eius timebant existere defensores. Morabatur itaque in locis illis, in quibus securiorem se putabat, nec iam facilè se conuentibus præsentabat. Vt enim prius gesta breuiter repetamus, vbi primum cœpit audiri, quid adaduersus Ecclesiam Dei Gerardus ille machinaretur, ab Innocentio Papa, adhuc in Galliis demorante, missi sunt Abbas noster Clarauallensis, & Iosleuus venerabilis Episcopus Suessionensis, & Pictauum vsque venerunt, vt tam ipsum quàm prædictum principem conuenirent. At ille, iam eodem principe persuaso, impudenter in ecclesiam Catholicam, à qua se præcidebat, conuicia cœpit iaculari, & pollicitam ptius Innocentio obedientiam subtrahere, Anacletum suum electum digniorem, & quicunque ei non obedirent, erroneos & acephalos nominate. Vnde factum est, vt animati & armati in insaniam Clerici, publicè ex ea die persecutionem Catholicis intentarent. Prius tamen, quàm ab vnitate seipsos taliter præcidissent, obtulerat Abbas sanctus in eorum ecclesia sacrificium Deo. Post cuius discessum, Decanus eiusdem ecclesiæ altare, in quo diuina mysteria celebrarat, impiè quidem, sed non impunè, confregit. Siquidem post breue tempus percussus à Deo, cum spiritum exhalaret, domum, in qua moriebatur, plenam videbat dæmonibus, & se à dæmonio iugulari clamitans, cultellum à circunstantibus postulabat, quem immergeret gutturi suo, vt extracto dæmone viueret. Sed diabolus, cui datus erat, eum inter hæc verba extinxit, & pestilentem animam in infernum demersit. Archipresbyter quoque, qui Petri inuasoris Pictauensis ecclesiæ synodum denunciabat, coram ipsis, quos ad conuentũ perfidiæ inuitabat, à diabolo correptus est. Sed & in alios multos, qui in schismate illo feruentiores extiterant, manus diuina manifestam exercuerat vltionem. Propter hæc & alia huiusmodi, ante homines confundi cœperat Gerardus, & timens opponi sibi, quæ negari non poterant, conuentus publicos* euitabat. Significatũ est interim Comiti per viros illustres, qui ad eum securius audebant accedere, quod Abbas Clarauallis & Episcopus Carnotensis, alijque Episcopi & religiosi viri, colloquium eius expeterent: quorum etiam studium fuit, vt secum de pace Ecclesiæ, & de malo remouendo tractarent: persuasumque est illi, nè tantorum virorum deuitaret colloquium: quia poterat fieri, vt communicato cum eis consilio, & facile esset, quod modo videbatur difficile: & quod videbatur impossibile, repentino prouentu possibile redderetur. Itaque apud Pertinacum hinc indè conueniunt, & inprimis de diuisione Ecclesiæ, & de scissura & obstinatione, quæ infra Alpes in sola Aquitania quasi nebulæ corruptela consederat, multis modis & rationibus à seruis Dei Comiti intimatum est, quod Ecclesia vna est, & quicquid extra eam est, quasi extra arcam, iudicio Dei necesse est interire & dilui. Adducta quoque exempla Dathan & Abiron, quos reatu schismatis terra viuos absorbuit: nec tanto malo vindictam Dei aliquando defuisse, monstratum est. His auditis, Comes ex parte sano vsus est consilio, & respondit, se in obedientiam Innocentij Papæ posse dare consensum: sed in restitutionem Episcoporum, quos de sedibus suis expulerat, nulla ratione induci: quoniam implacabiliter eum offenderant, & iurauerat, se nullo tempore eorum pacem aliquando susceptuum. Diu per interhuncios protractus est sermo, & dum vicissim verbis se mutuò occupãt, vir Dei efficaciora sibi arma arripiens, ad altare sanctũ oblaturus & supplicaturus accedit. Intrauerant ecclesiam, quibus licebat diuinis interesse mysteriis, Comes sustinebat pro fotibus, Peractis itaq; consecrationibus, & pace data ac diffusa per populum, vir Dei iam non se agens, vt hominem,

Britannia minor, pars Franciæ nobilissima.

Diabolus mirè abutitur vxore militis cuiusdam.

*fortè interdictum.

Eccè quid valeant etiam viles Sanctorum preces.

Profligat mirabiliter impurissimum dæmonem à femina.

Mittitur cũ Episcopo Suessionẽsi ad componendam pacẽ Ecclesiæ.

Gerardus Episcopus schismaticus Catholicos persequitur.

Terribilis vindicta in decanũ, & alios schismaticos

*euadebat. Ann.1135.

Num.16.

Nota historiã memorabilem, &

minem, corpus Domini super patenam ponens, ignea facie & flammeis oculis, non supplicans, sed minax, foras egreditur, & verbis terribilibus aggreditur Ducem: Rogauimus te, inquit, & spreuisti nos: Supplicauit tibi in altero, quem iam tecum habuimus, conuentu seruorum Dei ante te adunata multitudo, & contemnisti. Eccè ad te processit filius Virginis, qui est Caput & Dominus Ecclesiæ, quâ tu persequeris. Adest iudex tuus, in cuius manus illa tua anima deueniet. Nunquid & ipsum spernes? Nunquid & ipsum sicut seruos eius contēnes? Lamentabantur vniuersi, qui aderant, & orationibus intenti, præstolabātur exitum rei, & omnium suspensa expectatio nescio quid diuinum cæli tus fieri expectabat. Videns Comes Abbatem in spiritu vehementi procedentem, & sacratissimum corpus Domini in manibus ferentē, expauit & diriguit, membrisq; tremebundis metu, & dissolutis, quasi amens solo prouoluitur. Eleuatus à militibus, rursum in faciem ruit, nec quippiā alicui loquens, aut intendens in aliquē, saliuis per barbam defluentibus, cum profundis efflans gemitibus, epilepticus videbatur. Tum vir Dei ad eum propius accessit, & pede pulsans accliuem, surgere iuber, & stare supra pedes, & Dei audire sententiam. Præsens est, inquit, Pictauensis Episcopus, quem ab ecclesia sua expulisti. Vade, & reconciliare ei, & in osculo pacis iungito fœdera, & ipse ad Sedem suam eum reducito: & satisfaciens Deo, redde pro contumelia gloriam, & in vniuerso principatu tuo diuisos & discordes ad charitatis reuoca vnitatem. Subdere Innocentio Papæ, & sicut ei omnis obedit Ecclesia, tu quoque electo à Deo, tanto pare Pontifici. Audiens hæc [a] Comes, authoritate Spiritus sancti, & sanctorum sacramentorum præsentia victus, nec audebat respondere, nec poterat: sed statim occurrit, & in pacis osculo recepit Episcopum, & eadem, qua eum abiurauerat, manu cum totius exultatione ciuitatis, ad propriam sedem eum reduxit. Sed deinceps Abbas cum Comite iam familiarius & suauius loquens, paternè eum monuit, nè ad impios & temerarios ausus vltra exurgeret, nè Dei patientiam in tantis irritaret flagitiis, nè pacem factam in aliquo violaret. Pace itaque omni Aquitanicæ ecclesiæ reddita, solus Gerardus perseuerat in malis: sed [b] nō multo post adueniente die iræ, in domo sua miserabiliter extinctus est. Et cum dicat scriptura. Est peccatum ad mortem: pro eo non dico, vt roget quis: impœnitens & subito mortuus, sine confessione & viatico de corpore egredientem spiritum diabolo reddidit, cuius minister vsque in finem extiterat. Corpus [c] eius à nepotibus suis, quos in ecclesia illa honoribus sublimauerat, inuentum in lecto suo exanime & enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est. Sed postea à Gaufredo Carnotensi Episcopo, sedis Apostolicæ legato, indè extractum, alioque proiectum est. Nepotes quoque eius ab eadem ecclesia postea eliminati sunt, & omnis progenies & plantatio à radice euulsa, per extera regna, tanti iudicij circunferens querimonias, exulauit. Tanto ergo malo obruto, & schismate Gerardi redacto in cineres, vir Dei cum magno gaudio Clarauallem reuertitur. Assunt fratres circunfusi pedibus eius: gratias agunt Deo, qui bonis initiis feliciores proueniens accumulat, & vbiq; Abbatis sui humilitatem glorificat & exaltat. Nactus verò vir Dei aliquod quietis tempus, aliis se negociis occupauit: & secedens in casulam, pisatiis torquibus circuntextam, solus meditationibus diuinis vacare disponit: & repente occurrunt ei in diuersorio humili, quasi ad præsepe Domini consistenti, amatoria Cantica, & spiritualium fercula puptiatum. Considerat & expauescit, quod sponsus speciosus forma, præ filiis hominum, in quem etiam Angeli desiderant prospicere, fulscam adamauerit sponsam, & decoloratam à sole, tanto extollat præconio, vt dicat eam totam formosam, nec vllam in ea maculam esse. Ipsam quoque sponsam dilectione languere miratur, & inquirit diligenter, quæ sit illa charitas, cuius oscula dulciora sunt vino, ad quorum delibationem tanto affectu anima impatienter anhelat: cumque sponsus multis laudibus sponsam attollat, non tamen in omnibus plenam ei suî copiam præbeat, nec vsque ad plenitudinem sacietatis se sponsæ desideranti concedat: quæsitus aliquando non inueniatur, & post longos circuitus repertus, teneatur, nè fugiat. Multo tempore in harum meditatione rerum animam suam effudit, & multipliciter hæc exponens, quantum in se profecerit, qui quotidiè in illis epulabatur deliciis: quantum in nobis, quibus illius benedictionis reliquias in scriptura seruauit, manifestum est legentibus eam.

de corporali Christi in Eucharistia præsentia.

Recipit eos Pictauēsis Episcopum in osculo pacis. Ann. 1155

[a] Huius Vilhelmi Comitis mirè conuersi vita habetur 10. Febr.

[b] Vltio diuina in Gerardum Antipapæ legatum.

[c] Nota schismatice, & time similē vltionem.

VII. Interea literæ Apostolicæ virum Dei vocant, & vt assit laboranti Ecclesiæ, supplicant Cardinales. Intermittuntur studia, & quæ modo continua erant, interpolatis discursibus resumuntur. Nulla vacatio superest: seruus Dei aut orat, aut meditatur, aut legit, aut concionatur. Videns ergò excusationes frustrà expendi, & necesse esse obedire mandatis, conuocatos à multis partibus fratres, diu profundeque suspirans, affatur: Videtis fratres, in quantis tribulationibus laboret Ecclesia. Pars quidem Petri & in Italia & in Aquitania, authore Deo, elisa, iam non parturit, sed abortit. Euasati sunt in his regionibus schismatis defensores: Romæ magna pars nobilium Innocentium sequitur, & fauent ei multi fidelium: qui tamen temeratiæ multitudinis impetum formidantes, non audent publicè confiteri, quem Innocentio firmauere, consensum. Coniuratos habet Petrus homines perditos, quos corrumpit pecunia: & munitionibus eorum occupatis, non Simonis Petri fidem, sed Simonis Magi repræsentat præstigias. Contra vnam gētem, Occidente edomito, superest lucta. Orantibus vobis & iubilantibus, Iericho corruet: & cum extenderitis cum Moyse manus ad Dominum, Amalech victus aufugiet. Iosue pugnat, & vt ad consummationem victoriæ dies sufficiat protelata, soli vt stet, non tam orat, quàm imperat: & meretur fides tam solis obedientiam, quam de hoste prostrato victoriam. Nobis ergò pugnantibus, vos ferte præsidium, & auxilium de cœlo supplicibus animis implorate. Agite, quæ agitis, & state in gradu, quo statis. Et licet vobis nihil conscij sitis, iudicio tamen vestro non æstimetis vos iustos: quia solus Deus quos iustificat, iudicat, & perfectissimus quisque iudicij diuini districtum examen ignorat. Iudicari autem ab humano die non multum curetis, neque vestra propria, neque aliena iudicia approbantes, sub timore Dei sic state, vt nec vos quempiam iudicantes, aliquando extollamini: nec aliorum curantes iudicia, excidatis in nugas. Singula verò prosequentes, vos seruos inutiles reputetis. Eundum autem est nobis, quo nos obedientia vocat: & huius domûs fraternitatem & vestri custodiam, Deo, pro quo hunc assumimus laborem, confidentes de eius clementia, tradimus & commendamus. Hæc dicens, & benedicens, flentibus vniuersis, discessit: & cum multa reuerentia vbique receptus, demum Romam peruenit. In cuius aduentu tam dominus Papa, quàm fratres lætati sunt: & communicatis cum eo consiliis, secundum rerum prouentus, & statum causarum, Abbas in opus egreditur: nec in curribus, nec in equis spem ponens, sed colloquia quorundam suscipiens, scisciatur, quæ sit eorum facultas, qui fautorum animi: vtrum errore, an malitia seducti, tantum scelus protrahant & protelent. Intellexit ex secretis, Clerum, qui cum Petro erat, de statu suo solicitum, scire quidem peccatum, sed non audere reuerti, nè perpetua notatus infamia, vilis inter cæteros haberetur: & mālle sub vmbra honestatis interim sic esse, quàm expelli à sedibus suis, & publicæ mendicitati exponi. Eorum, qui de Petri erant prosapia, hæcerat responsio, quia iam credi eis à nemine posset, si dimembrarent genus suum, & eum relinquerent, qui cognationis suæ caput esset & dominus. Cæteri iuramento fidelitatis excusabant perfidiam, nec aliquis ex sana conscientia parti illi conferebat suffragia. Denunciabat itaque Abbas eis, colligationes impietatis esse sacrilegas, & prophanas conspirationes, legibus & canonibus condemnatas, iuramentis non posse muniri: nec posse, nec debere veritatis sacramenta mendacio suffragari: insanire autem eos, qui rem illicitam sacramenti patrocinio constare existimant, cum oporteat extraordinarias pactiones, quocunque religionis obtentu sancitas, reuocari in irritum, & authoritate diuina dissolui: Auditis his & aliis viri Dei sermonibus, defluebant à Petro, & quotidiè partis illius dissociatis ag-

Literis Pontificis euocatur ad vrbem, vt adsit laboranti Ecclesiæ. Ann. 1137.

Iosue 6.

Exod. 17.

Iosue 10.

Ecce quam sit res temeraria, aliq; iudicare.

Venit Romam, Pontifice & Cardinalibus gratulantibus.

Attende sanam eius doctrinam.

tis agminibus, vincula rumpebantur: ipsius quoque Petri anima tabescebat, quia se quotidiè minui, Innocentium verò crescere minimè dubitabat. Defecerant pecuniæ, contabuerat curiæ amplitudo, aruerant ministeria donorum, rarus mensas eius frequentabat conuiua, deliciæ in plebeia cibaria mutatæ, cultus obsequentium vetustate obscurus, macri & acuti stipendiarij, ære alieno oppressi, & tota domus effigies pallida, dissolutionem proximam indicabat. Interea Rex Siciliæ Rogerus, qui solus iam ex principibus obedire Papæ Innocentio detrectabat, ad eum mittit epistolas, petens, vt Aimericum Cancellarium suum & Abbatem Clarauallis ad se mitteret, nihilominus à Petro Leonis idem petens, vt Petrum sibi Pisanum à suo latere delegaret. Aiebat autem se dissensionis huius, quæ iam diu induruerat, velle scire originem, & cognita veritate, aut corrigere errorem, aut sancire sententiam. Mittebat autem in dolo: quia audierat Petrum Pisanum eloquentissimum esse, & in legum & in Canonum scientia nulli secundum: putabatque, si eloquentiæ eius in publico consistorio audientia præberetur, declamationibus rhetoricis simplicitatem Abbatis posse obrui, & silentium ei in verborum & rationum pondere imponi. Ne diu morer, venit pars vtraque Salernum: sed militauerat vltio, & præuenerat tanti sceleris machinamentum. Parato namque ad bellum innumerabili exercitu aduersus * Rannulphum Ducem, idem Rex in campum armatas produxerat acies, cum subitò viro Duce audacter obuiam procedente, territus fugit, effusumque exercitum prædæ & cædibus exposuit, & innumeris militibus captis & interfectis, inuitus Ducem ditauit opibus, & gloria sublimauit. Quæ quidem ei omnia iuxta verbum viri Dei contigerunt. Cum enim primus eorum, qui vocati fuerant, Abbas sanctus adueniens, Regem in castris positum inuenisset, per multos dies vicinas acies, nè committerent, impediuit, denuncians Regi, quia si conflictum iniecis, victus & confusus abibis. Nouissimè verò, cum eiusdem Regis plurimum creuisset exercitus, ignorans, quod non in multitudine foret euentus belli, virum sanctum querente ea, quæ pacis erant, vlterius audire contempsit. At ille ducem Rannulphum & catholicorum aciem verbis potentibus adhortans, sicut Regi fugam, sic illis victoriam pollicitus est & triumphum. Cumque ad proximam villulam declinâsset, & instaret orationi, repente fugientium & insequentium clamor auditur. Siquidem per eundem locum fugientem Regis exercitum Rannulphus persequebatur. Egressus itaque frater quidam ex his, qui cum Abbate erant, vni ex militibus occurrit, & quid accidisset interrogabat. At ille [siquidem literas nouerat] Vidi, inquit, impium superexaltatum & eleuatum, sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat. Nec mora, Dux ipse secutus, mox vt monachum vidit, sicut erat armatus, equo desiliit, & eius pedibus aduolutus: Gratias ago, inquit, Deo & fideli seruo eius: quia non nostris viribus, sed fidei eius collata hæc victoria est, iterumque insiliens equo, hostes insequebatur. Nec tamen hac plaga sibi inflicta cælitus, correctus est animus Regis, nec detumuit procella, quam conglomerauerat prauæ mentis elatio: sed post fugam reuersis, qui euaserant, simulans alacritatem, regio se ornatu attollens, stipata militibus curia, vtranque partem iubet accersiri: & prius instructo Petro, & multarum promissionum authoramentis accenso, de causæ suæ rationibus eloqui iubet. Prior Petrus electionem domini sui canonicam asserit, & verba sua multis canonum assertionibus munit. At verò vir Dei non in sermone, sed in virtute regnum Dei esse intelligens: Scio, inquit, te, Petre, virum sapientem & literatum esse, & vtinam sanior pars & honestiora te occupâssent negocia. Vtinam te patronum causa iustior obtineret, & sine dubio rationalia eloquentem, nulla posset impedire facundia. Et nos quidem agrestes, sæpius ligonibus, quàm pragmaticis aduocationibus assueti, si causa fidei non esset, institutum silentium teneremus. Nunc autem cogit nos charitas eloqui, quia tunicam Domini, quàm in tempore passionis nec ethnicus præsumpsit scindere, nec Iudæus, Petrus Leonis lacerat & dirumpit. Vna est fides, vnus Dominus, vnum baptisma. Nos nequè duos dominos, neque geminam fidem, nec duo baptismata nouimus: vt ab antiquis ordiar, vna arca tempore diluuij fuit. In hac octo animæ, cæteris omnibus pereuntibus, euaserunt: & quotquot extra arcam inuenti sunt, perierunt. Arcam hanc typum tenere Ecclesiæ, nemo est qui ambigat. Arca alia nuper fabricata est: & cum sint duæ, alteram necesse est esse adulteram, & in profundum demergi. Arca, quàm regit Petrus, si ex Deo est, necesse est, vt arca, quam regit Innocentius, obruatur. Peribit ergo Orientalis Ecclesia, peribit Occidens totus, peribit Francia, peribit Germania, Iberi & Angli, & Barbara regna in profundum pelagi demergentur. Religio * Camaldrensis, & Carthusiensis, & Cluniacensis, & Cistertiensis, & Præmonstratensis, aliaque innumerabilia seruorum Dei & ancillarum collegia, necesse est, vt sub vno turbine corruant in abyssum. Episcopos & Abbates, & reliquos Ecclesiæ principes, collo præcipiti mola asinaria alligata pelagus vorax excipiet. Solus ex principibus mundi arcam Petri intrauit iste Rogerus, & cæteris omnibus enecatis, ipse solus saluabitur? Absit, vt totius mundi religio pereat, & ambitio Petri [cuius vita, palam est, qualis extiterit] regnum cœlorum obtineat. Ad hæc verba non vltra se poterant, qui præsentes aderant, continere: sed abominati sunt & vitam Petri, & causam. Abbas autem tenens manum Petri, eleuauit eum, & simul ipse surrexit: Tutiorem, inquiens, si mihi credis, intrabimus arcam. Et sicut iampridem mente conceperat, salutaribus illum aggrediens monitis, cooperante gratia Dei, protinus persuasit, vt ad vrbem rediens, Innocentio Papæ reconciliaretur. Soluta concione, Rex necdum voluit obedire: quia sancti Petri patrimonium, quod in Cassinensi & Beneuentana prouincia amplissimum est, cupidus occupauerat: putabatque huiusmodi suspensionibus aliqua extorquere priuilegia, per quæ in ius proprium deinceps sibi stabiliretur hæreditas. Sic Herodes videns Saluatorem, contempsit: & quem desiderauit absentem, contempsit præsentem. Sed omnipotens Deus claritatem, quam accepit à patre, dedit hominibus: & contemnentes se facit inglorios, & erigit in sublime humiliatos. Igitur circa curationem cuiusdam viri nobilis, & in vrbe Salernitana notissimi, succumbentibus medicis, quorum præcipuè ibi ars viget & studium, eidem vitam de medicorum auxilio desperanti, nocta quidam per somnium apparens, intimauit aduenisse Salernum virum sanctum, & in curationibus efficacem. Hunc inquirere iubet, & de lauacro manuum eius bibere. Quæsiuit, inuenit, aquam petit, bibit, conualuit. Hoc verbum per totam vrbem diuulgatum, ad aures Regis & procerum eius peruenit. Cum omnium igitur populorum fauore, solo Rege in malitia permanente, Abbas Romam reuertitur: prædictum verò Petrum Pisanum & quosdam alios reconciliauit Ecclesiæ, & Innocentio Papæ confœderat. Aduenerat tempus, in quo completa Amorrhæi malitia, Angelus percutiens, gladium iam vibrabat, & pertransiens domos, quarum superliminaria agni sanguis imbuerat, ad domum Petri Leonis veniens, salutare in ea non reperit signum. Percussit ergò miserum: nec tamen ilico defungitur, sed datur per triduum pœnitentiæ locus. Ille patientia Dei abutitur, & in peccato suo moritur desperatus. Miserabili pompa corpus eius effertur, cadauer eius in latebris sepelitur, & vsque hodie fouea illa à Catholicis ignoratur. Attamen pars illius, Papam sibi pro illo alterum statuerunt, non tam ex pertinacia schismatis, quàm vt opportunius per aliquam temporis moram Papæ Innocentio reconciliarentur. Quod sine mora per manus serui sui effecit Dominus. Nam & ipse ridiculus pontifex, Petri Leonis hæres, ad eundem virum Dei nocte se contulit, & ille eum nudatum quidem vsurpatis insignibus, ad Domini Innocentij pedes adduxit. Quo facto, gratulabunda ciuitas lætatur, Innocentio Ecclesia redditur, Romanus populus, vt pastorem & dominum, Innocentium veneratur, Abbas Clarauallis mira reuerentia habetur, ab omnibus author pacis & pater patriæ prædicatur. Procedentem viri nobiles prosequuntur, acclamat populus, matronæ sequuntur, & omnes ei prompto animo obsequuntur. Sed quandiu gloriam illam tolerauit?

Rogerus Siciliæ rex, solus detrectat obedire Innocentio Papæ.

* Rannulphum.

Magna eius Regis calamitas.

Prænunciat S. Bernard. Regis ruinam & Ducis Rannulphi victoriã

Psalm. 36.

1. Cor. 4.

Ioann. 19.

Ephes. 4.

Gen. 6. 7. & 8.

Obserua, quinam pareant Romano Pontifici.

* Camaldulensis.

Rationalibus argumẽtis, Petrum Pisanum & cæteros oratores in suã partem trahit S. Bernardus.

Luc. 23.

Ioann. 17.

Homo à medicis desperatum sanat aqua, qua abluit vir Dei manus suas.

Exod. 12.

Antipapa diuinitus percussus perit Ann. 1138.

Victor Antipapa.

Viri Dei opera schismata tollitur.

Quandiu

Quandiu pace fruitus est post tam diuturnum laborem? Nec diem pro anno recipere acquieuit. Sedatis omnibus & compositis, vix quinque dies teneri potuit, qui septem annis & vltra pro resarcienda eadem scissione sudauit. Exeunti autem vniuersus populus occurrit, lachrymantur post eum, & se ab eo postulant benedici, & orationibus eius cum omni deuotione se commendant. Accepta igitur ab Innocentio licentia, confirmata pace, vir Dei egreditur, & maximum domi reportans gaudium, à fratribus cum gratiarum actione deuotè suscipitur. Interea Romæ Innocentius potestatiuè agenda disponit, vndiq; visitatores occurrunt: alij cum negociis, alij gratia congaudendi adueniunt: processiones per Ecclesias celebrantur: depositis armis, ad audiendum verbum Domini plebes accurrunt, post multifarias egestates, ciuitas in breui opulenta refloret. Quæ discordiæ tempore distracta fuerant, pax solidata reducit & reuocat: arantur solitudines, pinguescunt deserta. Requiescunt singuli sub vite & ficulnea sua, nocturnæ silent excubiæ, & apertis ianuis, omnis timor excluditur. Dato tempore, Innocentius Ecclesiæ ruinas restaurat, recolligit exules, ecclesiis antiqua seruitia, depopulatas colonias expulsis restituit, insuper & dona cor gtua largitur per singulos. Monasterium etiam apud aquas Saluias, in S. martyris Anastasij honore constituit: quod quidem ibi fuerat prius, sed hoc tempore solus in ecclesia deerat habitator. Constructis itaque cœnobialibus mansionibus, & reformata Ecclesia, assignatis etiam ad alimonias domibus, agris & vineis, à Clarauallæ Abbatem & conuentum fratrum sibi mitti dominus Papa voluit & obtinuit. Mittitur ergò Bernardus, Pisanæ olim Ecclesiæ vicedominus, & religiosi cum eo fratres, qui secundum beati Benedicti Regulam, in eodem loco Domino deseruirent. Citò profecit illa plantatio, & associatis sibi viris indigenis, seruorum Dei multiplicatus est numerus, & pinguibus ac congruis nutrimentis in columne & multiplex in breui produxêre peculium.

Redit ad suum monasterium Clarauallense.

Mittũtur è Clarauallo monachi, qui Romæ degant in monasterio S. Anastasij.

Abbas sanctus ad studia sua reuersus, dilectum amplectitur epithalamium. E diuersis etiam regionibus, odore religionis illius vbique diffuso, fratres ad fundanda monasteria inuitantur: Fundata quoque & statuta, se ditioni eius subiiciunt, & arctioris ineunt regulas disciplinæ. Sed & diuersarum regionum ciuitates ex hoc collegio meruêre Episcopos. Imprimis Roma summo ornatur Pontifice: Præneste Stephanum habuit totius modestiæ virum: Ostia virum magnum Hugonem. In ipsa quoq; Romana curia Henricus & Bernardus, alter presbyter, alter diaconus ordinati sunt Cardinales. Prope vrbem Romam Nepa quoque sub Huberto refloruit. In Tuscia Pisis, natalis soli gloria, & magnum Ecclesiæ lumen, Balduinus effulsit. Citra Alpes Lausannæ datus est Amedeus, Seduno Garinus, Lingonis Godefridus, Antisiodoro Alanus, Nannetis Bernardus, Beluaco Henricus, Tornaco Giraldus, Eboraco Henricus. In Hybernia duo Episcopi, re & nomine Christiani. In Alemania ciuitate Curia Algotus, sapientia, ætate & gratia reuerendus. Hæc luminaria, de Clarauallæ assumpta, fulgore puro prædictas vrbes sua illustrauêre præsentia, & pastoralis officij elucidantes gloriam, exemplum cæteris Episcopis facti sunt doctrinæ & vitæ, & in altitudine sua semper humiles constiterunt. Defuncto siquidem Innocentio Papa, & successoribus eius Cœlestino & Lucio quamvelocitet consummatis, Bernardus, quem prius apud S. Anastasium Abbatem diximus ordinatum, Papa vrbis efficitur, & Eugenius tertius appellatur. Hic seditione orta in populo, puluerem pedum in litigantes excussit, & relictis eis, in Franciam venit. Cumque Romæ se comederent ac morderent, & se inuicem consumerent, expectauit in pace, donec fatigati conflictibus, & damnis afflicti, eius præsentiam cuperent & optarent. Qui interim celebrato Remis Concilio, Claramuallem humiliter visitat, & gloriam pontificatûs Romani pauperum repræsentat adspectibus. Mirantur in tanta altitudine humilitatem immobilem, & in tam excellenti culmine. propositi sancti permanere virtutem, vt altitudini sociata humilitas, pro officio exterius fulgeat, & pro virtute nequaquam interius maneat. Adhærebat carni eius lanea tunica, & diebus ac noctibus cuculla vestitus, sic ibat, sic cubabat. Intus monachi habitum retinens, extrà se Pontificem & moribus & vestibus exhibebat: rem difficilem agens, diuersarum in vno homine proprietatem exhibens personarum. Segmentata ei circunferebantur puluinaria: lectus eius palliis opertus, cortina ambiebatur purpurea: sed si euolueres operimenta, inuenires superiectis laneis complosa stramina & paleas conglobatas. Homo in facie, Deus videt in corde: ipse verò bona coram hominibus prouidebat. Alloquitur fratres non sine lachrymis, miscens sermonibus auulsa à corde suspiria, hortatur & consolatur. & se inter eos fratrem & socium, non dominum, exhibet, vel magistrum. Cumque eum ibi morari diutius non pateretur magna eum prosequens comitantium multitudo, salutatis fratribus, iter in Italiam dirigens, abscessit, & ad vrbem peruenit. Scripsit ad eundem Papam vir sanctus multæ subtilitatis librum, in quo acutissima indagatione tam ea, quæ circa eum, quam infra sunt, prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt, ascendens, tanta de natura diuina disseruit, vt videatur in tertio cœlo assumptus, audîsse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidisse. In his, quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, diiudicatio prouectuum subtilissimè distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominem sunt, speculatur cælestia, non eo modo, quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerant: sed eo modo, quo potest homo puri animi & mentis synceræ diuina contingere, & conformari Hierarchiæ cælesti sacerdotium temporale. Cum enim in cælesti militia constet alios aliis principari, & ministeriales spiritus ad nutum superiorum potestatum ad diuersa officia delegati: quidam vicinius assistentes, ab ipso accipiunt, quæ aliis vel agenda vel intelligenda insinuent. Cumque exigat homo præposituræ suæ reuerentiam exhiberi, ad honorem summæ potestatis cuncta referri necesse est: quia cum sit subditus homini homo, vel spiritui spiritus, subdi maximè oportet Deo, de cuius munere datur iusta prælatio, & quo docente fit, vt pateat homini tam cognitio sui, quam per fidem & spem ad diuinam contemplationem pro modo data & indulta accessio. Dictabat vir Dei & nonnunquam scribebat in tabulis cereis, non patiebatur perire inspirata sibi diuinitus: sedabat lites Ecclesiarum, & appellationes importunas, quas inter se clerici discordes concitabant, blando spiramine componebat. Interdum etiam durius increpante eo, redibat tranquillitas, & detrimescentibus procellis, qui seditiosi ante eum venerant, & bile diffusa scaturientes declamationibus, pacifici reuertebantur. Adhæsit ei præ omnibus Comes Theobaldus, & dilectionem beneficiis prosecutus, & se & sua in subsidia Clarauallis exposuit, & in manibus Abbatis posuit animam suam, deposita altitudine principali, se inter seruos Dei consortum exhibens, non dominum, ita vt obediret ad omnia, quæcunque domûs illius infimi imperâssent. Emebat ergò fundos, construebat domos, Abbatiis nouis præbebat impensas, & vbicunque serui Dei extendissent propagines, delegabat pecunias: non vnam domum, sicut Salomon Hierosolymis statuens: sed vbicunque huius schematis consedissent personæ, satagebat eis ministrare necessaria, quasi Christo in terris præsenti propriam faceret mansionem. Sed & hoc in arbitrio viri Dei posuit, vt quibuscunque egentibus, eo mandante, ad opus Dei sumptus præberet. Videns ergò Abbas promptum principis animum, pietatem pietate accendit, & maximè quidem domesticis fidei voluit esse eum obnoxium, & immortalia templa fundare consuluit, & eleemosynas ea sagacitate disponere, vt semper fructificantes, rediuiuis & renascentibus accessionibus nouas semper eleemosynas parturirent. Deinde egenis, quos hac atque illac, quasi vespæ pungentes, stimuli paupertatis exagitant, omnimodis docuit misereri: aliis indumenta, aliis alimenta largiri monuit: & suggessit, vt per seipsum Xenodochia visitaret, nec horreret adspectus languentium: quia in hoc duplicaretur clementiæ bonum, si videret & foueret, si consolaretur & reficeret. Humiliare pauperum oppressores, defendere pupillum & viduam, misereri & commo-

Episcopi cõ plures è Clarauallo creati.

Eugenius 3. fit Roman. Pontifex.

Concilium Rhemens. præsente Eugenio: Ann. 1148.

Nota in Pontifice strati duritiam. 1. Reg. 16.

Libri sancti Bernardi de considerationo.

In cælestiũ spirituum ordinib. alij aliis principantur.

Omnemnul to magis debemus subijci Deo.

Comitis Theobaldi erga virum Dei summũ studium & insignis liberalitas.

Officium Principis. Ezech. 1.

Theobald. Comes, exemplum optimi principis.

commodare, sermones suos in iudicio disponere, prouidere quieti Ecclesiæ, rationem gladij intelligere, quasi elementarium instruxit, summam principalis officij ei intimans, & hoc exquiri à principe ex debito, vt laudi bonorum & vindictæ malorum intendat. Hæc & alia huiusmodi salubria monita homo rationabilis reuerenter accipiens, luxum curiæ & fastum altitudinis in humilitatem & honestatem conuertit: nec erat, qui in præsentia eius auderet aliquid indecens velagere, vel loqui: sed in hoc etiam ei placere studentes, siue ficto, siue puro animo, ea in quibus dominum suum delectari videbant, ipsi quoque sæpius factitabant. Introducebant igitur ad eum, qui familiarius ei assistebant, pauperes patientes calumniam: nunciabant, languentes in plateis iacentes, & quosque in amaritudine & miseria constituros: & ipse oblata sibi occasione clementiæ lætabatur, & altiori gratia amplectebatur, quos de huiusmodi rebus videbat esse solicitos. Denique duos religiosos viros, de Præmonstratensi Ordine euocatos, eleemosynæ suæ præposuit, ad quorum curam spectaret circumire castella & vicos, in quibus ipse maneret, & de propria mensa languentes & leprosos omnes, qui ibi manebant, quandiu in illis locis esset, abundanter reficiri iussit: sed & aliis pauperibus largas & congruas eleemosynas siue in cibis, siue in vestibus, eorũ ministerio donari instituit. Et illis quidem tantum in domo sua voluit esse dominum, vt potestatiuè pincernis & pistoribus & cocis, & reliquis ministerialibus, quæ vellent, iuberent: quæ placerent, tollerent: nec esset, qui aliquid prohibere auderet vel referre ad Comitem, si in aliquo prodigi viderentur. Hi duo, quos prædixi, timentes Deum, & Comiti placere volentes & Deo, nec magnificentiam principis minuebant, qui charitatis plenitudinem de suis impleri præceperat: nec Deo ingrati esse volebant, si inuenirentur desides & auari, quos promptos & expeditos dispensatores esse tam voluntas Dei, quam principis sufficiens bonitas iniunxisset. Erat præterea horum officio deputatum, vt monachis & religiosis viris, quos ad curiam diuersa mittebant negocia, hospitia prouiderent, & de penu & horreo Comitis necessaria ministrarent. Circumferebant etiam rigente bruma, aptatis sarcinis, pauperum indumenta & pelles, & bitros, & calceamenta, in quibus nec axungia deerat, quæ per vicos indigis erogabant. Nullum in Comitatu illo clementiæ opus deerat: ad portum illum naufragi omnes tutum habebant refugium. Temporibus famis non sicut Pharao frumenta venundedit populo, nec in seruitutem sibi erogatis annonis subiecit Aegyptum: sed Abbate sancto, quasi altero Ioseph, diuiniore vsus consiliario, gratis egenis aperuit horrea, nec exhausit populum pecunia, nec astu circumuenit afflictos, nec re publica ad se translata, priuatos in terra cumulauit thesauros: sed in cœlo potius thesauri-zans iufatigabilis distributor, cum magna alacritate & pecunias distribuit, & annonas. Nec defuit viro inhianti cælestibus, magni ponderis & horrenda tentatio: sed aggressus est eum tam Rex, quam principes, & commota est & contremuit terra, & quasi iratus esset ei Deus, rapinis & incendiis ferè omnia ad eum pertinentia depopulatoribus exposita erant, & operuit faciem terræ Regis exercitus, & passim omnia vastabant. Nec erat ei tutum resistere vel obuiare persecutoribus: quia & sui deseruiebant eum, manifeste infestantes: & qui remanserant, in insidiis, non ad subsidia, erant, & erant vodique angustiæ graues: quia nec domi sibi cauere, nec extra poterat congrua prouidere, qui omninò, qui sui essent, nesciret: & tam de perfidia refugarum, quàm de duplicitate suorum, prorsus diffideret. Inter has angustias conuersus ad Dominum de cœlo quæsiuit auxilium: & accito viro Dei, cuius consilio maxime vtebatur, non desperans de misericordia Dei, hoc ex eius responso accepit, vt intelligeret, quia flagellat Deus omnem filium, quem recipit, & huiusmodi correptiones vel purgant, vel probant animam: & gloriosiorem fuisse Iob, cum sederet in sterquilinio, quam fuisset, cum circumstante exercitu, sedisset illæsus in solio. Ostendit ei vir sanctus Salomonem peccâsse in ocio, & abusum bono pacis defluxisse in vitia: cum Dauid Pater eius, Absolon filio persequente & vniuerso Israele, permansisset in gratia. Intimauit etiam, quomodo ipsum Satanas colaphizauit Apostolũ: in qua tribulatione immobiliter perseuerans, illud merum audire: Quia virtus in infirmitate perficitur: & quia in præsenti segniores nos faciunt prosperæ, & circumspectiores aduersa. Hæc audiens venerabilis Comes, magnificè animatus, duo immensi ponderis & miri operis vasa aurea, in quibus preciosissimæ gemmæ habebantur inclusæ, quæ in solennitate coronæ suæ Rex Anglorum Henricus auunculus eius, ad ostentationem diuitiarum suarum & gloriæ suæ, in mensa coram se habere consueuerat, sub omni celeritate proferri iussit in medium: & à corde suo delectationem huiusmodi auellens, gemmas à retinaculis suis abstrahi iussit, & aurum confringi præcepit, vt venundaretur, & de precio eorum dilecta Domino super aurum & topazion tabernacula fundarentur. Nec desistebat Amalech ab infestatione Israël, sed Moyses eleuatis in cœlum manibus, potitus est victoria: & retrahentibus se hostibus, Abbas sanctus sequester solicitus, clamantibus ad Dominum, & domi plorantibus fratribus: irrupit in acies, & in tẽpore iracundiæ factus est reconciliatio: & allegationibus diuinis intercurrentibus, detumuêre procellæ, & reuersa est inter regem & principem tranquillitas, & pacis desiderata serenitas.

Duos Monachos eleemosynæ suę præposuit idem Comes.

En princeps longè optimus in quã horrendam incidit tentationem.

Genes. 47.

Prou. 3.
Iob 1.
2. Reg. 15. &c.
2. Cor. 12.

S. Bernard. author pacis inter discordes principes.

LIBER III. IV. & V. Authore domino * Gaufrido monacho Clarauallensi, & quondam beati Bernardi Notario.

* Gofrido, vel Godefrido.

CLARISSIMI patris nostri Bernardi Clarauallensis Abbatis memoriam, viri insignes ad laudem Christi & Pro multorum ædificationem literis commendarunt. Inuenta sanè materia vberi, prout cuique licuit, & locus certior ei gestorum innotuit veritas, non eam totam, sed partes aliquas digessêre. Videtur autem nonnullis, quod multò minus eum filere debeat puer sanctitatis ipsius, dignationis filius, benignitatis alumnus: quem ab eius vberibus post annos circiter tredecim, quod sine singultu nec meminisse debeo, nec proferre queo, sola tandem, quæ sola potuit, mors auulsit. In quo tibi vtinam sic complaceat etiam nunc, pater sancte, sicut aliquandò videbatur, & aliquandiu complacere. Et quis alter tibi tam debitor, quis tam obnoxius, quis tam tuus? Momordit, fateor, momordit mors improba, sed non totum pariter deglutiuit. Amputauit, non extirpauit: sine misericordia portionem, quæ se contingebat, accepit. Tulit adspectum, tulit eloquium, corporale etiam tulit obsequium: sed non rapuit fidem præsentis etiam nunc opitulationis, non absorbuit spem futuræ aliquando visionis, non denique filialis absumpsit deuotionis affectum. Cæterum mihi quidem, vt optimè noui, præsertim tanto idoneo operi, nec scientia, nec eloquentia suppetit. Sed tua sanè magnalia & tuas dignè eloqui laudes, non Origeni ingenium, non Ciceronis lingua sufficeret. Nec desperandum tamen, quod tuorum magis operum fructus carpere prudens lector, quam verborum nostrorum folia indigna, debebit: vt illorum magis suauitate gustata, quam illorum ariditate culpata, non tam nequiter ista mordeat, quam illos delectabiliter edat. Nam & securius & syncerius visa solent, quam audita, narrari: & in tertiũ vas transfusa, facilius coacescunt. Sed & dulcius ea bibitur aqua, quæ exiguo licet alueo fontis hauritur, quem confestim repleuerit vena scaturiens, quam quæ ex riuo tollitur, longius iam progresso, vel ex flumine iam copioso. Inde est, quod intactis eorum libris, qui de eiusdem beatissimi patris nostri initiis seu etiam mediis conscripserunt, nè tanquam super alienum ædificâsse videar fundamentum: circa ea potissimum noster sermo versatur, quibus penè omnibus præsens adfui: interdum etiam, licet pauca interserens, quæ fidelissima fratrum, qui aderant, relatione cognoui. Veruntamen opus istud libellis tribus partitum lector inueniet:

quorum

quorum quidem primus ea maximè, quæ ad habitum, mores atque doctrinam huius beati patris visa sunt pertinere: secundus autem virtutes multas, per eum factas, eloquitur, tertius in eiusdem beato fine completur. Illud etiam admonendum, in rerum narratione gestarum, cohærentiam similitudinis magis, quam temporis obseruari. Siquidem nec signa ipsa, nec opera quædam eo ordine scripta, quo facta sunt: sed interdum aliqua, prout occurrere locis opportunioribus videbantur, inserta. Firmior enim videri, & haberi acceptior solet oratio, quæ suis inititur & illustratur exemplis, velut fabrica quædam, idoneis fulta columnis. Nonnulla quoque transportata sunt, vt similibus aliis iungerentur, & quæ erant eiusdem generis, sibi aptius cohærerent. Verum hæc in duobus quidem libellis prioribus, nam in tertio, pene per omnia ordini ipsi ipsius temporis, series narrationis obsequitur. Quid tres libri posteriores contineant.

LIII. I. INNVMERIS quidem signis atque miraculis, vt orbis comperit vniuersus, fidelem famulum suum Bernardum Clarauallensem Deus glorificauit Abbatem, sicut gloriosus semper in sanctis suis, & in sua mirabilis est maiestate. Cæterum, sicut Malachiam sanctum idem ipse commendat, primum maximumque miraculum, quod exhibuit, ipse fuit: serenus vultu, modestus habitu, circunspectus in verbis, in opere timoratus, in sacra meditatione assiduus, in oratione deuotus: & sicut alios ipse monebat, crebra siquidem experientia persuasus, de omni re magis fidens orationi, quã industriæ propriæ vel labori. Magnanimus in fide, longanimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, præcipuus in pietate. In consiliis prouidus, in negociis efficax, nusquam tamen minus, quam in ocio ociosus. Iucundus inter opprobria, inter obsequia verecundus, suauis moribus, meritis sanctus, miraculis gloriosus, plenus denique virtute & sapientia & gratia apud Deum & homines. Cuius sanctæ animæ adiutorium simile sibi fecerat Deus, & speciali præuentum benedictione corpus aptauerat. Apparebat in carne eius gratia quædam specialis, spiritualis tamen potius, quam carnalis: in vultu claritas præfulgebat, non terrena vtique, sed cælestis: in oculis Angelica quædam puritas, & columbina quædam simplicitas radiabat. Tanta erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erumperet, & de cumulo internæ puritatis & gratiæ, copiose perfusus homo quoque exterior videretur. Corpus omne tenuissimum & sine carnibus erat: ipsa quoque subtilissima cutis in genis modicè rubens. Illo nimirum, quicquid caloris inerat naturalis, assidua meditatio & studium compunctionis attraxerat. Cæsaries ex fluuo colorabatur & candido: barba subrusa, circa finem vitæ eius respersa canis. Statura mediocritatis honestæ, longitudini tamen vicinior apparebat: Alias autem thesaurus iste in vase fictili erat, contrito penitus & conquassato. Laborabat siquidem caro eius multiplicibus infirmitatum incommodis, vt in eis virtus animi perficeretur. Quarum periculosior quidem in meatu arctissimi gutturis, nil penitus siccum, vix solidum aliquid admittentis: molestior erat stomachi defectus, viscerum corruptio. Hæ continuæ illi, præter alias sæpius incidentes. Summum eius studium, fugere admirationem, & tanquam vnum sese agere cæterorum. At persequebatur gloria fugientem, sicut è regione captantes sese alios fugere contuenit. Prouerbium illud in ore ei frequenter, semper in corde: Qui hoc facit quod nemo, mirantur omnes. Quo nimirum intuitu vitam regulamque communem amplius æmulabatur, nil in suis actibus præferens obseruantiæ singularis. Ob hoc denique & cilicium, quod pluribus annis occulte gestauerat, deponere maluit, quam vt ferre scireturi: minime illum latere velle contestans, qui cum cæteris eiusdem professionis sibi communia non sectatur. In ipsis tamen communibus erat illis singularis puritas, & deuotio non communis. Nihil negligens & minima quæque cum studio & intentione tractabat, ex propria siquidem experientia diffinire solitus sapientem, cui quæque res sapiunt prout sunt. A primis fere annis sic euasit illecebras gulæ, vt ipsam quoque saporum discretionem ex magna parte perdiderit. Quoties pia sibi ministrantium fraude deceptus, liquores alios pro aliis sumpsit? Nam & oleum sibi per errorem aliquando propinatum bibit, & penitus ignorauit: nec prius id cognitum, quam superueniens quidam labia eius miraretur inuncta. Cibus eius buccella panis, in aqua calida penitus emolliti, exigua sobriuncula erat. Modicus ille quidem, sed non modicam partem eius crudam reiicere stomachus solebat, ne quasi foret in cibo voluptas: quem sumere, periculum: sumptum tenere, dolor: reiicere, miseria. Sic nimirum fideli seruo iuxta desiderium cordis sui dispensatio diuina prouiderat, vt nec fructus ei deesset abstinentiæ singularis, & odiosam admirationem declinaret sub vmbra necessitatis. De vino quidem aliquando ipse nobis dicebat, decere monachum, quando sumere oportet, sic gustare illud, ne exinanisse calicem notaretur. Quod sic ipse seruabat, quoties sibi vinum patiebatur apponi, vt non modo post vnum potum, sed post qualecunque prandium, suum vasculum, in quo ei propinabatur, vix aliquando videretur minus plenum à mensula reportari. Minus quidem stare poterat, sed erat sedens pene iugiter, & rarissime mouebatur. Quoties subtrahere se poterat negociis, aut orans, aut legens, aut scribens, aut insistens doctrinæ erat & fratrum ædificationi, aut in sacra meditatione persistens. In quo nimirum studio spiritualis obtinuerat gratiam singularem, vt non tædium in illo, non difficultatem aliquando sustineret, libere secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui, & ibi exhibens Christo, vt monere alios ipse solebat, cœnaculum grande stratum. Omnis erat meditandum hora breuis, locus omnis congruus erat: frequenter tamen, licet sic affectus, diuino vrgente metu, immo regente spiritu, studium hoc lucris vberioribus postponebat, doctus quærere non quod sibi erat vtile, sed quod multis. Alioquin in quolibet cœtu hominum vel tumultu, nisi eius intentionem causa deposceret, tota facilitate animum colligens, interiori quadam, quam vbique ipse sibi circunferebat, solitudine fruebatur, nil prorsus attendens, quod sonaret vel appareret exterius. Cum iam Dei famulus annos aliquot in Clarauallе peregisset, subiit animum eius, vt sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum & Carthusienses fratres deuotionis gratia visitaret. Quem prædictus Episcopus tam gratanter & tam reuerenter suscepit, diuinam intelligens in eiusdem hospitis visitatione præsentiam, vt prostratus solotenus adoret. Videns autem seruus Christi Episcopum ætate grandæuum, celebrem opinione, sanctitate conspicuum, coram se procidentem, vehementer expauit: & ipse quoque corruens ante eum, ita demum susceptus in osculo pacis, humilitatem suam tanti viri veneratione confusam, non sine graui gemitu causabatur. In cuius pectore singularem obtinuit ex eo tempore locum, vt fierent deinceps duo illi filij splendoris, cor vnum & anima vna, & se inuicem fruerentur in Christo. Sicut enim regina Saba de Salomone testatur, vterque in altero longe amplius, quam fama vulgâsset, inuenisse gratulabatur. Carthusiæ quoque à viro reuerentissimo Guigone Priore, & à cæteris fratribus eodem affectu & eadem veneratione susceptus est seruus Christi, exultantibus illis in gaudio, quia qualem eum per epistolam prius nouerant, talem inuenerunt & præsentem. Cæterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, vnum fuit, quod prædictum Priorem Carthusiensem aliquatenus mouit, stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insidebat, minus neglecta, minus præferens paupertatem. Nec silentio præsitit æmulator virtutis, quod mente conceperat: sed locutus vni è fratribus, aliquatenus moueri sese confessus est & mirari. Cumque ille ad patrem sanctum, quod audierat, retulisset, non minus ipse miratus, qualis illa esset structura, quærebat: quod ita scilicet à Clarauallе Carthusiam vsque venisset, vt nunquam eam vidisset, nunquam considerasset, & vsque in horam illam, qualis esset, omnino nesciret. Neque enim suum erat animal illud, sed à quodam monacho Cluniacẽsi auunculo suo, & in sua vicinia demorãti, fuerat accõmodatũ: & erat, sicut sibi sternere ille solebat. Quod verbum sæpe dictus Prior audiẽs, in eo potissimum mirabatur, quod sic ille Dei famulus foris oculos circuncidisset, Catalogus virtutum beatissimi Bernardi. Dotes corporis eius, & formæ habitudo. Multiuariis morbis laborat. Fugienda monacho singularitas. Sapientis definitio. Cibus eius. Vinum ita bibit, vt vir bibisse videatur. Exercitia eius. Nõ quod sibi erat vtile, sed quod multis quærebat. Inuisit sanctum Hugonem Gratianopolitanum Episcopum. 3. Reg. 10. Item fratres Carthusianos. Videtur admiratiõ digna.

intus animum occupâsset, vt quod ipsum primo offenderat visu, hoc ille tanti itineris spatio non vidisset, non considerâsset omnino. Iuxta lacum etiam Lausanum totius diei itinere pergens, penitus eum non vidit, aut se videre non vidit. Cum enim vespere facto de eodem lacu socij loquerentur, interrogabat eos, vbi ille lacus esset: & mirati sunt vniuersi. II.

Præclara eius obedientia.

DESIDERAVERAT tamen ab initio omnimodis subtrahere se negociis, & nusquam egredi: sed in monasterio residere. Quod & postmodum ex defectu corporis occasionem inuenisse se reputans opportunam, aliquando statuit, & aliquandiu tenuit, donec illum exire coëgit necessitas Ecclesiæ Dei, & summi Pontificis atque omnium Abbatum sui Ordinis iussio: quibus per omnia tanquam patribus deferebat, ipse omnium Pater. Ex quorum etiam mandato, præter tunicam & cucullam, laneo panno in modum chlamydis decurtatæ, & pileo simili vtebatur, inter tantos languores corporis & labores, nullis vnquam vti pellibus acquiescens. In vestibus ei paupertas semper placuit, sordes nunquam. Nimirum animi fore indicium, aiebat, aut negligentis, aut inaniter apud se gloriantis, aut foris humanam gloriam affectantis. Incessus eius & habitus omnis, modestus & disciplinatus, præferens humilitatem, redolens pietatem, exhibens gratiam, exigens reuerentiam, solo visu lætificans intuentes. De risu dicimus, quod ex ore eius frequenter audiuimus, dum cachinnos religiosorum hominum miraretur, non meminisse se à primis annis suæ conuersionis aliquando sic risisse, vt non potius ad ridendum, quam ad reprimendum sibi vim facere oporteret, & risui suo magis stimulum adhibere, quam frenum. Vocem illi in inualido corpore validam satis, intelligibilemque contulerat, qui in opus prædicationis segregauerat illum ex vtero matris suæ. Sermo ei, quoties opportuna inueniebatur occasio, ad quascunque personas de ædificatione animarum, prout tamen singulorum intelligentiam, mores & studia nouerat, quibusque auditoribus congruens habebatur. Sic rusticanis plebibus loquebatur, ac si semper in rure nutritus: sic cæteris quibusque hominum generibus, velut si omnem inuestigandis eorum operibus operam impendisset. Literatus apud eruditos, apud simplices simplex, apud spirituales viros perfectionis & sapientiæ affluens documentis, omnibus se coaptabat, omnes cupiens lucrifacere Christo. Cautus erat artificiosissimè obseruare, quod ad Eugenium Papam scribens, de sui cordis plenitudine eructauit. III.

Nunquam vtitur pellibus.

Nota quam fuerit à risu alienus.

Sermonem suum accõmodat auditoribus.

Lib.2. De Consideratione, sub finem.

Facundia eius, & in proferendo sermone grauitas.

NVGÆ si incidant, interdum, inquit, ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Interueniendum cautè & prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non solum vtiliter, sed & libenter audiant, vt supersedeant ociosis. Quam vero placabilem & persuasibilem, quamque eruditam linguam dederit ei Deus, vt sciret, quem & quando deberet proferre sermonem, quibus videlicet consolatio vel obsecratio, quibus exhortatio congrueret aut increpatio, nôsse poterunt aliquatenus, qui ipsius legerint scripta: etsi longè minus ab eis, qui verba oris eius sæpius audierunt. Siquidem diffusa erat gratia in labiis eius, & ignitum eloquium eius vehementer: vt non posset ne ipsius quidem stylus eximius, totam illam dulcedinem, totum retinere feruorem. Mel & lac sub lingua eius, & nihilominus in ore eius ignea lex, iuxta illud Cantici Canticorum: Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Inde erat, quod Germanicis etiam populis loquens, miro audiebatur affectu, & ex sermone eius, quem intelligere, vtpote alterius linguæ homines, non valebant, magis quam ex peritissimi cuiuslibet post eum loquentis interpretis, intellecta locutione ædificari illorum deuotio videbatur, & verborum eius magis sentire virtutem. Cuius rei probatio certa, tunsio pectorum erat, & effusio lachrymarum. Vtebatur sanè scripturis tam liberè commodèque, vt non tam sequi illas, quam præcedere crederetur, & ducere ipse quo vellet, authorem, earum ducem spiritum sequens. Quem nimirum, vt in medio Ecclesiæ aperiret os eius, sic spiritu Deus impleuerat sapientiæ & intellectus, vt, secundum quod in libro Iob legitur, profunda quoque fluuiorum scrutaretur, & abscondita proferret in lucem. Nam & confessus est aliquoties, sibi meditanti vel oranti, sacram omnem velut sub se positam, & expositam sibi apparuisse scripturam. Cæterum quam gratis euangelizauerit, quis dignè prædicet? quis dignè miretur? Minus fore credidit, nullas sibi ab auditoribus transitorias petere facultates, nisi oblatas sæpius refutaret etiam Ecclesiasticas dignitates. Parum illi fuit, nulla quærere stipendia militantem: ne insignia quidem recipere acquieuit. Denique velut alter Dauid processurus ad bellum, bellica arma sibi grauiora causatus est, vtpotè quibus multos, suo præsertim tempore, cerneret prægrauari: & in simplicitate sua gloriosius triumphabat. Tantam enim gratiam virtus diuina ei contulerat, vt licèt abiectus esse elegisset in domo Dei, vberiùs tamen fructificaret in ea, quam alij quilibet in sublime porrecti: ampliusque luceret Ecclesiæ, velut de sub modio humilitatis suæ, quam cæteri supra candelabra constituti. Nimirùm quò humilior, eò semper vtilior fuit populo Dei in omni doctrina salutari: in quo tamen nunquam tenere voluit locum doctoris, Beatus planè, qui, sicut ipse de quodam sanctorum ait, legem dilexit, & cathedram non affectauit. Quam feliciùs siquidem in virtutum cathedra sedere meruit, dum sedere noluit in cathedris dignitatum. Denique sicut iustus & fortis in prædicatione Euangelica laborauit, sic prudens & temperans cauit sibi semper ab Ecclesiastica prælatione. Nec enim contumaciter vnquam tenuit, sed frequenter & ad maximos electus honores, prudenter egit, diuina sibi cooperante gratia, ne cogeretur aliquandò. Moyses quidem sanctus Pontificium concessit Aaron fratri suo, quia linguæ erat impeditioris: Bernardum nostrum, non ab opere Euangelistæ necessitas aliqua, sed ab honore solo, sola humilitas reuocauit. Meritò proinde apud Deum & homines obtinuit gratiam singularem, qui non modò sine sumptu, verumetiam sine gradu dignitatis, non autem sine fructu fraternæ salutis, Euangelium posuit, & populo Dei semper prodesse studuit, nunquam præesse sustinuit. Rarò tamen, nec nisi ad loca proxima, vt prædicaret, exiuit: sed quoties eum necessitas aliqua traheret, seminabat super omnes aquas, publicè & priuatim annuncians verbum Dei. Quod tamen ipsum ex mandato summi Pontificis actitabat: ad nutum quoque Præsulum cæterorum, vbicunque eorum aliquem contigisset adesse, similiter faciebat. Nimirùm quantò magnus erat, humiliabat se in omnibus: & eò magis sacerdotibus omnibus deferebat, quo pleniùs intellexerat, quæ ministris Christi reuerentia deberetur. IV.

Psalm. 44. & 118.

Cant.4.

Iob.28.

Omnis diuinæ scripturæ sensus ei diuinitus explicatur.

1.Reg.17.

Respuit multas sibi oblatas dignitates.

Exod.3.

Eccl.3.

NEC tacendum, quod ex prædicatione itineris Hierosolymitani graue contrà eum quorundam hominum vel simplicitas, vel malignitas scandalum sumpsit, cùm tristior sequeretur effectus. Quod tamen verbum dicere possumus ab eo quidem initium non sumpsisse. Cum enim multorum iam animos permouisset audita necessitas, à Rege Francorum semel & iterum propter hoc expetitus, Apostolicis etiam literis monitus, non sic acquieuit super hoc loqui, aut consilium dare: donec per ipsius tandem summi Pontificis generalem epistolam iussus ab eo est, tanquam Romanæ Ecclesiæ lingua, exponere populis atque principibus. Cuius epistolæ tenor fuit, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorum iter arriperent, aut liberaturi fratres, aut suas pro illis animas posituri. Hæc & huiusmodi super hoc poterant veraciter dici: sed dicendum potius id, quod potius fuit. Euidenter enim verbum hoc prædicauit, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Sed quantis & quam multiplicibus signis? Quanta numerare, ne dicam narrare, difficile foret. Nam & eodem tempore scribi cœperant, sed ipsa demum scriptorum numerositas scribendorum, & materia superauit authorem: nimirùm cùm aliquandò vna die viginti seu plures ab incommodis variis sanarentur, nec facilè ab huiusmodi dies vlla vacaret. Denique plures eo tempore Christus per seruí sui tectum & orationem, ab ipsis etiam matris vteris cæcos videre, claudos ambulare, aridos conualescere, surdos fecit audire & mutos loqui, mirabilius restituente gratia, quod minus præstitum fuerat à natura. Nec tamen ex illa profectione Orientalis

Eccl.3.

An.1146.

Innumeris claret miraculis.

Viginti ægri aut plures aliquando vno die curantur.

ſſentalis Eccleſia liberati, ſed cæleſtis lætari meruit & impleri. Quod ſi placuit Deo tali occaſione plurimorum quidem eripere, ſi non Orientalium corpora à paganis, Occidentalium animas à peccatis: quis audeat dicere illi, Quid feciſti ſic? Aut quis certe ſapiens illorum ſortem magis non doleat, qui ad priora vel forte ad peiora prioribus ſcelera redierunt, quam eorum mortem, qui in fructibus pœnitentiæ purgatas variis tribulationibus animas Chriſto reddiderunt? Alioquin quanlibet dicant Ægyptij, dicant filij tenebrarum, qui veritatem nec videre valent, nec proferre, *Callide eduxit eos, vt interficeret in deſerto: patienter tolerat Chriſtus Saluator opprobrium, quod tantarum animarum ſalute compenſat. Meminit huius verbi ipſe quoque venerabilis Pater, inter cætera dicens: Si neceſſe ſit vnum fieri ex duobus, malo in nos murmur hominum, quam in Deum, eſſe. Bonum mihi, ſi dignetur me vti pro clypeo: libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata ſpicula blaſphemorum, vt non ad ipſum peruenient. Non recuſo inglorius fieri, vt non irruatur in Dei gloriam. Hoc ſiquidem ille in libro de Conſideratione. Accidit autem, vt vbi primum de eiuſdem exercitus diſſipatione lamentabilis intra Gallias inſonuerat rumor, vt illuminandum Dei famulo cæcum filium offerens pater, multis precibus vinceret excuſantem. Et imponens ſanctus puero manum, orabat ad Dominum, quatenus ſi ab eo verbum prædicationis illius exierat, ſi prædicanti ſpiritus eius affuerat, in illius illuminatione oſtendere dignaretur. Dum vero poſt orationem orationis præſtolaretur effectum, Quid facturus ſum? ait puer. Video enim. Attollitur ilico clamor adſtantium. Plures enim non modo è fratribus, verumetiam è ſæcularibus aderant: qui vt puerum videre videntem, multipliciter conſolati, Deo gratias referebant. Illud etiam iucunde ſatis credimus conſiderâſſe nonnullos, quod eadem hebdomada, qua feliciſſima anima eius carne ſoluta eſt, eccleſia Hieroſolymitana magnifice ſatis fuerit diuino munere conſolata, ſicut ſæpius nouerant illum promiſiſſe. Siquidem capta eſt Aſcalon illa munitiſſima, paucis à ſancta ciuitate milliariis diſtans, & periculoſe inſtans calcaneo eius. Aduerſus hanc quinquaginta annis & eo amplius nihil profecerant Chriſtiani laborantes, nam & tunc non humana virtute capta eſt, ſed diuina. Nec incongruum nunc ipſius interſerere verba, quæ eodem ſcripſerat anno ad virum optimum militem templi, tunc miniſtrum, nunc etiam magiſtrum militiæ templi, qui ipſius ſecundum carnem auunculus erat: Væ principibus noſtris, ait. In terra Domini nihil boni fecerunt: in ſuis, ad quas velociter rediérunt, incredibilem exercent malitiam, & non compatiuntur ſuper contritione Ioſeph. Confidimus autem, quia non repellet Dominus plebem ſuam, & hæreditatem ſuam non derelinquet. Porro dextera domini faciet virtutem, & brachium ſuum auxiliabitur ei: vt cognoſcant omnes, quia bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in principibus. Sed de his hactenus.

Libenter hominum Syecophantias & eloquia tolerat propter Chriſtum.

*Exod. 32.

Cæcum illuminat.

Aſcalon capitur, diuina potius quam humana virtute.

Pſalm. 117.

V. IAM & illud propter poſteros memorandum, quam multipliciter viri ſancti doctrina Eccleſiæ ſanctæ profuerit in catholicorum moribus corrigendis, in ſchiſmaticorum furoribus reprimendis, in hæreticorum erroribus confutandis. Siquidem præter eos, quos docuit ſobrie & iuſtè & piè viuere in hoc ſæculo, quanto etiam perfectius valedicere ſæculo perſuaſerit, vel ex hoc liquet, quod non ceſſauit, quandiu vixit, deſerta ſæculi, ſæculi deſertoribus implere. Cuius miniſterio videtur propheticum illud etiam corporaliter exhiberi: Poſuit deſerta in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum: Et collocauit illic eſurientes, & conſtituerunt ciuitatem habitationis: Et ſeminauerunt agros, & plantauerunt vineas, & fecerunt fructum natiuitatis: Et benedixit eis, & multiplicati ſunt nimis, & iumenta eorum non minorauit. Sanè in diebus ſchiſmatis generalis, quam fideliter ſeruus Domini ſtetit in confractione in conſpectu eius, vt auerteret iram eius: quam efficaciter ſtetit & placauit, ceſſauitque quaſſatio: quam denique euidenter in tempore iræ factus eſt reconciliatio, non modo latius proſequendum. Sufficere interim poteſt, ſi ipſius ſuper hoc ſcribentis ad eum Innocentij Papæ verba ponamus: Quam firma, ait, quam perſeuerantque conſtantia cauſam beati Petri & ſanctæ matris tuæ Romanæ Eccleſiæ, incandeſcente Petri Leonis ſchiſmate, ſeruor tuæ religionis & diſcretionis ſuſceperit defenſandam, & ſe murum inexpugnabilem pro domo Dei ponens, animos regum ac principum, & aliarum tam eccleſiaſticarum quam ſæcularium perſonarum ad Catholicæ Eccleſiæ vnitatem, ac beati Petri ac noſtram obedientiam frequentibus argumentis & ratione munitis inducere laborauerit. magna, quæ Eccleſiæ & nobis prouenit, vtilitas manifeſtat. In quibus autem pro fide quoque magnificè egerit ſeruus fidelis & prudens, breuiter annectendum eſt. Fuit in diebus illis Petrus Abailardus, magiſter inſignis & celeberrimus in opinione ſcientiæ, ſed de fide perfide dogmatizans. Cuius cum blaſphemiis plena grauiſſimis volitare vndique ſcripta cœpiſſent, prophanas nouitates vocum & ſenſuum execrati viti eruditi atque fideles, ad hominem Dei retulerunt. Qui nimirum ſolita benignitate & bonitate deſiderans errorem corrigi, hominem non confundi, ſecreta illum admonitione conuenit. Cum quo etiam tam modeſte, tamque rationabiliter egit, vt ille quoque compunctus, ad ipſius arbitrium correctum ſe promiſeret vniuerſa. Cæterum cum receſſiſſet ab eo Petrus idem, conſiliis ſtimulatus iniquis, & ingenij ſui viribus plurimoque exercitio diſputandi infeliciter fidens, reſiliit à propoſito ſaniori. Expetens denique Senonenſem metropolitanum, cô quod in eiuſdem eccleſia celebrandum foret in proximo grande concilium, Clarauallenſem cauſatur Abbatem ſuis in occulto detrahere libris: additque paratum ſe eſſe in publico ſua defendere ſcripta, rogans vt prædictus Abbas dicturus, ſi quid haberet, ad conſilium vocaretur. Factum eſt, vt poſtulauit: ſed vocatus Abbas, venire penitus recuſauit, ſuum hoc non eſſe renuncians. Poſtea tamen, magnorum virorum monitis flexus, ne videlicet ex ipſius abſentia & ſcandalum populo, & cornua creſcerent aduerſario, demum pergere acquieuit, triſtis quidem nec ſine lachrymis annuens, ſicut in epiſtola ad Innocentium Papam ipſe teſtatur, vbi plenius lucidiuſque omne negocium proſequitur. Affuit dies, & Eccleſia copioſa conuenit, vbi à Dei famulo Petri illius in medium ſcripta prolata ſunt, & erroris capitula deſignata. Demum illi optio data eſt, aut ſua eſſe negandi, aut errorem humiliter corrigendi, aut reſpondendi, ſi poſſet, obiiciendis ſibi rationibus patiter & ſanctorum patrum teſtimoniis. At ille nec volens reſipiſcere, nec valens reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui, qui loquebatur, vt tempus redimeret, ſedem Apoſtolicam appellauit. Sed & poſtea ab egregio illo catholicæ fidei aduocato monitus, vt vel iam, ſciens in perſonam ſuam nihil agendum, reſponderet tam libere quam ſecure, audiendus tantum & ferendus, hoc quoque omnimodis recuſauit. Nam & confeſſus eſt poſtea ſuis, quia ea hora maxima quidem ex parte memoria eius turbata fuerit, ratio caligauerit, & interior fugerit ſenſus. Nihilominus tamen Eccleſia, quæ conuenerat, dimiſit hominem, mulctauit abominationem, à perſona abſtinens, ſed dogmata praua condemnans. Quando vero Petrus ille refugium inueniret in ſede Petri, tam longe diſſidens à fide Petri: Et ipſum ergo authorem eadem ſententia cum erroribus ſuis Apoſtolicus Præſul inuoluens, hæreticumque denuncians, ſcripta incendio, ſcriptorem ſilentio condemnauit. Fuit item Gillebertus, quem cognominauêre Porretanum, Pictauorum Epiſcopus, in ſacris libris plurimum exercitatus, ſed ſublimiora ſe etiam ſæpe ad inſipientiam ſibi ſcrutatus. Siquidem de ſanctæ Trinitatis vnitate, & de diuinitatis ſimplicitate non ſimpliciter ſentiens, nec fideliter ſcribens, diſcipulis ſuis panes proponebat abſconditos, furtiuas propinabat aquas: nec facile, quid ſaperet, immo quantum deſiperet, perſonis authenticis fatebatur. Timebat enim, quod apud Senonas Petrum dixiſſe ei ferunt:

Tit. 2.

Pſal. 106.

Innocentij Papæ literæ ad S. Bernardum.

Petrus Abailardus, vir doctiſſimus, ſed hæreticus, ſpargit impia dogmata.

Concilium Senonenſe, Ann. 1140.

Petrus Abailardus, licet hæreticus, tamen agnoſcit Ro. Pontificis authoritatem.

Damnatur à Ro. Pontifice.

Gilleberti Porretani errores.

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Nouiſſime tamen, cum iam fidelium ſuper hoc inualeſceret ſcandalum, creſceret murmur, vocatus ad medium eſt: & librum

Concilium Rhemense, præsente Eugenio 3. Pontifice, Ann 1148.

librum tradere iussus, in quo blasphemias euomuerat, graues quidem, sed verborum quodam inuolucro circunsepras. In concilio igitur, quod in vrbe Rhemorum Papa venerabilis Eugenius celebrauit, egit cominùs aduersùs hunc Gillebertum Ecclesiæ sanctæ suo tempore singularis athletà Bernardus, primò quidem totum, quod ille verborum cauillationibus occultare nitebatur, eliciens: Deinde verò tam suis ratiociniis, quàm sanctorum testimoniis biduana disputatione redarguens: considerans sanè nonnullos ex his, qui præsidebant, iam quidem animaduertentes blasphemiam in doctrina, adhuc auertentes tamen iniuriam à persona: accensus est zelo, & domesticam sibi ecclesiam scorsùm conuocat Gallicanam. Communi deniquè consilio à patribus decem prouinciarum, aliis autem Episcopis & Abbatibus plurimis, dictante viro Dei, nouis dogmatibus opponitur symbolum nouum. Cui etiam subscribuntur nomina singulorum, vt eorum videlicet omnium, sicut fides irreprehensibilis, sic irreprehensibilis zelus innotescat. Ita demùm Apostolico iudicio & authoritate vniuersalis Ecclesiæ, error ille damnatur: Episcopus Gillebertus, an eidem damnationi consentiat, interrogatur: consentiens, publicè que refutans, quæ priùs scripserat & affirmauerat, indulgentiam ipse consequitur: maximè quòd ab initio cautus fuisset ea lege eandem ingredi disceptationem, vt promitteret sine vlla obstinatione sese pro Ecclesiæ sanctæ arbitrio correcturum liberè suam opinionem. In partibus Tolosanis Henricus quidam, monachus olim, tunc apostata vilis, pessimæ vitæ, perniciosissimæque doctrinæ, verbis persuasibilibus gentis illius occupauerat leuitatem, & vt prædixit Apostolus de quibusdam, in hypocrisi loquens mendacium, fictis verbis de eis negociabatur. Erat autem hostis Ecclesiæ manifestus, irreuerenter Ecclesiasticis derogans sacramentis pariter & ministris. Nec mediocriter in ea iam malignitate profecerat. Sicut enim de eo scribens venerabilis pater ad principem Tolosanum, inter cætera ait: Passim inueniebantur iam ecclesiæ sine plebibus, plebes sine sacerdotibus, sacerdotes sine debita reuerentia, sine Christo deniquè Christiani. Paruulis Christianorum, Christi vita intercludebatur, dum baptismi gratia negabatur. Ridebantur orationes oblationesque pro mortuis, sanctorum inuocationes, sacerdotum excommunicationes, fidelium peregrinationes basilicarum ædificationes, dierum solennium vacationes, chrismatis & olei consecrationes, & omnes deniquè institutiones Ecclesiasticæ spernebantur. Hac necessitate vir sanctus iter arripuit ad ecclesiam regionis illius, sæpius iam ante rogatus, & tunc demum à reuerendissimo Alberico Ostiensi Episcopo & Legato sedis Apostolicæ persuasus, pariter, & deductus. Veniens autem, cum incredibili deuotione susceptus est à populo terræ, acsi de cælo Angelus aduenisset. Nec moram apud eos facere potuit, cò quod irruentium turbas nemo reprimere posset: tanta erat frequentia diebus ac noctibus aduentantium, benedictionem expetentium, flagitantium opem. Prædicauit tamen in ciuitate Tolosa per aliquot dies, & in cæteris locis, quæ miser frequentâsset amplius, & grauius infecisset, multos in fide simplices instruens, nutantes roborans, errantes reuocans, subuersos reparans, subuersores & obstinatos authoritate sua premens & opprimens: vt, non dico resistere quidem, sed nec apparere præsumerent. Cæterum etsi tunc fugit Henricus ille & latuit, ita tamen impeditæ sunt viæ eius, & semitæ circunseptæ, vt vix alicubi tutus, postea tandem captus & catenatus Episcopo traderetur. In quo itinere plurimis etiam signis in seruo suo glorificatus est Deus, aliorum corda ab erroribus impiis reuocans, aliorum corpora à languoribus variis sanans. Est locus in regione eadem, cui Sarlatum nomen est: vbi sermone completo, plurimos ad benedicendum panes, sicut vbiquè fiebat, Dei famulo populus offerebat. Quos ille eleuata manu & signo Crucis edito, in Dei nomine benedicens: In hoc, inquit, scietis vera esse, quæ à nobis: falsa, quæ ab hæreticis suadentur, si infirmi vestri, gustatis panibus istis, adepti fuerint sospitatem. Timens autem venerabilis Episcopus Carnotensis, magnus ille Gaufridus (siquidem præsens erat & proximus viro Dei) Si bona, inquit, fide sumpserint, sanabuntur. Cui pater sanctus, de Domini virtute nihil hæsitans: Non hoc ego dixerim, ait: sed verè, qui gustauerint, sanabuntur: vt proinde veros nos & veraces Dei nuncios cognoscant. Tam ingens languentium multitudo, gustato eodem pane, conualuit, vt per totam prouinciam verbum hoc diuulgaretur, & vir sanctus vicina per loca regrediens, ob concursus intolerabiles declinauerit, & timuerit illò ire.

Gillebertus agnoscit errorem suũ, & impetrat veniam in Concilio:

Nota de Henrico monacho apostata, typo hæreticorum nostri tẽporis. 1 Tim. 4.

Impurissimi hæretici commenta vir sanctus profligat à populo, An. 1147.

In itinere multa signa facit.

Confirmat verã fidem miraculis

Benedicto pane sanat plurimos.

CELEBERRIMVM sanè miraculum, quod per seruum suum in partibus Tolosanis Christus exhibuit, paralytici cuiusdam clerici curatio fuit. Hunc in domo regularium clericorum sancti Saturnini, quorum ipse vnus erat, ad petitionem Abbatis & fratrum visitans homo Dei, moribundum inuenit hominem, qui extremum spiritum trahere videretur. Consolatus itaque miserum, & data benedictione egrediens, sicut postea confessus est, loquebatur in corde suo fidelis seruus Dei, ad Dominum tam fiducialiter, quam fideliter, dicens: Quid expectas Domine Deus? Generatio hæc signum quærit. Alioquin minus apud eos nostris proficimus verbis, nisi abs te fuerint confirmata sequentibus signis. Eadem hora exiliit paralyticus ille de grabato, & accurrens, secutus & consecutus est eum, sacra vestigia deuotione, qua debuit, amplexatus. Cui subito procedenti obuians ex concanonicis vnus, expauit & exclamauit: siquidem phantasma putabat. Quando enim de lectulo crederet surgere potuisse? Egressum magis à corpore eius animam phantasticè sibi apparuisse arbitratus, aufugit: sed demum ipsa tam ei, quam cæteris, rei veritas fidem fecit. Egreditur exinde sermo inter fratres, curritur ad spectaculum tam iucundum, ipse etiam inter primos accurrit Episcopus & Legatus: inde pergitur ad ecclesiam eo ipso, qui conualuerat, præeunte, & conclamatur in laudes Dei, eodem pariter concinente: fuit vnaque populus, & benedicitur Deus, triumphat fides, infidelis quisque confunditur, exultat pietas, & impietas contabescit. Porro vir Dei cellam, vbi manebat, ingressus, diligenter omnes obseruari aditus, obsetari ianuas iubet, nè quis pateat accessus populo concurrenti. Sanè is quidem Bernardus, qui sanus factus est, (hoc enim clerico nomen erat) corporali beneficio non ingratus, magisque solicitus pro remedio spirituali, secutus est seruum Christi, monasticum in Clarauallensi ordinem profitens, & habitum sumens, quo etiam missus ad partes iterum Tolosanas, & Abbas illic constitutus, hodieque monasterio præest, quod Vallis Aquæ dicitur. Cum autem per totum ab eadem prouincia reditum viri sancti magis magisque signa crebrescerent, & multiplicarentur in dies, non præ ereundum, quidnam ipse animi inter hæc gereret, qui à Christo humilitatem cordis & mansuetudinem didicisset. Disputans enim secum in cogitationibus suis, & ex ipsa demum locutus abundantia cordis sui, domesticis sibi religiosis quibusdam fratribus aiebat: Plurimum miror, quidnam sibi hæc miracula velint: quid visum sit Deo, talia actitare per talem. Nil mihi videor in sacris paginis super hoc genere legisse signorum. Siquidem facta sunt aliquando signa per sanctos homines & perfectos, facta sunt & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conscius sum, nec fictionis. Scio enim sanctorum mihi non suppetere merita, quæ miraculis illustrentur: confido autem nec ad eorum sortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur. Hæc & huiusmodi crebrius secretiusque cum viris spiritualibus conferebat. Nouissime vero opportunum sibimet visus exitum repersisse: Scio, inquit, huiusmodi signa non ad sanctitatem vnius, sed ad multorum spectare salutem: nec Deum in homine, per quem talia operetur, perfectionem considerare, sed opinionem: vt in eo commendet hominibus, quæ illi creditur inesse, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt: sed pro eis fiunt magis, qui vident illa vel sciunt. Nec eo fine per eos ista Deus operatur, vt ipsos probet cæteris sanctiores, sed vt cæteros magis amatores & æmulatores faciat sanctitatis. Nihil ergo mihi & signis istis, quandoquidem meæ illa famæ magis, quam vitæ, nouerim exhiberi: nec ad meam fieri commendationem, sed ad commonitionem potius aliorum. Satis nimirum huius viri mirabitur animum, quisquis hæc diligenti consideratione

VI.

Paralyticus moribũdus repente curatur.

Idem paralyticus post curationem fit monach. Clarauallensis & Abbas Vallis aquæ

Vide inter tot miracula humilitatem sanctissimi viri.

Matth. 7.

ratione pensauerit : nec præstantius reputabit æstimator quisque fidelis, signa atque prodigia mirabiliter operari, quam perpetrata taliter interpretari. Sibi quoque non minus vtile iudicabit, imitando eius affectus, quam mirandos actus, & morum insignia, quam operum signa cognoscere. Sed ad hæc quis idoneus? In huius siquidem pectore viri Dei puritas suauitasque consederant pari fœdere : satis quidem vtraque mirabilis, sed mirabilior vtriusque complexus. Inde nimirum tam singulariter in vnum hominem totius orbis vota pariter concurrebant, quod puritatem suauitas amabilem faceret, suauitatem puritas acceptabilem: vt difficile fuerit æstimare, gratiæne an reuerentiæ amplius obtineret. Quis enim tam rigidæ conuersationis, qui Clarauallensem non reuereretur Abbatem? Quis tam dissolutæ qui non erga eundem dulciter afficeretur? Dulcissimis enim affectibus plenum pectus ipse gerebat: sed quam libere eos, quoties causa poscebat, coërcebat? Humanissimus in affectione, magis tamen fortis in fide. Et vt breue aliquod huius rei proferamus exemplum, sicut ipse quoque testatur in sermone super Cantica Canticorum vicesimo sexto, siccis oculis germani sui, & germani tam necessarij, tam dilecti, Gerardi videlicet, celebrauit exequias siccis oculis corpus eius tradidit sepulturæ, ne affectus fidem vincere videretur. Nam extraneum quemlibet vix aut nunquam sine lachrymis sepeliuit. Talem sibi illum, vberius proinde fructificaturum, manus diuina formauerat, vt austeritatem suauitas morum tolleret, auctoritatem sanctitas conseruaret. Cui enim vel tanta benignitas esset oneri, vel tanta bonitas non esset honori? Legimus de Salomone, quod omnis terra desiderauerit videre vultum illius. Grande præconium: sed forsitan in hac parte non minus, quam Salomon, hic. Neque enim satis credibile est, Salomonem illum in omni gloria sua tam vniuersalem orbis obtinuisse fauorem, quam hunc in sua humilitate. Immò verò difficile omnino videtur, ex historiis aliquibus inuenire hominem vnum, conuersantem adhuc cum hominibus, in vniuersa terra tam celebre & amabile obtinuisse nomen, à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Vt enim illas memoremus prouincias, ex quibus vsque hodie monimenta certiora superesse noscuntur, & in Ecclesia Orientali, & apud soles occiduos Hybernorum, & à meridie in remotissimis finibus Hispaniarum, & ab Aquilone in insulis, quæ procul sunt, Daciæ Suediæque opinio eius celeberrima fuit. Crebras vndique recipiebat epistolas, & reddebat. Vndique ei xenia mittebantur, vndique eius benedictio petebatur. Postremo quasi vitis abundantissima, eius opinio suos vndique palmites propagauit, excepto quod in terram Hierosolymitanam, quamuis locus esset à Rege paratus, ob incursus paganorum & aëris intemperiem, non acquieuit mittere fratres suos. Neque vero Episcopus ille incongruum aliquid vsurpâsse videtur, qui post sacrum eius obitum, dum fratres consolaretur, inter cætera hoc quoque in ipsius prosecutus est laudem: quia in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ verba illius. Vincebat tamen sublimitatem nominis, humilitas cordis: nec tantum poterat vniuersus mundus eum erigere, quantum se ipse deiecerat solus. Summus reputabatur ab omnibus, infimum ipse se reputans: & quem sibi omnes, ipse se nemini præferebat. Denique sicut nobis sæpius fatebatur, inter summos quosque honores & fauores populorum vel sublimium personarum, alterum sibi mutuatus hominem videbatur, seque potius reputabat absentem, velut quoddam somnium suspicatus. Vbi vero simpliciores ei fratres, vt assolet, fiducialius loquerentur, & amica liceret semper humilitate frui, ibi se inuenisse gaudebat, & in propriam redisse personam. Innata ei à puero verecundia, vsque ad diem perseuerauit extremum. Inde erat, quod licet tam magnus esset & excelsus in verbo gloriæ, nunquam tamen, sicut sæpe audiuimus eum protestantem, in quamlibet humili cœtu sine metu & reuerentia verbum fecit, tacere magis desiderans, nisi conscientiæ propriæ stimulis vrgeretur, cum timore Dei & charitate fraterna. Patientiam eius maxime quidem Dominicis flagellis exercitatam nouimus & probatam: qui nimirum ab ipso suæ conuersionis initio vsque ad diem sacræ depositionis tanta sustinuit, vt vita eius his, qui nouerant, non nisi quædam mortis protelatio videretur. Cæterum erga homines quoque, etsi ratior ei occasio minora forsitan patientiæ potuit experimenta præstare, dicendum tamen vel breuiter, ne huius quidem apparuisse eum virtutis immunem. Et quia genus hoc patientiæ solitus erat dicere tripartitum: videlicet ad verborum iniurias, ad damna rerum, & ad corporis læsionem: de singulis singula saltem proponamus exempla, quæ interim nobis occurrunt. Scripserat aliquando Dei famulus ad Episcopum aliquem de curia & consilio Regis, monens eum super quibusdam negociis Regi suadere & consulere meliora. At ille vehementer exacerbatus, amarissimam condidit epistolam, dicens in salutatione prima, Salutem, & non spiritum blasphemiæ: tanquam videlicet vir sanctus (quod horror est dicere) ex blasphemiæ spiritu illa scripsisset. Ad quod verbum mansuetissimus Christi seruus, memor Dominicæ responsionis, Ego dæmonium non habeo: sicut hodieque extans eius epistola continet: Minime quidem, ait, spiritum blasphemiæ me habere credo, sed nec maledixisse cuiquam, aut maledicere velle me scio, præsertim principi populi mei. Nec minus postea charum, nec minus familiarem eundem Episcopum habuit: sed elogium illud prædictum sic fuit, quasi non dictum. Abbas Farcensis conuentum fratrum à Clarauallе vocauerat, monasterium eis ædificaturus: sed Romanus impediuit Antistes, & sibi tollens eos, in alio loco ordinauit. Vnde plurimum dolens prædictus ille vir magnus & magnæ deuotionis, collectam pecuniam sexcentarum fere marcarum argenti, deposuit sub chirographo: quam ad Dei hominem veniens, obtulit ei, rogans, vt quod non meruerat in partibus suis, vel citra Alpes nouum exinde cœnobium conderetur. Missum est pro argento, & prorsus totum amissum. Nec respondit aliud homo Dei, cum ei nunciaretur, quam, Benedictus Deus, qui nobis pepercit ab onere. Nam & illis, inquit, qui abstulêre, leuius indulgendum: sunt enim Romani: & pecunia videbatur immanis, ac vehemens fuit illa tentatio. Gratulari autem consueuerat, decem circiter monasteria, vel ædificandis monasteriis loca congrua numerans, fauidulenter sibi & violenter ablata, dum contendere nollet, & magis eum vinci, quam vincere, delectaret. Veniens aliquando Clarauallem clericus quidam ex his, quos Regulares canonicos vocant, importune satis instabat, vt in monachum reciperetur. Suadente patre sancto, vt ad suam reuerteretur ecclesiam, nec acquiescente recipere eum: Vt quid ergo, ait, in libris tuis perfectionem tantopere commendasti, si eam desideranti, opem tuis exhibere? Et maligno spiritu iracundiæ vehementer instigatus, sicut postmodum euidenter apparuit: Iam, inquit, si illos tenerem, discerperem libros. Cui vir Domini: Puto, ait, in nullo illorum legisti, non posse te in tuo claustro esse perfectum. Morum correctionem, non locorum mutationem, (si bene memini) in libris omnibus commendaui. Tum vero impetum faciens homo, velut insanus, in eum, percussit maxillam eius, idque tam grauiter, vt succederet statim rubor ictui, tumor rubori. Iam qui adeant, in sacrilegum inuolabant: sed præuenit eos famulus Domini, clamans & adiurans per nomen Christi, nullatenus eum tangere, sed educere eum caute, & curam eius habere, ne ab aliquo ei vel in aliquo noceretur. Quod tam districte præcepit, vt miser ille timens & tremens, absque omni iniuria eductus sit & deductus. Et quidem in libertate spiritus Dei famulus excellenter enituit, cum humilitate & mansuetudine tamen, vt quodammodo videretur & vereri neminem, & omnem hominem reuereri. Increpatione rarius vtebatur, monitis & obsecrationibus potius agens. Quam vero inuitus, & non ex cordis amaritudine, verbum proferret amarum, ex eo maxime animaduertebatur: quod perfacile eiusmodi impetum cohiberet. Siquidem mirabatur hominum improbitatem, quos aliquando forte turbatos, excusationem quamlibet rationabilem, satisfactionem quamlibet humilem admittere, grauat, quòd ipsa suæ turbationis passio miseros sic deiecerit, vt oderint omne remedium, vt contineant aures, claudant oculos, obiiciant manus, & omnimodis satagant, ne semel

Mira in eo puritas & suauitas morum.

Facile imperat affectibus suis.

Siccis oculis sepelit dilectũ suum germanum Gerardum.

3. Reg. 10.

Celeberrima fama beati viri.

Quãto magis mundus eũ extulit, tãto seipsũ deiecit.

Perpetua eius verecundia vsque ad obitum.

Eius in perpetuis molestiis eximia patientia.

Iohan. 8.

Ingentis pecuniæ iactura fert placidissime.

Item decẽ monasteriorum.

Attendant hunc locũ instabiles monachi.

In maxillã grauiter percussus, grauissime interdicit, ne quid mali fiat percussori.

semel orta commotio, sedari valeat & sanari. Eius tamen obiurgationem non minus facile aliquando compescebat grauis & turbulenta responsio, quam humilis & modesta. vt ab aliquibus proinde diceretur cedenti insistere, cedere resistenti. Dicebat enim, vbi resonat vtrinque modestia, dulce esse colloquium: vbi vel ex parte altera, vtile: vbi ex neutra, perniciosum. Vbi enim hincinde duritia sonat, iurgium est, nec correctio: nec disciplina, sed rixa: vt deceat magis dissimulare prælatum interim, & commotione sanata, vtilius castigare subiectos: aut certe, si ita res exigit, obseruare consilium sapientis, Quia stultus non corrigitur verbis. Loquitur ipse de increpationibus, minus vtiliter, minus patienter acceptis, in Sermone super Cantica Canticorum quadragesimo secundo, dicens inter cætera: Vtinam neminem obiurgare necesse sit: id enim melius Sed quoniam in multis offendimus omnes, mihi tacere non licet, cui ex officio incumbit peccantes arguere: magis autem vrget charitas. Quod si arguero, & fecero quod meum est, illa autem procedens increpatio minime, quod suum est, faciat, neque ad quod misi illam, sed reuertatur ad me vacua, tanquam iaculum feriens & resiliens, quid me animi tunc habere putatis fratres? Nonne angor? nonne torqueor? Et vt mihi vsurpem aliquid ex verbis magistri, quia de sapientia non possum, coarctor prorsus è duobus, & quod eligam nescio: placere ne mihi in eo, quod locutus sum, quoniam quod debui, feci: an pœnitentiam agere super verbo meo, quia quod volui, non recepi. Et infra: Dicas forsitan mihi, quod bonum meum ad me reuertatur, & quia liberaui animam meam, & mundus sum à sanguine hominis, cui annunciaui & locutus sum vt auerteretur à via sua mala, & viueret. Sed etsi innumera talia addas, me tamen minime ista consolabuntur, mortem filij intuentem, quasi vero meam illa reprehensione liberationem quæsierim & non magis illius. Quæ enim mater, etiamsi omnem, quam potuit, curam & diligentiam ægrotanti filio adhibuisse se sciat, si demum se viderit frustratam, & omnes labores suos esse penitus inefficaces, illo nihilominus morientè, propterea vnquam à fletibus temperabit? Et hæc hactenus. Decætero, tantus æmulator erat mansuetudinis & pacis, vt si forte improbus quisque petitor durius extorsisset à negante responsum, haud facile deinceps cum eadem repulsa dimitteretur inanis. Siquidem velut naturaliter, vt fatebatur, oderat omne scandalum: & grauamen cuiuslibet hominis sustinere, ei admodum graue: non sentire, impossibile erat. Ideo neminem spreuit, nullius hominis scandalum paruipendit, etsi veritatem Dei iustitiamque prætuleri:. Nam & quoties oportere: noxios aliquorum vel reprehendere actus, vel impedire conatus, tam considerate fiebat, vt abundanter ipsi quoque, qui læsi viderentur, haberent, vnde sibi pro eo satisfacerent in cogitationibus suis. Sanè vidimus ex ipsis nonnullos, & de quibus id minus videbatur posse sperari, ampliori deuotione eius postmodum vel obsequiis deseruisse, vel etiam adhæsisse vestigiis. Dicitur tamen & inuidos habuisse vt haberet meritum ex eis. Cæterum tam singulariter eminebat gloria nominis eius, vt pestis illa magis desperatione, quam liuore, tabesceret, & timeret agnosci. Quinetiam humilitate eius & mansuetudine vincebatur, beneficiis suffocabatur, obruebatur obsequiis. Nimirum doctus erat vincere in bono malum, sicut ad quosdam fratres scribens, inter cætera ait: Adhærebo vobis, etsi nolitis: adhærebo etsi nolim ipse. Inuitis præstabo, ingratis adiiciam, honorabo & contemnentes me. Vsqueadeo siquidem omnes homines germano amplectebatur affectu, vt eorum scandalo (sicut ipse fari solebat) grauius vreretur, quibus nullam videret à occasionem scandali præbuisse. Plus enim piissimum pectus, gratuitum alterius affligebat scandalum, quam propriæ immunitas conscientiæ solabatur. Siquidem minus sperabat posse sanari, quod, vnde procederet, non videbat: magnum sibi è regione solatium fore perhibens, quoties inueniret vnde satisfacere posset vel homini pro se, vel Deo pro homine, non sine occasione turbato. Erga omnium quidem hominum spirituale commodum incommodumve amplius afficiebatur: & summum ei desiderium, summum gaudium erat, animarum fructus, conuersio peccatorum. Et corporeas tamen quorunlibet hominum necessitates piissimo miserabatur affectu: cuius tanta erat humanitas, vt non modo hominibus, sed irrationabilibus etiam animantibus, auibus & feris, compateretur, nec compatienti deerat virtutis effectus. Contigit enim aliquoties, vt iter agens, fugitantem, &, vt videbatur, protinus capiendum vel lepusculum à canibus, vel auiculam ab accipitribus, signo Crucis edito mirabiliter liberaret: diceretque sequentibus, frustra sese conari, nec vllatenus se præsente eiusmodi exercere posse rapinam.

Stultus non corrigitur verbis.

Iacob. 3.

Philip. 1.

Ezech. 18.

Eximia eius mãsuetudo & tranquillitas.

Inuidiã vt vicerit.

Nulli præbet occasionem scandali.

Summum eius gaudiũ salus animarum.

Eius cõmiseratio ad omnẽ creaturam.

Hæc nos quidem de sacris moribus patris nostri, pro modulo nostro, sub breuitate perstrinximus. Cæterum longe eminentius in suis ille libris apparet, & ex bonis propriis innotescit. In quibus ita suam expressisse videtur imaginem, & exhibuisse quoddam speculum sui, vt illud quoque Ambrosianum meritò illi posse videatur aptari. Laude ipse se sonet & laureatus spiritu, scriptis coronetur suis. Si quis enim nosse desiderat, quam solicitus ab initio sui ipsius diiudicator & scrutator extiterit, primum opus illius de Gradibus humilitatis inspiciat. Inde si quæritur piæ mentis religiosa deuotio, transeundum ad Homilias in laudibus Virginis matris, & illum, quem de diligendo Deo edidit, librum. Si feruens contra suorum vel aliorum vitia zelus, legatur is quem Apologeticum vocat. Si vigil in zelo cordis & circumspecta discretio, de præcepto & dispensatione differens audiatur. Quam verò fidelis cuiuslibet piæ conuersationis commendator extiterit & adiutor, Exhortatorius ad milites templi sermo declarat. Quam non ingratus gratiæ Dei, ex his liquet, quæ de gratia & libero arbitrio tam fideliter quam vtiliter disputauit. Quam liber in voce, quam disertus, & in rerum superiorum pariter inferiorumque scientia locuples, in his, quæ ad Papam Eugenium de Consideratione scripsit, diligens considerator agnoscet. Quam deuotissimus prædicator alienæ sanctitatis, tam diligenter Episcopi sancti Malachiæ vitam prosecutus ostendit. Nam & in sermonibus super Cantica, & mysteriorum inuestigator, & morum ædificator magnificus innotescit. In Epistolis, quas ad diuersas personas ob negocia diuersa dictauit, prudens lector aduertet, quo feruore spiritus iustitiam omnem dilexerit, omnem æque oderit iniustitiam. Fidelis etenim seruus Christi non quærebat aliquid suum: quicquid tamen erat Christi, sic curabat vt suum. Quæ enim sceleta non arguit? quæ odia non extinxit? quæ scandala non compescuit? quæ schismata non resarciuit? quas hæreses non confutauit? Quid vero sanctum, quid honestum, quid pudicum, quid amabile, quid bonæ famæ, quid virtutis aut laudabilis disciplinæ, suis ortum in qualibet religione diebus, non roborauit eius authoritas? non fouit charitas? diligentia non promouit? Quid antè promotum, dilatari amplius non optauit? quid forte collapsum, non totis pro loco & tempore viribus egit, vt repararetur? Quis malitiam quamcunque disponens, eius zelum & authoritatem non timuit? Quis proponens quodcunque bonum, eius, si potuit, non consului sanctitatem? non consideratuit fauorem? opem non flagitauit? Quis ad sacrum in eius pectore habitantis templum diuinitatis, de quacunque tribulatione fideliter clamaturus accessit, & inefficaciter laborauit? Mœstus ab eo solatium, afflictus auxilium, consilium anxius, æger remedium, pauper subsidium reportabat. Ita sese omnium fecerat seruum, ac si toti genitus orbi: ita tamen liber ex omnibus, cõscientiæ suæ solicitudinẽ gerens, tanquã soli deditus curæ & custodiæ cordis sui. Et quidẽ diuisiones gratiatũ cõmendat Apostolus, & si quis diligẽter quærat, inueniet diuersos ab initio Dei famulos in diuersis enituisse muneribus. Legimus n. viros in fide magnificos, multiplicibus claruisse miraculis: alios spiritum habuisse propheticum, & futura quasi præsentia, occulta velut sub oculis posita mirabiliter cognouisse. Alios nihilominus antiquorũ literæ protestantur grauiori abstinẽtiæ deditos, parsimoniã coluisse: alios in humilitatis proposito, spretis dignitatibus huius sæculi, authori sæculi plurimũ placuisse: alios in doctrina verbi ad salutis scientiã plurimos erudisse, vt secu-

VII.

Ex scriptis suis vt possit agnosci

Persequitur vitia.

Fouet virtutes.

Omnium e seruum facit.

1. Cor. 12.

Diuersa sanctorum hominum charismata.

secundùm promissionem scripturæ sanctæ, luceant quasi stellæ in perpetuas æternitates. Alij quoque in ædificandis cœnobijs laborantes, amplificauerunt nomen sanctitatis: alij in sedandis scandalis & turbinibus huius sæculi, promouendisque Ecclesiæ Dei negocijs efficaciter occupati, vtiles in actione: alij in sacris meditationibus spiritualiter feriati, sublimes in contemplatione fuerunt. Quid horum nostro videbitur defuisse Bernardo? Imò quid horum tam insigne in eo non fuit, vt ad commendationem satis esset, etiamsi cæterorum aliquid non adesset? Nam etsi multiplicibus Ecclesia sui temporis, tam in suprà memoratis negotijs, quam in alijs pluribus, actionis eius vtilitatem meruit experiri: magnificè tamen etiam gratia contemplationis in eo tam ex visionibus & reuelationibus Domini, quàm ex scriptis suis, quæ spiritalibus exuberant sensibus, elucescit. Porrò monasteriorum fructus, quæ per eum Dominus ordinauit, tam copiosus & euidens, humanis sese ingerit oculis, vt nullis egeat literis commendari. Magis autem & ex ipsa quoque eorundem multitudine cœnobiorum, omnis deinceps generatio certum capere poterit documentum, quantos collegerit ad seruitium Christi, qui tam multos vndiq; propagauit. Quòd ad reliqua spectat, de humilitate eius, & dignitatibus refutatis, sed & de tenuissimo victu, superiùs prosecuti: ex his, quæ ad prophetiam pertinent, ostensionemq; virtutum, sub alio quidem principio curabimus annotare perpauca de multis. Et nunc igitur iam super his, quæ in signis exterioribus & multiplici virtutum exhibitione consistunt, secundus, vt præmissum est in præfatione, libellus aliquanta narrabit.

Dan. 12.

S. Bernardus verè omnibus videtur dotatus gratijs.

I. SIC VT Sermone super Cantica Canticorum vicesimoquarto seruus Domini Bernardus Clarauallensis, gratulatur & gratias agit illi, tertiò quidem reditum ab Vrbe suum clementior è cœlo respexit oculus: quia serenior tandem vultus arrisit, eò quòd quieuisset rabies Leonina, accepisset finem malitia, recepisset pacē Ecclesia. Tanta verò exultatione ecclesia illum Gallicana recepit, vt non minorem videretur de suo reditu exhibere, quàm de pace reddita lætitiam nunciare. Vnde etiam mirari ipse, sæpiusq; causari solebat, quòd dum sibi post tam graues frequentias hominum & tumultus, velut ab exordio valefaciendum sæculo iudicaret, & tanquàm de nouo adoriendum sacræ propositum conuersationis, tunc potissimùm vberioribus susciperetur gaudijs, obsequijs coleretur. Rediens autem pater sanctus ab Vrbe, ex sanctorum Apostolorum martyrumq; corporibus xenia secum tulit preciosa, haud modicum hunc sibi reputans fructum esse laboris. Inter quæ beati Cæsarij dentem quonam modo receperit, memorandum. Cùm enim integrum ei prędicti martyris caput Græci monachi, in quorum basilica repositum est, exhiberent, vt tolleret indè, quod vellet, dari sibi petijt dentem vnum. Frustrà verò aliquandiù fratres, qui cum eo venerant, laborantes, concessum sibi trahere penitùs non valebant. Fractis enim cultellis duobus aut tribus, quos applicuerant, nihilominùs dens immobilis permanebat. Tunc ille: Orandum est nobis, ait. Nec enim habere possumus, nisi martyr ipse concedat. Facta deniq; oratione, reuerenter accedens, incredibili facilitate duobus digitis, quod ferreis anteà moueri non poterat instrumentis, accepit. Fratres autem Hierosolymitani templi, fidelis militiæ professores, cùm nouam habere eo tempore domum in Vrbe cœpissent, redeunte prædicto patre specialiq; patrono suo, tunicam eius pro eximia benedictione seruabant. Apud quos eodem anno sacerdos quidam grauissima febre correptus, desperabiliter ægrotabat. Vt autem omninò deficiens, deuenisse visus est ad extrema, portari sese, in oratorium, & prædictam beati viri superponi sibi tunicam fecit, in sola positus expectatione exitùs mortis. Cùm subitò raptus in quendam mentis excessum, ac veluti carne solutus, videre sibi visus est corpus suum eodem, quò iacebat, in loco exanime iam circundatum multitudine sacerdotum, apertos tenentium libros, & celebrantium exequias ex more solennes. Nec mora, in vultu habituque prædicti patris sancti reuerenda quædam persona prodiens ex altari, manu illis innuit, vt tacerent, voce pariter prohibens, ne mortuum reputarent, cuius vitam Clarauallensi Abbati donauerat Deus. Confestim denique ad se rediens, sanum se reperit, & quod viderat, fratribus indicauit. Qui quidem, vt à fidelibus viris nuper accepimus, hodieque superstes, & in partibus Aquitaniæ degens, beneficium, quod accepit, sedulò confitetur in eius præconium, cuius merito viuit. Si quis hoc minùs miratur, animaduertat de beato Nicolao ex innumeris, quibus decoratus est, miraculis in natalis eius annua commemoratione tanquàm eximium commendari, quòd Imperatorem Constantium ab interitu quorundam, longè constitutus, per visum deflexit. Nec illud dissimile est, quod annectimus. Abbas Gerardus proximum Clarauallis monasterium, quod Mores dicitur, regens, testatus est nobis, vidisse se eum aliquandò psallentium fratrum circumire choros, & sicut frequenter agebat, excitare torpentes, ità vt affectuosiùs & virilius psalleretur, quod reliquum fuit vigiliarum. Cumque die sequenti apud eum familiariter causaretur, tardiùs illum, quàm oportuerat, ea nocte visitâsse psallentes: Ego, ait, nocturnis horis corporeo grauiter occupabar incommodo: sed quod non potuit corpus, spiritus fecit. Expauit ille, audiens non fuisse in corpore, quem tamen diù corporeo spectâsset intuitu circumeuntem vtrunq; chorum, & dormitantes quosque, vt consueuerat, excitantem, & manum singulis imponentem. Tempore, quo pater sanctus apud Vrbem morabatur, contigit fratrem quendam, Robertum non ine, in Clarauallе grauiter infirmari. Huic apparuit iuuenis quidam, similis fratri infirmario, præcipiens vt sequeretur se. Visum est, quòd sequeretur præeuntem, venitq; ad montem excelsum, in quo Dominum inuenit sesum cum Angelis suis, audiuitq; eum illi ductori suo dicentem: Custodi mihi istum. Iamq; misit etiam Dominus in cor ipsius infirmi quædam verba, quæ suæ Clarauallі per illum mandauit. Facto ergò manè, resedit, qui moriturus ilicò putabatur, mirantibusq; omnibus, dominum Godefridum, tunc Priorem, nunc Lingonensem Episcopum, vocari fecit. Cui præsenti inter cætera dixit: Mandat vobis Dominus, vt domos amplas faciatis, quæ gentem possint capere, quam ipse multam missurus est vobis: fratribusq; grangiarum mandate, vt honestè se habeant, formamq; boni exempli hominibus sæcularibus præbeant: quia væ ei, per quem vnus retrò abiërit. Post dies fermè viginti, cùm eadem adhuc valetudine desperabiliter laboraret, admirabilis pater Bernardus corpore absens, sed spiritu præsens, Clarauallem aduenit, languentem visitauit, matutinos hymnos circa eum cum ingenti fratrum multitudine decantauit, noctemq; illam ibidem iuxta illum fecit, & manè facto, idem frater sanus apparuit, modum etiam suæ liberationis fratribus indicauit. Ad multorum aures famam credimus peruenisse viri venerabilis Guilelmi, qui olim Montis Pessulani dominus, nunc verus Christi pauper & humilis monachus, degit in cœnobio, quod Grandissylua vocatur. Ipsius enim relatione didicimus, quod dicturi sumus, sicut ab eius ore, cui contigerat, se accepisse dicebat. In ciuitate Auxitanorum, quæ metropolis est Vasconiæ, miles quidam infirmabatur, Cuius cùm inferiores corporis partes à renibus & deorsùm morbus sæuiens occupâsset, erat diebus multis lecto decubans, non modica parte præmortuus. Compunctus deniq; & confisus de misericordia Dei, ad seruum eius, cuius circumquaq; tam celebris sese virtutum fama diffuderat, quocunq; labore se præcipit deportari. Iam per dies aliquot processerat, profeceratq; non minùs in fide & deuotione, quàm in itinere ipso: cùm miseratus hominem Deus, mirabiliter satis & infirmitati eius subuenire dignatus est, & parcere fatigationi. Occurrens enim quidam in via, quisnam esset, aut quò tenderet, inquisiuit. Acceptaq; itineris eius necessitate: Ego, ait, ex parte illius sancti præcipio tibi, vt reuertaris, sciens quòd vbi domum veneris, sanus eris. Persuasit illi Deus, vt crederet, cuius nimirùm dispositione omnia gerebantur. Redijt, redienſque, paulatim recepit eam, quæ sibi promissa fuerat, misericordiam, vt non priùs donum pertingeret, quàm plenariæ donum perciperet

LIB. V. Petro Leone mortuo recepit pacē Ecclesia.

Sacras ab Vrbe reliquias gratulabundus absportat, Anno 1138.

Ecce tātus vir quāti facit dentem vnum sancti Cæsarij martyris. Tunica eiusdem pro insigni benedictione seruatur.

Illa tunica vitæ restituit hominem moribundum.

Absens corpore, spiritu præsens, excitat dormitantes in Choro.

Visio fratris Roberti.

Adest S. Bernardus spiritu fratri moribundo, & sanat eum.

Vir nobilis miro modo redit ad sanitatem.

sospitatis. Anglorum quoq; Regina Mathildis, tantum huic famulo Dei exhibuit aliquandò deuotionis affectum, vt venienti Boloniam, extra vrbem eum populo pedes occurrere; grauida tamen ipsa, multumq; iam grauis. Quæ post dies aliquot, vt pariendi tempus aduenit, tam grauiter est afflicta, vt tam ipsa, quàm domus omnis, de vita eius penitùs desperarent: iamque omni reliqua supellectili pauperibus & ecclesijs delegata, vestis etiam regia pararetur, in qua sepeliretur, tanquàm protinùs moritura. Tam subitò recordata hominis Dei, & nomen illius inuocans plena fide, in ipsa protinùs inuocatione sine periculo partum edidit desperatum. Nec distulit legatum destinare fidelem, per quem gratias ageret celeri subuentori, ipsum sic natum, non immeritò natum eius appellans. Verùm ille, quoties tale aliquid contigisset audire, non minùs humiliter, quàm iucundè refutans, dicere consueuerat: Hoc certe mihi sic est imputandum, sicut ei, qui conscius omninò non fuit. In monasterio, cui nomen est Belleuallis, prope vrbem Chrysopolim, homo quidam à dæmone vexabatur, mira eo instigante faciens, mira loquens. Post multas igitur orationes fratrum: cùm improbè persisteret illa nequitia spiritalis, recordatus est venerabilis Abbas loci illius Pontius, hodieq; superstes, habere se stolam, qua aliquandiù beatus pater vsus fuerat in oblatione hostiæ salutaris. Nec cunctatus, tulit protinùs arma potentia Dei, fiducialiterq; aggressus est inimicum. Vix limen attigerat cellulæ, in qua miser homo iacebat, cùm subitò malignus ille horridis vocibus victum se profitens: En, inquit, egredior, recedo protinùs, manere vltrà non possum. Respondente autem Abbate, Per nomen Domini, & ipsius beati viri meritum, cuius hæc stola fuit, tibi præcipio, exi citiùs, ne moreris: continuò dæmon fugatus ab homine, homo liberatus est. Quis alter non periculosè forsitan exultâsset, vsq; adeò sibi spiritus esse subiectos, vt cederent & absenti? Verùm ille, Abbate ipso nunciante, nil motus, magisq; subsannans eos, quos videbat magna super hoc admiratione moueri, hæc eadem verba respondit: Quidni facilè nos duo præualuissemus in vnum? Leuiter illum eijcere potuit Deus, præsertim cùm ego, vt dicitis, socius ei datus sim & adiutor. Huiusmodi nempe responsis in huiusmodi rebus sæpiùs vtebatur. Nouerat siquidem verus & verax, non ostentator, sed æmulator humilitatis, efficaciùs dissuaderi posse hominibus, quod stupebant, obliqua quadam & artificiosa obiectione, quàm aperta excusatione: quæ humilitatem magis prædicabilem præferendo, æstimationem non minueret hominum, sed augeret. Vndè quodam loco ex propria loquens experientia: Verus, inquit, humilis, vilis vult reputari, non humilis prædicari.

Regina Angliæ in summo periculo absentē virum Dei inuocans, mox liberatur Pontius Abbas Belleuallis.

Insigne miraculum.

Serm. 16 in Cantica.

ILLVD quoque notissimum fuit, quòd adhuc in carne degens, apparens autem in spiritu, fratri cuidam obitûs II.
sui prænunciauerit diem. Infirmabatur nouitius quidam frater in Claraualle, bonæ conuersationis & bonæ indolis adolescens: Nec longè aberat dies, qua post annuam ex more probationem nouum indueret hominem, si non priùs hominem exuisset. Siquidem consummatus in breui, expleuit tempora multa. placita enim erat Deo anima eius. Quinto igitur die ante vltimum diem suum, visitante se fratre Gerardo, qui hodiè Abbas est monasterij Longipontis, idem nouitius exhilaratus plurimùm, inter alia spiritalis gratiæ verba: Eccè, inquit, quinta die moriar. Hodiè enim pater noster dominus Abbas mihi apparuit cum multitudine monachorum, & blanda consolatione refouens, quinta die moritutum me esse dicebat. Exijt sermo inter fratres, & antequàm impleretur, diuulgatum est verbum. Expectabatur ab omnibus dies illa, sed multo magis ille beatus in expectatione sua fuit. Iam dies quinta inclinabatur ad vesperam: illius autem spiritus magis eleuabatur ad Deum. Demum circa vndecimam horam in ipso agone mortis positus, obducto prorsus, vt assolet, lumine oculorum, & nemini iam intendens, ad exitum festinabat. Interim visitans eum pater sanctus, velut ab alto somno reuocat, & quasi retrahit commeantem, nec insalutatum abire permittit. Ad cuius vocem aperiens oculos, & mirum in modum facie serenata, aliquandiù intendebat in eum. Mirabamur omnes mortalem hominem, imò iam morientem, eatenùs triumphare de morte, vt in ipso mortis articulo exultaret in gaudio, nobis exhibens illud Poëta.

Gerardus Abbas Longipontis.

Apparet vir sanctus nouitio, & ei prædicit diem obitûs sui.

Ecl. 4. Buc. Virgilij.

Incipe parue puer risu cognoscere matrem.

Nouitij felix obitus.

Tunc verò consolans eum pater beatus, nil timere iubet, sed recto protinùs cursu pertingere ad Dominum Iesum Christum, & offerre ei humilem pauperis suæ familiæ salutationem. Ad hanc vocem, qua potuit capitis inclinatione & motu annuens labiorum, iterùm clausit oculos, & eadem hora in pace quieuit. Multa quidem huic Dei famulo reuelata per spiritum, multa sine præcedenti reuelatione mirabiliter ab eo prædicta cognouimus, ex quibus exempli gratia pauca subnectimus. Cùm esset aliquandò pater sanctus in vrbe Nouiomensium in domo Episcopi Simonis, adductus est ad eum Herueius de Bauenceio, puer admodùm gratiosus, ortus ex regio sanguine, & prædicti Episcopi nepos. De quo sequenti nocte famulo suo Christus ostendit, quod erat post longa tempora futurum. Siquidem videbatur sibi tanquàm in Missarum celebratione Angelo cuidam pacis osculum dare, quod ad puerum deferretur. Nec dubius de reuelatione, eundem Herueium renunciaturum sæculo, & futurum aliquandò deuotum Christi famulum promittebat. Quæ promissio adeò celebris extitit & vulgata, vt ipse quoque Herueius nobis posteà fateretur, adolescenti sibi ad omnes arguentis conscientiæ stimulos semper occurrere, impossibile esse, vt post viri sancti tale propissum in sæculari habitu moreretur. Nec fraudatus est à spe sua. Siquidem venerabilis Gualerannus, Vrsicampi cœnobij primus Abbas, monachum illum fecit, & Angelico functus officio, pacem, quam ex ore patris sancti ipse susceperat, communicauit Herueio. Cuius talis postmodùm apparuit conuersatio, vt tali dignus oraculo videretur. Nam & prædicto Gualeranno in regimine monasterij Vrsicampi ille successit, & nouissimè obitum suum imminentem sanus adhuc & incolumis, eodem Gualeranno per reuelationem sibi annunciante, præsciuit atq; prædixit. Apparuerunt aliquandò viro Dei in Trecensium vrbe posito venerabiles eius filij, iam quidem carne soluti, Galdricus & Gerardus: quorum etiam secundùm carnem alter germanus, alter auunculus eius extiterat. Cumque velut accelerantes, citiùs pertransirent, reuocanti & retinere volenti respondebant, eundum sibi pro fratre Gaufrido monacho, qui eorundem à prima conuersione socius, strenuè satis in multis cœnobijs extruendis militauerat Deo. Continuò excitatis fratribus pater sanctus accelerari iubet, & ad monasterium veniens, ipso die, sicut eis prædixerat, eundem Gaufridum iam positum reperit in extremis. Infensus aliquandò Rex Francorum senior Ludouicus quibusdam sui regni Episcopis, suis eos sedibus & ciuitatibus exturbauit. Vnde etiam hic vir reuerendus plures scripsit epistolas, pro eorum pace laborans, quarum hodieque exemplaria perseuerant. Accidit autem, vt præsente eodem patre sancto, Episcopi multi, indignationem Regis flectere cupientes, tota humilitate prostrati solotenus, eius tenerent vestigia, & nec sic gratiam obtinerent. Qua ex re vir Dei religiosa animositate permotus, die altera Regem durius increpans, quòd Domini sacerdotes spreuisset, liberè quoq; denunciauit, quod eadem sibi nocte fuerat reuelatum. Hæc, inquit, obstinatio primogeniti tui Philippi Regis morte mulctabitur. Vidi enim te cum minore filio tuo Ludouico ad pedes Episcoporum, quos heri contempseras, inclinatum, & protinus intellexi, Philippo celeriter facto de medio, pro Ludouici substitutione ecclesiam, quam nunc opprimis, te rogaturum. Quod quidem non longè pòst miserabilis casus impleuit: & decedente Philippo, egit pater, vt is, qui feliciter hodiè regnat, Ludouicus iunior vngeretur.

Prædicit Herueium nobilem puerū monachum futurum.

Idē Herueius post Gualerannum fit Abbas

Apparent ei frater eius & auunculus.

Diuinitùs punitur rex ob cōtemptos sacerdotes.

FIDELISSIMVM principem Theobaldum Comitem, in magna tribulatione probatum, non minus mirabiliter, III.
quàm misericorditer Dominus liberauit. Is nimirum potentissimus & secundus à Rege, diuersos & immensos tenens in regno Franciæ principatus, totus tamen eleemosynis deditus, & studio pietatis intentus, omniumque seruorum

Theobaldus Comes potentissimus & pijssimus

uorum Dei, ſed ſpecialiter Bernardi Clarauallenſis, amator deuotiſſimus erat. Quem eatenùs impugnari & affligi paſſus eſt Deus, vt Rege pariter & vicinis potentibus ferè cunctis coniurantibus aduerſus eum, vſqueadeò de eius euaſione deſperaretur, vt publicè quoque iam inſultaretur religioni, pietati detraheretur, eleemoſynis derogaretur. Monachi & Conuerſi, inutiles eius milites & baliſtarij dicebantur. Nec non & apud extraneos, ſed in ipſis quoque eius ciuitatibus & caſtellis, eiuſmodi iam blaſphemiæ perſonabant. Denique congregatis aliquando Epiſcopis pluribus, alijſque perſonis, præſente etiam viro Dei, dum ſuper his agerent & colloquerentur, Epiſcopus quidam, eo tempore ætate & opinione prudentiæ celebertimus, aiebat: In manu Regis eſt Comes Theobaldus: non eſt qui poſſit eum eruëre. Reſpondente alio quodam antiſtite, Eſt qui poſſit liberare eum: multùm ille miratus, quiſnam crederetur poſſe, quærebat. Demùm audiens, quia poteſt eum eripere, qui omnia poteſt, Deus, non parùm ſubſtomachans: Poteſt, inquit, ſi manifeſtus appareat, ſi clauam teneat, ſi hincindè percutiat: ſed hactenùs iſta non fecit. In tanta igitur deſperatione, cùm prædictum principem vehementer vrgerent extranei, graiùs tamen impugnarent, qui ab eo defecerant, omnes ferè homines ſui, nec minùs eum affligerent pauci, qui reſidui videbantur, ex aliorum defectu ipſi quoque ſuſpecti: Lingonenſis Epiſcopus Godefridus frequenter & familiariter Dei hominem conſulebat, quidnam ſibi Dominus ſuper his reuelaret. Cui ille cùm iam ſæpiùs reſpondiſſet, nihil ſibi apparere, niſi tribulationem ſuper tribulationem: demùm aliquandò ſciſitanti, ait, quia quinto menſe pax erit. Sanè vltima die quinti menſis reformata eſt pax, ipſo quidem & orante, & cooperante, vt non eſſet ambiguum, eius potiſſimùm ſtudio ſimul & merito, illum principem pijſſimum, à tam grauibus imminentibuſque periculis liberatum. Poſt annos aliquot inter eundem Regem Francorum & Aufridum Comitem Andegauenſium, exercebantur inimicitiæ graues. Cauſa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monaſteriolo, Rege prohibente, in munitiſſimo oppido ſuo Comes obſidens, comprehenderat cum vxore ac liberis & propinquis, ipſamque diruerat munitionem. Tractabat ergò vir ſanctus de reformanda pace, multis ad hocipſum Epiſcopis & principibus congregatis: cùm ſubitò Comes ille, amaritudinis felle commotus, inſalutatos omnes relinquens, equo inſilijt, & receſſit. Confuſis denique omnibus, iam conuentus in deſperatione pacis ſoluebatur: & prædictus Gerardus accedens ad hominem Dei, licentiam poſtulabat, velut in mortem & carcerem rediturus. Sub obſidibus enim ad colloquium illud erat adductus. Cumque vir Domini conſolaretur eum, graiùs ille flens & eiulans: Meam, inquit, minùs doleo ſortem: meos omnes lugeo pariter morituros. Compaſſus itaque vir beatus: Ne timeas, ait: certus eſto, quia Deus tibi tuiſque ſubueniet, idque celeriùs, quàm valeas vel ſperare. Siquidem recordatus viſionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquàm lecturum ſe Euangelium, à ſancto Epiſcopo Malachia petere benedictionem, confiſus eſt pacem ſine dubio prouenturam. Necdùm Gerardus ille limen domûs attigerat, à facie eius egrediens, cùm ſubitò quidam occurrens, redire, Comitem nunciauit. Mirati ſunt omnes, tam celerem audientes promiſſionis effectum. Eadem etenim hora Comes redijt, & pariter pax deſiderata prouenit. Erat autem idem Comes pro eodem negocio ex mandato ſummi Pontificis anathematis vinculis innodatus, ſed abſoluendus, humiliari, vt debuit, vel culpam ſuper hoc fateri ſuam, penitùs recuſauit: magis autem, vt erat plurimùm animoſus, Deum ſibi culpam huiuſmodi nunquàm remittere imprecabatur, innocentem ſe reputans & iniuſtè ligatum. Quamobrem diſceſſit pater ſanctus non parùm triſtis ab illo, dicens ei: (ſiquidem literas nouerat (In qua menſura menſus fueris, remetietur tibi. Eadem autem die, cauſantibus ſuper hac improbitate perſonis quibuſdam, & principem illum grauiter erraſſe dicentibus, accenſus zelo Dei famulus, aiebat: Grauiter ſatis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non poteſt, quin hoc eodem anno Comes ipſe aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis ſentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipſis & ex alijs audiêre non pauci. Quod tam celeriter eſt impletum, vt Comes idem infra diem quintumdecimum moreretur. Ingreſſus aliquandò ſeruus Chriſti Germaniæ regnum, feſtinabat ad partes Moguntinorum, pacem reformaturus inter Regem Lotarium & prædeceſſoris eius Henrici Regis nepotes, Conradum ſcilicet, qui Lotario poſteà ſucceſſit in regnum, & Fridericum, patrem huius Friderici, qui poſt Conradum electus, obtinet hodie principatum. Venerabilis autem Metropolitanus Moguntinorum Albertus, honorabilem clericum quendam, nomine Maſcelinum, viro Dei obuiam miſit. Hic igitur Maſcelinus cùm à domino ſuo miſſum ſe eſſe diceret ad ſeruiendum ei, pauliſper intuitus illum vir Dei: Alius, inquit, Dominus ad ſibi ſeruiendum te miſit. Expauit Teutonicus, & miratus quid dicere vellet, firmiùs aſſerebat à domino ſuo Moguntino ſeſe Archiepiſcopo deſtinatum. Econtrà ſeruus Chriſti: Falleris, ait: maior eſt Dominus, qui miſit te, Chriſtus. Tunc demùm intelligens homo, quorſum vellet vibrare ſermonem: Putas, inquit, quòd monachus fieri velim? Abſit à me: non cogitaui, nec aſcendit ſuper cor meum. Nihilominùs tamen, renuente illo, Dei famulus affirmabat omnimodis fieri oportere, non quod ipſe de ſe cogitauerat, ſed quod de eo diſpoſuerat Deus. In eodem denique itinere conuerſus ad Dominum, ſæculo valefecit, & cum alijs pluribus literatis honoratiſque perſonis, quos collegit eo tempore ſeruus Chriſti, ipſe quoque, ſicut ſibi prædictum fuerat, ſecutus eſt eum. Henricum quoque, germanum Regis Francorum, qui Beluacenſem hodiè cathedram ornat, non diſſimili Dominus conuerſione mutauit. Accidit enim, vt veniens idem Henricus ad hominem Dei, ſuper quodam ſæculari negocio locuturus, conuentum etiam fratrum viſitans, eorum ſeſe orationibus commendaret. Cui pater ſanctus inter verba ſanctæ exhortationis: Confido, ait, in Domino, nequaquàm te in eo ſtatu moriturum, in quo nunc poſitus es: ſed velociter experimento proprio probaturum, quantùm tibi iſtorum proſit oratio, quam expetiſti. Quod eodem poſtmodùm die non abſque multorum admiratione completum eſt, & de tanti iuuenis conuerſione cœnobium omne exultatione repletum. Lugentibus autem ſocijs, & familia omni, aeſi mortuum illum cernerent, eiulante: præ cæteris Andreas quidam Pariſienſis Henricum ebrium, Henricum inſanum vociferabatur, nec conuicijs, nec blaſphemijs parcens. Econtrà ſanè Henricus pro illius potiſſimum conuerſione, Dei hominem dare operam precabatur. Cui vir ſanctus, audientibus multis: Dimitte, ait, hominem modò: anima enim eius in amaritudine eſt: nec pro eo multùm ſolicitus ſis, quia tuus eſt ille. Cumque ampliùs ſpe concepta Henricus inſtaret, vt loqueretur Andreæ, ſeueriùs intuitus eum vir Dei, ait: Quid hoc eſt? Nunquid non iam dixi tibi, quia tuus eſt ille? Andreas audiens hæc, (ſiquidem præſens erat & ipſe) ſicut & plurimùm improbus erat, & à ſacra conuerſione vehementer abhorrens, talia ſecum, vt poſteà confeſſus eſt nobis, tacita cogitatione voluebat: In hoc nunc falſum ſcio te eſſe prophetam. Hoc enim certus ſum, quia locutus es verbum, & non fiet. Hoc tibi ego coram Rege & principibus in celebri quocunque conuentu improperare non parcam, vt tua omnibus falſitas innoteſcat. Cæterum quàm mirabilis Deus in conſilijs ſuper filios hominum, ridens eorum vana conamina, vt propoſitum ſuum, quandò & quomodò ipſe voluërit, impleatur? Siquidem die altera abiit Andreas, mala omnia imprecans monaſterio, vbi dominum dimittebat, ipſam quoque deſiderans vallem funditus ſubrui cum habitatoribus ſuis. Nec parum moti ſunt & mirati, qui prædictum viri ſancti de ipſo audiërant verbum, cum taliter videretur abire. Sed nõdum puſillanimitatem eorum & fidem modicam tentari paſſus eſt Deus. Illa tantum die procedens & repellens quodammodò gratiam Dei, nocte proxima victus & quaſi vinctus, trahente ſe & vim faciente ſpiritu Dei, diem expectare non potuit: ſed exurgens ante diluculum, velociterque ad monaſterium

Prædicit vir Dei quinto menſe eundem comitem liberandum.

Prædicit mœtiſſimo nobili futurã eius conſolationẽ.

Matth. 7.

Ecce vltio diuina in cõtemptorem anathematis.

Prædicit nihil minus cogitãti Clericio, ipſum monachum futurum

Multi literati & honorati fiunt monachi.

Henricus frater Regis fit monachus, Anno 1149.

Nota gratiam prophetiam in Abbate Bernardo.

Multa mala imprecatur monaſterio Andreas quidam.

Fit Monachus idem Andreas.

rium rediens, alterum nobis Saulum, vel magis de Saulo Paulum alterum exhibebat. Inter cætetos, quos de vana conuerſatione ſæculi per miniſterium ſerui ſui Chriſtus eripuit, de [a] partibus Flandriæ multi aliquandò ſapientes, multi nobiles & literati viri, ſub ipſius magiſterio ſacram profeſſi ſunt ſeruitutem. Quorum primus videbatur Gaufridus ille de Perona, qui poſtmodùm in Claraualle Prioris officio functus eſt, & in eo defunctus. In quibus euidentiſſimè vidimus euangelicum illud impleri: Multi dicent vobis, Eccè * hîc eſt Chriſtus, eccè illic. Plurimis enim perſuaſionibus actum eſt cum eis, vt aliam magis eligere profeſſionem & loca alia debuiſſent, donec occurrit Dei famulus iam propè di perſis, & in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore eius, priſtina omnis hæſitatio facta eſt de medio, & omnium pariter in ipſius conſilio irrefragabiliter eſt firmata voluntas. Quod quidem factum eſt non ſine ſubita penitùs quorundam ex ipſis mutatione animorum. Denique cum iam virum Dei ad monaſterium ſequeretur prædictus ille Gaufridus, grauiſſima cœpit tentatione pulſari. Intuitus autem illum vnus è fratribus, Quid eſt, inquit, quòd facies tua exterminata, & triſtitiæ quodam nubilo obuoluta videtur? Cui Gaufridus: Scio, inquit, ſcio, quòd nunquàm ampliùs lætus ero. Quod verbum cùm ad famulum Dei idem frater ſatis anxius retuliſſet, videns ille baſilicam prope viam, per quam gradiebantur, diuertit, & ingreſſus orabat. Cæteris autem deforis præſtolantibus, Gaufridus ille grauatus tædio, ſuper lapidem obdormuit. Demùm cum ambo pariter ſurrexiſſent, ille de oratione, iſte de ſomno, apparuit idem Gaufridus tanto iucundior & hilarior cæteris, quanto triſtior priùs. Cumq; ei prædictus frater verbum mœſtitiæ, quod locutus fuerat, amicabiliter improperaret: Etſi tunc, inquit, dixi, Nunquàm ampliùs lætus ero: ſed nunc dico, Nunquàm ampliùs triſtis ero. Idem quoq; Gaufridus primo tempore tyrocinij ſui, pro patre ſuo viro nobili & potenti, quem in ſæculo dereliquerat, filiali pietate ſolicitus, Patrem ſanctum pro eius conuerſione rogare Dominum affectuoſiùs exorabat. Cui vir Dei: Ne timeas, inquit, ego illum probatum monachum manibus meis in hac Claraualle ſepeliam. Vtrunque ſecutum eſt: & perfectus monachus factus eſt, & à patre ſancto, ſicut prædixerat ipſe, in Claraualle ſepultus eſt. Tanquàm enim mori illo abſente non poſſet, quinq; menſibus infirmatus, & creberrimum, imò continuum in ſeipſo mortis reſponſum habens, ſuſtinuit donec pater ſanctus rediret, qui, vt olim promiſerat, eum traderet ſepulturæ. Regina Franciæ, ſupradicti Ludouici iunioris vxor, plures cum eo fecerat annos, & ſobolem non habebat. Erat autem vir ſanctus apud Regem pro quadam pace laborans, & Regina in contrarium nitebatur. Cumq; eam moneret deſiſtere cœptis, & Regi ſuggerere meliora, inter loquendum illa cœpit conqueri ſuper ſterilitate ſua, humiliter rogans, vt ſibi partum obtineret à Deo. At ille: Si feceris, inquit, quod moneo, ego quoq; pro verbo, quod poſtulas, Dominum exorabo. Annuit illa, & pacis non tardauit effectus. Qua reformata, prædictus Rex (nam verbum ei regina ſuggeſſerat) à viro Dei promiſſum humiliter exigebat. Hoc autem tam celeriter eſt impletum, vt circa idem tempus anno altero eadem Regina pepererit. Dominus Abbas Rainardus Ciſtertienſis, quem ex Claraualle aſſumptum, pater ſanctus & vt filium amplectebatur, & reuerebatur vt patrem, ob quorundam monaſteriorũ ordinationem Prouinciæ partes intrauit. De quo vir Dei in Claraualle conſiſtens, dum fratri cuidam loqueretur, ſubita inſpiratione permotus: Dominus, ait, Ciſtertienſis aut mortuus eſt, aut in proximo moriturus. Nec parùm ille frater miratus eſt, audiens verbum: magis tamen obſtupuit, cùm eiuſdem Abbatis poſt dies paucos audiret obitum nunciari. Eodem anno, quo de hac vita pater ſanctus fuerat exiturus, tres adoleſcentes de proximo oppido, quod Barrum dicitur ſuper Albam, monaſterium Claræuallis gratia conuerſionis intrauerant, quorum tertius, ſuadente maligno, ad vomitum eſt reuerſus. Qua ex re pro duobus alijs magis ſoliciti fratres, ipſis quoque præſentibus, patri ſancto ſuper hoc loquebantur. At ille intuens in eos: Hic, inquit, nulla vnquàm tentatione laborabit: iſte verò multa, ſed tamen prævalebit. Vtrunq; ſicut audiuimus, ſic vidimus, adeò vt frequentiùs alteri obijceremus, cùm aliquoties in tentatione penè deficeret, & inciperet iam abire, impoſſibile eſſe vt vinceretur, quem vir ſanctus dixerat nulla tentatione vincendum. Pernoctabat aliquandò Dei famulus in oratione, in ſuo Clarauallenſi cœnobio conſtitutus, & ſolita intentione Dominum deprecabatur. Contigit autem eadem hora pauperem quendam, & verè pauperem ſpiritu, in cella hoſpitum mori, cuius animam cum vocibus canoris in cœlum deferre pater ſanctus audiuit: & interrogatis manè fratribus, qui affuerant, illam fuiſſe horam obitûs eius comperit, qua prædictas audiërat in ſublime tendentium voces.

[a] Multi nobiles & literati Flandriæ ſuum monachi.

* Matt.24.

Videtentationem inuidi ſatanę

Mira vis precum beati viri.

Eius prophetia de conuerſione nobilis viri.

Impetrat preclem reginæ Franciæ.

Abbatis Ciſtertienſis mors ei diuinitùs reuelatur.

Quæ ſint duobus fratribus euẽtura prædicit.

Audit voces Angelicas ad obitum cuiuſdam.

Cvm beatus Epiſcopus Malachias, cuius vitam virtutibus plenam pater ſanctus ſtudioſe deſcripſit, iuxta deſiderium cordis ſui in Claraualle beatam cælo animam reddidiſſet, offerens pro eius tranſitu venerabilis Abbas hoſtiam ſalutarem, gloriam eius, Domino reuelante, cognouit, & eodem inſpirante, ſacrificio iam expleto, formam mutauit orationis, & collectam intulit, quæ ad ſanctorum pontificum celebritates, non ad commendationes pertinet defunctorum, ità dicens: Deus, qui beatum Malachiam pontificem, ſanctorum tuorum meritis coæquâſti, tribue quæſumus, vt qui precioſæ mortis eius feſta agimus, vitæ quoque imitemur exempla. Deindè reuerenter accedens, ſacra eius veſtigia deuotiſſimè oſculabatur. Modum tamen aut ſeriem viſionis nec cuiquam aperire, nec in eiuſdem Epiſcopi vita ſcribere acquieuit: hoc tantùm reſpondens, cùm plurimùm ſuper hoc rogaretur, nimis ad propriam ſuijpſius pertinuiſſe perſonam. Nec ſanè dubium, plura eum ſimilia occultâſſe ſimiliter, quæcunque videlicet paſſus eſt Dominus occultari. Nam & Virduni aliquandò, quæ eſt ciuitas Lotaringorum, cùm ad tumulum reuerendiſſimi viri Albertì Epiſcopi Oſtienſis, nouiter antè defuncti, pro commendatione eius ſacrificium laudis offerret, Collectam ſimiliter in fine mutauit: de quo tamen quid vidiſſet, nec interrogatus eſt, nec confeſſus, cùm ſine certa reuelatione id feciſſe minimè videatur. Super his, quæ ad gratiam pertinent ſanitatum, tam multa per hunc famulum ſuum operatus eſt Chriſtus, vt in eo quoq; videretur exhiberi, quod de ipſo Iohannes Euangeliſta teſtatur. Si enim omnia ſcriberentur, ne ipſum quidem mundum capere eos arbitror, qui ſcribendi fuerant, libros. Cæterùm nos ſaltem pauca de pluribus exempli gratia proferamus. Caſtrum Villanum accolæ vocant: quod à Claraualle, vt aiunt, ſex milliarijs diſtat: vbi mulier prægnans, tempus omne tranſierat pariendi, & aliquot menſibus iam decurſis, cùm necdùm pareret, ampliùs mirabatur. Cuius eouſque dilatus eſt partus, vt tam ſibi, quàm cæteris quibuſque vicinis, morbus potiùs videretur, nec iam crederetur prægnans eſſe, ſed tumens. Quis enim credere poſſet infantulum anno integro viſceribus poſſe teneri maternis? Deſperata igitur mulier, ad monaſterium viri Dei ducitur, ſic ſe habens. Siſtitur ad portam miſera, & portario fratri cauſa tam miſerabilis intimatur. Rogatus ille & inaudito compaſſus incommodo, ſupplex adijt patrem ſanctum, fideliter ei indicans neceſſitatem mulieris, fideliter explens negocium ſuſceptę legationis. Et ô mira diuinę virtutis operatio, mirabiliùs accelerantis, quod mirabiliter tardabatur. Tanquàm enim hoc ſolùm tempore tanto naſciturus expectauerit infans, hora eadem fœmina peperit, & præcurrente remedio, ad portam rediens frater ille, incommodum, quod nunciauerat, nõ inuenit. Alio tempore in territorio Antiſiodorenſi apud oppidũ, quod Cona vocatur, mulier quædam mirabiliter laborans, periclitabatur multis diebus, eô ꝙ veniſſet filius vſq; ad partum, & vites non haberet parturiens. Cumq; ſuperueniſſet interim ſeruus Chriſti, poſtulanti benedictionem, aquã benedictam miſit. Guſtauit mulier, & confeſtim natus eſt puer. Quẽ venerabilis Epiſcopus Cantotenſis Gaufridus baptizauit, Bernardi ei nomẽ imponens. In eodẽ itinere & in territorio eodem, dum febricitanciũ multitudo, ſicut vbiq; ſolebant, à Dei homine panẽ peteret benedictum, Gerardus quidam clericus eſt caſtro, cui nomẽ ex Clamyteiũ, malè ſciolus & ſubſannans fidem populi, blaſphema-

Reuelatur ei gloria S. Malachiæ Epiſcopi.

Item S. Alberti Epiſcopi Oſtienſis.

Ioh.an.21.

Facilimè impetrat partum deſperatæ mulieri

Eccè vim aquæ benedictæ,

phemabat. In ipsis autem verbis blasphemiæ grauissima febre correptus, vsque Antisiodorum abeuntem sequi coactus est virum Dei, & pœnitentiam agens apud eum, ipsam, cui detraxerat, multis obtinuit precibus benedictionem. Tam multis verò gustata eiusmodi benedictio reddidit sanitatem, vt solius Dei, cuius hæc virtute fiebant, possent notitia comprehendi. Vidimus in Meldensi territorio militem deuotissimas referentem gratias viro Dei, quòd ad primum gustum panis ab eo benedicti, plenam receperit sospitatem à febre quartana: qua sic grauiter laborauerat mensibus fermè decem & octo, vt in hora accessionis quasi phreneticus, nec matrem agnosceret suam. Virum quoque venerabilem, Gerardum Lemouicensem Episcopum testantem audiuimus, iuuenem quendam de familia sua lethaliter in capite saucium, cùm iaceret spumans & impos mentis, immissa sibi in os buccella panis, quem benedixerat homo Dei, tam celerem sensisse virtutem, vt incolumis surgeret ipsa hora. Neque illud tacendum, quòd ipsam quoque substantiam panis ab omni corruptionis iniuria eadem benedictio vendicabat, adeò vt plures viderimus, qui per septennium & vltrà eosdem seruauerant panes, nec colore nec sapore mutato. Ante hos paucos dies venerabiles Abbates Gerardus & Henricus de Suediæ partibus venientes, dum super his conferremus, testati sunt nobis, panem ante vndecim annos eius benedictione signatum, manere adhuc apud se penitùs incorruptum. Nec dissimilem apud aliquos nostrûm vsq; hodiè nouimus, & apud alios multos credimus esse repositum. Et nunc idoneum satis & euidens testimonium huius rei proferamus. Vir magnus & magnificè honorandus Danorum Archiepiscopus Eskillus patrem sanctum vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filijs eum videre, cùm nouum cœnobium extruxisset, & impetrâsset ab eo desideratum sacræ congregationis examen. Præualuit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ authoritatis, & in insulis illis tam ecclesiastica quàm sæculari authoritate singulariter potens, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet, & labori. Nam de expensis dicere non est magnum, quamuis eundem audiërimus protestantem, quòd expenderit in itinere ipso argenti marcas ampliùs quàm sexcentas. Venit igitur Clarauallem persona humilis & sublimis, quam à finibus terræ non curiositas audiendæ sapientiæ, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxit. Vbi quantùm fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quem tam vnice diligebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, non est facile dictu. Demùm rediturus ad propria, vt benedictum à Dei famulo panem referre posset, & diutiùs conseruare, humano sensu præcepit, vt in clibano requoquatur, sicut solent, qui maria transeunt, panem referre bis coctum. Audiens autem sanctus, non est passus errare hominem tam deuotum: sed amicabiliter arguens, in hac parte fidem eius modicam inueniri: Itane, inquit, non poterit benedictio ipsum panem magis, quàm recoctio, conseruare? Et non acquieuit benedicere illum: sed communem sibi panem præcipiens exhiberi, benedixit & dixit: Eccè hunc tolle tecum, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem prospere rediens, vsque hodie gloriatur fidei suæ defectum euidentissima rei veritate conuinci. Nec enim passus est patris sancti non visitare sepulcrum, nec minùs nunc erga eum afficitur, nec minus, quàm olim in viuente, confidit, nimirùm quem veriùs viuere non ambigit. Confessus est etiam nobis de pane quem retulit, quòd nuncusque, cùm iam tertius annus transierit, illæsum ei beati viri fides & benedictio custodiuit. Narrauerunt etiam nobis idem reuerendus Antistes, & qui cum eodem Archiepiscopo venerant viri religiosi, miraculum dignum memoria, nuper factum in cœnobio, ꝗ, vt suprà meminimus, in terra sua ipse fundauit. Erat enim, inquit Archiepiscopus, in eadem regione nostra adolescens nobilis, meus quoq; secundum carnê propinquus, sed ob multa sua flagitia minùs charus. Correptus aût ægritudine, vix impetrauit visitationem meam, & per manum eam ad prædictum sese contulit monasterium, vbi & cum maxima cordis contritione renuncians sæculo, per dies aliquot in humili & fidelissima cõfessione persistens, magis ac magis eadem ægritudine laborabat. Qui demùm inualescente, exitum sibi imminere cognoscens, Abbatis & fratrum præsentiam miro amplectebatur affectu, mira eos deuotione monebat, vt spiritualia arma arriperent, egressuram protinùs animam sibi commendatam efficaciter protecturi, & exhibituri fideliter necessarium prorsus inter imminentium hostium crudelissima tela conductum. Cumq; in huiusmodi supplicatione diuinis iam sacramentis munitus, & de eorundem seruorum Dei patrocinio & Domini miseratione pijssima deuotione præsumens, ac proindè circumstantibus omnibus multam suæ salutis relinquens fiduciã, expirâsset, offerebant fratres pro commendatione animæ eius, quam deuotissimè poterant, Dominici corporis salutarem hostiam. Tum subitò inimicus humanæ salutis, ex eiusdem, sicut indubitabile videtur esse, liberatione animæ, quam ex multis diebus irreparabiliter sese occupâsse credebat, iram magnam concipiens, eandem, permittente Deo, crudeliter nimis exercens, vnum è fratribus repentino furore peruasit. Clamabat igitur horrendis vocibus miserabilis homo, & vix multorum manibus tenebatur. Demùm cum maximo quidem labore adsportatus, & in lectulo religatus, tam sua quàm adstantium membra dentibus appetens, dirissimè vexabatur. Nec illa, quam priùs nôsset, lingua, sed noua quadam, quam nec adstantium quisquam nouerat, loquebatur. Et cùm nihil, quod diceret, intelligerent, tam liberè tamen & sine offendiculo non inconcinnas eum audiebant edere voces, vt indubitanter, crederent, quòd lingua aliqua loqueretur. Post aliquantas igitur horas, cùm vehementer confusi fratres, quid agere possent, anxiè cogitarent & studiosè conquirerent, vnus ex eis salubre consilium, Domino inspirante, concipiens, sacra pignora, à meipso nuper ibidem commendata, videlicet de capillis & barba & dentem vnum domini mei sancti Bernardi afferri monet, & eius pectori superponi. Quod vt factum est, Germanica lingua per os illius cœpit horrendis vocibus nequam spiritus exclamare: Tollite, tollite, amouete Bernardum. Et dicebat: Heu Bernarde, quàm onerosus, quàm grauis, quàm intolerabilis factus es mihi. Cùm hæc & similia aliquandiù clamitans loqueretur, factum est breue silentium: & subitò frater idem, Domino miserante, purgatus, aperuit oculos, ac velut de somno euigilans, circumstantes fratres & sua plurimùm vincula mirabatur, verecundè satis, quidnam sibi vellent hæc, vel quid accidisset, interrogans. Ex ea igitur hora pristinam sanitatem mentis & corporis per beati patris merita sancta recepit, nil penitùs, quod in illo tam graui casu fecerit, aut locutus fuerit, recordatus. Hæc quidem à nobis de testimonio viri reuerendissimi Eskilli Danorum Archiepiscopi, ex occasione panis, à Dei homine benedicti, non sine quadam anticipatione sunt dicta: de cæterò iam ex ordine reliqua prosequamur. Non modò autem hominibus, sed pecoribus etiam & armentis tam frequenter eius benedictio profuit, vt monasterij sui cellerarium durè aliquandò increpârit, quòd sibi non indicans, mori animalia permisisset, vndè fuerant Christi pauperes sustentãdi. Dehinc, vt solitus erat, benedixit sal, & animalibus iussit apponi: & protinùs lues orta cessauit. Quod in alijs quoq; monasterijs vidimus & cognouimus, vt audiens fratrum animalia mori, interdùm etiam non rogatus, sed ipse prior admonens eos, eodem remedio subueniret. Gaudium dicitur locus quidam Casiacensium monachorum, vbi vir sanctus cùm aliquandò pernoctaret, exhibitum sibi iuuenem claudum oratione & benedictione e sanauit, ità vt post dies paucissimos per eundem locum redeunti incolumis & deuotus adstaret. In eisdem partibus in vico, cui nomen Algorrium est, mulierem phreneticam populus obtulit transeunti. Cui manus imponens & orans, sanam dimisit, & abijt. Hanc in eodem loco vidimus posteà viro Dei cum gratiarum actionibus occurrentem. In remotis etiam regionibus, quocunque eum Ecclesiæ sanctæ necessitas traxit, virtus est profecuta signorum. Apud Vinde Folium (sic enim dicitur castrum territorij Tolosani, quod, vt superiori libro meminimus, aliquandò pater

Pœna irridentis miracula viri Dei

Nota miraculũ benedicti panis.

Item aliud

Efficacia benedictionis viri Dei.

Eskillus Archiepiscop. Lundensis venit in Clarauallem.

Non vult panem benedicere bis coctum, sed communẽ sibi exhiberi iubet.

Ecce quantum valeat pro defunctis Dominici corporis oblata hostia.

Ecce quam torquetur diabolus exiguis reliquijs S. Bernardi.

Salis ab eo benedicti virtus.

Claudum sanat.

Item phreneticam.

sanctus introiens, multis ibidem virtutibus claruit (puer mancus & claudus ex vtero matris suæ, ad cuiusdam memoriam martyris, vtriusque pedis & alterius manûs receperat sanitatem. Huius alteram manum adhuc inualidam, tanquàm diuinitùs sibi seruatam, pater sanctus benedicendo sanauit, vt sanctorum innotesceret particeps esse virtutis. Caturcium dicitur ciuitas Aquitaniæ, per quam viro Dei ipso tempore transitus fuit. Ibi præter alia beneficia, quæ præstitit infirmantibus multis, vnus de pueris Episcopi ciuitatis ipsius, qui ex vulnere graui, alterius oculi lumen amiserat, sub manu eius visum recepit. In pago quoque Engolismensi, loco cui nomen est Castellare, post oblationem hostiæ salutaris, adstantibus venerabilibus Episcopis, Lamberto Engolismensi, & Gerardo Lemouicensi, puerum ex matris vtero claudum & mancum, cuius in modum pilæ cubiti cum genibus vmbilico, pedes autem natibus adhærebant, Dei famulo offerebant. At ille singula membra, edito priùs signo Crucis, attrectans, mira facilitate extendit protinùs, & sanauit. Apprehendens denique manum eius, erexit illum, & dimisit liberè gradientem. Populus autem pro tantis nimiùm virtutibus, magnis vocibus Dominum collaudabat. Nam & die sequenti in pago Lemouicensi, in vico, quem sancti * Germani nomine vocant, signa per eum plurima claruerunt. Vndique enim confluebant, qui incommodis varijs laborabant, & virtus erat Domini ad sanandum eos. Vbi inter cæteros puer fermè decennis, cæcus ex vtero matris suæ, coram omni populo oblatus est viro Dei. Qui in digitos suos expuens, & liniens oculos eius, breuem fecit orationem, & in nomine Christi aperuit oculos cæci nati. Regnum quoque Germaniæ cùm introisset aliquando vir beatus, tam excellenter enituit in gratia sanitatum, vt nec verbis exprimi, nec credi valeat, si dicatur. Nam & testati sunt, qui adfuêre, in territorio Constantiensi circa vicum, quem * Donignem nominant, ex his, quæ diligentiùs inuestigârunt & viderunt oculis suis, vna die illuminatos ad eius impositionem manûs cæcos vndecim, sanatos etiam mancos decem, & claudos decem & octo. Cæterùm nè fecisse nos inopes copia videatur, ex innumera multitudine saltem pauca memoriæ commendamus, maximè quæ in locis celebrioribus facta noscuntur. Cùm venisset Constantiam homo Dei, & vndique se virtutum eius fama diffunderet, Abbas Augiensis, quod infrà lacum Lemannum antiquum extat & nobile monasterium, cæcum hominem, quem suis eleemosynis sustentabat, misit ad eum, & confestim videntem illum recepit. Heiteresc im dicitur locus, ad eiusdem diœcesin pertinens ciuitatis, sed plurimum à ciuitate remotus. Ibi quoque, sicut & cæteris illius prouinciæ, per quæ transijt, locis, multis in seruo suo miraculis glorificatus est Deus, vbi etiam cæcus natus sub manu eius visum recepit. Item alteri à natiuitate surdo & muto, auditus redditus est & loquela. In ciuitate etiam Basilea, cùm ex more sermonem habuisset ad populum, vt impleretur in eo, quod de sanctis Apostolis legitur, qui videlicet profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis: oblata est ei fœmina muta, & orante eo, locuta est: oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæcus, & vidit. Apud Spirensium ciuitatem, præsente Romanorum Rege Conrado, qui Dei hominem ab Ecclesia ad hospitium deuotissimè deducebat, offerebant puerum claudum, rogantes, vt ei manum imponere dignaretur. Quem signatum protinùs erigens, super pedes statuit, & libere gradiebatur, in Dei laudem acclamantibus vniuersis. Item in Capella Episcopi ciuitatis ipsius, Rege ipso vidente, visum reddidit cæcæ cuidam mulieri, & claudo nato gressum donauit. Multa quidem & alia in manu eius ibidem Christus effecit, sed ad exemplum pauca sufficiant. Nonnullos enim pauperculos, etiam pueros, Rex ipse deuotus suis illi manibus offerens, de multorum curatione meruit gratulari. Necnon apud prædictam Spirensium vrbem, sed & apud Franckenfurt, Moguntinæ diœcesis locum, innumeris virtutibus idem Dei seruus effulsit. De tota siquidem regione quotquot patiebantur, afferebant ad eum: & tantus erat concursus, vt prædictus Rex, cùm aliquandò populum comprimentem coërcere non posset deposita chlamyde, virum sanctum in proprias vlnas suscipiens, de basilica absportârit. Inter plurimos sanè, qui ibidem adepti sunt sanitatem, senex quidam paralyticus de vicinia illa, homo notus & honoratus, multis suorum precibus & non sine multo labore introductus est ad hominem Dei. A quo post breuissimam, vt solebat, orationem erectus protinùs, non modò incolumis, sed & fortis apparuit: vt posses credere, si videres, non tam alteratũ hominem esse, quàm alterum. Iamq; eo viriliter procedente, parabant alij tollere lectum eius, in quo subuectus erat, cùm reuocans eũ vnus ex circumstantibus, Hugo Tullensis ecclesię Archidiaconus, Euangelici illius memor paralytici, nõ sic, ait, non sic vacuus reuerteris: tolle grabatum tuum, & ambula. Et imponens in humeros eius, dimisit eum liberè procedentem. Sed & omnis plebs, vt vidit, dedit laudem Deo. Ibidem etiam surdus puer & mutus ex vtero matris suę, subleuatus per scalam, & in fenestra accedens ad virum Dei, sub manu eius auditum recepit pariter & loquelam. Sed & quædam paralytica mulier de regione eadem, diues & honorata, ibidem recepit amissam ex multo tempore suspitatem. Dumq; exiliens ambularet, omnes quidẽ lætati sunt, qui videbant: sed pręcæteris exultauêre milites, qui attulerant & obtulerant eam. Nam & ipsius sibi particeps esse virtutis religiosa deuotio videbatur. Per idem tempus transeunte sancto viro prope vicũ, in litore Rheni positum, quem Bobardum vocant, & varios per vniuersam prouinciã curante languores, oblatus est paralyticus in grabato. Audita siquidem fama virtutum à prædicto viro, in occursum eius se fecerat apportari. Cui in medio populi manus imponens, erexit hominem, incolumemq; remisit ad propria. Eodem anno ingredienti vrbem Treuirensium Christi seruo, ex more obuiam ruit populus vniuersus. Offerunt autem ei sorores duas, quæ ab annis quatuor lumen amiserant oculorum. Quarum ille vtrique imponens signum Crucis, visum reddidit lucis: & videntes virum Dei, cum cæteris sequebantur. In eiusdem basilica ciuitatis, cùm ad altare beati Petri vir Apostolicæ gratiæ immortalem hostiam immolâsset, oblatus est ei claudus, & ambulauit: oblatus est cæcus, & vidit: oblata est surda mulier, & audiuit. Hæc in somnis admonitam se esse dicebat, vt Dei hominem peteret, cuius beneficio receptura esset auditum. Apud Confluentiam, Treuirensis diœcesis nobile castrum, Mosellam fluuium, qui ibidem in Rhenum labitur, Dei famulus pertransibat. Cumq; paululùm processisset, oblatum sibi & signatum hominem claudum, deponi iussit & ambulare: sed non fuit, qui obediret. Nec mora: claudus ibidem retractum priùs femoris nerum clamat sponte laxari, & dum nescit, extenditur velut ab altero genu suum: quod, quamlibet antè conatus, nullo modo potuisset. Mirantur omnes: probatur sub omni velocitate, quod dicitur: deponitur ilicò, ilicò graditur, ilicò sanus & incolumis innotescit. Non est nobis Colonia transeunda. Magna est ciuitas: magna illic Dei famulo virtus adfuit: magna illum deuotio coluit populorum. Ostenditur vsq; hodiè in claustro beati Petri, sicut à personis veridicis nuper accepimus, adolescens olim claudus, nunc libere gradiens: qui oblatus viro Dei, ad impositionem manûs eius, gressum recepit. Vndè etiam filius eius publicè cognominatur. Abbas Henricus de Suedia, cuius supra fecimus mentionem, nuper retulit nobis, fœminam nobilem, germani sui olim vxorem, cùm post obitum viri sui præ dolore phrenesim incurrisset, & multo tempore sic se habens, in vinculis teneretur, eidem patri sancto in ciuitate præfata oblatam, & vix tenuiter turba circumstrepente signatam, dum ex more ligata reuehitur, mentem pristinam atq; integram recepisse salutem. In eadem etiam ciuitate filiam surdam eidem patri sancto parentes nobiles obtulerunt. Hanc aiebant à pueritia traditam sanctimonialium monasterio fœminarum, ibidem protsùs amisisse auditum, & annos plurimos in eodem incommodo peregisse. Cuius aures, signo Crucis edito, pater sanctus attrectans, protinùs & auditum ei, & parentibus reddidit audientem. Accedens inter hæc mulier honorata, Coloniensis

Item cuiusdam pueri manum inualidam. Oculum restituit.

Celerrimè curat mistrè cõtractũ puerum

* Geniani.

Item cæcum natum.

* Dõninge?

Vno die sanat homines 30.

Venit Constantiam

Alium cęcũ illuminat.

Item alium

Item surdũ & mutum curat.

Marc. 6.

Item alios debiles.

Venit Spirã

Item claudum.

Venit Francofurtũ, & innumeris claret miraculis.

Iohan. 5.

Curatur surdus & mutus

Sanatur paralytica.

Item paralyticus

Treuirenses honorificè eum excipiunt.

Claudus eius iussu ambulat.

Venit Coloniã, & cum multa deuotione excipitur

Sanat ibi claudum.

Item phreneticam.

Et surdam puellam

itidem

ritidèm ciuis, quæ alterius oculi lumen amiserat, plurima iam per quinquennium inutiliter sese in medicos expēdisse dicebat. Et ipsam quoque continuò per signum Crucis illuminans vir beatus, quod gratis acceperat, gratis dedit. Sed & matronam alteram, in beati Petri basilica oblatam in lectulo, idem Christi seruus erexit protinùs, & incolumē suis pedibus abire præcepit. Huius ex multo iam tempore nerui femorum fuerant sic retracti, vt nec erigi vllatenùs posset, nec consistere pedibus suis. Nam ex personis alijs perhibebant, qui studiosius obseruârunt, ad eiusdem sancti viri orationem & manûs impositionē in ciuitate prædicta infra triduum, quod ibi fecit, duodecim claudos erectos, mancos duos sanatos, & quinque cæcos illuminatos, loquelam redditam mutis tribus, & decem surdis auditum. Aquisgrani sede regia, dum in illa famosissima tota Romanorum Orbe Capella vir beatus Missarum solemnia celebraret, claudo homini gressum, & cæcis quatuor visum sub manu eiusdē serui sui Rex regum summus, & vnicus Dominus dominantium reparauit, & potenti virtute restituit. Eodem etiam tempore intrà Leodiensium fines, præter innumera alia, quæ breuitatis studio præterimus, iuxta oppidum, quod Fontanas vocant, orante eo, aperuit Dominus oculos cæci nati. Huius non modò oculi cæci, sed ipsæ etiam palpebræ clausæ & emortuæ erant. Quas sacratissimis digitis suis aperiens vir beatus, diuino munere & vigorem palpebris, & pupillis præstitit claritatem. Confestim denique idem puer lucem miratus ignotam, maxima cum exultatione clamabat: Video diem, video homines, video capillatos: plaudens quoq; manibus & tripudians: Deus, inquit, ex hoc iam non offendā ad lapides pedes meos. In vrbe etiam Cameraco celebranti Missarum solennia viro Dei, surdum & mutum à natiuitate puerū offerebant. Quem audientem & loquentē qui propiùs aderant, supra gradū ligneum statuēre, vt de loco eminētiori nouo sermone populum salutaret. Nec mirum, quòd mira plebis deuotio, mira protinùs vociferatio sit secuta. Et hæc quidem super his, quæ in regno Germaniæ in manu serui sui mirabiliter operatus est Deus, è pluribus pauca sufficiant. Nam & in Hispanijs, vbi præsens ipse non fuit, sanctitatis eius indicia claruerunt. Cùm enim fidelis seruus & prudens preciosum Crucis Dominicæ fructum vndique colligeret, iterumq; propagaret vbiquè: contigit vt de filijs suis in Hispanias mitteret, in illis quoquè, sicut & in cæteris gentibus, aliquem habere fructum desiderans. De quorum numero Albertus quidam faber in loco, cui nomen Superadum, grauissima valetudine occupatus, per multum iam tempus iacebat paralyticus in grabato. Interim per Abbatem suum incommodum suum nunciat patri sancto, & vt sibi misereatur, exorat. Eadem autem die, qua vir beatus in Clarauallè pro eodē paralytico ad petitionē sui illius Abbatis orauit, currente velociter verbo virtutis, & virtute orationis, ille in Hispanijs repentè conualuit, tanquàm vas plenum aqua suo sentiens capiti superfundi. Regressus siquidem Abbas, cùm prædictum fratrem incolumem reperisset, diligenter scitcitatus ab eo & modum & tempus suæ liberationis, certissimè comperit, orante in Gallijs Dei famulo, illum in Hispanijs esse curatū. Et quia semèl ad Hispanias vertimus stylum, illud quod cōtigit de viro reuerendissimo Petro Asturiensi Episcopo, prosequamur. Is quidem Petrus nobilis genere, monachus professione, pietate deuotus, in cœnobio quodam, quod eo tempore ipse regebat, tam vehementi dolore capitis laborabat, vt nulla die regulam obseruare ieiunij, nulla hora sine pellicijs posset aut pileis stare. Sic miserabilis homo aliquandiù victitabat, vel magis diù moriebatur. Audiens autem celebertimam virtutum famam, quæ per Dei hominem efficiebantur, per quendam fratrē legationem mittit suæ supplicationis, & opē flagitat eius intercessionis. Cui vir sanctus laneum, quo ipse vtebatur, pileum misit, & ꝓmisit ægro capiti de Domini virtute remedium. Suscepit ille missam sibi benedictionem maxima cum reuerentia & deuotione. Confitens enim quàm solicitè potuit delicta sua, & stola sese induens sacerdotali, ità demùm velut Christi fimbriam tangens, serui Christi pileum sumpsit, & imposuit capiti suo. Nec tardauit fidei fructus, & benedictionis effectus: sed miratus & ipse est, celerem protinus sentiens medicinam: & extunc vsque hodiè ab eiusmodi languore sanus & incolumis, annunciat omnibus, quàm experiri meruit ipse, virtutem. Nam & Episcopus factus, xenia illa diuisit, partem mediam suis secum in scrinijs honorificentissimè ferens, mediam in monasterio sub eadē veneratione deponēs, nec locum scilicet, vndè vocatus: nec sedem, cui prælatus est, volens tanta benedictione fraudari. Ex hoc nobis ad ea quoquè, quæ mirabiliter egit in regione propria, redeundum Nam in eo fortè etiam plus, quàm propheta, dici posse videtur, quòd propheticus ei non defuerit honor in patria sua. Henricus quidam, vir magnus & potens in domo & familia Ducis Bauarorum, ex multo iam tempore, misero penitùs & miserabili quodam incommodo desperabiliter laborabat. Siquidem tanquā viuum aliquid & mobile intrà præcordia sentiens, & ex magna parte phreneticus, nec consolari poterat, aut securus esse: nec quid timeret aut pateretur, agnoscere, nisi quòd dæmonium esse suspicabatur. Talis ad Dei hominem de Bauaria Clarauallem vsq; perductus, eius oratione perfectam meruit sospitatem. Cui etiam formam vitæ & mandata, quæ deincèps obseruaret, idem sanctus imponens, incolumem remisit ad propria. Nam & vsque in præsentem diem, sicut certa relatione didicimus, tam obediens perseuerat, vt non modò suis contentus sit stipēdijs, sed operibus etiam pietatis intentus: ità vt mirabilior eius motum conuersio, quàm curatio, videatur. Musseium dicitur villa super Sequanam fluuium, paucis à Clarauallè milliaribus distans. Ex hac virum hydropicum ad Dei hominem adduxerunt. Cui manus imponens & orans, proprio quoquè cingulo suo tumentem enormiter vterum eius accinxit: præcipiens, vt incolumitate recepta, pristinum sibi cingulum reportaret. Nec tardauit sanitas, sed paulatim tumor abscessit. Denique circa vicesimum diem gracilis incolumisque reuersus, cingulum simul & gratias multas suo retulit curatori. Exeunti aliquandò alio tempore monasterij claustra, senem paralyticum ex proximo viculo, qui Mundiuilla dicitur, obtulerunt. Subsistens autem modicè, & breuiter orans, tetigit hominē, & incolumē suis pedibus abire præcepit. Quo abeunte, populus multus, qui in occursum viri Dei confluxerat, non sine lachrymis Dominum collaudabat. Item redeunti aliquandò de via, pro foribus monasterij oblatus est ei surdus & mutus. Expuens igitur, tetigit linguam eius, & digitos immisit in aures eius. Protinùs autem aurium eius obstacula facta sunt de medio, & solutū est vinculum oris eius. Maliuilla dicitur vicus, tribus circiter milliaribus à monasterio distans. Hunc quandoquè pertransiens vir beatus, mancam puellam tetigit & curauit, quam nunc vsq; superstitem & incolumem esse nuper percepimus. Per idem tempus in finibus illis ad castrum, quod nominant Burdementem, duo milites de beati patris virtutibus conferebant: sed minùs credulus alter. Si hunc inquit, puerum sanauerit, ex tunc firmiùs credam. Dicebat autem surdum quendam & mutum, qui apud eos nutritus, nec locutus fuisset aliquandò, nec audisset. Post dies paucos, transeunte propiùs patre sancto, ambo pariter puerum tollunt & offerunt ei. Imposita igitur manu puero, & signans os illius & aures, allocutus est eum, & loquentem protinùs audientemque dimisit. Apud Risnelmum oppidum regionis eiusdem, vsque modò cernere est adolescentem, Simeonem nomine, satis notum, qui præfato Dei famulo oblatus est, & sub manu eius gressum recepit. Eodem etiam tempore prope viculum, cui nomen est Malenuilla puella manca ad eius tactum sanata est: & vt nobis testati sunt, qui viderunt & nouerunt, etiam hæc incolumis vsq; hodiè perseuerat. Barrum super Albam dicitur oppidum, tribus, vt aiunt, leucis distans à monasterio Claræuallis. Ibi quoquè sæpiùs per hunc hominem Dei, diuinæ virtutis opera claruerunt. Siquidem præter ea, quæ minùs diligenter curauimus inuestigare, eò quòd omnis nostra curiositas signorum multitudine vinceretur, quatuor illic claudos, ad ipsius orationem & manûs impositionem, diuersis temporibus Christus erexit, cæcos duos illuminauit, duobus æquè surdis & mutis auditum præstitit & loquelam.

Item cæcā. Et contractam.

Atque alios multos.

Venit Aquisgranū.

Multi debiles Aquisgrani & Leodij curantur.

Cameraci curat surdū & murum.

Claret sanctitatis eius nomen in Hispanijs.

Precibus absentem restituit paralyticum.

Pileo suo sanat acerrimos capitis dolores.

Medetur cuiusdam magni viri grauissimo incommodo.

Hydropici curatio.

Item paralytici.

Item surdi & muti.

Mānca puella fit incolumis.

Item surdus & mutus puer.

Item claudus & puella manca.

Multi ægri & hoc loco curantur.

Sed iuxta alterum Barrum super Sequanam, ad eius tactum illuminatus est cæcus, conualuit etiam paralyticus, gressum recepit puer claudus ex vtero matris suæ. Cùm reuerendissimus Papa noster Eugenius tertius ex monacho Clarauallensi, & Abbate sancti Anastasij in vrbe Romana, ad Apostolicam assumptus cathedram, Gallias intrasset, ibat cum eo vir sanctus: nec minùs Apostolica virtus in illo, quàm dignitas in illo præeminebat. Tantus enim ad beatum virum erat concursus in cõmodis varijs laborantium, vt cùm aliquandò summus Pontifex basilicam, vbi ille Missarum solennia celebrat, deuotus intrâsset, expleto sacrificio, & ex more accedentibus eis, qui curã desiderabant, paulominùs idem Papa comprimeretur à turbis, & vix potuerit per ministrorum manus educi. E plurimis sanè, quæ in eiusdem Apostolici viri facta sunt comitatu, duo scribimus, quæ nos obliuisci ipsa, quam vidimus, magnitudo lætitiæ non permittit. Chaleta dicitur vicus, inter Prouignum castrum & Sequanam fluuium constitutus, vbi puer fermè decennis ab anno priore paralyticus sic iacebat, vt nec ipsum caput flecteret, nisi ab altero moueretur. Quem afferẽtes in culcitra mater eius cęteriq; propinqui, offerebant viro sancto, propè eundem locum per stratã publicam transeunti. At ille sanatum erigens, statuit supra pedes suos, & ire præcepit. Nec mora: exilijt puer, & ambulabat, magnificans Deum. Qui tandiù sanctum prosecutus est abeuntem, donèc ille, inuitum licèt & renitentem, redire præcepit. Vbi non immeritò quidem magna admodùm facta est admiratio, magna exultatio omnium, qui videbãt: sed præ cæteris frater iunior in ipsius, tanquàm rediuiui, oscula ruens, multos eorum ad lachrymas vsque promouit. Hunc quidẽ puerũ & post annos quatuor in eodem vico vidimus, quem beato viro mater offerens, sacros monebat osculari pedes: Hic est, inquiens, pater tuus, qui tibi vitam reddidit, & te mihi. Eodem anno apud Cistertium iuxta morem Abbatibus congregatis, prædictus Papa venerabilis adfuit, non tam Apostolica authoritate præsidens, quã fraterna charitate residens inter eos, quasi vnus ex eis. Vbi cùm ad cellulam, in qua iacebat, facto vespere & cõuentu soluto, Dei famulus diuertisset, surdum ei puerum obtulerunt. Erat autem puer ille de vicinia eadem, & sicut posteà didicimus, ex longo antè tempore vigilans in custodia gregis sui, subito terrore percussus, amiserat prorsùs auditum. Orans itaq; patet sanctus, & puero manus imponens, vtrùm audiat, scisciratur. At ille mira deuotione proclamans, Audio, domine, audio: tam firmiter amplexatus est eum, vt vix ab eo posset auelli. Auditum est verbum, oblatus est puer summo Põtifici alijsq; personis, celeberrimumq; hoc miraculum fuit. Venerat pater sanctus ad monasterium in diœcesi Bisuntina, cui nomen est Charus Locus, & erant cum eo ex Abbatibus sui Ordinis multi. Vbi matrona quædam de finibus illis, ex multo tẽpore iam clauda, in carro allata, oblata est ei. Orans verò breuiter, & signans eam in nomine Domini, erexit & sanauit, vt eadem hora incolumis remearet ad propria. Eodem tempore in monasterio Morimundo, quæ est Cistertiensis Ordinis Abbatia vna de primis, monachus quidam iacebat vsqueadeò paralysi dissolutus, vt reliquis omnibus membris officio proprio destitutis, in solo vigere videretur capite sensus, in solo deinceps pectore vitalis spiritus palpitare. Non manũ mouere, non pedem: tantùm loqui poterat, & videre. Intereà superueniens vir beatus, paralyticum visitat, manum postulatus imponit, & continuò opem sentit ægrotus. Vt tamẽ gratius esset miraculum, velut gradatim per aliquot dies ad singulas eius visitationes magis ac magis conualescens, iam mouebat manus, priùs alteram manum, posteà alteram recuperans: iam pedibus consistebat, iam paulatim gradiebatur, donèc fratrum collegio redderetur incolumis. Sicque exindè profecturus Abbas sanctus, palliolo suo operuit postulantem, & sub eo in breui obtinuit ẽt reliqui corporis sospitatem. In monasterio Albæripæ monachus quidam adolescens vsum vocis amiserat, vt nec psallere inter fratres, nec à quoquam, nisi multùm proximo sibi, intelligi posset, quid loqueretur. Cui vir sanctus, dum idem monasterium visitaret, aquã frigidam benedicens, potũ dedit, & cõtinuò frigidus ex pectore eius sudor erupit. Deniq; ipsa die ab eodem incõmodo liberatus, psallere cœpit quasi vnus de cæteris fratribus: & hoc illi beneficium vsq; hodiè perseuérat. Nôrunt multi deuotum iuuenem, qui Lugdunẽsis olim ecclesiæ filius, modò monachus Cistertiensis, patrui sui sancti Hugonis Episcopi Gratianopolitani, cuius & nomẽ metuit, mores imitatur. Huius cõuersione vir sanctus audita, gauisus, quia patruo eius singulari fuerat charitate deuinctus, & cõsolatorias illi literas misit. Contigit autẽ, vt eodem tempore idem iuuenis febre correptus, grauiter laboraret. Susceptam igitur debita veneratione epistolam, fideli deuotione collo suo ob remedium salutis appendit, & vsque modò gratulatur perfectam se protinùs obtinuisse sospitatem. Cùm venisset aliquandò pater sanctus ad monasterium Trium Fontium, oblatus est ei clericus quidam ex his, qui Regulares nominantur, homo grãdæuus & cæcus. Imposuit ei manum, & breuem ex more fecit orationem, & eadem hora videntem illum remisit ad ecclesiam suam. In Trecensium vrbe multa per hunc Dei famulum miracula claruerunt. E quibus duo, quæ præsentibus Episcopis, Godefrido Lingonensi & Henrico Trecensi facta sunt, memoramus. Puellam curuam in prædicti Trecensis Episcopi domo, propinqui & noti cum multis ei precibus offerebant. Tantus verò concursus erat, vt cùm eam signatam Dei famulus, ac si molle lutum inter sacras manus mirabiliter formans erexisset, & erectã incedere præcepisset, locus non potuerit inueniri. Demùm supra mensam magnam, quæ propè posita erat, statuerũt illam, & erecta liberè gradiebatur, magnificè Dominum collaudantibus vniuersis. Hanc quoq; adhuc superstitem ab his, qui eam mouêre, nupèr audiuimus. In eadem vbe filiam mutam patri sancto obtulit mater, cui morbus epilepsiæ loquendi ademerat facultatem. Nec mora: seruo Christi imponente ei manum, solutum est vinculum oris eius, & loquebatur rectè. In eiusdem vrbis diœcesi loco, cui nomen Domnamant, cùm vir sanctus Missarum solennia celebrâsset, cæcum illi filium obtulit pater. Expuens autem in digitos suos, & palpebras eius liniens, eadem hora vidẽtem illum reddidit patri suo. Nec longè ab eodem vico apud oppidum Argillerias, post Missarum similiter celebrationem, fœminam claudam, quæ in præbenda Odonis, eiusdem castri domini, mendica viuebat, cùm basilicam egrederetur, signans & sanans, populum multum, qui vndiquè fuerat congregatus, admiratione & exultatione repleuit. In exitu quoque oppidi, quod Rosnaium vocant, paralyticum hominem sic extenuatum corpore, vt solam circumferre pallidę mortis imaginem videretur, impositum plaustro transeunti offerunt viro Dei. Is quoq;, vbi signatus est, deponi & incedere iussus plaustrum suum suis pedibus incolumis sequebatur, vehementer stupentibus & in Dei laudem acclamantibus vniuersis. Alio tempore proximum castrum Brenam transiens, obuium habuit populum multum, sicut vbiq; semper & vndiquè in ipsius occursum confluebat innumera multitudo, vbi, cernẽtibus cunctis, fœminã claudam ex eodem oppido tetigit & erexit: quam & ibidèm posteà vidimus occurrentẽ cum cæteris, & præ cæteris gratias referentem. In pago Senonico apud castrum, quod Triangulum vocant, intrà Missarum sacra solennia, fœmina, cuius ibidèm per annos decem cæcitas omnibus innotuerat, sub manu viti Dei, mirantibus omnibus, visum recepit. Apud Monasteriolum quoq;, vbi Iona & Sequana confluunt, præsente pijssimo principe Comite Theobaldo, cuius suprà fecimus mentionem, alijsque adstantibus non paucis potentibus viris, offerenti diuina sacrificia viro Dei, paralyticam fœminam obtulerunt. Quam, expletis solennijs, tangens & erigens, ipsa hora sanam remisit ad propria: ità vt suis pedibus illa abeunte, grabatum, in quo fuerat apportata, in eadem basilica vacuum remansisse viderimus. Eiusdem quoquè Diœcesis castrum Iouiniacum transeunti eidem famulo Christi, in strata publica fœminam cæcam offerebant. Substitit, & breuiter orans, eidem fœminæ manus imposuit, & Dominus aperuit oculos eius. Vt autem videre visa est, exultatio magna secuta est omnium, qui aderant: & clamantes alter ad alterum, Anna videt, Anna videt, (Hoc enim eidem fœminæ nomen erat) copiosius confluebãt.

Vide mirabilem morbidorum concursum ad virum Dei.

Puer decẽnis paralyticus sanatur.

An. 1148. Eugenij Pontificis insignis modestia.

Surdus puer audit.

Matrona quædam clauda erigitur.

Monachus paralyticus sanatur.

Restituit vocem adolescenti.

Epistola eius collo appensa, pellit febrẽ.

Cæcus vidit.

Puella curua erigitur.

Mutæ vox reformatur.

Cæco lumẽ redditur.

Clauda ambulat.

Itèm paralyticus.

Clauda itidèm.

Cæca videt.

Paralytica sanatur.

Itèm cæca.

Intereà

Intereà vir ſanctus accelerans, declinabat turbas, & egrediebatur, cùm iuuenis quidam, altero oculo cæcus ab vtero matris ſuæ ſecutus & conſecutus eſt eum. Qui quidem continuò & ipſe ad eius benedictionem viſum recepit, & geminata eſt lætitia populi proſequentis. Antiſiodorum aliquandò veniens vir beatus, orationis cauſa monachorum baſilicam introiuit, vbi Confeſſor Domini glorioſus Germanus Epiſcopus requieſcit. Cui poſt orationem regredienti mulier clauda, genibus repens & manibus, vt ſuî miſereretur, ſupplicabat. At ille ſigno Crucis edito, apprehendit manum eius, & erexit eam: exiensque dimiſit incolumem, & Deo gratias reddituram, ad prædicti confeſſoris memoriam miſit, ſuis pedibus gradientem. Chableia nomen eſt vico, qui eidem proximus ciuitati, inſignem beati Martini baſilicam habet. Nam & fundus ipſe ad poſſeſſionem ſpectat Eccleſiæ Turonenſis, vbi corpus iacet eiuſdem glorioſiſſimi Confeſſoris. Hunc verò vicum Dei famulo tranſeunti, claudum adoleſcentem populus offerebat. Quem ad eius orationem erectum protinùs & liberè gradientem, ad prædictam beati Martini baſilicam deduxerunt, magnificè Dominum collaudantes, qui Martini ſui ſpiritum ſuſcitauerat in Bernardo.

Icèm cæcus.

Clauda etiam.

Itèm claudus.

V. NONNVLLAS etiam ſanitates, quas per manus fidelis ſerui ſui mirabiliter Chriſtus effecit, per viſum ei mirabiliùs præoſtendit: multas ipſe, cùm fierent, animi virtute perſenſit: ad aliquas etiam, ſpiritu ſuggerente, non rogatus acceſſit. E quibus nè videatur in immenſum proceſſiſſe narratio, exempla pauca ſubijcimus: illud etiam eregionè monentes, nè quis fortè tam breuiter ſcribi opera tanta miretur. Siquidem multa ex his in tam breui fieri vidimus, vt tam celeriter ea proloqui nequeamus: & cùm dici ſoleat, nil eſſe facilius dictu: huic tamen Dei famulo per gratiam, quam acceperat, ſigna facere magis facilè videbatur, quàm nobis facta narrare. Egredienti aliquandò patre ſancto monaſterium, homo quidam de finibus illis occurrens, ſanandum filium offerebat. Nam intrà monaſterium quidem infirmis imponere manum, difficiliùs acquieſcebat, nè videlicet, ſi concurſus hominum illic fieret, quies cœnobij turbaretur, & diſciplina periret. Erat autem prædictus puer ille faturus & mentis inops, claudus quoquè, & ſurdus, & mutus. Qui eadem hora per ipſius orationem & manûs impoſitionem ab omni ſimul incommodo liberatus, audiebat, & loquebatur, & ambulabat, & ſanæ mentis effectus, à priore penitùs inquietudine & furore ceſſabat. Cumque eundem iam incolumem filium pater deuotus ad oratorium beatæ Dei genitricis cum gratiarum actione deduceret, loquebantur mutuò fratres, de tam multiplici vnius incommodo pueri conquerentes. Ad quos pater ſanctus: Flagellum, inquit, Dei erat, & maligni ſpiritûs dira vexatio. Vidi enim nocte præterita hoc eodem in loco (erat enim iuxta fluuium Albam, vbi ſanatus eſt puer) hîc, inquam, vidi oblatum puerum talem, exeunte ab eo ſpiritu nequam, omnem recipere protinùs ſoſpitatem vſumque membrorum. Addidit etiam vir beatus, de eadem ſcilicet viſione: Cumque paululùm proceſſiſſem in eodem itinere, quo nunc pergimus, iuxta proximum vicum (dicebat autem de eo, quem nominant Longumcampum) offerebatur mihi fœmina clauda, & Dominus ei greſſus reddebat. Audiêrunt & mirati ſunt fratres, futuri magis attoniti expectatione miraculi, quàm recordatione præteriti. Quid enim vnquàm ſimile mundus audiuit? Ventum eſt ad locum, inuenta ibi protinùs mulier clauda, expectans Dei hominem tranſiturum, & à ſimul tranſeuntibus iuxta verbum, quod prædixerat, expectata. Oblata igitur ab eis, qui attulerant eam, & ſicut prædictum fuerat, ſignata ab homine Dei, ex Dei munere greſſum recepit, & ibat gratias agens. Anno altero cauſa extitit, vt vir ſanctus Lingonas peteret, inter Epiſcopum & Clerum ciuitatis illius orta graui admodùm ſimultate. Vbi cùm prima die inefficaciter laborâſſet, & manè facto, abire pararet, dicebat fratribus: Quia vidi per viſum noctis, introëunti mihi eccleſiam offerri claudam fœminam, & ſanari. Poſt vnam ferè horam, cùm iterùm Clerici conueniſſent, præter ſpem omnium reformata pace, multis precibus coëgerunt illum beati Mammetis martyris intrare baſilicam, & quia fames inualuerat, populum ad eleemoſynam exhortari. Vbi inter loquendum, ſicut prædixerat, oblata eſt ei clauda mulier & erecta, mirantibus quidem omnibus, ſed eis ampliùs, qui ſicut videbant factum, ità ſe recordabantur audiſſe futurum. In pago Treuirenſi antiquum extat cœnobium, quod Rutinenſe vocatur: vbi celebrante aliquandò Miſſarum ſolennia viro Dei, innumerabilis aderat multitudo. Intereà Guntranus de Sura, quod eſt oppidum eidem proximum monaſterio, claudam illuc fecit fœminam afferri. Hæc ex multo iam tempore repens humi, penitùs erigi non valebat: ſed ſcabellula tenens manibus, pedes emortuos poſt ſe trahere conſueuit. Cùm autem præ multitudine populi ad Dei hominem introduci fœmina non valeret, in baſilica media repentè conualuit: & exiliens ambulabat, non ſine lachrymis gratias agens Deo. Cuius ſcabellula populus iubilans tulit protinùs ad altare, vt ſiſteret ea Domino & Bernardo ſeruo eius. De cuius nobis curatione confeſſus eſt pater ſanctus, quòd præcedente nocte ſibi præoſtenſa fuiſſet. Videbatur enim ſibi in eadem baſilica in medio populi circumſtantis clandeſtinus & ignotus eiuſmodi fœminam tangere & tranſire, ac penitùs eam videre ſanatam, plurimùm ſibi ipſe congratulans & exultans, quòd agnitus non fuiſſet. Eadem etiam die rutilauit Rutinæ in beati viri præſentia lux cœleſtis, cuius benedictio alijs quoquè claudis duabus fœminis greſſum, viſum reddidit cæcis æquè duobus. Sæpiſſimè verò contigit, vt inter orandum indubitanter Dei ſeruus agnoſceret virtutem adeſſe diuinam. Cuius tamen modum cognitionis ſe poſſe nullis verbis exprimere fatebatur. Nonnunquàm verò, cùm ſignâſſet aliquos & tranſiſſet, ſanatos eſſe dixit: & regreſſus aliquis ex his, qui audiêrant, ſicut dictum erat, inuenit. Egreſſus aliquandò Baſileam vrbem, ſurdum quendam ſignauerat & tranſiêrat. Cumque paululùm proceſſiſſet vocans Alexandrum Coloniensem: Reuertere, ait: quære, vtrùm audiat homo. Redijt, & illum reperit audientem. Similiter ipſo die, cùm ſignâſſet alium cæcum altero oculo, & abiret: Deus, inquit, aperuit oculum eius. Hoc etiam prædictus Alexander cùm ad inquirendum reflexiſſet iter, ità eſſe cognouit. Iſte eſt Alexander, qui in eiſdem diebus ad viri Dei ſacra monita oſtenſionemque virtutum, inter alios & cum alijs fermè triginta, ſæculo valefecit, & ſecutus eſt eum: A quo etiam deindè poſt modicum tempus promotus, Abbas vſque hodiè eſt ordinatus in monaſterio Toloſanæ diœceſis, quod Grandiſſylua vocatur, cuius ſuprà fecimus mentionem. In Conſtantienſi quoquè diœceſi prope caſtrum Frieburg, cùm homini cæco in via manum impoſuiſſet, remiſit qui videret eum: & inuentus eſt videns. Quod duobus alijs cæcis in pago Colonienſi prope monaſterium, quod Bruuiler dicitur, ſimiliter fecit: & cùm videre nunciarentur, confeſſus eſt ſe quoquè ſenſiſſe virtutem. Vtriuſque rei, tam illorum illuminationis, quàm ipſius confeſſionis, vſque hodiè teſtis eſt Abbas de Campo, quod eſt cœnobium, non ignotum parochiæ Colonienſis & Ordinis Ciſtertienſis. In territorio etiam Senonenſi, in oppido, quod ſancti Florentini nomine vocant, oblata eſt viro Dei mulier ſurda. Cui manus imponens, per ſpiritum ſenſit virtutis effectum, cùm illa adhuc ſtupida & tumultuoſa, vt eſt genus illud, & vt antè ſolebat, nihil ſe audire clamaret. Manè autem facto, cum nec illa rediret, nec alter aliquid indicaret de ea, ſciens ſanctus diuinam miſericordiam adfuiſſe, accerſiri fœminam iubet. Inuenta igitur auditum recepiſſe, venit glorificans Deum, & Dei famulo gratias agens. Egrediebatur idem pater Metenſium ciuitatem, & ex more deuotus eum populus deducebat cum eorum Epiſcopo Stephano, & fratre eius Reinaldo Barrenſi Comite, alijsq; perſonis tam ex clericali quàm ex militari ordine multis.

Quantam ſignorum gratiam ei Dominus contulerit

Spiritu præuidet quædam ſua miracula.

Mulier clauda recipit greſſum.

Itèm alia.

Itèm aliæ reſtituitur greſſus.

Duo cæci vident, & duæ claudæ ambulant.

Surdus audit.

Cæco oculus reſtituitur.

Alexander Abbas Grandiſſyluæ.

Itèm tribus alijs.

Surdæ redit auditus.

Interim

Interim causa extitit, vt rogaret nobilem virum Henricum de Salmis super verbo quodam, quod ipse ei Episcopus & alij, qui conuenerant, suggerebant: vt videlicet Metensi ciuitati & populo pacem daret, cui grauiter inimicabatur. Ille verò renuere penitus cœpit & abiurare, nec vllis precibus flecti. Inter hæc superuenientes alij offerebant beato viro hominem surdum, obsecrantes, vt ei manum imponere dignaretur. At ille fidei zelo succensus, sicut interdùm ob causas necessarias terror quidam & authoritas supra hominem in eius facie rutilabat, conuersus ad militem: Tu nos, inquit, audire contemnis, quos continuò coram te audiet surdus. Et imponens manum homini, signauit eum, & in aures eius digitos misit. Quo protinùs audiente, pauens Henricus & tremens, ruit ad pedes hominis Dei, humiliter satisfaciens, & libere annuens, quicquid fuerat postulatus. Transiens aliquandò seruus Christi Brenam oppidum, mendicantem in platea vidit fœminam cæcam. Quam aliquantispèr intuitus, cùm ex more à transeuntibus eleemosynam flagitaret: Tu, inquit, petis argentum, & Deus tibi donabit visum. Accedens ergò, tetigit eam & oculos eius aperuit. Quæ beneficium sentiens insperatum, non minùs misericordiæ magnitudinem, quàm lucem insolitam mirabatur. Inter primas propagines, quas abundantissima vitis emisit, in Rhemorum parochia monasterium Igniacense plantatum, feliciter radicauit. Quod aliquandò visitans idem sanctus, vicum Mattronæ fluuio proximum, quem Riuolium nominant, pertransibat. Vir quoquè magnificus & deuotissimus eius amator Samson Rhemorum Archiepiscopus comitabatur illum, solita veneratione deducens. Senex autem claudus, ad mendicandum positus erat in via, cui vnus ex fratribus eleemosynam dedit. Secutus Abbas sanctus, cùm iam hominem pertransisset, conuertit se, & paulispèr intendens in eum, quid patiatur, interrogat circumstantes, & sibi illum præcipit exhiberi. Suspicati homines, quòd esset ei amplùs aliquid ipse daturus, Domine, inquiunt, claudus est, nec moueri potest: nos ad eum feremus, quod voluëris dare. Quo repetente verbum, & dicente, Tollite eum, & afferte ad me, primò quidem præ admiratione mutuò sese intuebantur, ignorantes quid esset facturus. Demum agnoscentes eum, clamabant adinuicèm: Abbas est Clarauallis, & protinùs illum sanabit. Nimirùm solitus erat, quotiès poterat, operam dare, nè in vicis agnosceretur, & interdicere socijs, nè cui ex occurrentibus manifestarent eum, aut de eo aliquid loquerentur: sed quærentibus quis transiret, dicerent monachos esse, aut aliquem de personis simul euntibus nominarent. Igitur agnito Dei famulo, ruunt vndiquè: & leuantes hominem, ferunt & offerunt ei: Qui imponens vtramque manum capiti eius, & in cœlum suspiciens, ac breuiter orans, deponi illum iubet & ambulate. Excusante illo, & dicente, Non possum: Ego tibi, ait, in nomine Domini & eius virtute præcipio, Vade, sanus esto iam ab hac hora. Quid plura? Statim depositus, statim sanatus est, statim liberè gradiebatur, repletus stupore & ecstasi in eo, quod contigerat sibi. Sed vicini eius & noti pariter cõgratulantes, Dominum collaudabant, qui miserabilis hominis & meritum simul & votum, abundantia suæ pietatis excessit. Vndè etiam vsque hodiè locus ab incolis demonstratur, vbi signum tam euidens diuinæ virtutis effulsit, vbi senex claudus ex multis annis, tota inferioris corporis sui parte præmortuus, & à renibus deorsùm omni prorsùs membrorum destitutus officio, dum stipem postulauit, sanitatem recepit, orante seruo fideli, & omnipotente Domino operãte. Hic fuit viri sanctissimi nouissimus in Rhemorum partes ingressus: siquidem factum est hoc ante sacram eius depositionem corporis anno vno: de qua felicium eius actuum felicissima consummatione erit nobis iam, sed sub alia narratione, dicendum. Nimis enim fallitur, si quis arbitratur huius sanctissimi viri facta mirifica posse cuncta narrari: & tam necesse est multa sileri, quàm impossibile omnia comprehendi.

Nobilem quendam miraculo cogit paci studere.

Cæcam illuminat.

Samson Rhemorum Episcopus.

Ecce vt se cupit celatum.

Claudus repentè fit sanus.

CVM post tantos & tam multos iam labores ac sudores Dominus dilecto suo Bernardo Clarauallensi Abbati, diù desideratum preciosæ mortis somnum dare disponeret, & fidelem seruum in requiem introducere suam: cœpit magis ac magis promptus in ipsum proficere spiritus, & caro infirma deficere. Cognoscens enim vir sanctus propè esse iam brauium, solito currebat alacrius, & terrestris suæ habitationis dissolutionem sentiens imminere, votis vberioribus adspirabat ad habitationem ex Deo, domum non manufactam, æternam in cœlis. In cuius purissimo pectore sacri sese desiderij flamma non capiens, crebris erumpebat indicijs, & ignitum eloquium vehementer feruoris interni vehementiam declarabat: sicut in sanctis animalibus per prophetam inter cætera describuntur & scintillæ, quasi adspectus æris candentis. Corpus lectulo decubans, varijs exercebatur incommodis: animus tamen nihilominùs liber & potens, quæ Dei erant, exercebat inuictus, non cessans in medijs quoquè doloribus meditari sacrum aliquid, aut dictare, & orare affectuosiùs, fratres studiosiùs exhortari. In oblatione hostiæ salutaris, quam vsque ad defectum vltimum vix aliquandò intermisit, artus sibi vix cohærentes vigore spiritûs sustentabat, semetipsum pariter offerens acceptabilem hostiam Deo in odorem suauitatis. Quo tempore ad auunculum suum Andream militem templi, qui & ipse regionis Hierosolymitanæ columna maxima habebatur, Epistolam scribens, inter cætera ait: Ego enim delibor, nec puto me longum facere super terram. In illis diebus causa extitit, vt fratrum aliquis in remotas Germaniæ partes pro quibusdam mitteretur agendis. Et missus est frater Henricus monachus, quem ante sex annos de Constantiensis diœcesis partibus cum pluribus alijs idem pater sanctus adduxerat. Hic ergò dum mitteretur, longioris itineris pericula timens, (nimirùm hyems erat) illud tamen maximè verebatur, nè contingeret, vt idem pater sanctus, priusquàm ipse rediret, ab hac vita migraret, & absens, ipse benedictionis extremæ participio fraudaretur. At ille benedicens ei, & dicens, Ne timeas: & incolumis reuerteris, & me quoquè, sicut desideras, inuenies, consolatum illum emisit. Profectus idem frater, in territorio Argentinensium adstrictum glacie fluuium pertransibat. Tum subitò fracta glacie sub pedibus muli, quo vehebatur, corruit, & sub glaciem vehemens illum vnda trahebat. Quid faceret mersus flumine, glacie clausus? Recordatus est patris sui, recordatus est promissionis eius, quæ inanis esse non potuit. Continuò siquidem, vt hodiè quoq; fatetur, patrem sanctum sibi visus est habere præsentem: tantaque suauitate perfusus est, vt nec impetum amnis, nec molestiam frigoris, nec spirandi difficultatem, nec vllum deniquè incommodum sentiret aut metum. Nec mora: contra fluminis impetum sine suo conatu diuina virtute reductus, ad ipsum, per quod antè ceciderat, foramen se reperit, marginem arripit, exit intrepidus, illæsus euadit: expleto negocio redit incolumis, & fideli promissione, sicut ipse promisit, inuenta, multiplices gratias agit, ad sacrum cuius tumulum tam deuotus hodieque persistit, quàm certus est eius sese meritis, velut de tumulo, & quidem satis horribili, reuocatum. Sed non est nobis super hoc declamandum. Alij antiqua miracula conferant: nec minùs hunc mirabiliter, quàm beati Benedicti puerum Placidum, nec minori afferent à periculo liberatũ: qui etiam, si viderent, quẽ adstrictus glacie reddidit fluuius, ei compararẽt, quẽ euomuit cetus: nobis sufficit breuis & pura narratio. Intereà dũ adhuc pater sanctus in suo Clarauallensi cœnobio, licèt lectulo decubans, cursum vitæ viriliter consummaret, grauis admodùm plaga Metensi populo superuenit. Egressi enim in multitudine graui aduersùs vicinos principes, à quibus præter morem lacessitam se esse tanta ciuitas indignabatur, traditi sunt multi in manus paucissimorum. Conclusi deniquè inter Frigidi Montis (sic enim eum appellant) & Mosellæ amnis angustias, ac mutuo sese impetu collidentes, vna hora, sicut dicebatur, plùs quàm duo milia corruerunt, quidam gladijs trucidati, plures amne submersi. Vehementi ergò indignatione concepta, nobilis illa ciuitas totis ad vltionem viribus parabatur, cùm e regionè aduersarios quoquè & fortiores

Lib. VI.

Ezech. 1.

Corpore languente, spiritus robustus fortiter diuina exercet

Nota rem memorabilem de absente vero beato

Ionæ 2.

præda

præda copiosa, & audaciores fecisset euentus. Imminebat totius prouinciæ certa vastatio, cùm venerabilis eorum metropolitanus * Hillius Archiepiscopus Treuirensis, dignam gerens suorum solicitudinem filiorum, vnicum in tanta necessitate petijt refugium, & expetijt virum Dei Bernardum. Veniens ergò Clarauallem, ipsius atque omnium fratrum vestigijs tota humilitate prostratus, rogabat & obsecrabat, vt se tantis dignaretur opponere malis, quibus alter nemo modum postponere videretur. Dominus autem, sicut semper fidelis serui sui direxerat vias, & in præcipuis quibusque caulis aptissimo vsus fuerat instrumento, ex paucis antè diebus ægritudinem corporis eius aliquatenùs releuârat. Quibus diebus cùm ad literas venerabilis Hugonis Ostiensis Episcopi rescriberet, ait: Verum est, quod audistis. Infirmatus sum vsque ad mortem: sed interim, vt sentio, ad mortem reuocatus, atque hoc, vt me sentio, non diù. Vitam quippè mortalem, mortem magis, quàm vitam reputans, non à morte, sed ad mortem reuocatum se sentiebat, cùm ab exitu reuocaretur, licèt præsentiens non diutius differendum. Et hoc quidem sæpiùs erga eum prouidentia diuina disposuit, in cuius manu placita erat anima illius, vt quotiès eum grandis aliqua necessitas euocaret, vincenti omnia animo vires corporis non deessent, mirantibus, qui videbant, eum & robustos homines in tolerantia superare. Expletis namque negocijs, velut in se rediens, multiplicibus infirmitatibus laborabat, vt vix viueret feriatus, qui occupatus deficere nesciebat. Cui in opere nouissimo tam manifestè tamque magnificè diuina adfuit virtus, vt ex laboribus vires capere videretur. Accidit autem, cùm in prædicti Mosellæ fluuij litore residentibus hincindè partibus, fidelis mediator rogaret, quæ ad pacem erant, vt pars altera nimis ægrè ferret, quod exigebatur: ex tanta siquidem hostium strage ferocior, & humiliari, vt erat necesse, non sustinens: subitò denique, tanquàm agitati furijs, discesserunt, virum Dei insalutatum, solam verò cæteris omnibus relinquentes desperationem pacis. Nec sanè ex contemptu aliquo, sed ex metu reuerentiæ eius imètè fugam. Siquidem verebantur, nè præsentium quamlibet improbas mentes facilè flecteret, minùs considerantes, quid ille per spiritum nusquàm absentem, posset etiam in absentes. Iam conuentus in magno turbine soluebatur, sola vtrinque meditabantur arma, sola iniibant consilia malignandi: cùm vir sanctus eos, qui secum venerant, consolatus fratres, Nè turbemini, inquit: licèt enim per multas difficultates, omninò tamen pax desiderata proueniet. Quibus etiam, vndè id nôsset, innotuit, dicens: Videbar mihi per nocturnum soporem Missam celebrare solennem. Cumque expleta paulominùs oratione prima, recordarer Angelicum ex more canticum, id est, Gloria in excelsis Deo, præcedere debuisse, erubui, & quod oblitus omiseram, Canticum inchoans, vobiscum pariter ad finem vsque compleui. Iam medium noctis transiërat, cùm vir sanctus de prædictorum pœnitudine principum legatione suscepta, iucundè satis conuersus ad nos: Agnoscite, ait, promissæ vobis canendæ gloriæ & cantici pacis præparationem. Interim ergò partibus conuocatis, per dies aliquot de pace tractatum est, & ob maximas difficultates occurrentes vtrinquè, sæpiùs desperatum, nisi quòd omnes iam consolabatur, quæ omnibus innotuerat, Abbatis sancti tam certa de reformanda pace promissio. Nec parùm ipsa dilatio profuit, ijs præsertim, qui varijs incommodis laborantes, remedia consequebantur in carne, seu etiam qui videntes ædificabantur in fide. Tantus enim concursus erat, vt multitudine pariter atque importunitate sua ipsum quoquè negocium reformandæ pacis penè desperabiliter impedirent, donèc quæsita tandèm in medio flumine insula, partis vtriusque primarij in nauiculis accesserunt. Vbi compositis omnibus, secundùm quod fidelis arbiter diffiniuit, datis sibi inuicèm dextris, reconciliati & confœderati sunt in osculo pacis. Inter omnes sanè, quas per manum serui sui ibidèm præstitit Dominus, sanitates, celeberrima fuit cuiusdam mulieris curatio. Hæc ab annis octo pessima ægritudine laborabat, vehementi tremore & validis motibus vniuersa pariter membra concutiens. Cùm autem videretur, grauioribus ortis difficultatibus, propemodùm excidisse spes pacis, Domino disponente, venit mu ier ità tremens, nec minùs horribilis, quàm miserabilis, & omnes pariter ad spectaculum conuenerunt. Orante deniquè Dei famulo, sub oculis omnium paulatim concussione sedata, perfectam adepta est protinùs sospitatem. Quæres in tantam admirationem etiam durissimos quosque permouit, vt percutientes pectora sua, per horam ferè dimidiam cum lachrymis acclamarent. Tantus deniquè factus est impetus & concursus procidentium & deosculantium viri Dei sacra vestigia, vt propemodùm comprimeretur, donèc tollentes eum fratres, & imponentes in nauiculam, à terra modicè subduxerunt. Cumque accedentes ad se principes, vt cœperat, pro pace rogaret, suspirantes dixerunt: Oportet nos libenter eum audire, quem, vt ipsi cernimus, Deus diligit & exaudit: & audito eo multa facere, pro quo tanta facit Deus in oculis nostris. Quibus ille, vt semper cautus erat competenter huiusmodi gloriam declinare, Non propter me, inquit, sed propter vos facit. Simili quoquè miraculo, & in simili opportunitate, ipsa etiam die Metensium animos Dominus inclinauit ad pacem. Ingressus enim sanctus Metensium ciuitatem, Episcopum simul populumque ad ea, quæ pacis erant, vehementer vrgebat. Grauiter autem vrebat eos vulnus acceptum, quibus enim validè satis repéndere cogitauerant, secus, quàm vellent, remittere cogebantur. In ipsa hora oblata est ei mulier paralytica in ciuitate eadem. Cui manus imponens, & orans, dignatus est palliolum quoquè proprium, quo vtebatur ipse, super eam extendere, tenendum Episcopo tradere adstanti, & sub eodem velamine debilia tangere membra. Expleta autem oratione, & benedictione data, erexit illam: omnibusque mirantibus, per medium illorum incolumis ibat, quam attulerant in grabato. In flumine quoquè prædicto Mosella dum ob intolerabilem concurrentium multitudinem vir Dei nauicula veheretur, vnus ex his, qui curam desiderabant, cæcus clamabat in litore, obsecrans vt duceretur ad eum. Cumque ille iam pertransiret, audiens homo nauigantem post eum haud procùl à litore piscatorem, diffibulatam protinùs chlamydem, qua erat opertus, porrigens illi, rogat vt in nauiculam reciperetur. Factum est: & vt peruenit ad sanctum, iuxta fidei suæ magnitudinem, magna velocitate sub manu eius visu recepto, miratus clamabat se videre colles, videre homines, videre arbores & cætera vniuersa. Paucis ab eodem loco milliaribus distat cœnobium, quod sancti Benedicti nomine vocant: vbi puer claudus & à renibus infrà, omni prorsùs membrorum destitutus officio, solis admouendum manibus vtebatur & renibus, pedes emortuos simul cum tibijs post se trahens. Quem ex Burgundiæ partibus pater aduectum, ante annos quatuor ibi reliquerat, & extunc fratrum eleemosynis alebatur. Itaque cùm beati viri sanctitatem & virtutes, quas Dominus operabatur in ipso, per omnem prouinciam celebris fama vulgaret, impositum plaustro eundem puerum, prædicti cœnobij fratres adduxerunt ad eum, rogantes, vt solita pietate misero subueniret. Acquieuit, imposuit manus, orauit, & eadem hora sanum reddidit, liberè stantem, liberè gradientem. Deniquè sicut ab eiusdem loci Abbate nupèr accepimus, vsque hodiè fratrum pecora idem puer incolumis sequitur & custodit: & si quis scire desiderat, Iohannes est nomen eius. Alter etiam claudus, in eiusdem monasterij vicinia degens, eodem tempore ad prædicti patris sancti benedictionem sanatus est, & gressum recepit. Sed & prope Leucorum vrbem loco, cui nomen est Gunderuilla, idem vir Dei fœminam cæcam illuminauit sub oculis plurimorum, qui de tota confluxerant regione. Cæterùm nimis difficile, aut omnimodis impossibile foret, itineris illius magnalia vniuersa complecti: sed neque propositi nostri est, eiusmodi modò prosequi signa, & narrandis virtutum operibus operam dare. Hic enim viarum tuarum, pater dulcissime, finis beatus, & hic labor vltimus fuit.

* *Illinus.* Vide Archiepiscopi extimam humilitatem.

Mortalem vitam vir Dei mortè nuncupat.

Visio sancti viri.

Ecce quantùm vir Dei laborauerit in componenda pace inter discordes.

Insigni miraculo multorum cõpunguntur animi, & pax deplorata reformatur.

Sanat paralyticam mulierem.

Cæco celeritimè reddit visum.

Claudus ambulat.

Item alia. Cæca videt.

In hoc opere non minùs vtili, quàm difficili, nec minùs desperatæ, quàm necessariæ pacis labores tuos gloriosè compleuit, qui magnificè semper honestauit te in laboribus tuis. & te in suo nomine, & nomen suum in te glorificat, Rex gloriæ Dominus Deus tuus.

Cotripitur vir sanctus graui morbo & suauissimo spiritu tendit ad finem. *Luc. 18.*

VT expleta Metensium reconciliatione, & prouinciæ illi pace reddita, pater sanctus ad monasterium redijt, II. graui admodùm iamiamque deficientis languore corporis occupatus, in tanta tamen suauitate & dulcedine spiritûs quotidiè propinquabat ad exitum, acsi in portu nauigans, paulatim vela deponeret. Euidenter quoquè fratribus aiebat: Hæc sunt verba, quæ loquebar ad vos, cùm præterita hyeme ægrotarem, non vobis esse, quod adhuc timeretis: æstate proxima imminere mihi credite huius corporis dissolutionem. At quàm euidenter proprio didicimus experimento, quod de sanctis Apostolis Euangelia sacra testantur, quòd dum suam eis prædiceret Dominus passionem, erat verbum absconditum ab eis, & capere non valebant. Nimirùm quod tam vehementer horrebat animus, minùs facilè persuadebatur vt crederet: præsertim cùm & ipse compatiens filijs, eiusmodi verba supprimeret. Cæterùm factis quodammodò clamans, Opera consummaui, quæ dedit mihi pater vt facerem, ac magis & magis actus omittere, affectus retrahere, & sacrorum funibus desideriorum sedula intentione præiactis, vicino iam litori hærere firmiùs, commodiusque applicare. Deniquè cùm venerabilis antistes sedis Lingonicæ Godefridus, de quibusdam eum solicitaret agendis, & minùs apponere animum miraretur: Nè mireris, inquit: ego enim iam non sum de hoc mundo. Videns autem pater sanctus, compassionis & misericordiæ visceribus affluens, charissimos sibi fratres & filios miserabiliter admodùm tabescentes & arescentes præ timore & expectatione iamiamque imminentis desolationis grauissimæ & lamentabilis orbitatis, dulcissimis eos consolationibus refouebat: & monens eos in tuto diuinæ clementiæ sinu spei fideiq; suæ ancoram per inconuulsibilem charitatem firmiùs radicare, se quoquè promittebat nec post mortem eis aliquandò defuturum. Propensiùs autem, quàm noster queat exprimere sermo, rogans obsecransque per multas lachrymas, timorem Dei & sacræ puritatis ac totius perfectionis amorem nostris immittere & imprimere animis conabatur. Sed & monebat, & cum lachrymis obtestabatur, vt si quid fortè virtutis aut exemplo nobis commendasset, aut verbo, id æmularemur, id firmiter teneremus, & proficeremus in eo: alijs quidem verbis, sed eodem spiritu illud Apostolicum loquens: Rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodùm accepistis à nobis, quomodò vos oporteat ambulare & placere Deo per omnia, sic & ambuletis, vt abundetis magis. Atque vtinàm tam efficaciter persuaserit, quàm affectuosè suasit. Modum autem ægritudinis eius, si quis nosse desiderat, extat Epistola, quam ad amicum quendam paucissimis diebus ante sacram à nobis profectionem suam ipse dictauit. Quam nimirum huic narrationi nostræ duximus inserendam, quòd videlicet etsi aliena quoq; de ipso, ampliùs tamen nos ipsius de se verba, delectent. Suscepimus charitatem vestram in charitate, & non in voluptate. Quæ enim voluptas, vbi totum sibi vendicat amaritudo? Nisi quòd solùm nihil comedere, vtcunquè delectabile est. Somnus recessit à me, nè vel beneficio sopiti sensûs dolor vnquàm recedat. Defectus stomachi ferè totum, quod patior, est. Frequenter in die & in nocte exigit confortari modico admodùm qualicunq; liquore, nam ad solidum omne inexorabiliter indignatur. Hoc parùm, quod dignatur admittere, non sine graui molestia sumit: sed timet grauiorem, si sese vacuum omninò dimiserit. Quòd si plusculum quid interdùm admittere acquiescat, id grauissimum. Pedes & crura tumuerunt, quemadmodùm hydropicis contingere solet. Et in his omnibus, nè quid lateat amicum, de statu amici solicitum, secundùm interiorem hominem, vt minùs sapiens dico, spiritus prõptus est in carne infirma. Orate Saluatorem, qui non vult mortem peccatoris, vt tempestiuum iam exitum non differat, sed custodiat. Curate munire votis calcaneum nudum meritis, vt is, qui insidiatur, inuenire non possit, vbi figat dentem, & vulnus infligat. Hæc ipse dictaui, sic me habens, vt per notam vobis manum, agnoscatis affectum Hoc exemplar Epistolæ, quam, vt nos diximus, & ipsa quoquè eius verba declarant, pater sanctus exitu iam imminente dictauit. Ex cuius tenore posset nimirùm diligens lector sacrum illius vel ex parte aliqua pectus agnoscere, quanta illi in ipsa sui ruina corporis tranquillitas mentis, serenitas animi, suauitas spiritûs, quanta sub fiduciæ culmine radix humilitatis. Sed nostrum sub tam graui articulo inconsolabilem luctum aliquatenùs illi æstimare ac sibimet exhibere licebit, pallidasque, si piè senserit, turmas imaginabitur filiorum, exterminatas facies, vultus exangues, genas lachrymis sordentes, suspiria quoquè pectorum ac singultus. Quis enim apud nos erat tumultus cogitationum, quod naufragium animorum, cùm thesaurus tam amabilis raperetur à nobis, & præsentibus & cernentibus, quia nec spes esset retinendi, nec facultas aliqua commeandi? Pater erat, sed qualis pater, qui videbatur abire? Nobis quodammodò proprius, veriùs tamen toti mundo communis. Erat enim omnium & bonorum gloriatio, & malignantium metus: vt de eo non incongruè videretur esse psallendum: Videbunt recti & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum. Quo præsente, sanctitas omnis iucundabatur, præsumptio frenabatur, duritia compungebatur. Quo præsente, celebris quisque conuentus velut quodam sole resplenduit: absente, caliginosus & quodammodò mutus apparuit. Quàm deuotè, quàm piè singulis nostrûm & tunc hodieque clamandum, Pater mi, pater mi: currus Israel, & auriga eius. Tu fluctuantium portus, clypeus oppressorum, &, vt de seipso beatus Iob loquitur, cæco fuisti oculus, & pes claudo. Tu perfectionis exemplar, virtutis forma, speculum sanctitatis. Tu gloria Israël, tu lætitia Hierusalem, tu deliciæ tui sæculi, & vnicum tui temporis decus, oliua fructifera, vitis abundans, palma florida, cedrus multiplicata, platanus exaltata. Vas electionis, & vas honoris in domo Dei: vas auri solidum, ornatum omni lapide precioso, fide & sanctitate solidum, & varijs charismatibus tanquàm gemmis ornatum. Tu ecclesiæ sanctæ fortissima splendissimaque columna, tu vehemens tuba Dei, tu dulcissimum sancti spiritûs organum, pios oblectans, desides excitans, debiles portans. Cuius medicinalis manus & lingua, morbos vtraq; curabat, illa corporum, ista morum. Cuius erat simplex habitus, simplex vultus, dulcis facies, gratiosus adspectus. Cuius deniquè vita fructuosa, cuius mors preciosa: quia tibi quoquè Christus viuere fuit, & mori lucrum. Quòd si nobis alterum fortassis vtilius, sed alterum multo melius tibi. Et quod tibi tam commodum, nobis, si piè sapimus, non potest non esse iucundum. Cæterùm etsi pium est congaudere tibi, pater bone, qui in gaudium Domini tui feliciter introisti: non tamen impium super nosipsos flere, quos nimirùm, abeunte te, solito grauiùs horror geminus circumsepsit, dum nobis est vita tædio, mors timori. Etsi pium congaudere tibi, qui beato transitu mortis, ad torrentem voluptatis, quem ardenter sitiebas, accessisti: nostram tamen vicem dolere non impium, quibus & viuendi omnis pariter est sublata suauitas, & moriendi necdùm collata securitas. Etsi pia tibi impenditur gratulatio, felix anima, quæ in plenitudine lucis exultas: non tamen impia super nos assumitur lamentatio, qui relicti sumus: post mirificam, in qua hactenùs exultauimus, claritatem, horrere magis tenebras subintrantes: post aurea, quæ paulò antè vidimus, sæcula, grauiùs ferre hoc planè ferreum, quod successit. Sed reflectamus stylum ad ordinem narrationis, & paternum, quibus possumus, votis exitum prosequamur, exitum nobis lugubrem: nam illi potiùs triumphalem. Ante patris huius excessum accedentes ad eum filij, quos per Euangelium ipse genuerat, pijssimum eius animum lachrymabili supplicatione pulsabant, & hæc atque huiusmodi loquebantur: Nunquid non misereris huic monasterio pater? Nunquid non compateris nobis, quos tanto pietatis affectu maternis lactâsti vberibus, paterna consolatione fouisti? Quomodò sic exponis labores tuos, quos in loco hoc laborâsti? quomodò tam

Non vult in sua infirmitate apponere animũ ad temporalia.

Consolatur & adhortatur vir pijssimus fratres mœrentes 1. *Thes.* 2.

Epistola eius ad Abbatem Bonæuallis Arnoldum, quæ est in eius Epistolis 310.

Ingens dolor, nec sanè immeritò, fratrum ob sancti viri decessum.

Psal. 106.

4. *Reg.* 2.

Iob 29.

SB nardi pœconium.

Piæ fratrũ preces & querimoniæ apud virum Dei ad extrema tendentem.

dò tam dilectos hactenùs filios sic relinquis? Tunc flens ipse cum flentibus, & columbinos in cælum oculos porrigens, ac mente tota Apostolicum illum spiritum concipiens, testabatur se esse coarctatum è duobus, & quid eligeret ignorantem, diuinæ totum arbitrio tribuere pietatis. Nam & hinc paterna illum vrgebat charitas, filiorum votis annuere, vt maneret: & indè trahebat Christi desiderium, vt migraret. Cui tamen ab olim iam & altiùs radicata in pectore eius humilitas persuaserat, vt ex intimo cordis affectu seruum inutilem se esse diceret, & arborem sterilem reputaret, ex cuius vita nullus sibi fructus, nullus alteri cuiquam proueniret. Nam & solitus erat in familiari collocutione fateri, vix credere se hominibus, quòd sic eum sibi vtilem crederent, vt dicebant. Sed nec paruum sese in suis super huiusmodi cogitationibus perhibebat aliquandò sustinuisse conflictum, quòd nec tam veraces homines fallere velle, nec tam prudentes falli posse verisimile videretur, cùm alterutrum excusare non posset. Quem enim totus mirabatur orbis, solus ipse, quod erat mirabilius, non videbat, suæ videlicet operationis opinionisve splendorem: sicut ille quondàm vir simplex & rectus, nec solem cùm fulgeret, nec lunam incedentem clarè, vidisse se memorabat. Nouissimè cùm exterioris habitaculi vndiquè iam soluta compago, desideranti animæ liberum præstaret egressum, magnus dies ille illuxit, quo perpetuus illi ortus est dies. Ad cuius exitum, vicini Episcopi cum Abbatum multitudine cõpiosa & fratrum fuerant congregati. Hora autem diei penè tertia singularis lucerna suæ generationis, sanctus ac verus Abbas Bernardus, à corpore mortis in terram viuentium feliciter, Christo duce, migrauit ex filiorum circumstantium & inter graues singultus ac lachrymas vberes vtcunquè psallentium choro, ad multorum, quos ipse præmiserat, cœtus transiens lætabundos, ad sanctorum cuneos gratulantes, ad obuia agmina Angelorum. Felix anima, quam sic leuabant excelsa suorum priuilegia meritorum, quam sic pia filiorum prosequebantur inferiorum vota, sic quoquè superiorum desideria sacra trahebant. Felix ille & verè serenus dies, quò plenus ei meridies Christus illuxit, dies cunctis diebus vitæ suæ tantis ab eo expectatus desiderijs, expetitus suspirijs, frequentatus meditationibus, orationibus præmunitus. Felix transitus de labore ad refrigerium, de expectatione ad præmium, de agone ad brauium, de morte ad vitã, de fide ad notitiam, de peregrinatione ad patriam, de mundo ad patrem. De quo etiam transitu eius multa nouimus apparuisse quàm multis, & quidem non indigna relatu: sed difficile nimis, singula inuestigare: & scribere omnia, nimis longum. Nam & vsque modò multifariè multisque modis paternus erga filios amor, verè etiam tunc immò veriùs nunc viuens & vigens, crebris reuelationibus eorum dignatur solari lachrymas, releuare mœstitiam: vt quo ei dulciùs congaudent, minùs anxiè doleant sibi. Si qua tamen ex his, nimis prolixam desiderantia narrationem, lector scire desiderat, proprio magis nouissimoque capitulo credimus reseruanda. Interim cætera prosequentes, quanta possumus violentia animos auertamus ab illo tam graui gemitu & rugitu, quo nimirùm grex miserabilis, pastore migrante, personuit. Parcamus paginæ, & quantùm possumus stringamus oculos, palpebras complodamus aduersùs lachrymas illas, quibus in illo suæ claritatis abscessu vallis nostra fluebat, Ecclesiæ protinùs vniuersæ calicem sui propinatura mœroris cui, hactenùs cõsueuerat stillare dulcedinem, gaudia fundere, fluere consolationes. Dum fidelis minister & sacerdos altissimi ingreditur in locum tabernaculi admirabilis, ad altare Dei, sacram ei & acceptabilem hostiam sui spiritûs oblaturus, corpus etiam ritè paratum & ornatum sacerdotalibus vestimentis, oratorio beatæ Mariæ Dei genitricis infertur. Plurima quoquè nobilium & ignobilium de vicinis quibusque locis gemebunda protinùs turba conuénit, & vallem totam ploratus & vlulatus multus implebat: amariùs tamen pro foribus monasterij lamentabatur sexus miserabilior mulierum, quòd accedentibus ad eius vestigia viris, monastici Ordinis disciplina inexorabiliter eis etiam tunc negatet ingressum. Biduo mansit in medio gregis pastor extinctus, dum pristinarila gratia dulcissimi vultus nil minorata, sed aucta magis, omnium in se figeret oculos, animos traheret, sepeliret affectus. Crescebat autem supra modum ruens vndiquè populi multitudo, & intolerabilis iam fiebat impetus concurrentium, ac desiderabiles tenentium pedes, osculantium manus applicantium panes, balteos, nummos, & alia quæque, seruanda sibi pro benedictione, & varijs necessitatibus profutura. Maximè tamen parati in diem tertium, solennem per loca proxima præstolabantur reponendi sacri corporis eius horam, copiosiùs vndiquè conuenturi. Nam & secunda die tantus circa meridiem populus fuerat congregatus, & tanto pietatis zelo stipati, vndiquè sacrum corpus obsederant, vt nulla penè Episcopis reuerentia, nulla fratribus haberetur. Vndè veriti, nè quid simile, aut fortè grauius accideret, die tertia præoccupantes horam, & manè diuina ex more sacrificia consummantes, sicut & biduum iam in celebratione Missarum & iugi fecerant melodia, purissimum illud balsamum vasculo commisêre, * sub lapide reponentes lapidem preciosum, optimam margaritam. Consummatis ergò feliciter vitæ suæ diebus, & annis circiter sexagintaquatuor expletis, dilectus Domini Bernardus, Clarauallensis cœnobij primus Abbas, aliorum quoquè amplius quàm centum sexaginta monasteriorum pater, tertiodecimo Calendas Septembris, inter filiorum manus obdormiuit in Christo: sepultus est autem vndecimo Calendas eiusdem mensis. Sed & pectori eius ipso in tumulo capsula superposita est, in qua beati Thaddæi Apostoli reliquiæ continentur, quas eodem anno ab Hierosolymis sibi missas, suo iusserat corpori superponi: eo vtiquè fidei & deuotionis intuitu, vt eidem Apostolo in die communis resurrectionis adhæreat. Priùs tamen quàm sacratissimum illud corpus tumulo redderetur, vnus è fratribus, qui ex multis annis caduco morbo grauiter laborauit, plena fide opem flagitaturus accessit. Quem nunc vsque superstitem nouimus, & nihil vnquàm ex ea hora prædictæ infelicitatis expertum. Facta sunt hæc eodem anno, quo beatus Papa noster Eugenius tertius, eiusdem patris sancti in sancta conuersatione filius, ab hac luce, vel magis ab caligine migrauit ad lucem: cuius merita in ipsa, cui tam insigniter præfuit, Vrbe miraculis pluribus illustrata coruscant, successore eius Anastasio Romanæ Ecclesiæ præsidente: regnantibus autem in Romanorum Imperio Friderico illustri, in Francorum regno pijssimo rege Ludouico, filio Ludouici: principatum Ecclesiæ vniuersæ, ac totius creaturæ visibilis & inuisibilis monarchiam tenente Dei filio Iesu Christo, anno ab incarnatione sua millesimo centesimo quinquagesimotertio: Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Philip. 1.

Vide tanti viri humilitatem.

Iob 31.

Felicissimè obdormit in Domino vir beatissimus A. 1153.

Crebrò apparet fratribus.

Sacrũ eius corpus oratorio Mariæ virginis infertur sepeliendum.

Gratia mira in vultu defuncti.

* *in* Numerus annorum vitæ eius.

160. monasteria condidit.

Comitialis frater sanatur.

Eugenius Papa post obitum miraculis coruscat.

III. IAM de suprà memoratis reuelationibus pauca dicturi, ab eo sumamus initium, quod prædictum est anno septimo, antequàm fieret. Erant duo fratres in monasterio, de sacra beati patris vita & felicibus actibus eius colloquentes: quorum alter ab ineunte adolescentia educatus ibidèm, ad alterum ait: Nõsti, quot annis sit victurus hic beatissimus pater noster? Cui ille: Nescio, inquit. Et alter: Ego, ait, nõui eum sex aut septem annos adhuc in carne victurum. Hoc autem vndè sciret, minimè iam scire possumus: quia nec tunc indicauit, & ante patrem sanctum ipse decessit. Porrò alterius hodieque superstitis relatione hoc verbum nobis innotuit, qui tunc primùm magis miratus est se audisse, quandò, vt ab olim audierat, ità vidit. Talis verò ille est, de cuius testimonio nec nos ambigimus, nec cuilibet alteri, qui eum nouerit, dubitandum credimus. Neque id solùm, sed quod non minori dignum admiratione videtur, nomen quoquè & personam successoris ipsius, indicante sibi eodem fratre, ex tunc innotuisse testatur. Manifestè enim eadem hora frater ille prædixit, quia dominus Robertus, qui hodiè Abbas de Dunis, post hunc beatum patrem Abbas futurus est Clarauallis. Nam quòd disiunctiuè sex aut septem annos

D. Robertus Abbas Dunensis post S. Bernardum factus.

annos victurum dicebat, ad hoc pertinuisse videtur, quòd inuentus sit terminus idem vltra sextum annum, intrà septimum tamen. Propè iam erat tempus, & festinabat sanctus pater ad metam. Infirmabatur enim, sicut in huius libelli principio memorauimus, adeò vt in illa iam infirmitate ipsius perfici virtus, iam imminere exitus videretur. Intereà fratres institêre supplicationibus & obsecrationibus, quibus poterant, apud Deum. Vndè etiam sanctus ipse cognoscens, precibus eorum desiderium suum differri, cùm aliquanto melius secundùm corpus habere cœpisset, congregatis fratribus, hæc eadem verba locutus est: Quid tenetis miserum hominem? Fortiores estis, & inualuistis. Parcite, quæso, parcite: finite me abire. Priùs tamen, cùm in summo periculo & timore fratres omnes in orationibus humiliarent animas suas, vni eorum visio talis apparuit: Occurrebat cum multa exultatione viro Dei extra monasterij claustra innumerabilis multitudo. In qua processione solos quatuor præeuntes idem frater, qui videbat, agnouit magnum illum dilectorem eius atque dilectum, cuius & ipse in libro quarto de consideratione cum laude meminit, Gauftidum Episcopum Carnotensem: Humbertum quoquè, qui Igniacensis cœnobij fuerat primus Abbas, & duos eius germanos, Guidonem scilicet & Gerardum: Exceptus itaque reuerenter, & post osculum amica diû colloquia miscens pater beatus, cum his quatuor stabat, expectante seorsùm multitudine cæterorum. Nouissimè salutantes eum prædicti viri, ex hoc sibi redeundum iam esse dicebant. Tum verò expalluit ille, & circumfusa sibi mœstitia internum declarans animi dolorem, Quid ergò, ait, sine me vultis abire? Et illi: Non possumus adhuc tuo nostroque satisfacere desiderio, donèc veniat tempus nouorum. Dicebant autem tempus nouorum, quo fruges nouæ colligerentur, sicut euidenter postmodùm probauit euentus, dum in Augusto mense decessit. Manè ergò frater ille, cui hoc ostensum fuerat, consolatus est cæteros, velut iam imminentem patris obitum formidantes, & quod viderat & audierat, indicauit. Adhuc autem hyems erat. Eodem tempore altera quoquè visio, prioris confirmatio fuit, nisi quòd euidentiùs iam vtriusque completa veritas probat, quàm euidenter in vtraque, quod futurum erat, Dominus reuelauit. Videbat enim frater quidam, eccè & parabat vir beatissimus ascendere Hierosolymam: iamq; ipso in procinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo, qui à primis ferè annis strenuè satis & laudabiliter conuersatus in monasterio, absentium consuetudinem Præpositorum supplere vices, reuerenter accedens, dicebat se præcessurum. Cuius visionis sic ostensa est veritas, vt prædictus vir Deo dignus, ad cælestem Hierusalem, vbi vera visio est pacis, parantem iam egredi, & paulò pòst secuturum patrem sanctum, felici functus legatione, præiret. Sed & Abbas quidam, satis ei & loco & habitatione vicinus, nec minùs animo & affectione deuotus, paucis diebus ante felicissimum patris huius excessum, videbat eum preciosissimis ornatum sacerdotalibus indumentis, & excellenti perfusum gloria, cum ingenti solennitate ad altare deduci. Ad cuius introitum ecclesia magna, magnis exultans vocibus, exclamabat: Puer natus est nobis. Verè etenim ipse puer erat, mitis & humilis corde, & sicut paruulus accipiens regnum Dei: in cuius meritò gratulabunda natali Angelica multitudo, & omnis pariter sanctorum Ecclesia, dum nobis videretur mori, sibi illum nasci, dum hic consummaretur, ibi incipere, non tam sonoris vocibus, quàm votis paribus concinens, exultabat. Si enim ad vnius pœnitentiam peccatoris, tota illa cælestis regio in lætitiam suscitatur: quænam illi gaudia exhibuisse credenda est, per quem tanta gaudia receperat de tam multorum conuersione peccatorum? Quis enim valeat æstimare, quantis in sæculari habitu & conuersatione manentibus, compluribus vtriusque sexûs ad alias transeuntibus congregationes, per huius fidelis famuli ministerium dedit Dominus pœnitentiam ad salutem? Aut quis numeret eos, qui sub eius cura in centum sexaginta monasterijs, per Dei benignitatem ad pœnitentiam sunt adducti? Nam & his solis, qui speciales eius filij videbantur, præter eos, qui iam cursum vitæ feliciter consummauerant, præter eos, qui per alia loca fuerant propagati, ea die, qua felicissimus pater ex Claraualle montem ascendere meruit clariorem, reliquit inhabitantes in ea septingentas septuaginta fermè animas, Domino seruientes. Quid igitur mirum, si gratus curiæ, si acceptus Regi, si exceptus cum lætitia & exultatione credatur, in quo gratia vsqueadeò vacua non fuit, qui tam fideliter, tam efficaciter plùs omnibus sui temporis & multarum retrò generationum laborauit, qui talentum sibi traditum, tam copiosè multiplicauit, tanta deniquè lucra retulit de negocio? Sed de his hactenùs, nè quis nos arguat eius, quam polliciti sumus, metas excedere breuitatis. Sanè in monasterio prædicti illius Abbatis, qui sic natalem eius præuiderat, ea nocte, quam nobiscum pater sanctus, manè profecturus, vltimam fecit, venerabili Præposito eius apparens, valefecit illi, & ait: Nôueris, quia iam migro, nec vlteriùs hîc morabor. Quod vt suo indicauit Abbati, accelerans Abbas, & Claraualle veniens, ipso die Abbatem sanctum, sicut prædixerat, reperit iam migrâsse. Frater Wilhelmus de Monte Pessulano, cuius & suprà fecimus mentionem, vir magnificus olim in sæculo fuit, sed magnificentior in sæculi fuga. Hic in monasterio Grandissyluæ monachus factus, patrem sanctum deuotissimè visitauit. Rediturus autem, lachrymabiliter querebatur, quòd non esset eum vltrà visurus. Cui vir Dei: Nè timeas, ait: adhuc me sine dubio videbis. Huius effectum promissionis deuotissimus ille Wilhelmus expectans, ipsa nocte, cùm beatus pater ex hac vita decessit, in monasterio Grandissyluæ apparentem sibi videre meruit, & dicentem: Frater Wilhelme. Et ille: Eccè ego domine. Veni, inquit, mecum. Ibant igitur pariter, & ad montem quendam altissimum peruenerunt. Interrogauit autem sanctus, an sciret, quò venisset. Ille verò se nescire professus est. Cui ipse: Ad radices, inquit, montis Libani venimus. Et nunc manebis hîc: ego autem ascendam in montem. Interrogatus, qua de causa veller ascendere: Discere volo, inquit. Miratus ille: Quid, inquit, vis discere pater, quem nulli hodiè in scientia credimus esse secundum? Ad quem sanctus: Nulla, ait, hîc scientia, nulla veri cognitio: sursùm scientiæ plenitudo, sursùm notitia veritatis. Et in hoc verbo dimittens eum, in montem altissimum subijt coram illo. Cumque intueretur euntem illum, expergefactus est, & protinùs occurrit ei verbum illud, quod ad Iohannem olim de cælo sonuit: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Vt ergò manè locutus est Abbati suo & fratribus, patrem sanctum ex hac vita migrâsse dicebat. Et notantes diem, ac diligentiùs inquirentes, vt audiêrant, inuenerunt. Eugè pater sancte, qui ascensiones in corde disposuisti in valle lachrymarum, feliciter iam ascendisti de Claraualle in montem Libani, montem candidationis, plenitudinem lucis, celsitudinem claritatis. Innocens manibus & mundo corde, ascendisti in montem Domini, ad diuitias salutis, ad thesauros sapientiæ & scientiæ peruenisti, vbi purè puram videas veritatem, vbi vnus tibi cum omnibus sanctis magister est Christus, vbi omnes iam docibiles Dei. Trahe nos post te, quæsumus, & de monte excelso misericorditer respice vallem tuam. Adesto laborantibus, subueni periclitantibus, manum porrige ascendentibus. Dat fiduciam tua nobis ab olim experta, nec exinanita modò, sed ampliùs cumulata benignitas: quinetiam visio, quam subnectimus, ab eadem nostra præsumptione non discrepat. Proxima nocte, postquàm sacrum corpus eius sepulturæ traditû fuerat, quantam adhuc pro filijs solicitudinem gereret pater sanctus, & quomodò suos, quos in mundo dilexerat, in finem quoq; diligeret, euidenter ostendit: Apparens cuidam fratri in multa gloria, & fulgore magno vestis & vultûs: & desiderantem tenere citò pertransiens, aiebat, Quia pro quodam fratre simplici veni. Audiêrunt hoc fratres, & mirabantur: sed circa horam diei tertiam veritas comprobata est visionis: Defunctus est enim quidam laudabilis admodùm simplicitatis frater. & sicut omninò credibile est, animam eius tanto duce felicem, qui pro eo venire se dixerat, secum tulit. Paucis quoquè expletis diebus alteri euidam fratri magnificè satis apparens, & arguens de suo nos doluis-

Fratrum precibus dolet se in vita retineri.

Visio fratris suiusdam.

Itèm alterius fratris visio.

Visio Abbatis eiusdã.

Luc. 15.

Nota magnũ numerum fratrũ Claraualle-sium sub B Bernardo.

Vir sanctus apparet vni præposito familiari, exitũ suum denũcians

Vir sanctus apparet fratri cuidam post decessum suum.

Terrena scientia imperfecta: quæ de sursùm est, perfectissima:

Apoc. 1.

Iohan. 6.

Apparet iterùm post obitũ suum in magna gloria

Alia eius apparitio.

doluisse decessu, post verba multæ consolationis & promissionem felicitatis æternæ in sua perseuerantibus obedientia & doctrina: Hoc etiam scito, ait, & dicito fratribus, cuiusdam verè sancti corpus, cuius & ego vestem habeo, in oratorio esse sepultum. Dicebat autem Episcopum Malachiam. Ipsius enim tunicam, in qua sanctus ille feliciter obdormiuit, ad Missarum sibi seruauerat celebrationem, & moriturus, in ea sese iusserat sepeliri, sicut & sanctum illum in sua sepeliërat veste. Quod tamen verbum & ipsi fratri, & compluribus alijs, vsque ad visionem istam, prorsùs erat ignotum. Felix pontifex, cuius merita pater sanctus & viuens prædicauerat, & defunctus. Felix charitas, quæ in morte non excidit: felix societas, quam nec illud diuortium, cæteris tam crudele, diremit. Gloriosi siquidem Patres, quemadmodùm in vita sua dilexerant se, ità & in morte non sunt separati. Nam & post dies circiter quadraginta, Abbas quidam ex maioris Britanniæ insula, sacræ illius societatis virtutem feliciter experiri meruit in seipso. Qui eodem tempore cum cæteris coabbatibus suis ex more Cistertium petens, in Clarauallé remansérat, gemino quodam desperabiliter occupatus incommodo, pleuritidis scilicet & febris quotidianæ. Iamque eatenùs longa vexatione defecerat, vt solùm animæ eius exitum fratres, qui ei nunquàm deerant, obseruarent. Cumque animum eius angeret, non tam desiderium vitæ præsentis, quàm absentium desolatio filiorum, quòd peregrè moreretur, obnixè petijt, vt ad tumulũ sancti deportaretur Abbatis. Vbi cùm orâsset tota deuotione, qua potuit, beati quoquè Episcopi Malachiæ, in Aquilonari ipsius oratorij latere positum cogitauit visitare sepulchrum, auxilium flagitate: sed fatigationem veritus, & quasi iam securus de incolumitate, quod cogitauerat, non impleuit. Die altera manè iterùm fratres aduocans, vt ad oratorium veniat, opem sibi postulat exhiberi. Causantibus illis, (periculum siquidem verebantur) Omnimodis, inquit, oportet, vt sancti Malachiæ tumulum petam. Cùm enim nocte præterita vix tenuiter obdormissem, expergefactus subitò, audiebam vocem dicentem mihi: Sanatus iam ab alteta ægritudine tua, si ab altera vis sanari, Episcopum pete. Fecerunt illi, vt ille voluit: & continuò factum est, vt dictum erat ad illum. Eodem die sanus factus, post paucissimos dies iter arripuit, & incolumis reuersus est ad suos. Tuum in hoc opere spiritum, tuum agnoscimus dulcissime pater zelum, tuam considerationem: tuum hoc opus, sic deferre collegæ tuo, vt hunc quoquè ei communicares honorem & amorem, cum quo feliciter apud Dominum gloriæ gloriaris. Immò verò tui sunt hæc omnia operis, tui muneris Deus noster. Tu enim replêsti ab initio temporis terram præsentia tuæ diuinitatis, omnem aliquandò repleturus gloria maiestatis: cuius tamen partes interim quasdam & æterno præelecta loca consilio excellentiùs visitans, reples speciali gratia sanctitatis. Fac Domine spiritali semper abundare frumento Vallem, quam vt faceres tam re quàm nomine clariorem, dignatus es tam eximiæ claritatis sideribus illustrare duobus Custodi domum: in qua tibi geminum hoc tam preciosum depositum custoditur. Fiat nobis denique iuxta verbum tuum, vt vbi est thesaurus tuus, ibi sit & cor tuum: ibi gratia, & misericordia, & respectus assiduæ pietatis super omnes, ibidèm in tuo nomine congregatos, quod est super omne nomen, sicut & tu super omnia Deus benedictus in sæcula, Amen.

Nota de S. Malachia Episcopo.

Abbas quidam ex maioti Britannia venit in Clarãuallé.

Is graui morbo laborat.

Ad sepulcra SS Malachiæ & Bernardi sanatur.

Matth. 6.

Anno 1165. S. Bernardus Sanctorum catalogo ascriptus est ab Alexandro Papa III. Vide Baron. in notis ad martyrol.

VITA S. STEPHANI PRIMI REGIS HVNGARORVM, QVI EOS AD CHRISTI RELIGIONEM TRADVXIT:

ab Episcopo Chartuitio conscripta, sed stylo mutato per F. Laur. Surium.

AN. 1000.

Præfatio.

DOMINO suo Colomanno, Regi excellentissimo, Chartuitius Episcopus, spiritale ministerium Dei benignitate adeptus, post huius vitæ terminum, illud Eugè precatur sempiternum. Aggredior nunc opus, serenissime Rex, iussu tuo mihi demandatum, à quo hactenùs ingenioli mei imperitia abhorruit, ob id præsertim, quòd Priscianus Grammaticus, mihi olim sat benè perspectus & cognitus, procùl à me digressus, iam decrepito mihi, tanquàm caligine quadam septus, faciem exhibet obscurissimam. Sed cùm alia ex parte dignitatis tuæ attenderem authoritatem, vicit tandèm anxiæ mentis dubitationem omnem, virtutum omnium lux & gemma, obedientia: cuius forti præsidio fretus, tametsi mihi vires cernerem haudquaquàm suppetere, operis inchoandi fiduciam concepi. Cùm sint autem plerumquè inuidiæ obnoxia, quæ bona animi fiducia geruntur: supplex oro regiam sublimitatem tuam, vti opusculi huius suscipere nè grauetur patrocinium: nec offendatur parum commoda dictione, aut ordinis & rerum gestarum confusione. Quòd si occurrat quippiam, quod fœdam habeat offensionem, mâlim codicem ignibus absumi, quàm liuoris materiam cuipiam offerri. Et quia bona omnia ad nos ex diuina misericordia proficiscuntur, ipsius munere sic libet opusculum præsens auspicari.

AVG. 20. Quo die translatæ sunt eius reliquiæ. Obijt vero is Augusti. Is Colomãnus est 8. Hungarorũ rex.

I. OMNE datum optimum & omne donum perfectum, desursùm est, descendens à patre luminum. Huius quidem patris datum optimum & donum perfectum, ad omnes largiter dimanans, (Neminem enim spernit, sed vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire, ad Hungaros vsque, quos olim Christianorum flagellum fuisse constat, sese diffudit. Quod quemadmodum & quandò factum sit, styli officio ad posterorum notitiam transmittere visum est. Ea quidem tempestate, qua Hungarorum gens, Dei Ecclesiam populabatur, fuit in ea princeps quidam, quartus ab eo, qui Hungaris in Pannoniam ingressuris ducem se præbuit. Is * Geisa dicebatur, seuerus sanè & crudelis homo in suos, potenter eis imperans: erga alios verò, præsertim Christianos, humanus, misericors & liberalis. Etsi autem paganismi adhuc erroribus esset implicatus, attamen cœlestis gratiæ luce spiritali appropinquante, cum omnibus vicinis circumquaq; prouincijs de pace cœpit accuratè tractare, vt iam in illo liceret animaduerti, cuius optaret esse filius, dicente in Euangelio Domino Saluatore: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Edicto quoquè proposito, iussit Christianis omnibus, in ipsius ditionem siue Ducatum ingredi volentibus, hospitalitatis & publicæ fidei studium & curam impendi. Porrò Clericis & Monachis fecit potestatem in ipsius quoquè conspectum veniendi, eosq; propenso animo audiuit: atq; ità factum est, vt orthodoxæ fidei semen in pectoris eius horto satum, in fruges erumpere gestiret.

1. Tim. 2. Iac. 1. Alludit ad dictum Attilæ. Geisa Dux Hũgarorũ. * Geisca. Matth. 5. Eius humanitas erga Christianos.

II. QVID multa? Adest tempus cælitùs dispositum: credit ipse cum familiaribus suis: vndis salutaribus expiatus, omnes ditionis suæ homines pollicetur se ad Christianismum perducturum. Cùm autem multùm esset solicitus de edomandis rebellibus, ritibus sacrilegis abolendis, ad sanctæ Ecclesiæ profectum pro sua æstimatione statuendis Episcopatibus, mira quadam visione nocte eum Dominus consolatus est. Misit enim ad eum iuuenem speciosissimum, qui diceret ei, Pax tibi Christi, electe: facessat cura istæc & solicitudo. Non fiet per te id, quod meditaris. Habes enim manus humano sanguine pollutas. Nascetur autem tibi filius, qui diuinæ prouidentiæ consilio id efficiet, quod tu animo concepisti. Erit is Rex, & ex eorum Regum numero, quos Dominus elegit, coronam regni temporarij æterna commutaturus. Tu verò hominem spiritali legatione apud te functurum, honorificè excipito: Exceptum, reuerenter habeto, eius adhortationibus syncerum pij pectoris assensum adhibeto. Experrectus princeps,

Credit in Christum.

Eius visio, qua edoctus est de nascituro sibi filio.